

Barne- og familiedepartementet

St. prp. nr. 1

(1999-2000)

FOR BUDSJETTERMINEN 2000

Utgiftskapitler: 800-868

Inntektskapitler: 3858-3860

1	Hovedinnledning	7
1.1	Hovedmål	7
1.2	Oversikt over hovedmål og delmål for Barne- og familiedepartementet	11
1.3	Oversikt over budsjettforslaget for Barne – og familiedepartementet	14
1.4	Forskning og utvikling	17
1.5	Miljø	18
1.6	Organisasjons- og strukturendringer i statsforvaltningen.....	20
1.7	Prøveprosjekt med øremerkede tilskudd som rammetilskudd.....	21
2	Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte programkategorier og kapitler	23
2.1	Programkategori 11.00 Administrasjon.....	23
	Kap 0800 Barne - og familiedepartementet (jf. kap. 3800)	23
	Kap 3800 Barne - og familiedepartementet (jf. kap. 800)	29
2.2	Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling.....	31
	Kap 0830 Foreldreveiledning og samlivstiltak	33
	Kap 0840 Tilskudd til krisetiltak.....	39
	Kap 0841 Familievern.....	43
	Kap 0844 Kontantstøtte.....	53
	Kap 0845 Barnetrygd	59
	Kap 0846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v	65
	Kap 0847 Kompetansesenter for likestilling.....	75
	Kap 0848 Likestillingsombudet	79
2.3	Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge	83
	Kap 0850 Barneombudet.....	85
	Kap 3850 Barneombudet (jf. Kap 850).....	93
	Kap 0852 Adopsjonsstøtte	95
	Kap 0854 Tiltak i barne - og ungdomsvernet.....	97
	Kap 0856 Barnehager.....	115
	Kap 0857 Barne - og ungdomstiltak	139
	Kap 0858 Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf kap 3858)	159
	Kap 3858 Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf. kap 858)	167
2.4	Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikk.....	169

Kap 0860 Forbrukerrådet (jf kap 3860)	171
Kap 3860 Forbrukerrådet (jf. kap. 860)	177
Kap 0862 Positiv miljømerking	181
Kap 0865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid.....	185
Kap 0866 Statens institutt for forbruksforskning.....	197
Kap 0867 Forbrukertvistutvalget	203
Kap 0868 Forbrukerombudet (jf kap. 3868)	205
Kap 3868 Forbrukerombudet (jf. kap 868)	212

St. prp. nr. 1

(1999-2000)

FOR BUDSJETTERMINEN 2000

Utgiftskapitler: 800-868

Inntektskapitler: 3858-3860

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet av 17. september 1999,
godkjent i statsråd samme dag.*

Del I

Innledende del

1 Hovedinnledning

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2000 under Barne- og familiedepartementets område omfatter programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk og programområde 28 Fødselspenger. Sistnevnte presenteres i St.prp.nr. 1 (1999-2000) Folketrygden.

1.1 Hovedmål

Barne- og familiedepartementet har som hovedmål å legge til rette for gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom, en trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamiliene og full likestilling mellom kvinner og menn. Regjeringen vil stimulere til stabile og trygge familierelasjoner, deltakelse i og medansvar for fellesskapet og større bevissthet om menneskeverd og verdivalg. Andre hovedmål er å ivareta forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet samt bidra til et mer bærekraftig forbruk og videreutvikle en kvalitetsbevisst, miljøbevisst og effektiv barne-, familie- og forbrukerforvaltning.

Regjeringen gir høy prioritet til tiltak som tar sikte på å styrke familien og bedre familiens mulighet til å ivareta sine samfunnsmessige oppgaver. Familien er den sosiale enhet som best kan sikre det enkelte menneske trygghet og tilhørighet. En politikk som styrker familien, vil gjøre storsamfunnet bedre å leve i og medvirke til å sikre barn og unge et trygt oppvekstmiljø. Politikken legger til rette for økt valgfrihet for småbarnsfamiliene gjennom kontantstøtte og økt barnehagedekning, tiltak for økt fleksibilitet i familie- og arbeidsliv og tiltak for å sikre kvinner og menn reelle muligheter til å delta på lik linje i hjem og samfunn. Der familien ikke strekker til, har samfunnet en særlig plikt til å sikre barn og unge fullverdige omsorgstilbud og gode oppvekstkår.

En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien

Barnetrygd

For det store flertallet av barnefamiliene er barnetrygden den viktigste overføringsordningen. Regjeringen foreslår en utvidelse av barnetrygden fra 16 til 18 år. Bakgrunnen for utvidelsen er at de aller fleste barn går på skole og forsørges av sine foreldre også etter at de har fylt 16 år, og at forsørgerplikten etter barneloven varer til barnet er 18 år. I denne sammenheng foreslås forsørgerfradraget i skatt innlemmet i barnetrygden. Regjeringen foreslår å videreføre en moderert søskengradering ved at satsene mellom første og andre barn og tredje og påfølgende barn utjevnes. Samlet innebærer dette at satsen økes fra 11 112 kroner per år i 1999 til 11 628 kroner per år for 1. og 2. barn og reduseres fra 13 092 kroner til 12 624 kroner for det 3. og påfølgende barn.

Kontantstøtte

Kontantstøtten for ett- og to-åringer er ett av hovedsatsingsområdene i regjeringens politikk og et viktig virkemiddel for å gi større valgfrihet til småbarnsforeldre når det gjelder omsorgsløsninger, gi mer tid til omsorg for egne barn og mer likhet i de statlige overføringer til barneomsorg. I budsjettforslaget følger regjeringen dette opp ved å øke satsen for full kontantstøtte til 3 000 kroner per måned.

Selvstendige fedrerettigheter til fødselspenger

For å styrke fedrenes deltakelse i barneomsorgen, er det viktig å gi fedre rett til fødsels- og adopsjonspenger basert på egen opptjening og stillingsbrøk. Regjeringen foreslår derfor at det innføres en selvstendig rett til fødselspenger for fedre med barn født etter 01.07.2000. Det må foreligge et reelt omsorgsbehov for at farens rett til fødselspenger skal bli utløst. Regjeringen forventer at tiltaket vil føre til at flere fedre enn i dag tar ut fødselspenger, og at flere tar permisjon ut over fedrekvoten. Det vises for øvrig til St.prp.nr. 1(1999-2000) Folketrygden.

Familievern og krisetiltak

Vold og overgrep er et område som har fått økt politisk oppmerksomhet. Hjem og familie er også arena for vold og overgrep, og statsstøtten til drift av krise- og incestsentre er viktig i denne sammenheng. Det øremerkede statstilskuddet til drift av familievernkontorer vil bli videreført i 2000 med tilnærmet samme fordeling mellom fylkene som i 1999, men regjeringen foreslår en økning i totalbevilgningen.

Foreldreveiledning og samlivstiltak

Regjeringen vil fortsatt følge opp og stimulere til aktivitet om foreldreveiledning i kommunene. Tilskuddsordningen til samlivstiltak vil bli videreført.

Forslag til endringer i barneloven

Regjeringen vil arbeide videre med forslag til endringer i regelverket om barnebidrag, med sikte på å legge fram en proposisjon om endringer i barneloven, forskotteringsloven, skatteloven mv. I det nye regelverket som er sendt på høring foreslås det at bidraget blir fastsatt på bakgrunn av hva et barn koster, og at kostnadene fordeles forholdsmessig mellom foreldrene etter inntekt.

Regjeringen vil videre vurdere forslagene i NOU 1998:17 *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted* i lys av høringsuttalelsene, og vil arbeide videre med spørsmålene med sikte på å legge fram en proposisjon med forslag om endringer i barneloven og annet lovverk.

Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom

Barnehager

En forutsetning for økt valgfrihet for småbarnsfamiliene er at familier som ønsker det, kan få en barnehageplass tilpasset familiens behov. Målet om full barnehagedekning står derfor fast. Regjeringen legger til grunn at det vil være nødvendig å etablere 4 000 nye barnehageplasser for barn over 3 år for å nå målet om full behovsdekning for denne aldersgruppen i 2000. En forutsetning for dette er at utbyggingen i 1999 blir som planlagt. For den yngste aldersgruppen viser det seg at kommunene trolig trenger noe lengre tid til å nå målet fullt ut bl.a. som følge av usikkerhet knyttet til bruk av kontantstøtten. Regjeringen tar sikte på at det etableres 2000 nye plasser for barn under 3 år i 2000. For å legge til rette for økt utbygging foreslås det innført et stimuleringstilskudd på 10 000 kroner per ny heldagsplass.

I løpet av høsten 1999 vil regjeringen legge frem en stortingsmelding om barnehager. Gjennom den vil regjeringen invitere Stortinget til en bred debatt om barnehagenes framtidige økonomiske, lovmessige og faglige rammebetingelser.

Den vellykkede forsøksordningen med et gratis korttidstilbud i barnehage for alle femåringer i en bydel i Oslo skal videreføres i 2000. Dette tiltaket har særlig nådd barn av innvandrerforeldre og er en viktig læringsarena for språk og sosiale ferdigheter.

Barne- og ungdomstiltak

Å sikre barn og ungdom gode oppvekst- og levekår er blant regjeringens viktigste oppgaver. Et overordnet mål for barne- og ungdomspolitikken er å gi alle barn og unge

Barne- og familiedepartementet

likeverdige tilbud og utviklingsmuligheter, uavhengig av sosial bakgrunn og hvor i landet de bor. Regjeringen ønsker å forene målene om god barndom og ungdomstid med solid kvalifisering for framtiden. En slik kvalifisering berører både kunnskaper og holdninger, verdibevissthet og ansvar for fellesskapet. Men barn og ungdom må også sikres muligheter til deltakelse og medansvar i samfunnet. For å bidra til dette er det blant annet behov for å styrke dialogen og samspillet med barn og ungdom både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er et av de viktigste talerørene for barn og ungdom.

Regjeringen vil videreføre utviklingsprogrammet for styrking av oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Programmet skal bedre barns og ungdoms muligheter for deltakelse, medvirkning og mestring. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes. Regjeringen vil i løpet av høsten 1999 legge frem en handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

Satsingen overfor barn og ungdom i de større byene videreføres. Innsats for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn står sentralt sammen med arbeid som skal bedre ungdomsmiljøet.

Regjeringen vil også arbeide for å styrke ungdomsbosettingen i distriktene. Regjeringen ønsker å ivareta mangfoldet og vil fortsatt legge vekt på å utforme en politikk basert på samspillet mellom offentlige og private ressurser og ansvar for å kunne realisere målsettingen om trygge og gode nærmiljø og levekår.

Regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om forholdene for lesbiske og homofile.

Tiltak i barne- og ungdomsvernet

Det skal fortsatt arbeides for å forbedre barnevernstjenestens evne og mulighet til å sette inn egnede tiltak i saker om omsorgssvikt, overgrep, adferdsproblemer og sosiale og emosjonelle problemer hos barn og unge.

Regjeringen vil i 2000 fokusere på det forebyggende arbeidet. Målet er å sette inn hjelp til utsatte barn og familier på et så tidlig stadium som mulig. Dette skal sees i sammenheng med en videreutvikling av det fylkeskommunale tilbudet, spesielt i forhold til barn og unge med adferdsvansker. Tilrettelegging av tiltak overfor barn og unge med innvandrerbakgrunn, herunder enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger vil fortsatt være et innsatsområde.

Økt internasjonal deltakelse

EØS-avtalen gir Norge anledning til å delta i flere EU-program innenfor Barne- og familiedepartementets ansvarsområde. Regjeringen ser det som viktig at Norge deltar i programmer som omhandler likestilling, ungdom, forbrukerpolitikk og tiltak som motvirker vold og seksuell utnyttning av kvinner, barn og ungdom, og har styrket innsatsen på disse områdene.

Full likestilling mellom kvinner og menn

Regjeringens likeverdistanke forutsetter full likestilling mellom kvinner og menn. For å nå målet om reell likestilling, kreves fortsatt innsats for endring av så vel kvinnerollen som mannenrollen. Det er et mål at alle offentlige instanser skal arbeide med likestilling på sine fagområder. F.eks. ønsker regjeringen flere kvinner inn i ledende stillinger.

Positiv diskriminering er fortsatt nødvendig og kan på enkelte områder benyttes til fordel for menn der dette fremmer likestilling. Tiltak som kan fremme endringer i mannenrollen vil bli vurdert. Verdssettingsdiskriminering er fortsatt et problem. Kvinners oppgaver, arbeid og kompetanse verdsettes lavere enn menns. Gjennom kontantstøtten er det tatt et viktig skritt for oppvurdering av det ulønnede omsorgsarbeidet. Regjeringens mener at dette vil virke positivt også i forhold til den diskriminering man ser i arbeidslivet når det gjelder kvinners typiske arbeid og som viser seg i både ansettelsesvilkår, opprykk og lønnsfastsetting. Det vil fortsatt være et mål å arbeide for kvinners rettigheter i arbeidslivet og lik lønn for arbeid av lik verdi.

Barne- og familiedepartementet

Regjeringen vil i løpet av 2000 legge frem forslag til endringer i likestillingsloven. Det har gått mer enn 20 år siden loven trådte i kraft og på disse årene har det skjedd omfattende samfunnsendringer som krever modernisering og tilpasning av loven. Regjeringen ønsker bl.a. å utvide bestemmelsen om kvinnerepresentasjon i styrer, råd og utvalg.

Ivareta forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet samt bidra til et mer bærekraftig forbruk

Miljø- og fordelingsutfordringene gir nye og mer langsiktige perspektiver til forbrukerpolitikken. Regjeringen er av den oppfatning at veksten i forbruket av knappe ressurser i Norge og andre rike land ikke kan fortsette, og at en fortsatt sterk forbruksvekst ikke er forenlig med ønsket om en bærekraftig utvikling. Også i forbrukerpolitikken må det legges til grunn at forbruket av ressurser må være innenfor naturens tålegrense, slik at også kommende generasjoner sikres mulighet til å dekke sine behov. Forbrukerpolitiske målsettinger og tiltak må utformes innenfor rammene for en bærekraftig utvikling, og bør kunne spille en viktig rolle i arbeidet for en slik utvikling.

Hovedmålene i forbrukerpolitikken for 2000 vil være å sikre forbrukernes rettigheter, yte relevant og korrekt informasjon til forbrukerne, bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon, forebygge at forbrukere utsettes for helseskade, sikre et bærekraftig forbruksmønster, frembringe og formidle kunnskap om forbruksspørsmål og sikre en effektiv organisering av forbrukerarbeidet.

Regjeringen ser barn og unge som en særlig utsatt gruppe, både i forhold til å kunne vurdere innholdet i informasjon og reklame, og i forhold til bruk av varer og tjenester. Derfor vil regjeringen prioritere tiltak som styrker barn og unges trygghet, sikkerhet og kunnskap.

Regjeringen la i 1999 frem en stortingsmelding om forbrukerpolitikken og organiseringen av forbrukerapparatet. Regjeringen vil følge opp forslagene i meldingen.

En kvalitetsbevisst og effektiv barne-, familie- og forbrukerforvaltning*Effektiv drift og organisering av forvaltningen*

Gjennom programmet *Et enklere Norge* ønsker regjeringen bl.a. å sette fokus på brukervennligheten i den offentlige forvaltningen. I 2000 vil programmet bli fulgt opp ved iverksettelse av tiltak for å nå en mer brukervennlig forvaltning innenfor departementets ansvarsområde. Samtidig vil organisasjonsgjennomgangen i Barne- og familiedepartementet bli fulgt opp med sikte på å få til en mer effektiv organisering og drift av departementet. Det vil i den sammenheng bli vurdert om enkelte oppgaver skal delegeres ut til tilknyttede virksomheter.

Fylkesmannsembetenes rolle og oppgaver i barne-, familie- og forbrukerforvaltningen

Fylkesmennene er Barne- og familiedepartementets viktigste samarbeidspart for å utføre sektorpolitikken regionalt og ovenfor kommunene på fagfeltene; barnehager, familierett (barne- og ekteskapsloven), krisetiltak, familievern, foreldreveiledning, barnevern og gjeldsrådgivning. I tillegg til lovpålagte oppgaver på resultatområdene, har fylkesmennene oppgaver knyttet til utbygging og utvikling av barnehager, forvaltning av tilskuddsordninger bl.a. til drift av barnehager og krisetiltak, foreldreveiledning og fedregrupper, rollen som regional tilsynsmyndighet, særlig overfor barnevernsinstitusjoner og kommuner, og som klageinstans for kommunale vedtak. Fylkesmennene har også generelle råd- og veiledningsoppgaver overfor kommunesektoren, og skal bidra til koordinering av den statlige politikken på oppvekstområdet i samarbeid med bl.a. fylkesleger og utdanningsdirektører. Se for øvrig St.prp.nr 1 (1999-2000) Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

1.2 Oversikt over hovedmål og delmål for Barne- og familiedepartementet

Hovedmål	Delmål
I. Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom	1. Full behovsdekning (barnehager) 2. Barnehager i samsvar med barns og foreldres behov 3. Bidra til å ivareta og styrke barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold 4. Bidra til å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn med særlige behov 5. Bedre oppvekstmiljøet gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik 6. Styrke barns og ungdoms innsats og innflytelse i utviklingen av samfunnet 7. Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet 8. Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud 9. Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge 10. Styrke det internasjonale samarbeidet om tiltak rettet mot utsatte barn, unge og familier 11. Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner
II. En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamiliene	1. Større frihet for småbarnsforeldre ved valg av omsorgsform for barna 2. Evaluere kontantstøtteordningen 3. En god økonomisk støtteordning for barnefamilier (barnetrygd) 4. Et tidsmessig regelverk for barnetrygd 5. Videreføre stønadsordningene ved fødsel og adopsjon 6. Styrke fedrenes deltakelse i barneomsorgen 7. Styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge med tanke på å forebygge psykososiale vansker

	8. Støtt opp om ekteskapet som en varig og forpliktende samlivsform, og styrke samlivet i alle typer familier
	9. Et effektivt familievern med høy faglig kvalitet tilpasset brukernes behov
	10. Sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene best mulig
	11. Mer likestilt omsorg og foreldreskap
	12. Høy rettssikkerhet ved forvaltningens behandling av saker på familierettens område
III. Full likestilling mellom kvinner og menn	1. Integrere likestillingsperspektiv i all offentlig politikk - sentralt og lokalt
	2. God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken
	3. Legge frem Ot. prp. med forslag til en tidsmessig likestillingslov
	4. Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet
	5. Fremme norske interesser i det europeiske og internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet
	6. God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum
	7. Redusere seksualisert vold og hjelpe ofrene
IV. Ivareta forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet samt bidra til et mer bærekraftig forbruk	1. Sikre forbrukerne rettigheter
	2. Relevant og korrekt informasjon til forbrukerne
	3. Bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon
	4. Forebygge at forbrukere utsettes for helseskade
	5. Et bærekraftig forbruksmønster
	6. Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål
	7. Effektiv organisering av forbrukerarbeide

Barne- og familiedepartementet

V. En kvalitetsbevisst og effektiv barne-, familie- og forbrukerforvaltning	1. Effektiv organisering og drift av departementet
	2. Effektiv organisering og drift av sektoren
	3. Brukervennlig forvaltning
	4. Ny informasjonsstrategi
	5. Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om sektoren

Tabell 1.2.1 Budsjettforslaget fordelt på programområde(i 1000 kr)

	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
11	Familie- og forbrukerpolitikk	18 713 943	20 321 665	23 061 004	13,5
28	Fødselspenger	6 843 014	7 459 580	7 354 380	-1,4
	Sum	25 556 957	27 781 245	30 415 384	9,5

Barne- og familiedepartementet

1.3 Oversikt over budsjettforslaget for Barne – og familiedepartementet

Utgifter fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)					
		Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	Pst endr 99/00	
Kap	Betegnelse				
	Adminstrasjon				
0800	Barne - og familiedepartementet (jf kap. 3800)	77 920	73 156	76 662	4,8
	<i>Sum kategori 11.00</i>	<i>77 920</i>	<i>73 156</i>	<i>76 662</i>	<i>4,8</i>
	Tiltak for familie- og likestilling				
0830	Foreldreveiledning og samlivstiltak	5 376	5 500	5 654	2,8
0840	Tilskudd til krisetiltak	48 722	43 190	47 570	10,1
0841	Familievern	131 092	130 777	133 371	2,0
0844	Kontantstøtte	778 111	2 184 914	2 825 604	29,3
0845	Barnetrygd	13 048 821	12 981 042	14 840 000	14,3
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v	17 798	15 154	17 648	16,5
0847	Kompetansesenter for likestilling	3 660	4 841	4 950	2,3
0848	Likestillingsombudet	4 498	4 495	4 503	0,2
	<i>Sum kategori 11.10</i>	<i>14 038 078</i>	<i>15 369 913</i>	<i>17 879 300</i>	<i>16,3</i>
	Tiltak for barn og ungdom				
0850	Barneombudet	7 174	6 371	6 375	0,1
0852	Adopsjonsstøtte	12 657	13 000	13 816	6,3
0854	Tiltak i barne - og ungdomsvernet	157 101	168 854	200 528	18,8
0856	Barnehager	4 200 781	4 479 350	4 646 659	3,7
0857	Barne - og ungdomstiltak	103 640	96 062	115 952	20,7
0858	Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf.kap 3858)	12 644	12 445	13 463	8,2
	<i>Sum kategori 11.20</i>	<i>4 493 997</i>	<i>4 776 082</i>	<i>4 996 793</i>	<i>4,6</i>
	Forbrukerpolitikk				
0860	Forbrukerrådet (jf. kap 3860)	68 287	68 645	66 934	-2,5
0862	Positiv miljømerking	2 500	2 500	2 500	0,0
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	5 665	5 839	10 002	71,3
0866	Statens institutt for forbruksforskning	18 582	16 652	17 026	2,2
0867	Forbrukertvistutvalget			2 909	
0868	Forbrukerombudet	8 914	8 878	8 878	0,0
	<i>Sum kategori 11.30</i>	<i>103 948</i>	<i>102 514</i>	<i>108 249</i>	<i>5,6</i>
	Sum programområde 11	18 713 943	20 321 665	23 061 004	13,5
	Sum utgifter	18 713 943	20 321 665	23 061 004	13,5

Barne- og familiedepartementet

Inntekter fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
	Adminstrasjon				
3800	Barne - og familiedepartementet (jf kap. 800)	2 414			
	<i>Sum kategori 11.00</i>	<i>2 414</i>			
	Tiltak for familie- og likestilling				
3848	Likestillingsombudet (jf. kap. 848)	177			
	<i>Sum kategori 11.10</i>	<i>177</i>			
	Tiltak for barn og ungdom				
3850	Barneombudet (jf. kap. 850)	514			
3858	Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf. kap 858)	831	1 230	1 230	0,0
	<i>Sum kategori 11.20</i>	<i>1 345</i>	<i>1 230</i>	<i>1 230</i>	<i>0,0</i>
	Forbrukerpolitikk				
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)	17 840	16 834	18 305	8,7
3868	Forbrukerombudet (jf. kap 868)	174			
	<i>Sum kategori 11.30</i>	<i>18 014</i>	<i>16 834</i>	<i>18 305</i>	<i>8,7</i>
	Sum programområde 11	21 950	18 064	19 535	8,1
	Sum inntekter	21 950	18 064	19 535	8,1

Utgifter fordelt på postgrupper:

(i 1 000 kr)

Post- gr	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
01-23	Drift	245 124	247 347	286 252	15,7
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper ¹⁾	22 242	21 493	35 038	63,0
60-69	Overføringer til kommuner	4 430 077	4 725 017	4 921 087	4,1
70-98	Overføringer til private	14 016 500	15 327 808	17 818 627	16,3
	Sum under departementet	18 713 943	20 321 665	23 061 004	13,5

¹⁾ Økningen skyldes at overføringene til Norges forskningsråd som tidligere ble gitt over 70 – poster fra år 2000 blir gitt over 50 – poster.

Barne- og familiedepartementet

Stikkordet "kan overføres" foreslås nyttet ved følgende bevilgningsforslag for å oppnå best mulig resultat av vedkommende bevilgning..

Tabell 1.3.1 Oversikt over bruk av stikkordet "kan overføres" på andre poster enn 30-49 (i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført fra 1998 til 1999	Forslag 2000	Begrunnelse
854	63	Særskilte tiltak, <i>kan overføres</i>	2 836	18 500	Planlegging og gjennomføring av prosjekter strekker seg utover budsjetterterminen
856	21	Tilskudd til andre barnehageformål, <i>kan overføres</i>	3 053	7 659	Gjennomføringen av enkelte prosjekter strekker seg ut over budsjetterterminen
857	73	Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	179	20 768	Planlegging og gjennomføring av prosjekter strekker seg utover budsjetterterminen
857	74	Ungdomssatsning i distriktene, <i>kan overføres</i>		2 878	Planlegging og gjennomføring av prosjekter strekker seg utover budsjetterterminen

Tabell 1.3.2 Oversikt over krav til kommunale egenandeler knyttet til øremerkede tilskudd som bevilges over Barne- og familiedepartementet (i 1 000 kr)

Kap	Post	Betegnelse	Forslag 2000	Krav til kommunal egenandel
840	60	Tilskudd til kommuner til krisetiltak	47 570	Ja
841	60	Tilskudd til familievernkontorer	123 917	Nei
854	63	Særskilte tiltak	18 500	Nei
854	64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere	92 100	Nei
856	60	Driftstilskudd til barnehager	4 584 000	Nei

Det vises til nærmere omtale av tilskuddsordningene under postomtalen på de enkelte budsjettkapitlene.

Tabell 1.3.3 Oversikt over årsverk per 01.03.99 under Barne- og familiedepartementet

Kap	Betegnelse	Årsverk
800	Barne- og familiedepartementet	153
	Sum kategori 11.00	153
847	Kompetansesenter for likestilling	7
848	Likestillingsombudet	10
	Sum kategori 11.10	17
850	Barneombudet	9
854	Fylkesnemnda for sosiale saker	56
858	Statens ungdoms- og adopsjonskontor	27
	Sum kategori 11.20	92
860	Forbrukerrådet	167
866	Statens institutt for forbruksforskning	54
868	Forbrukerombudet	22
	Sum kategori 11.30	243
	Sum programområde 11	505

Kilde: Arbeids- og administrasjonsdepartementets lønnsstatistikk per 1. mars 1999.

1.4 Forskning og utvikling

Tabell 1.4.1 Barne- og familiedepartementets forslag til bevilgninger til forskning og utvikling føres på følgende kapitler og poster (i 1 000 kr)

Kapittel	Post
844 Kontantstøtte	Post 21 Spesielle driftsutgifter
846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.	Post 21 Spesielle driftsutgifter
854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet	Post 50 Forskning
856 Barnehager	Post 21 Spesielle driftsutgifter
857 Barne- og ungdomstiltak	Post 50 Forskning
865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forskningsbasert kunnskap bidrar til et sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger, og Barne- og familiedepartementet ser forskning og forskningsrelatert virksomhet som sentrale virkemidler i utviklingen av god politikk på sine kjerneområder. Departementet legger vekt på å skjøtte så vel sitt brukeransvar som sitt sektoransvar på en god og kyndig måte, og vil fortsette arbeidet med å integrere FoU på aktuelle politikkområder. Det er behov for både langsiktig forskningsinnsats som bidrar til grunnleggende kunnskaps- og kompetanseoppbygging, og for forskning som gir fersk faktakunnskap og dokumentasjon på aktuelle politikkområder.

Departementet utøver sitt sektoransvar først og fremst gjennom samarbeid med Norges forskningsråd, men også gjennom direkte kontakt med aktuelle forskningsinstitutter.

Forslaget til bevilgning skal dekke basisbevilgninger, programbevilgninger til Forskningsrådet og direkte prosjektstøtte. Programforskningen har en sentral plass i departementets forskningsstrategi, men det er også viktig å kunne gi prosjektstøtte for å kunne få utført nødvendige evalueringer og få fram aktuell statistikk og annen dokumentasjon osv.

De aktuelle programmene er

- Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst (1999 – 2004)
- Kjønn i endring: Institusjoner, normer, identiteter (1997 – 2001)
- Bærekraftig produksjon og forbruk (1996 – 2001)

Tilskudd fra Barne- og familiedepartementet til Norges forskningsråd var i 1999 på 14,9 mill kr.

1.5 Miljø

1.5.1 Utfordringer knyttet til miljø og ressursforvaltning innen Barne- og familiedepartementets ansvarsområde

Ivaretagelse av miljøet er et felles ansvar og et overordnet hensyn innenfor alle sektorer. Problemstillinger knyttet til miljø og ressursforvaltningen vil på flere måter berøre familie og forbrukerpolitikken.

Det er viktig i forbrukerpolitikken å bidra til et bærekraftig forbruksnivå og forbruksmønster. Dette følges opp gjennom en todelt strategi, ved å:

- tilrettelegge, standardisere og forenkle informasjon om miljøaspekter ved forbruket, og
- styrke kunnskapen og engasjementet til folk flest omkring temaet «miljøkonsekvenser av forbruk» i vid forstand.

Det er viktig å legge til rette slik at den enkelte har en reell og praktisk mulighet til å velge de minst miljø- og helsebelastende produktene. For at forbrukernes holdninger til miljø- og verdimessige spørsmål skal komme til uttrykk gjennom etterspørselen i markedet, kreves informasjon om slike aspekter ved produktene og produksjonen. Informasjon til forbrukerne om miljøaspekter ved varer og tjenester kan formidles for eksempel gjennom positiv miljømerking, sammenlignende produkttester og næringslivets egen markedsføring.

Forbrukerombudet stiller ved håndheving av markedsføringsloven strenge krav til at miljøargumentasjon i markedsføringen er holdbar, og at påstandene kan dokumenteres. Dersom markedsføringen henspiller på produktenes eventuelle miljøfortrinn, må det gis en forklaring på hva dette fortrinn består i. Ved bruk av begrepet «miljøvennlig» må det kunne dokumenteres at produktet har en positiv - eller i det minste en nøytral - innvirkning på miljøet.

Gjennom miljøvaredeklarasjoner (MVD) kan de næringsdrivende gi mer omfattende, direkte og nyansert informasjon om produktets miljøpåvirkning. Mens miljømerket skal veilede forbrukerne, er MVD egnet som informasjonsgrunnlag først og fremst for profesjonelle innkjøpere, og vil spille en mindre rolle i markedsføring overfor enkeltforbrukere. Mest mulig åpen, tilgjengelig og standardisert informasjon for alle aktører antas å ha den effekt i markedet som helhet og over tid, at de minst miljøtilpassede produktene vil tape.

Barnehager og skole har en viktig funksjon når det gjelder å gi barn kunnskap og ansvarsbevissthet både i forhold til egne holdninger og i forhold til de overgripende oppgaver innen miljøvern. Et sentralt hjelpemiddel i dette arbeidet er Rammeplanen for barnehagen. I planen inngår natur, miljø og teknikk som et av fem fagområder barnehagene skal arbeide med i løpet av året. Et av målene i planen er bl.a.: Gjennom arbeid med natur, miljø og teknikk skal barnehagen bidra til at barna, uavhengig av kjønn, får grunnleggende erfaringer og kunnskaper om natur, økologi, naturvern og samspill i naturen. Høy bevissthet om rammeplanens mål og intensjoner på lokalt myndighetsnivå er viktig for at barnehagene får gode muligheter til å ivareta sin oppgave i forhold til natur- og miljøspørsmål. Mange barnehager arbeider aktivt med miljøprosjekter som bl.a. fokuserer på avfallsreduksjon, avfallssortering og energi, f.eks gjennom *Lokal Agenda 21* arbeid. Enkelte barnehager har i samarbeid med "Miljøheimvernet" inngått avtale om å være "Grønn barnehage". Personalets kompetanse og interesse for området er av avgjørende betydning.

1.5.2 Mål for Barne- og familiedepartementet

Et overordnet mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et *bærekraftig forbruk*. Forbrukerpolitikken bidrag til et bærekraftig forbruk vil primært være å legge til rette

Barne- og familiedepartementet

for informasjon slik at forbrukernes holdning til miljøaspekter og -konsekvenser kan avspeiles i deres kjøpsbeslutninger, og på den måten påvirke gjennom etterspørselssignaler i markedet.

Med hjemmel i markedsføringsloven skal Forbrukerombudet påse at produktpåstander i reklame og markedsføring er relevante og korrekte/etterprøvbare. Ombudet vil i denne sammenheng holde et særlig øye med påstander om produktenes miljøegenskaper.

Forbrukerpolitikken er tverrsektoriell i det den har nære koblinger til og er berørt av en rekke andre politikkområder. Barne- og familiedepartementet er ansvarlig forbrukerpolitisk myndighet samtidig som en rekke virkemidler som er av avgjørende betydning for forbrukerpolitikken, forvaltes av andre departementer. En viktig oppgave for departementet vil derfor være å utfordre andre departementer til samarbeid og til å ta i bruk virkemidler som kan bidra til et mer bærekraftig forbruksmønster. Eksempler på tilgrensende politikkområder i denne sammenheng kan være samferdsel, energi og matvarer.

Holdningsskapende og perspektivutvidende arbeid er viktig for at barn og ungdom skal få et bevisst forhold til miljøkonsekvensene av forbruk. Når det gjelder å formidle kunnskap om natur, ressurser, helse, etikk og rettferdig fordeling til nye generasjoner, vil barnehagen og skolen være viktige arenaer. Grunnskolereformen 97 har bidratt til at temaet forbruk og miljø i større grad enn tidligere har blitt vektlagt i læreplanene. En viktig oppgave er at Veilederen i forbrukerlære tas i bruk i grunnskolen.

1.5.3 Rapport om resultater

- I den nordiske ordningen for frivillig positiv miljømerking finnes ved årsskiftet 1998/99 merkekriterier for 47 produktgrupper, og det er utstedt 623 lisenser til å bruke Svanemerket for ett eller flere produkter. Til sammenlikning var det i mars 1998 merkekriterier for 46 produktgrupper og utstedt 461 lisenser. En spørreundersøkelse fra januar 1998 viser at 82 pst. av befolkningen kjenner til at Svanemerket er det offisielle miljømerket i Norge. For aldersgruppen 15-60 år er andelen som kjenner til merket over 90 pst.. I 1997 kom også Danmark med i den nordiske ordningen, slik at alle de nordiske landene i dag deltar i dette arbeidet.
- Arbeidet med å etablere en tilsvarende positiv miljømerkeordning innenfor EU har tatt lengre tid enn forventet, men industrien i Europa har etter hvert vist en økende interesse for merket ("EU-blomsten"). På det norske markedet finnes det i dag en rekke svenske malingsprodukter som er miljømerket med EU-blomsten i Sverige. Ingen norske produsenter har så langt søkt om tildeling av EUs miljømerke. Norge har deltatt aktivt under EØS-avtalen sammen med de andre nordiske landene for å fremme nordiske interesser i forbindelse med den pågående revisjon av EUs miljømerkeforordning. Målet er en best mulig samordning mellom det nordiske merkesystemet og EUs miljømerking.
- Forbrukerombudet har i forbindelse med håndheving av markedsføringsloven prioritert å følge opp påstander i markedsføring om miljøaspekter ved produktene.
- Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) har i 1998 avsluttet prosjektet «Grønt husholdningsbudsjett», som er et oppdrag fra Barne- og familiedepartementet og Miljøverndepartementet. Prosjektet har systematisk gått gjennom miljøkonsekvensene innenfor hele spekteret av områder som inngår i et vanlig forbruk. Områdene med størst virkning på miljøet viser seg å være transport, matvarer og bolig/energi. Disse områdene står for 80 pst. av det private energiforbruket. Med utgangspunkt i prosjektet er det under utarbeidelse rådgivningsmateriale rettet mot forbrukere som ønsker å ta miljømessige hensyn i dagliglivet.
- Departementet har også i 1998 deltatt i forskningsprogrammet om *Bærekraftig produksjon og forbruk* under Norges forskningsråd.

Departementet deltar i et nordisk samarbeidsforum som er etablert mellom forbruker- og miljømyndighetene, for å utveksle erfaringer og videreutvikle en forbrukerorientert miljøstrategi. I 1998 har bl.a. forberedelser til en evaluering av Svanemerket stått sentralt i dette arbeidet.

1.5.4 Tiltak under Barne- og familiedepartementet

Følgende tiltak under departementets ansvarsområde er i 2000 direkte rettet mot å fremme en bærekraftig utvikling:

- Økonomisk støtte til positiv miljømerking videreføres. Arbeidet med å styrke det nordiske svanemerket og få til en best mulig samordning mellom det nordiske merkesystemet og EUs ECO-label vil fortsette.
- I forbindelse med 10-årsjubileet for det nordiske miljømerket i 1999 gjennomføres en evaluering i regi av Nordisk ministerråd, av hvordan ordningen oppfattes av og påvirker forbrukerne. I løpet av år 2000 skal det gjennomføres en tilsvarende undersøkelse av miljøeffektene av merkeordningen. På grunnlag av disse studiene vil man i neste omgang i nordisk samarbeid vurdere tiltak for å forbedre og styrke Svanemerket.
- Departementet vil videreføre deltakelsen i forskningsprogrammet under Norges forskningsråd om *Bærekraftig produksjon og forbruk*. På husholdsnivå vil problemstillingene spesielt dreie seg om å kartlegge husholdningenes egen miljøinnsats, og belyse hvilke rammebetingelser og faktorer som bidrar til et mer bærekraftig forbruksmønster, og hva som hhv. fremmer og hemmer en miljøtilpasset forbrukeradferd.

Barne- og familiedepartementet søker i samarbeid med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og *Nettverk for miljølære* å fremme undervisning om miljøaspekter ved forbruket i de relevante fag i grunnskolen. Gjennom Rammeplanen for barnehager legges det opp til holdningsskapende arbeid i barnehagene.

1.5.5. Utgifter til rene miljøtiltak (Direkte miljøutgifter)

Tabell 1.5.1 Utgifter til rene miljøtiltak (i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
862	Positiv miljømerking	2 500	2 500
865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	1 700	1 700
Sum		4 200	4 200

1.6 Organisasjons- og strukturendringer i statsforvaltningen

Organisasjonsgjennomgang i Barne- og familiedepartementet

Statskonsult gjennomførte i 1998 på oppdrag av departementet en organisasjonsgjennomgang av Barne- og familiedepartementet for å sikre en optimal og kvalitativ god oppgaveløsning som samtidig sikrer en høy omstillingsberedskap.

Overføring av oppgaver fra departementet til ytre etater

Det tas sikte på at det administrative ansvaret for fylkesnemndene for sosiale saker og sekretariatsoppgaver for *Ungdommens IT forum/Ungdomsnett* overføres Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK). Overføring av arbeidet med tilskudd til organisasjoner/opplysningsarbeid og administrasjon av tilskudd til krisetiltak skal vurderes nærmere.

Effektivisering av departementets internadministrasjon

Det er foretatt en systematisk gjennomgang av arbeidsdelingen mellom fagavdelingene og Plan- og administrasjonsavdelingen i første omgang på personalområdet. Fokus er rettet mot følgende prinsipper; kostnads- og formålsriktig ressursbruk, kvaliteten på beslutningene, likebehandling og delegert personalansvar.

Organisatoriske endringer på forbrukersektoren

I den nylig fremlagte stortingsmeldingen om forbrukerpolitikken – St. meld. nr. 40 (1998 – 99) *Om forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet* - beskrives og drøftes problemstillinger knyttet til organisasjonsstrukturen på forbrukersektoren. Regjeringen vil følge opp intensjonen i meldingen på grunnlag av Stortingets behandling. Eventuelle forslag til endringer vil bli fremmet for Stortinget som egen sak.

1.7 Prøveprosjekt med øremerkede tilskudd som rammetilskudd

Regjeringen foreslo i Kommuneøkonomiproposisjonen for 1999 (St. prp. nr. 60 (1997-98)) å sette i gang forsøk i et begrenset antall kommuner og fylkeskommuner med å tildele øremerkede tilskudd som rammetilskudd. Ved behandlingen av proposisjonen sluttet Stortinget seg til Regjeringens forslag.

På Barne- og familiedepartementets området er statstilskuddet til krisetiltak og statstilskuddet til barnehager inkludert i forsøket, jf. omtale under kap. 840 og 856.

Del II

Budsjettforslag

2 Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte programkategorier og kapitler

2.1 Programkategori 11.00 Administrasjon

Kap 0800 Barne - og familiedepartementet (jf. kap. 3800)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
01	Driftsutgifter	77 920	70 456	73 886
21	Spesielle driftsutgifter		2 700	2 776
	Sum kap 0800	77 920	73 156	76 662

Resultatrapport 1998

Rapporteringen bygger på de resultatmål som ble presentert for programkategorien i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Effektiv styring av oppgaver og ressursbruk

1.1 Sikker og effektiv drift av økonomisystemet og regnskapsenheten i departementet med basis i iverksatt økonomiinstruks

Hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Barne- og familiedepartementet ble fastsatt av Statsråden 17.09.1998. Instruksen fastlegger hovedprinsippene for myndighets- oppgave- og ansvarsfordeling i departementet. Det nye økonomisystemet har fungert tilfredsstillende. Departementet har fra 1997 vært egen regnskapsfører og erfaringene så langt er tilfredsstillende. I 1998 har departementet arbeidet videre med å forbedre rapporteringsrutinene i departementet.

1.2 Gjennomgå prinsipper og rutiner for tilskuddsforvaltning

Det er foretatt en gjennomgang av samtlige tilskuddsposter. Siktemålet har vært å tilpasse tilskuddspostene til økonomireglementet. Gjennomgangen har resultert i fremdriftsplaner for etablering av regelverk og rutiner for de tilskuddsposter der dette ikke var tilfredsstillende. Videre har departementet sett på forholdet mellom tilskuddsbevilgninger og midler til kjøp av varer og tjenester, bl.a. for å klargjøre fordelingen på kapitler og poster i budsjettet.

1.3 Implementere og følge opp nye retningslinjer for etatstyring og iverksette og følge opp økonomiinstruks for tilknyttede og underliggende etater

Overordnede retningslinjer for etatstyring på Barne- og familiedepartementets område ble fastsatt av Departementsråden 19. juni 1998. Instruksen fastsetter prinsipper og forutsetninger for departementets styring overfor og forhold til tilknyttede og underliggende virksomheter. I september 1998 ble det arrangert et halvdagsmøte

Barne- og familiedepartementet

mellom departementet og virksomhetene der retningslinjene ble presentert. Erfaringene med etatstyring oppsummeres årlig.

For de av departementets virksomheter som gikk over til konsernkontoordningen i 1998 er det fastsatt økonomiinstrukser i h.h.t økonomireglementets §§ 2.2 og 20.1. Dette gjelder Barneombudet, Forbrukerombudet, Likestillingsombudet og Kompetansesenter for likestilling.

1.4 Sikre målrettet og relevant informasjon fra kommuner og institusjoner

Departementet deltar i KOSTRA-prosjektet i regi av Kommunal- og regionaldepartementet. Departementet er representert i Samordningsrådet for prosjektet og i 4 arbeidsgrupper knyttet til rapportering av barnehager, barnevern, familievern og barne- og ungdomstiltak fra kommunene til staten. Departementet vurderer dette prosjektet som et viktig skritt i retning av å fremskaffe mer relevant, pålitelig og sammenlignbar styringsinformasjon for både kommunen selv og for sentrale myndigheter

2. Reorganisering av etater

2.1 Etablere nytt forvaltningsorgan innenfor barne- og ungdomsområdet

Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) ble opprettet som et forvaltningsorgan fra 1.januar.1998. Hensikten med opprettelsen var å styrke og samordne en del sentrale forvaltningsoppgaver på barne- og ungdomsområdet. Se for øvrig kap. 858.

2.2 Omlegging av SIFO til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) ble fra 1. januar 1998 omdannet til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, Dette innebære at SIFO gis fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet.

3. Målrettet bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i oppgaveløsningen

Elektronisk informasjon er viktig i offentlig virksomhet. God informasjonsforvaltning skal blant annet bidra til å forenkle og forbedre oppgaveløsningen både innen saksbehandling, plan/økonomistyring/regnskap, arkiv/dokumentasjon og personalforvaltning. For å bedre informasjonsforvaltningen har departementet videreutviklet flere av sine IT-systemer. Departementet har også startet utviklingen av intranett som skal forbedre informasjonsflyten samt gjøre informasjon lettere tilgjengelig for departementets ansatte.

Departementet utviklet i 1998 et saksbehandlingssystem som forenkler saksbehandlingen av separasjons- og skilsmisssaker hos fylkesmennene.

I forberedelse mot 2000 er IT-systemene i departementet og virksomhetene systematisk gjennomgått for å avdekke eventuelle feil og mangler.

4. Bedre bruk og samordning av FoU- innsatsen

4.1 Revisjon av strategisk FoU-plan

Departementets strategiske FoU-plan er under revisjon og vil bli delt i to separate dokumenter: et strategisk dokument, som omhandler de overordnede prinsippene og begrunnelsene for departementets FoU-engasjement, og et handlingsdokument, som beskriver den konkrete virksomheten fra år til år. Det overordnede strategiske deldokumentet skal revideres hvert tredje år, mens handlingsdokumentet skal oppdateres årlig. Arbeidet vil bli sluttført i 1999.

5. Målrettet intern og ekstern informasjon

5.1 Effektiv informasjonsformidling til media og allmennheten

Utvikling av informasjonstjenester som strategisk verktøy er fulgt opp gjennom departementets interne organisasjonsgjennomgang og et eget prosjekt i samarbeid med Statens Informasjonstjeneste (SI) med gjennomgang av rutiner for og organisering av informasjonsvirksomheten. Bruken av departementenes WEB side ODIN er intensivert, og BFD deltar aktivt i videreutviklingen. Ny ekstern publikasjon, "Familia", for alle BFDs saksområder er utviklet og etablert med 4 faste utgaver pr. år.

Strategier og tiltak

Departementets hovedmål er å legge til rette for en kvalitetsbevisst og effektiv barne-, familie og forbrukerforvaltning. Følgende delmål og satsingsområder vil bli lagt til grunn for 2000.

1. Effektiv organisering og drift av departementet

1.1 Oppfølging av organisasjonsgjennomgangen

Statskonsult har på oppdrag fra departementet gjennomført en organisasjonsgjennomgang som er eller vil bli fulgt opp med sikte på å få til en mer effektiv organisering og drift av departementet bl.a. oppgave- og ansvarsdeling mellom avdelinger i departementet, og delegasjon av oppgaver til underliggende etater.

1.2 Integrere likestilling på alle politikkområder

Departementet tar sikte på å integrere likestillingsperspektivet i alle relevante politikkområder for å følge opp regjeringens strategi. En sentral oppgave i departementets likestillingsarbeid internt er å arbeide for at kvinner og menn gis like muligheter for jobbutvikling i sin alminnelighet. Viktige virkemidler i denne forbindelse er oppgavetildeling, kompetanseoppbygging og lønnsopprykk.

1.3 Utarbeide strategi for IKT

Departementet vil i 2000 implementere en overordnet strategi for bruk av IKT. Lokalt intranett vil bli etablert i løpet av 2000. Intranett være en del av en samlet informasjonsstrategi, og skal bidra til å effektivisere interninformasjonen i departementet.

2. Effektiv organisering og drift av sektoren

2.1 Utrede framtidig organisering av forbrukerapparatet

I St. meld. nr. 40 (1998 – 99) *Om forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet* er det redegjort for framtidige modeller for organisering av forbrukrapparatet. Departementet vil ta initiativ, i samarbeid med berørte institusjoner, til å utrede modellene. Dette er nærmere omtalt under kap. 865, Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid.

2.2 Overføring av oppgaver til ytre etater

I tilknytning til den interne organisasjonsgjennomgangen i departementet, jf punkt 1.1, er det vurdert om enkelte oppgaver som i dag ligger i departementet skal delegeres ut til tilknyttede og underliggende virksomheter. Det er besluttet å overføre noen enkeltoppgaver, mens arbeidet med enkelte tilskuddsordninger vurderes overført senere.

3. Brukervennlig forvaltning

3.1 Følge opp regjeringens program ” Et enklere Norge ”

For å styrke og koordinere arbeidet i departementene med å forenkle forvaltningen og regelverket har Regjeringen vedtatt å iverksette programmet *Et enklere Norge*. Barne- og familiedepartementet har til sammen ti prosjekter med i programmet. Blant disse er

- Videreutvikling av publikasjonen *Satsing på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet*
- Samlet strategi for informasjon ovenfor viktige målgrupper
- Vurdere forenklinger i fylkesnemndenes saksbehandling
- Forenkle adopsjonsprosessen
- Videreutvikling av et fleksibelt barnehagetilbud, spesielt for 1- og 2 åringer
- Revidering av barnetrygdloven
- Forenkle regelverk for tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner
- Gjennomgang av kommunale rapporteringsrutiner

For nærmere informasjon om prosjektene og fremdrift vises det til prosjektkatalogen *Et enklere Norge*. I tillegg er departementet involvert i flere andre prosjekter initiert av andre departementer. Prosjektene vil bli fulgt fortløpende opp, og det vil bli avlagt fremdriftsrapporter til Nærings- og Handelsdepartementet innen angitt tidsfrist. Programmet går over to år.

3.2 Ferdigstille serviceerklæringer i alle tilknyttede etater

Arbeidet med å ferdigstille serviceerklæringer i departementets underliggende virksomheter ble påbegynt i 1999 og vil bli sluttført innen utgangen av 2000.

4 Ny informasjonsstrategi

4.1 Utarbeide og implementere en ny overordnet og samlet strategi for informasjons- og medievirksomheten i departementet

På bakgrunn av den interne organisasjonsgjennomgangen foretar departementet i samarbeid med Statens Informasjonstjeneste (SI) en gjennomgang av organiseringen av informasjonsvirksomheten og samarbeidet mellom informasjonssekretariatet og fagavdelingene i departementet. Gjennomgangen skal gi grunnlag for utvikling og implementering av en ny og samlet, overordnet medie- og informasjonsstrategi for departementet.

5 Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om sektoren

5.1 Gjennomføre handlingsplan for FoU- aktiviteter i.h.t FoU- strategien

Hovedmålet for FoU-virksomheten er å sikre det kunnskapsmessige grunnlaget på departementets ansvarsområder generelt, samt for politikktutforming på disse områdene spesielt. Den reviderte FoU-planen skal være styringsverktøy for strategi, prioritering og bruk av ressurser til FoU samt bruk av forskningsresultatene på alle nivåer i departementet. Arbeidet med revisjon og oppfølging av planen vil i 2000 knyttes til oppfølgingen av St. meld. 39 (98-99) *Forskning ved et tidsskille*.

Hovedprinsippene bak departementets FoU-engasjement er langsiktighet, finansiering gjennom programforskning og tett samarbeid med Norges forskningsråd; og bruk av prosjekter og evalueringer gitt som direkte oppdrag og/eller utenom programbevilgningene. Sektoransvaret utføres i samarbeid med Norges forskningsråd og på bakgrunn av strategisk FoU-plan. Departementets interne FoU-arbeid skal videreføres og utvikles i samarbeid med andre departementer og med aktuelle forskningsmiljøer, og det skal også legges vekt på å styrke og videreutvikle departementets rolle som bruker av den kunnskapen FoU-virksomheten genererer.

Tabell 800.1. Oversikt over delmål, og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Effektiv organisering og drift av departementet	1.1. Oppfølging av organisasjonsgjennomgangen . 1.2. Videreføre departementets likestillingsmål 1.3. Utarbeide strategi for IKT
2. Effektiv organisering og drift av sektoren	2.1. Utrede framtidig organisering av forbrukerapparatet 2.2. Overføring av oppgaver fra departementet til ytre etater
3. Brukervennlig forvaltning	3.1. Følge opp regjeringens program <i>Et enklere Norge</i> 3.2. Ferdigstille serviceerklæringer i alle tilknyttede virksomheter
4. Ny informasjonsstrategi	4.1. Utarbeide og implementere en ny overordnet og samlet strategi for informasjons- og medievirksomheten i departementet
5. Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om sektoren	5.1. Gjennomføre handlingsplan for FoU-aktiviteter iht FoU-strategien

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønn til faste organiserte stillinger, engasjementer og ekstrahjelp samt driftsutgifter i departementet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke utgifter til lønn m.v. til tjenestemenn som er utlånt til Europakommisjonen på likestillings- og barne- og ungdomsfeltet, samt utvalgsarbeid i departementets regi.

Kap 3800 Barne - og familiedepartementet (jf. kap. 800)

		(i 1 000 kr)	
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000
01	Tilfeldige inntekter	504	
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	1 910	
	Sum kap 3800	2 414	

Post 01 Tilfeldige inntekter

Posten er i hovedsak honorert inntekter fra salg av publikasjoner og dekning av Nordisk ministerråds utgifter. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 800.

Post 16 Refusjon av fødsels- og adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsels- og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kapittel 800.

2.2 Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
0830	Foreldreveiledning og samlivstiltak	5 376	5 500	5 654	2,8
0840	Tilskudd til krisetiltak	48 722	43 190	47 570	10,1
0841	Familievern	131 092	130 777	133 371	2,0
0844	Kontantstøtte	778 111	2 184 914	2 825 604	29,3
0845	Barnetrygd	13 048 821	12 981 042	14 840 000	14,3
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v	17 798	15 154	17 648	16,5
0847	Kompetansesenter for likestilling	3 660	4 841	4 950	2,3
0848	Likestillingsombudet	4 498	4 495	4 503	0,2
	Sum kategori 11.10	14 038 078	15 369 913	17 879 300	16,3

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på postgrupper:

(i 1 000 kr)

Post- gr	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
01-23	Drift	9 483	18 459	35 581	92,8
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	3 660	4 841	4 950	2,3
60-69	Overføringer til kommuner	174 913	169 567	171 487	1,1
70-98	Overføringer til private	13 850 022	15 177 046	17 667 282	16,4
	Sum kategori 11.10	14 038 078	15 369 913	17 879 300	16,3

Hovedinnhold og -prioriteringer

Programkategorien inneholder bevilgninger til foreldreveiledning og samlivstiltak, krisetiltak, familievern og konfliktløsning, kontantstøtte, barnetrygd, familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv og bevilgninger til Likestillingsombudet og Kompetansesenter for likestilling.

Barnetrygden utgjør fortsatt den største delen av programkategori 11.10. Det foreslås en økning i bevilgningen under programkategorien med om lag 17 pst. Økningen skyldes i all hovedsak økt bevilgning til barnetrygd og kontantstøtte.

En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien

Regjeringens politikk er gjennom gode økonomiske støtteordninger, å legge til rette for større valgfrihet til småbarnsforeldre når det gjelder omsorgsløsninger, mer tid til omsorg for egne barn og mer likhet i de statlige overføringer til barneomsorg.

Det foreslås å utvide barnetrygden fra 16 til 18 år. I denne sammenheng foreslås at forsørgerfradraget i skatt innlemmes i barnetrygden. Videre foreslås en videreføring av en moderert søskengradering ved at forskjellen mellom satsen for første og andre barn og satsen for tredje og påfølgende barn utjevnes.

I budsjettforslaget er det lagt til grunn at satsen for full kontantstøtte øker til 3000 kroner per måned. Evalueringen av ordningen vil bli gjennomført som forutsatt.

Departementet arbeider med å forbedre regelverket for barnebidrag, og vil i 2000 legge fram en proposisjon om endringer i bl.a. barneloven.

Barne- og familiedepartementet

Departementet vil utrede sentralnivåets ansvar og rolle med hensyn til behov for kompetanseutvikling og informasjon i familievernet, og se dette i sammenheng med mekling og annet forebyggende familiearbeid som program for foreldreveiledning og tilskudd til samlivstiltak.

Departementet vil arbeide med forslag om endringer i regler for tilskudd til krisetiltak og for at kvaliteten på tiltakene heves, bl.a. til beste for barn som oppholder seg på krisesentrene. Barne- og familiedepartementet bidrar i arbeidet med regjeringens tiltaksplan for bekjempelse av vold i hjemmet.

Forskning om familie- og likestillingsspørsmål vil fortsatt bli vektlagt.

Full likestilling mellom kvinner og menn:

Økt likestilling i arbeidslivet vil bidra til økt likestilling i hjemmene. Det er et mål at både offentlig og privat virksomhet skal arbeide med likstilling på sine områder.

Likestillingsloven er et fundament i likestillingspolitikken. I løpet av 2000 vil det bli lagt fram en proposisjon om endringer i likestillingsloven med sikte på en mer tidsmessig lov.

Kap 0830 Foreldreveiledning og samlivstiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
21	Spesielle driftsutgifter, Foreldreveiledning		2 000	2 056
70	Samlivstiltak	3 479	3 500	3 598
71	Foreldreveiledning	1 897		
	Sum kap 0830	5 376	5 500	5 654

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997 - 98).

1. Styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge*1.1 Tilbud om støtte til foreldre i deres rolle som oppdragere og omsorgspersoner for egne barn*

Departementet videreførte arbeidet med å følge opp foreldreveiledningsprogrammet i 1998. Det ble gitt midler til utviklingsarbeid og konferanser, både sentralt og lokalt. Hensikten var å stimulere til at foreldreveiledningen blir en integrert og tverrfaglig del av kommunenes ordinære oppgaver og forebyggende arbeid.

Rapporteringen viste i de fleste fylker og kommuner fortsatt stor aktivitet og mangfoldighet på foreldreveiledningsområdet. Flere kommuner har, i tillegg til det ordinære tilbudet, utviklet tilbud for mer avgrensede grupper. Det gjelder blant annet innvandrere, alenemødre og funksjonshemmede. Det har også vært gitt tilbud gjennom åpne barnehager, helsestasjoner og bibliotek. Norsk senter for barneforskning (NOSEB) fikk oppdraget med å igangsette en evaluering av programmet.

1.2 Stimulere fedres deltakelse og betydning i omsorg for barn

I foreldreveiledningsprogrammet inngår ulike tiltak for å øke fedres deltakelse i barneomsorgen. Det ble også i 1998 videreført og startet nye fedregrupper i regi av kommuner og organisasjoner.

1.3 Veiledningstilbud av høy faglig kvalitet

Departementet fortsatte arbeidet med å utvikle det kunnskapsmessige og metodiske grunnlaget for foreldreveiledning. I samarbeid med landets fylkesmenn ble det blant annet avholdt en rekke kurs og konferanser for fagfolk i kommunene. Det ble lagt vekt på barn i førskolealder, men også på å utvikle tilbud i forhold til eldre barn og unge. Det ble gitt støtte til utarbeidelse av veiledningsmateriell basert på erfaringer fra evaluerte utviklingsprosjekter. Departementet ga tilskudd til Høgskolen i Vestfold for å innarbeide foreldreveiledning i ulike utdanningstilbud, i barnehager og i skoler.

Rapporteringen viste at kommunene tok i bruk hele eller deler av informasjons- og veiledningsmateriellet som ble utviklet i løpet av 1996 og 1997. Landsoversikten viser at de tverrfaglige samarbeidsgruppene lokalt er satt sammen med fagfolk fra helsestasjon, barnehage, skole, P.P.-tjeneste, barneverntjeneste, familievern, frivillige organisasjoner og andre. Et stort antall kommuner fortsatte arbeidet med opplæringstiltak for å øke kompetansen blant fagfolk til å møte foreldres ulike veiledningsbehov.

2. Samlivstiltak

Tilskuddsordningen til samlivstiltak ble i 1998 videreført med en bevilgningsramme på 3,5 mill. kroner. Midlene ble i hovedsak fordelt til organisasjoner, men også kommunene begynte dette året å engasjere seg i samlivstiltak.

Departementet mottok ca. 160 søknader til en samlet sum av 12,7 mill. kroner. Søknadene omfattet over 200 enkelttiltak. Søknadene gjaldt lokale kurs og prosjektarbeid på områdene samliv, fedretiltak og generell foreldreveiledning. Blant søkerne var frivillige humanitære og kristelige organisasjoner, menigheter, helseorganisasjoner, familievernkontorer og andre institusjoner. Det ble også gitt midler til noen kommuner, primært til ulike foreldretiltak.

Midlene ble fordelt med omlag 70 pst. til lokale tiltak og 30 pst. til prosjektarbeid.

De lokale tiltakene gjaldt samlivskurs, primært i regi av ulike organisasjoner, og foreldre/fedretiltak der kommunene sto bak de fleste tiltakene. Tiltak, ledet av skolerte kursledere, ble prioritert. Fagfolk fra familievernnet kom sterkere inn som kursledere. Ved fordeling av midlene ble det videre lagt vekt på å tilgodese barnefamilie og deres behov, både når det gjelder å styrke parforholdet og gi støtte til foreldrerollen. Innenfor foreldreveiledning ble grupper og tiltak for å støtte og motivere fedre til å ta mer del i omsorgen for egne barn prioritert.

Prosjektarbeid ble drevet av organisasjoner og institusjoner som har engasjert seg i utvikling av samlivstiltak og av kommuner som arbeider for å organisere og samordne forebyggende familiearbeid. Det ble gitt midler til videreutvikling av materiell og til skoling av kursledere, særlig fra familievernkontorene. Det ble også gitt tilskudd til et nytt samlivsprogram, det amerikanske PREP-programmet, som ble oversatt og tilpasset norske forhold av Samlivssenteret ved Modum Bad.

Tilstandsvurdering

Foreldreveiledning og fedregrupper

Et grunnleggende mål for departementet er å legge til rette for tiltak som kan styrke foreldres rolle som oppdragere og omsorgspersoner, og bidra til å forebygge utvikling av negative samhandlingsmønstre og psykososiale vansker hos barn og unge. En viktig forutsetning er at tiltakene tar utgangspunkt i foreldrenes egne ressurser, kunnskap om sine barn og behov for veiledning. Foreldreveiledningsprogrammet legger vekt på å utvikle kommunikasjon og samhandling som fremmer opplevelse av egen mestring og egenverd både mellom barn og foreldre og mellom foreldre og fagfolk.

Samfunnsutviklingen stiller oss stadig overfor nye spørsmål som krever nye svar. Endringer til tross; familien er grunnleggende for barns identitetsdannelse og psykologiske og sosiale utvikling. Foreldre i dag er bevisste og engasjerte i spørsmål om barnas utvikling på en annen måte enn tidligere generasjoner. Dette er et godt, men krevende utgangspunkt for samarbeid mellom foreldre og fagfolk.

På bakgrunn av dette, er det blant annet gitt midler til en rekke utviklingsprosjekter i forbindelse med foreldreveiledningsprogrammet. Disse har til hensikt å styrke samarbeidet og dialogen mellom foreldre, fagfolk og barn og unge. Erfaringer og kunnskap fra prosjektene vil fortsatt bidra til videre utvikling av programmet. Høgskolen i Vestfold viderefører arbeidet med å tematisere foreldreveiledning i grunn- og videreutdanningene.

Program for foreldreveiledning skal etter hvert utvides til å gjelde hele barne- og ungdomstiden. Sammen med familien er barnehage og skole viktige arenaer i barnas oppvekst- og omsorgsmiljø.

Det er fortsatt nødvendig å utvikle samarbeidsmodeller for en helhetlig innsats på barne- og familieområdet og da i sammenheng med andre forebyggende tiltak. Det vil derfor være av betydning å styrke samarbeidet med såvel pedagogisk-psykologisk

Barne- og familiedepartementet

tjeneste, barneverntjeneste, familievern og frivillige organisasjoner. Dette vil gi mulighet for en enda bedre utnytting av den fagkompetansen som finnes lokalt.

Videre knytter det seg utfordringer til å anvende programmet i forhold til foreldre med innvandrer- og flyktningbakgrunn. Det er under utarbeiding et temahefte om foreldreveiledning i et minoritetsperspektiv. Dette retter seg i hovedsak mot fagfolk, og skal bidra til økt innsikt i forhold til minoritetsfamiliers situasjon og behov.

I 1999 vil det utgis temahefter om fedre og barn, foreldreveiledning i et minoritetsperspektiv, barn og unges påvirkning av media og videoprogram rettet til foreldre og fagfolk i forhold til barn og unge i skolealder.

Samlivstiltak

Ustabile familieforhold og samlivsbrudd skaper betydelige problemer for mange familier. Oppbruddet i familiene går gjerne mest ut over barna, bl. a. ved at kontakten med en av foreldrene ofte svekkes. Hvert år opplever 10 000 barn at foreldrene skiller seg. I tillegg opplever et stort antall barn i samboerforhold at foreldrene går fra hverandre. Forskning har dokumentert at sjansen for å bli utsatt for samlivsbrudd er to til tre ganger større med foreldre som er samboere enn med gifte foreldre.

På denne bakgrunnen synes behovet for samlivstiltak stort. Dette bekreftes av at et stort mangfold av organisasjoner ønsker å støtte opp om familien ved å arrangere samlivskurs i sine lokalmiljø, og at det også er økende interesse for å delta på slike kurs. Departementet har de siste årene fått søknader for omkring det firedobbelte av tilskuddsordningens rammer. I tillegg til organisasjoner og kommuner er også næringslivet begynt å interessere seg for samlivskurs som et velferdstiltak for arbeidstakere. For eksempel har Nasjonalforeningen for folkehelsen utviklet et eget opplegg for samlivskurs i bedrifter. Alt i alt synes det nå å være mer allment akseptert å søke hjelp også for problemer som dreier seg om familiens indre liv. Samlivskursene søker å imøtekomme dette behovet ved både å forebygge og å gi hjelp når problemene oppstår.

Samlivsarbeidet har vært i stadig utvikling, og fortsatt er det behov for å styrke virksomheten både faglig og organisatorisk. De siste årene er det lagt større vekt på å ta i bruk forskningsbasert kunnskap og erfaringer for å utvikle programmer som er mer allmenne, målrettede og systematiske. Samlivssenteret ved Modum Bad har oversatt det amerikanske samlivsprogrammet PREP, og tilpasset dette til norske forhold. Programmet er basert på lang tids forskning og evaluering. Mange familierapeuter og andre fagfolk har allerede skolert seg i dette programmet, og kursopplegget tilbys nå til organisasjoner mv. som vil arrangere samlivskurs lokalt.

Forvaltningen av tilskuddsordningen er basert på utlysning av midlene og enkeltsøknader fra tiltak og prosjekter over hele landet. Dette medfører en omfattende og detaljert saksbehandling sentralt i departementet. For å gi informasjon til søkerne, rasjonalisere søknadsbehandlingen og imøtekomme kravene i økonomireglementet, har departementet laget retningslinjer for tilskuddsordningen i form av et rundskriv. Det er også utarbeidet et enkelt søknadsskjema til bruk for lokale tiltak.

Strategier og tiltak

Hovedmålet for departementets innsats innen foreldreveiledning og samlivstiltak i 2000 er å medvirke til å støtte opp om ekteskapet som varig og forpliktende samlivsform, styrke samlivet i alle typer familier og styrke foreldres omsorgs- og oppdragerrolle med tanke på å forebygge psykososiale vansker blant barn og ungdom.

Departementet mener det er viktig å se foreldreveiledning og samlivstiltak som to sider av samme sak, nemlig å styrke familien i dagens samfunn. Et godt og varig samliv er det beste grunnlag for et godt foreldreskap. Innsatsen på dette området vil inngå som del av de varierte forebyggende tiltak og hjelpetilbud som utvikles i en helhetlig innsats for å bedre barn og unges oppvekst generelt. Det vises til kap. 857, kap. 854 og kap. 841.

1. Styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge med tanke på å forebygge psykososiale vansker

1.1 Tilbud om støtte og veiledning til foreldre

Oppfølgingen av programmet vil være en viktig oppgave både på statlig og kommunalt nivå. Tilbud om foreldreveiledning, hvor fedretiltak inngår, bør bli en del av kommunenes ordinære oppgaver og forebyggende arbeid tilknyttet helsestasjon, barnehage og skole. Ansvaret for barna er først og fremst foreldrenes. Det offentlige ansvar er å legge forholdene til rette slik at foreldrene får mulighet til å utøve omsorgs- og oppdragerrollen på en så god måte som mulig. Program for foreldreveiledning kan bidra til å støtte samspillet mellom foreldre og barn, støtte og styrke foreldrene og bedre kommunikasjonen mellom fagfolk og foreldre. Tilbudene som utvikles må være målrettede og varierte for å nå foreldres ulike behov og forutsetninger. I 2000 vil programmet tas mer aktivt i bruk i skolen for å sikre at det finnes et veiledningstilbud som kan komme barn og unge i alle aldersgrupper til gode.

Departementet vil fortsatt følge opp og stimulere til aktivitet om foreldreveiledning i kommunene, og videreutvikle det med hensyn til aktuelt veiledningsmaterieil. Kommunene rapporterer ved årsskiftet til fylkesmennene om aktiviteten på området.

2. Støtte opp om ekteskapet som en varig og forpliktende samlivsform, og styrke samlivet i alle typer familier

2.1 Samlivstiltak med faglig kvalitet, tilpasset barnefamilienes behov

Det overordnede målet med tilskuddsordningen til samlivstiltak er å støtte opp om familielivet ved å bidra til å utvikle trygghet og varighet i ekteskap og parforhold, primært i barnefamilier. Ekteskapet har vist seg å være den mest stabile rammen om familien og barnas oppvekst. Regjeringen ønsker å satse på denne samlivsformen, og ser det som et viktig mål å forebygge familieoppløsning. Senere års forskning har vist at samliv kan læres, bl.a. gjennom å bedre kommunikasjonen i par- og familieforhold.

For å bidra til dette vil departementet videreføre tilskuddsordningen med å gi støtte til lokale samlivskurs og faglig utvikling av samlivsarbeidet.

Samlivsarbeidet har hittil vært preget av et sterkt lokalt engasjementet og mangfold, primært fra de frivillige organisasjonenes side. Dette har vist seg å være et positivt incitament, og tilskuddsordningen vil derfor fortsatt være innrettet på at organisasjonene skal prioriteres. Samtidig gis kommuner og offentlige institusjoner som familievernkontorer mv. anledning til å søke om midler.

Tilskuddsordningen vil fortsatt være innrettet mot barnefamiliene som målgruppe. Det antas at familiene har særlig behov for hjelp og støtte i småbarnsfasen, samtidig som det er ekstra viktig at parforholdet fungerer godt i denne tiden. Ved prioritering av midler vil en også tilgodese familier med spesielle behov, så som utsatte grupper mv.

Ved tildeling av midler til lokale samlivskurs vil det bli lagt vekt på kvaliteten i opplegget, bl.a. ved å prioritere kurs og tiltak som bruker skolerte kursholdere og materiell/programmer som holder god faglig standard. En viktig målsetting er å utnytte ressursene best mulig, og å få bred rekruttering til samlivskursene. Det vil derfor bli lagt vekt på å stimulere til samarbeid og samordning organisasjoner imellom både lokalt og på andre nivåer.

Foreldreveiledning er et kommunalt ansvar, og departementet vil derfor informere og motivere kommunene til å integrere disse tiltakene med sikte på å utvikle et helhetlig forebyggende familiearbeid. Departementet ser det også som ønskelig at kommuner og organisasjoner samarbeider om lokale samlivstiltak der det ligger til rette for dette.

Det vil, som tidligere, bli gitt støtte til utviklingsarbeid på samlivsområdet. Departementet vil prioritere prosjekter som bidrar til å høyne kvaliteten på samlivskursene, blant annet gjennom skolering av kursholdere, materiellutvikling oa.

Det er også behov for tiltak som kan utvikle den organisatoriske siden av virksomheten, for eksempel gjennom å initiere/samordne samlivstiltak i områder der slike tilbud ikke er tilgjengelige eller der samlivskurs ennå ikke er tilstrekkelig innarbeidet.

Tabell 830.1 Oversikt over delmål, aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Delmål	Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
1. Styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge med tanke på å forebygge psykososiale vansker	1.1 Tilbud om støtte og veiledning til foreldre	Antall kommuner med tilbud om foreldreveiledning
2. Støtte opp om ekteskapet som en varig og forpliktende samlivsform, og styrke samlivet i alle typer familier	2.1 Samlivstiltak med faglig kvalitet, tilpasset barnefamilienes behov	Utviklingsprosjekter og lokale kurs

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, Foreldreveiledning

Delmålet om å støtte og styrke foreldrerollen, må ses i sammenheng med og er en del av departementets generelle forebyggende innsats overfor barn, ungdom og familier, jf. kap. 854, kap. 857 og kap. 841.

Bevilgningen er i all hovedsak driftsutgifter. Posten omfatter midler til foreldreveiledning generelt. Departementet vil overføre midler til fylkesmennene som skal bistå kommunene med informasjon og oppfølging. Det vil også kunne bli gitt tilskudd til utviklingsprosjekter på området. Midler fra denne posten vil bli benyttet til fortsatt videreutvikling av programmet.

Post 70 Samlivstiltak

Målsettingen med tilskuddsordningen er å støtte opp om familielivet ved å utvikle trygghet og varighet i ekteskap og parforhold, primært familier med barn. Samlivstiltak omfatter lokale familiekurs/samlinger og faglig utviklingsarbeid. Ordningen må sees i sammenheng med bevilgningen til foreldreveiledning. For en nærmere beskrivelse av ordningen vises det til St. prp. nr. 1 (1998-99).

Kap 0840 Tilskudd til krisetiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
60	Tilskudd til kommuner til krisetiltak, <i>overslagsbevilgning</i>	47 356	42 150	47 570
70	Tilskudd til utviklings- og opplysningsarbeid ¹⁾	1 366	1 040	
	Sum kap 0840	48 722	43 190	47 570

¹⁾ Midlene på kap 840 post 70 foreslås overført til kap. 846 postene 21 og 70. Dette gjøres for å bringe posteringen i samsvar med kravene i bevilgningsreglementet.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Redusere seksualisert vold og hjelpe ofrene*1.1 Støtte tiltak som gir hjelp til ofrene for seksualisert vold*

I 1998 ble det gitt statstilskudd til 51 krisesentre, 14 incestsentre og 2 krisetelefoner. 4 av tiltakene er kommunale, resten drives av frivillige organisasjoner.

Krisesentrene og krisetelefonene gir mishandlede kvinner råd, støtte og veiledning. I tillegg til å være et tilbud på dagtid, gir krisesentrene også et midlertidig botilbud til mishandlede kvinner og deres barn. I 1998 overnattet i alt 3 888 personer på krisesentrene, 2 229 kvinner, 3 menn og 1 656 barn. Kvinner overnattet i 41 412 døgn, menn i 60 døgn og barn i 38 113 døgn, til sammen i alt 79 585 overnattingsdøgn. Bare ett av krisesentrene har tatt imot menn til overnatting. Barn utgjør nærmere 43 pst. av beboerne og har nær halvdel av bodøgnene på krisesentre.

Incestsentrene gir råd, støtte og veiledning til voksne som tidligere har vært utsatt for incest og i noen utstrekning til pårørende til incestutsatte barn. Et fåtall barn henvender seg også til incestsentrene. Incestsentrene har i 1998 tatt imot i alt 14 728 telefoner fra incestutsatte, herunder 8 088 fra kvinner, 2 231 fra menn og 194 fra barn. De har tatt imot i alt 2 661 dagbrukere.

1.2 Delfinansiere drift av kompetansesenter for voldsofferarbeid

Kompetansesenter for voldsofferarbeid som ble åpnet i 1996 er et fireårig prøveprosjekt administrativt underlagt Høgskolen i Oslo. Prosjektet samfinansieres av Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet og Justisdepartementet. Hovedmålet med opprettelsen av prosjektet var å styrke voldsorfrenes stilling ved å forbedre offentlige myndigheters tilbud til eller behandling av volds ofre. Videre skal senteret frembringe og formidle kunnskap om volden som fenomen, de psykologiske følger av voldsutøvelse, og øke forståelsen omkring voldsproblemer i samfunnet. I 1998 har senteret drevet en utstrakt undervisnings- og foredragsvirksomhet for helse- og sosialutdanningene, både innen grunn- og videreutdanning. Fokus har særlig vært på eldre og barn. Det har videre vært gitt veiledning til prosjektarbeid, bistand til metodeutvikling og temarapporter. Senteret har videre omfattende kontakt med ulike brukergrupper og media og utgir publikasjonen Nettverksavis for voldsofferarbeid (NAV).

1.3 Gi støtte til utviklingstiltak for å videreutvikle tiltak for barn på krisesentre

Sluttrapporten *Der vi bor der gråter alle damene* fra et prøveprosjekt på Oslo krisesenter med fokus på forholdene for barn, ble fremlagt og diskutert på en

Barne- og familiedepartementet

konferanse høsten 1998. Målgruppen var medarbeiderne ved krisesentrene som arbeider med barn samt kommunalt ansatte. Målet var å sette sentrene bedre i stand til å ivareta barns særlige behov i en vanskelig livssituasjon, og å bidra til å utvikle hensiktsmessige samarbeidsordninger med støtteapparatet for øvrig.

1.4 Bidra til å utvikle tiltak overfor overgripere og ofrene

Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet og Sosial- og helsedepartementet har de siste årene etablert et samarbeid for å koordinere tiltak overfor overgripere og tiltak rettet mot ofre. Den tverrdepartementale koordineringen av innsatsen på områdene bidrar samlet sett til økt kunnskap i de respektive departementer og til bedre ressursutnytting.

1.5 Heve kvaliteten på krisesentrene, kompetanse- og kunnskapsoppbygging

Institutt for samfunnsforskning har to rapporter om relasjonene mellom krisetiltakene og kommunale myndigheter er fulgt opp med sikte på kompetanse- og kunnskapsheving.

2. Redusere tvangsprostitusjon og andre former for "menneskehandel" både nasjonalt og internasjonalt*2.1 Fremme tiltak for å redusere tvangsprostitusjon og andre former for "menneskehandel"*

For å følge opp Stortingets vedtak har departementet innhentet informasjon om internasjonal prostitusjon og handel med kvinner. Det er registrert en klar øking i prostitusjon hvor utenlandske kvinner og norske menn er involvert. Prostitusjon er uønsket også ut fra et likestillingssynspunkt. Feminisering av fattigdom, bl.a. i Russland, bakmenn som tjener på å organisere prostitusjon og etterspørselen medvirker til å opprettholde denne type prostitusjon. Bl.a. i Europarådet og FN er Norge med i arbeidet mot handel med kvinner.

I forbindelse med likestillingspolitisk redegjørelse våren 1999 ble det utarbeidet et vedlegg om handel med kvinner som oppsummerer kunnskap om problemet og redegjør for norsk lovgivning og tiltak. Det er nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal vurdere ytterligere tiltak mot handel med kvinner.

Tilstandsvurdering

Statstilskudd til krisetiltak er en øremerket tilskuddsordning. Tilskuddet fastsettes i henhold til årlige budsjettvedtak og utgjør 50 pst. av de samlede budsjetterte driftsutgifter. Drift av krisetiltak krever kommunal medvirkning. Dette sikrer at tiltakene vurderes og prioriteres i forhold til kommunens samlede innsats på helse- og sosialsektoren. Om lag 85 pst. av kommunene yter tilskudd til drift av krisesentre, mens 25 pst. av kommunene bidrar til incestsentre.

Størrelsen på statstilskuddet følger direkte av størrelsen på tilskudd fra kommuner og andre bidragsytere (fylkeskommuner, private gaver o.l.). 90 pst. av de statlige overføringene har sitt grunnlag i kommunale driftstilskudd.

De siste årene har kommuner, fylkeskommuner og andre bidragsytere totalt sett økt tilskuddet til drift av krisetiltak. For å dekke etterspørselen i henhold til retningslinjene for tilskuddsordningen, har det de siste årene vært nødvendig å øke de statlige overføringene utover gitt bevilgning. I 1998 ble det gitt tilleggsbevilgning på 5,753 mill. kroner. Tilskuddsordningen har i hovedsak vært uendret gjennom hele 90-tallet, men ble i 1999 gjort om til en overslagsbevilgning.

Fortsatt mangler det incestsentre i nær halvparten av landets fylker, mens departementet regner med at behovet for krisesentre stort sett er dekket.

Forskning og erfaring viser at barn som vokser opp i familier med voldsbruk, er en særlig sårbar gruppe. Det er derfor viktig å arbeide for at barn som kommer på krisesenteret sammen med mødre, får relevant hjelp. Eventuelle tiltak vil bli støttet over kap. 846 og 854.

Høringsuttalelsene til Statskonsults Rapport 97: 18, *Evaluerings av den statlige tilskuddsordningen til krisetiltak* ble bearbeidet med sikte på en endret tilskuddsordning.

Enkelte mindre endringer i retningslinjene for tilskuddsordningen ble foretatt allerede i 1998, blant annet for å klargjøre kontroll- og rapporteringsoppgaver på de forskjellige forvaltningsnivå.

Strategier og tiltak

1. Redusere seksualisert vold og hjelpe ofrene

1.1 Gi øremerket tilskudd til kommunene til krisetiltak

Regjeringen vurderer endringer i dagens finansieringsordning på grunnlag av kravene i økonomireglementet og ønsket om en mer forutsigbar tilskuddsordning. Både Statskonsults evaluering av tilskuddsordningen, høringsuttalelsene til denne og rapportene fra Institutt for samfunnsforskning om forholdet mellom krisetiltakene og kommunale myndigheter gir grunnlag for vurderingen. En interdepartemental arbeidsgruppe har fått i oppdrag å finne frem til en effektiv og hensiktsmessig finansieringsordning som kan sikre et stabilt økonomisk grunnlag for driften, og som sikrer styring av de statlige overføringene. Departementet tar sikte på å presentere de nye retningslinjer i budsjettet for 2001.

1.2 Bidra til handlingsplan for bekjempelse av vold i hjemmet

Departementet vil bidra til arbeidet med handlingsplan for bekjempelse av vold i hjemmet, og følge opp de tiltakene planen foreslår.

Tabell 840.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Redusere seksualisert vold og hjelpe ofrene	1.1 Gi øremerkede tilskudd til kommunene til krisetiltak
	1.2 Bidra til handlingsplan for bekjempelse av vold i hjemmet

Nærmere om budsjettforslaget

Post 60 Tilskudd til kommuner til krisetiltak, *overslagsbevilgning*

Målsetting

Bevilgningen skal dekke tilskudd til hjelpetiltak for mennesker som er utsatt for overgrep og vold i hjemmet. Tiltakene omfatter krisesentrene, krisetelefoner og støttesentre mot incest.

Tildelingskriterier

Finansieringen av krisetiltakene er delt mellom staten, kommunen og i noen grad andre bidragsytere. Statlig tilskudd forutsetter kommunal medvirkning og at (verts)kommunen godkjenner budsjettet, som skal være i balanse. Dersom faktiske utgifter til krisetiltaket

Barne- og familiedepartementet

foregående år viser seg å være lavere enn budsjettet, skal overskuddet avregnes mot neste års budsjett.

Oppfølging og kontroll

Det er utarbeidet egne retningslinjer for statstilskudd til krisetiltak. Tilskuddsordningen forvaltes av fylkesmennene, som gjennom årlige tildelingsbrev gis overordnede mål og resultatkrav på området. For å sikre at gitt bevilgning nyttes formåls- og kostnadseffektivt skal embetene ved søknadsbehandlingen bl.a. kontrollere:

- krisetiltakets regnskap for foregående år (revisorbekreftet)
- at krisetiltakets budsjett er godkjent av kommunen og er i balanse (inkl. at evt. overskudd fra foregående år er avregnet)
- at det foreligger vedtak om størrelsen på det kommunale tilskuddet

Rapport (1997–98)

Krisetiltakene avgir årsrapport og statistikk for virksomheten, jf. omtale foran under Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Tilskudd til krisetiltak omfattes av forsøksordningen med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner. Krisetiltakets vertskommune er tilskuddsmottaker av hele statstilskuddet til det/de kriesentrene det er vertskommune for. Det er tre vertskommuner (Stavanger, Tønsberg og Lillehammer) blant de 20 forsøkskommunene. Totalt beløp som er trukket ut fra Barne- og familiedepartementets kap. 840 post 60 til Kommunal- og regionaldepartementets kap. 571 post 68 til forsøksordningen for 2000 er 5,476 mill. kroner.

Resterende beløp på kap. 840 post 60 opprettholdes som en øremerket tilskuddsordning til kommuner til krisetiltak.

Kap 0841 Familievern

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
21	Spesielle driftutgifter			7 854
60	Tilskudd til familievernkontorer ¹⁾	127 557	127 417	123 917
70	Utviklings - og opplysningsarbeid m.v ²⁾	3 535	3 360	1 600
	Sum kap 0841	131 092	130 777	133 371

¹⁾ Posten er foreslått redusert med 5,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning av post 21.

Dette er gjort for å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsreglementet.

²⁾ Posten er foreslått redusert med 1,854 mill. kroner mot en tilsvarende økning av post 21.

Dette er gjort for å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsreglementet.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Veiledning og støtte til familier som har samlivsproblemer*1.1 Et effektivt familievern med høy faglig kvalitet, tilpasset brukernes behov*

Familievernet omfattet ved utgangen av 1998 63 kontorer. Et nytt kontor ble i løpet av 1998 opprettet på Jessheim av Akershus fylkeskommune.

Virksomheten i familievernet viste også dette året økning i antall saker. Kontorene behandlet vel 23 000 saker mot ca. 21 000 året før. Nesten 80 000 personer var involvert i sakene. I tillegg til klientsakene kommer over 1000 forskjellige tiltak innen utadrettet virksomhet. I hovedsak dreier dette seg om veiledning, undervisning og informasjon til andre deler av hjelpeapparatet og til publikum. Kontorene gjennomførte i 1998 6 712 meklinger, svarende til 59 pst. av det totale antall meklingssaker.

Det ble gitt tilskudd til ulike prosjekter og tiltak med sikte på å kartlegge og utvikle familievernet. Det to-årige prosjektet om evaluering av familievernet ble avsluttet ved årsskiftet 97/98. Prosjektet er gjennomført av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR). De to rapportene fra prosjektet gir mye ny kunnskap om kapasiteten i familievernet og om hvordan tjenesten fungerer. Resultatene viser bl.a. at det er store variasjoner kontorene imellom både når det gjelder effektivitet, prioritering og tilgjengelighet. Klientene er gjennomgående fornøyde med behandlingen på familievernkontorene, men flere steder er presset på kontorene stort og tilgjengeligheten for dårlig.

NIBR fikk i 1998 også støtte til et mer kortvarig prosjekt med sikte på å kartlegge kompetansen i familievernet og vurdere behovet for utdanning i familieterapi. Rapporten fra dette prosjektet viser at det er et høyt utdanningsnivå blant ansatte i familievernet, men at variasjonene kontorene imellom er store også på dette området.

Resultatene fra NIBR-prosjektene har gitt et godt grunnlag for det videre arbeid med å utvikle kvaliteten i familievernet og tilpasse tjenesten til brukernes behov.

Prosjektet *Fjernutdanning i familieterapi* ved Diakonhjemmets høgskolesenter ble avsluttet. Prosjektet har vært gjennomført i samarbeid mellom fem europeiske land og delfinansiert av Leonardo-pogrammet under EU. Prosjektet har utviklet modeller for å kombinere arbeid og utdanning i familieterapi.

Det ble også dette året gitt tilskudd til utarbeidelse av statistikk for familievernet og driftsstøtte til de to interesseorganisasjonene Kirkens Familievern og Offentlige Familievernkontorers Organisasjon.

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet tok høsten 1998 initiativ til å utvikle offentlig statistikk for familieverntjenesten. Målsettingen var en statistikk som kunne tilfredsstille tjenestens behov for mer systematisk klientinformasjon og forvaltningens behov for styringsrelevante data. Statistisk sentralbyrå påtok seg ansvaret for statistikkutviklingen. Det ble nedsatt en prosjektgruppe med representanter fra Kirkens familievern, Offentlige Familievernkontorens Organisasjon og Barne- og familiedepartementet. Deler av arbeidet med statistikkutviklingen er knyttet til KOSTRA (KOMmune-STat-RAPportering).

1.2 Bedre kjennskap til familievernet hos brukerne og det øvrige hjelpeapparat

En omfattende informasjonskampanje om familievernet ble avsluttet våren 1998. I tillegg til annonser, plakater og brosjyrer ble det også laget en TV-spot som ble vist flere ganger i løpet av året. De fylkesvise informasjonsbrosjyrene som var en del av kampanjen, ble distribuert via fylkeskommunene. Disse har vært mye etterspurt og gitt brukerne bedre muligheter til informasjon om "sine" kontorer.

De to familievernorganisasjonene fikk tilskudd til å etablere en hjemmeside om familievernet på Internett. I tillegg har enkelte kontorer etablert egne internettsider.

2. En god forvaltning av familievernkantorene

2.1 Overføring av forvaltningsansvaret for familievernkantorene til fylkeskommunen

Lov om familievernkantorer trådte i kraft 1.1.98. Fra samme dato ble forvaltningsansvaret og ansvaret for planlegging, organisering og dimensjonering av tjenesten lagt til fylkeskommunene. Fylkesmannen ble tillagt ansvaret for å føre tilsyn med virksomheten ved kantorene. Forholdet mellom fylkeskommunene og de kirkelige kantorene reguleres gjennom driftsavtaler.

Det ble også iverksatt ny finansieringsordning fom. budsjettåret 1998. Driften av familievernkantorene finansieres hovedsakelig med statlige og fylkeskommunale midler. Det øremerkede statstilskuddet fordeles mellom fylkeskommunene på en slik måte at det tilføres om lag like mye midler til fylkeskommunene som det enkelte fylke tidligere fikk samlet via statstilskuddet og kommunale tilskudd. Statstilskuddet ble derfor i 1998 videreført med samme fylkesvise fordeling som i tidligere år i tillegg til at kommunenes andel ble trukket ut av inntektssystemet for kommunene og overført til de respektive fylkeskommunene gjennom statstilskuddet.

I Ot. prp. nr. 6 (1996-97) Om lov om familievernkantorer ble det lagt til grunn at statstilskuddet i den nye finansieringsordningen skulle dekke om lag 80 pst. av driftsutgiftene. Fylkeskommunenes regnskaper for 1998 viser imidlertid en gjennomsnittlig statlig andel på ca. 70 pst. og betydelige fylkesvise variasjoner. I statsbudsjettet for 1998 ble det varslet en overgangsordning på 5 år fra og med 1999 med sikte på utjevning av den statlige dekningsandelen mellom fylkene, og at departementet i den anledning skulle utrede en ny kostnadsnøkkel basert på objektive kriterier for fordeling av tilskuddet.

I arbeidet med å utrede en kostnadsnøkkel ble det klart at en omfordeling basert på objektive kjennetegn ved fylkene vil føre til at en del fylker får en vesentlig reduksjon av tilskuddet. For å unngå for store negative utslag for enkelte fylker ble ikke omfordelingen påbegynt i 1999, da det ikke var rom for å foreslå økte bevilgninger til familievernet.

Departementet arrangerte 1. halvår 1998 fem regionale møter der alle fylkeskommunene og familievernkantorene fikk informasjon om det nye regelverket. Departementet har utarbeidet forskrift om journalføring ved familievernkantorene, rundskriv om krav til faglig leder når det gjelder kompetanse i familieterapi og retningslinjer for fylkesmannens tilsyn med virksomheten ved familievernkantorene.

3. Bedre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene

3.1 Et tilgjengelig og godt kvalifisert meklingsapparat

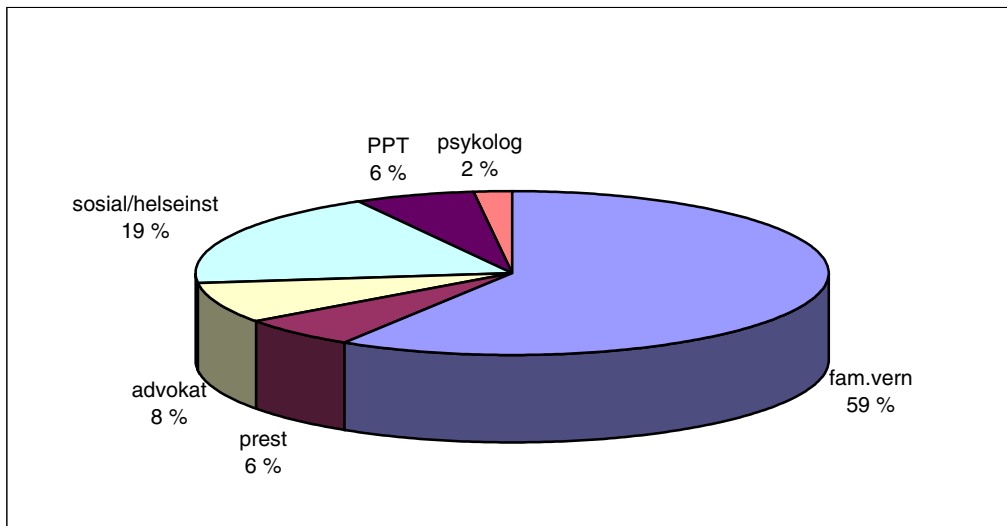
Meklingsapparatet er fylkesvis tilpasset slik at det skal være geografisk tilgjengelig for alle uten vesentlig ventetid, og partene skal kunne velge meklingsinstans. Det er en viss adgang for partene til å få dekket reiseutgifter på steder i landet hvor det er lang reisevei til nærmeste mekler. I 1998 ble det utført 11 277 meklinger. Dette er om lag 750 flere enn året før. I 855 meklinger ble det ikke utstedt meklingsattest. 75 pst. av de fullførte meklingene var etter ekteskapsloven og 25 pst. etter barneloven.

Familievernnet utgjør grunnstammen i meklingsapparatet, men suppleres av eksternt oppnevnte meklere som prester, ansatte ved sosial- og helseinstitusjoner, advokater og psykologer. Familievernnet utførte i 1998 6 712 meklinger på landsbasis, se figur 841.1. Det er en variasjon fra 38. pst. til 92 pst. av hvor stor andel familievernnet tar av det totale antall meklinger i et fylke. I Sogn og Fjordane foregikk 92 pst. av meklingen ved et familievernkontor, mens tilsvarende i Nord - Trøndelag var 38 pst. Hver meklings sak tok i gjennomsnitt 2,1 timer, se figur 841.2. Dette tallet holder seg stabilt.

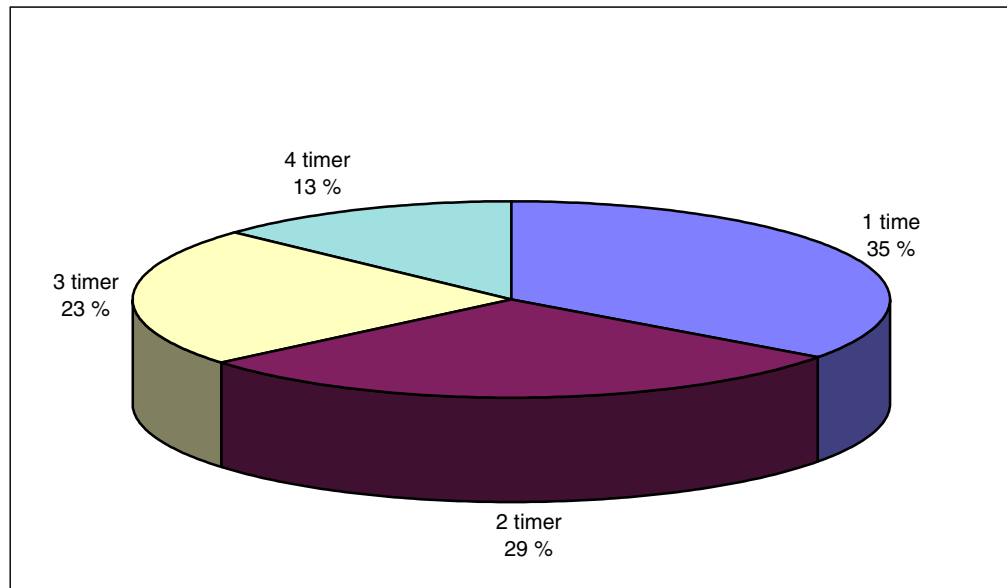
I 22 pst. av sakene fikk partene time den samme uken som de bestilte meklings, se figur 841.3. Meklingsinstansene forsøker å tilby partene meklingsstund i løpet av tre uker. At 23 pst. måtte vente mer enn 3 uker, skyldtes i stor grad at det ikke passet for partene å møte til den timen de ble tilbudt. I en del tilfeller vil også stor pågang ved familievernkontorene medføre lengre ventetid. Av familievernkontorenes samlede kapasitet ble omlag 7 pst. brukt til meklings etter ekteskapsloven og barneloven i 1998. Tallene er basert på meklingsstatistikken som innhentes via fylkesmannen. Det er til dels store variasjoner mellom fylkene og også mellom kontorene.

Det er gitt midler til opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av allerede oppnevnte meklere, for å sikre et godt kvalifisert meklingsapparat.

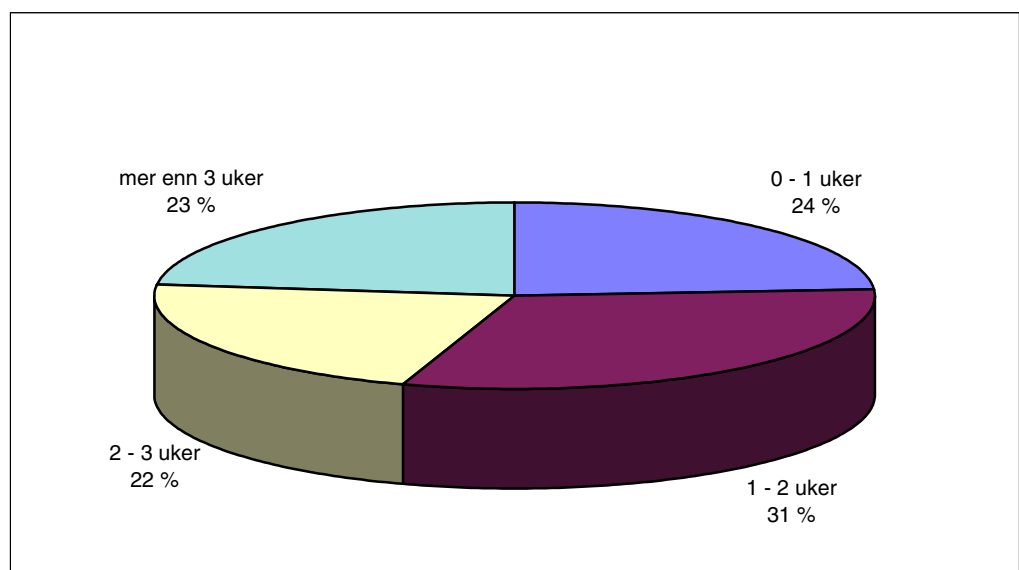
Figur 841.1 Andel av meklingene fordelt mellom ulike meklingsinstanser i 1998 (i pst.)

Figur 841.2 Utstedte meklingsattester fordelt etter antall timer per mekling i 1998 (i pst.)

Figur 841.3 Tid fra begjæring til første time, 1998 (i pst.)

3.2 Forbedre meklingsordningen

Departementets oppfølging av Møreforskings rapport om evaluering av meklingsordningen har blitt utsatt i påvente av barnefordelingsprosessutvalgets innstilling, jf. pkt. 3.3. Utvalget har i NOU 1998:17 gått inn for flere endringer i meklingsordningen, som vil bli vurdert sammen med oppfølgingen av Møreforskings evaluering.

3.3 Utrede nytt alternativ til domstolsbehandling av barnefordelingssaker

NOU 1998:17 Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted, ble avgitt november 1998. Utvalgets flertall går ikke inn for å opprette en

Barne- og familiedepartementet

særdomstol, men mener at de særlige hensyn som gjør seg gjeldende i barnefordelingssakene kan ivaretas like godt av de vanlige domstolene. Utvalget foreslår vesentlige endringer i saksbehandlingsreglene for disse sakene og går inn for betydelige endringer i meklingsordningen. Utvalget har også vurdert om domstolene/fylkesmannen skal ha adgang til å pålegge foreldrene delt bosted der en av foreldrene ikke ønsker dette. Utvalgets innstilling har vært på bred høring, med høringsfrist april 1999.

Tilstandsvurdering

Familievernstatistikken viser at omkring 60 pst. av henvendelsene til familievernkontorene gjelder problemer i forholdet til partner eller andre i familien, mens vel 20 pst. dreier seg om foreldresamarbeid med tidligere partner. Denne andelen har vært økende de siste årene. Resten gjelder individuelle problemer og andre typer saker.

Årsmeldinger fra kontorene og resultatene fra NIBRs evaluering av familievernet viser at det fortsatt er stort press på tjenesten. Presset er imidlertid ulikt fordelt. En del kontorer har ventelister og må tidvis innføre inntaksstopp. Dette gjelder særlig kontorer i noen større byer. Andre kontorer i mindre folkerike områder har mye mindre pågang. Ifølge NIBR-rapporten om kapasiteten i familievernet mener lederne ved familievernkontorene at det er behov for å etablere fem nye kontorer på landsbasis og styrke en del av de eksisterende.

NIBR-rapportene dokumenterer videre store forskjeller kontorene imellom både når det gjelder kapasitet, tidsbruk og prioritering. Rapportene viser at behandlerkapasiteten varierte fra 42 til 129 saker per årsverk med et gjennomsnitt på 75. Gjennomsnittlig brukte familievernkontorene omkring halvparten av tiden til klientarbeid; resten gikk med til administrasjon, utdrettet virksomhet og samarbeid med andre instanser, faglig utvikling mv. Ved noen kontorer utgjør konsultasjoner, undervisning mv. en vesentlig oppgave, mens andre ikke prioriterer utdrettede tiltak.

Klientene er i hovedsak fornøyde med den hjelpen de får i familievernet. På spørsmål om såkalt "rapportert utvikling" av de problemene det søkes hjelp for, svarer 55 pst. at *problemene* er blitt mindre. Over 60 pst. har en positiv vurdering av de *samtalene* de har hatt på kontorene.

NIBR-studien om *Kompetansen i familievernet* viser at tjenesten har høy formell kompetanse. Ca. 70 pst. av de tilsatte ved kontorene har videreutdanning i familieterapi og 93 pst. har meklingskompetanse. Resultatene fra prosjektet viser at det er store variasjoner kontorene imellom. Det prioriteres forskjellig både når det gjelder valg av utdanning og bruk av budsjettmidler for dette formål. Det eksisterer en rekke forskjellige utdanningstilbud innen familiearbeid og familieterapi, de fleste i regi av fagforeninger eller private institusjoner. Dette gir et stort mangfold, men det skaper også en uoversiktlig situasjon når det gjelder kompetanseutvikling i tjenesten som helhet.

Arbeidet med å etablere offentlig statistikk om familievernet har gått som planlagt i 1999. Prosjektgruppa har utarbeidet klientskjema, skjema for personellregistrering og skjema for utdrettet virksomhet, som alle skal sendes direkte til Statistisk sentralbyrå (SSB) fra familievernkontorene. I tillegg er det utarbeidet meklingsskjema. Dataene skal sendes til fylkesmannen, som vil sende samleskjema for meklings utført i familieverntjenesten og av private meklere inn til SSB. Regnskapsdata skal rapporteres til fylkeskommunen som vil rapportere til SSB.

Arbeidet med utvikling av offentlig statistikk har avdekket behovet for å registrere fullt fødselsnummer (11 sifre) ved journalføring, både for å kunne foreta forløpsstudier, og for å kunne ha mulighet til å koble seg mot andre registre i SSB. Departementet vil foreta en endring i Forskrift om journalføring ved familievernkontorene (Rundskriv Q-16/98) slik at det kreves at fødselsnummer skal registreres ved journalføringen.

Barne- og familiedepartementet

Familievernkontorene har fem forskjellige journalprogram, og det har vært uttrykt misnøye med vedlikeholdet og mulighet til oppdatering av en del av programmene. Det er også usikkert om programmene vil takle overgangen til år 2000. Departementet har derfor igangsatt et arbeid med å utvikle et nytt journalprogram for familievernkontorene.

Familievernet er fom. 1998 en lovfestet fylkeskommunal tjeneste. Departementet vil vurdere å innlemme det øremerkede statstilskuddet til drift av familievernkontorer i rammetilskuddet til fylkeskommunene slik at det administrative og det økonomiske ansvaret for tjenesten samles på ett forvaltningsnivå. Dette vil tidligst kunne skje fra 2001.

Lovfesting og overføring av forvaltningsansvaret for familievernkontorene til fylkeskommunene har skapt en ny situasjon for tjenesten. Den nye forvaltningsordningen innebærer bl.a. at den viktigste statlige oppgaven ved siden av lovforvaltning heretter blir faglig utvikling av tjenesten. Familievernet er i loven definert som "en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt". Dette gjør det nødvendig at det i fremtiden legges stor vekt på den faglige utvikling av familievernet.

Det er utarbeidet et høringsnotat om endringer i barnebidragsregelverket. I høringsnotatet foreslås det en ny modell for fastsettelse av barnebidrag for de tilfellene foreldrene ikke blir enige om bidragets størrelse, jf. for øvrig kap. 846, pkt. 3.1 Resultatrapport.

Barnefordelingsprosessutvalgets innstilling NOU 1998:17 blir vurdert i departementet i lys av høringsinstansenes synspunkter, og det arbeides videre med forslagene til nye saksbehandlingsregler, herunder endringer i meklingsordningen og andre spørsmål som utvalget tok opp.

Strategier og tiltak

1. Et effektivt familievern med høy faglig kvalitet tilpasset brukernes behov

1.1 Styrke fagutviklingen

De to interesseorganisasjonene Kirkens Familievern (KF) og Offentlige Familievernkontorers Organisasjon (OFO) har hittil i stor grad ivarettatt tiltak og prosjekter med sikte på faglig utvikling av familievernet. Det er nå behov for å styrke og koordinere innsatsen, både for å utnytte ressursene best mulig og for å legge grunnlag for en mer helhetlig og systematisk kompetanseutvikling i tjenesten. Det vil også være hensiktsmessig å se utvikling og opplæring i meklingsordningen i sammenheng med faglig utvikling generelt i familievernet. Departementet vil i 2000 utrede spørsmålet om hvordan kompetanse og fagutvikling på disse områdene kan organiseres og forankres, for eksempel i form av et kompetansesenter. Arbeidet vil bli gjort i samråd med de to organisasjonene, fylkeskommunene og fylkesmennene.

Den nye forvaltningsordningen har medført at en del av KF og OFOs oppgaver som interesseorganisasjoner er falt bort. Med eventuell etablering av et kompetansesenter vil det heller ikke lenger være samme behov som tidligere for at organisasjonene ivaretar oppgaver knyttet til faglig utvikling av familievernet. På denne bakgrunn foreslås det at det statlige tilskuddet til drift av de to organisasjonene på sikt bortfaller.

1.2 Videreføre de øremerkede tilskuddene til fylkeskommunene

Det øremerkede statstilskuddet til drift av familievernkontorer vil bli videreført i 2000 med tilnærmet samme fordeling mellom fylkene som i 1999. Bevilgningen er foreslått økt med 2 mill. kroner. Økningen vil bli fordelt under hensyn til de omfordelingsvirkninger som vil følge av en eventuell senere innlemming av tilskuddet i

inntektssystemet. Departementet vil vurdere å innlemme tilskuddet i inntekssystemet for fylkeskommunene fra 2001.

1.3 Etablere offentlig statistikk i samarbeid med SSB

De nye skjemaene for statistikkføring tas i bruk ved familievernkontorene, ved fylkesmannsembetene og i fylkeskommunene fra 1.1.2000 og sendes til SSB som utarbeider statistikken. Nytt program for journalføring vil bli tilbudt familievernkontorene fra samme tidspunkt.

2. Sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene best mulig

2.1 Et tilgjengelig meklingsapparat

Departementet har satt som mål at det som hovedregel ikke skal være mer enn 3 ukers ventetid for å komme til mekling, og at meklingsapparatet skal være så godt utbygd at foreldrene skal ha tilbud om mekling innenfor 2 timers reisevei fra siste felles bopel.

2.2 Kontinuerlig opplæring av meklingskorpset i fylkene

Mekling må videreføres på samme kvalitative nivå som hittil. Viktige oppgaver er opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av meklere som allerede er oppnevnt. Fylkesmannsembetene arrangerer minst én faglig samling for meklerne i året. Opplæringen vil på sikt sees i sammenheng med fremtidig struktur for kompetanseutvikling i familievernet

2.3 Følge opp NOU 1998:17 om endringer i barneloven angående saksbehandlingsregler mv. i barnefordelingssaker

Departementet vil vurdere forslagene i NOU 1998:17 *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted* i lys av høringsuttalelsene, og vil arbeide videre med spørsmålene med sikte på å legge fram en proposisjon med forslag om endringer i barneloven og annet lovverk.

2.4 Forbedre meklingsordningen

På bakgrunn av evalueringen av meklingsordningen som Møreforsking avsluttet i 1997 og de erfaringene som er gjort med ordningen så langt, vil departementet vurdere hvilke endringer som kan gjennomføres for å forbedre meklingsordningen. Departementet vil imidlertid se dette i sammenheng med forslagene i NOU 1998:17.

3. Mer likestilt omsorg og foreldreskap

3.1 Legge frem Ot. prp. om endringer i barnebidragsregelverket og forberede iverksettelsen av eventuelle endringer

Departementet vil arbeide videre med forslag til endringer i regelverket om barnebidrag, med sikte på å legge fram en proposisjon om endringer i barneloven, forskotteringsloven, skatteloven mv. Forslag til nytt regelverk ble sendt på høring sommeren 1999, med høringsfrist 1. oktober. Her foreslås det at bidraget blir fastsatt på bakgrunn av hva et barn koster, og at kostnadene fordeles forholdsmessig mellom foreldrene etter inntekt. Videre foreslås at det ved bidragsfastsettelsen skal tas hensyn til betalingsevne og til utøvelse av samvær.

4. Høy rettsikkerhet ved forvaltningens behandling av saker på familierettens område

4.1 Tydeliggjøre krav i tildelingsbrevet til fylkesmennene og Rikstrygdeverket

Fylkesmennene behandler om lag 20 000 saker per år om separasjon og skilsmisse etter ekteskapsloven. Fylkesmennene behandler videre saker etter barneloven og etter lov om anerkjennelse av utenlandske separasjoner og skilsmisse. Det vises til St. prp. nr. 1 fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet der Barne- og familiedepartementets krav til saksbehandlingen hos fylkesmennene er nærmere omtalt under resultatmål 2000, resultatområde 42 Familierett.

Rikstrygdeverket (RTV) behandler saker om farskap og bidrag etter barneloven og saker om ektefellebidrag etter ekteskapsloven. Departementet har som mål at RTV skal fatte korrekte bidragsavgjørelser innen 2 måneder i minst 70 pst. av sakene, og vedtak i klagesaker skal fattes innen 12 måneder som ytre grense

Tabell 841.1 Oversikt over delmål, aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Delmål	Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
1. Et effektivt familievern med høy faglig kvalitet tilpasset brukernes behov	1.1 Styrke fagutviklingen	
	1.2 Videreføre de øremerkede tilskuddene til fylkeskommunene	
	1.3 Etablere offentlig statistikk i samarbeid med SSB	
2. Sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene best mulig	2.1 Et tilgjengelig meklingsapparat	Tilbud om mekling innenfor 2 timers reiseavstand Ventetid for mekling som ikke overstiger 3 uker
	2.2. Kontinuerlig opplæring av meklingskorpsset i fylkene	
	2.3 Følge opp NOU 1998:17 om endringer i barneloven angående saksbehandlingsregler mv i barnefordelingssaker	
	2.4 Forbedre meklingsordningen (jf 2.3)	
3. Mer likestilt omsorg og foreldreskap	3.1 Legge frem Ot. prp. om endringer i barnebidragsregelverket, og forberede iverksettelsen av eventuelle endringer	
4. Høy rettssikkerhet ved forvaltningens behandling av saker på familierettens område	4.1 Tydeliggjøre krav i tildelingsbrevene til fylkesmennene og Rikstrygdeverket.	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter godtgjøring til meklingsinstanser utenom familievernnet, herunder reiseutgifter i særlige tilfeller og utgifter til tolk når slike utgifter ikke faller inn under refusjonsordninger for tolketjeneste. Godtgjøring til meklere utenom familievernnet gis etter tilsvarende satser som for fri rettshjelp, per 1. oktober 1999 kr. 585 per time for inntil 4 timers mekling. Satsen øker til kr. 625 per time fra 1. januar 2000. Videre omfatter posten midler til utviklings- og opplysningsarbeid innen familievernnet og meklingsordningen, herunder opplæring av meklingskorpset i fylkene, informasjon og statistikk.

Post 60 Tilskudd til familievernkontorer

Målsetting

Posten omfatter tilskudd til drift av familievernkontorer. Fylkeskommunen forutsettes å dekke de resterende utgifter. Statstilskuddet fordeles mellom fylkeskommunene som er tillagt forvaltningsansvaret og ansvaret for planlegging, organisering og dimensjonering av tjenesten. Fylkeskommunene fordeler selv statstilskuddet mellom kontorene slik at kontorene uansett eierskap gis likeverdige økonomiske driftsvilkår.

Tildelingskriterier

Det øremerkede statstilskuddet til drift av familievernkontorer vil bli videreført i 2000. Bevilgningen er foreslått økt med 2 mill. kroner. Økningen vil bli fordelt under hensyn til de omfordelingsvirkninger som vil følge av en eventuell senere innlemming av tilskuddet i inntektssystemet.

Oppfølging og kontroll

Det innhentes regnskap og rapport fra fylkeskommunene som ledd i departementets resultatoppfølging og økonomikontroll. Dette vil bli nærmere fastsatt i tildelingsbrevet til fylkeskommunene.

Rapport (1997-98)

Jf. Resultatrapportering 1998

Budsjettforslaget for 2000

Det øremerkede statstilskuddet er foreslått økt med 2 mill. kroner fra 1999 til 2000.

Post 70 Utviklings- og opplysningsarbeid m.v.

Det vil bli gitt tilskudd til drift av interesseorganisasjonene Offentlige familievernkontorers organisasjon og Kirkens familievern. Det vil også bli gitt tilskudd til utviklingstiltak i familievernnet.

Kap 0844 Kontantstøtte

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
21	Spesielle driftsutgifter	4 985	6 800	6 490
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856 post 60</i>	773 126	2 178 114	2 819 114
	Sum kap 0844	778 111	2 184 914	2 825 604

Resultatrapport 1998

Kontantstøtteordningen ble innført med virkning fra 1. august 1998 og er derfor ikke omtalt i St. prp. nr. 1 (1997-98).

Kontantstøtte til småbarnsforeldre var et av hovedsatsingsområdene for Regjeringen også i 1998. Lov om kontantstøtte ble vedtatt 26. juni 1998 og trådte i kraft 1. august samme år. Kontantstøtten ble innført gradvis slik at den omfattet 1-åringer fra 1. august 1998 og 2-åringer fra 1. januar 1999. Trygdeetaten forvalter kontantstøtten, og kommunene er pålagt å føre register over barn i barnehage for kontrollformål.

Kontantstøtte og barnehager er alternative ytelser slik at barn som disponerer heltids barnehageplass som mottar statlig driftstilskudd ikke har rett til kontantstøtte.

Kontantstøtten skal bedre småbarnsfamilienes muligheter til en god barneomsorg. Grunnprinsippene for reformen er:

- Småbarnsforeldrene må få mer tid til omsorg for egne barn
- Legge til rette for større frihet i valg av omsorgsform for barna
- Det må bli større likhet og rettferdighet i fordelingen av statlige midler til barneomsorg.

Tall fra Rikstrygdeverket viser at det var vel 61 000 mottakere av kontantstøtte høsten 1998. Utbetalingen ble om lag 1,7 pst. høyere enn beregnet. Det viser at anslagene som var gjort på forhånd, traff godt. De som hadde rett til kontantstøtte, valgte i noe større grad enn forventet full sats. Ettersom flere valgte kontantstøtte ble bruken av barnehage dermed lavere enn forventet.

Det ble nyttet midler under post 21 til å utvikle et dataverktøy for kommunalt kontrollregister for kontantstøtte. Dette ble tilbudt alle landets kommuner og bydeler. Dataverktøyet ble bestilt av de aller fleste kommuner og bydeler, som også hadde tilgang til gratis brukerstøtte fram til 1. september 1999. Dataverktøyet er et hjelpemiddel i kommunenes arbeid med å etablere kontrollregister over bruken av barnehage i hver kommune. Opplysningene blir sendt over til trygdeetaten som nytter dem i forbindelse med saksbehandling og utbetaling av kontantstøtte. Rammetilskuddet til kommunene ble økt med 21 mill. kroner (kapittel 571 post 60) til det administrative merarbeidet i forbindelse med innføringen av kontantstøtten.

Det ble laget en egen brosjyre om kontantstøtteordningen på norsk og engelsk.

Som et ledd i evalueringen av kontantstøtteordningen gjennomførte Statistisk sentralbyrå våren 1998 på oppdrag av Barne- og familiedepartementet en spørreundersøkelse til 3 500 mødre med barn under skolealder for å kartlegge foreldrenes yrkesdeltagelse, hvilke barnepassordninger som ble benyttet og familienes økonomi før kontantstøtten ble innført. Mødrene ble også spurt om planene for barneomsorgen når en kontantstøtteordning ble innført. Undersøkelsen blir fulgt opp i 1999. Da intervjues også fedrene.

Dataene ble gjort tilgjengelige gjennom Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, og departementet støttet også et prosjekt ved Norsk institutt for forskning om oppvekst,

Barne- og familiedepartementet

velferd og aldring (NOVA) som analyserte dataene fra undersøkelsen med henblikk på endringer i barnepassordninger på 90-tallet og kontantstøtteordningens effekter for barnetilsyn og yrkesdeltakelse.

Av mødre med barn som kunne bruke kontantstøtten i fulle to år (født 97/98) var det 74 pst. som hadde planlagt å bruke kontantstøtten, mens 20 pst. var usikre og 5 pst. ikke hadde planer om å bruke ordningen. Mødre med høy utdanning ville i mindre grad bruke kontantstøtteordningen. Videre sank andelen med økende inntekt, både morens egen arbeidsinntekt og familiens samlede årsinntekt.

Av de som planla å motta kontantstøtte ville 35 pst. være hjemme på heltid eller redusere arbeidstiden og klare seg uten dagmamma/praktikant eller barnehage. Legger vi til andelen mødre som ville fortsette i en deltidsstilling og passe barnet selv, er vi oppe i 43 pst. som ikke ville trenge hjelp til barneomsorgen. Av de mødre som tidligere var yrkesaktive, ville 39 pst. arbeide mindre, og 18 pst. være hjemme på heltid. Et overveiende flertall mente at dette ville være mulig på grunn av kontantstøtten. Det var flere med høy utdanning som hadde tenkt å fortsette og arbeide som nå, mens det var flere med lav utdanning som hadde tenkt å være hjemme på heltid. Av de som planla å motta kontantstøtte, var det en tiendedel av småbarnsmødrene som forventet å fortsette som nå i en fulltidsjobb og benytte dagmamma. I tillegg ville 12 pst. kutte ned på arbeidstiden og samtidig benytte dagmamma eller praktikant. Det var en tendens til at mødre med høy utdanning ville satse på dagmamma/praktikant i større grad enn de med lav, som oftere ville passe barnet selv.

Det var i liten grad lagt planer om at fedrene skulle arbeide mindre eller bli hjemme. Samtidig var det heller ingen planer om at fedrene skulle øke sin yrkesaktivitet.

Det var ikke forskjeller i planlagt bruk av kontantstøtteordningen blant mødre som arbeidet i helse- og sosialsektoren og i skolesektoren sammenlignet med småbarnsmødre som arbeidet i andre sektorer. De ønsket heller ikke å redusere arbeidstiden sin eller å være hjemme i større grad enn mødre som arbeidet i andre sektorer. Barnehageansatte planla imidlertid i mindre grad å bruke kontantstøtte og å redusere arbeidstiden sammenlignet med mødre som arbeidet i andre sektorer.

SSBs sysselsettingstall for desember 1998 indikerer så langt at det ikke har vært noen sterke utslag som følge av kontantstøttereformen. Det er imidlertid indikasjoner på at mødre med barn i kontantstøttealder har redusert yrkesaktiviteten noe etter reformen, mens mødre med barn i alderen 3-6 år har fortsatt å øke sin yrkesdeltakelse. Antallet barnehageplasser for barn under 3 år viste også en mindre nedgang fra 1997 til 1998. Det vises til kap. 856 for nærmere omtale.

Tilstandsvurdering

Fra og med 1. januar 1999 ble 2-åringene innlemmet i kontantstøtteordningen. Det innebærer at ordningen omfatter barn i alderen 1 til 3 år.

Foreldre som disponerer heltids barnehageplass får ikke kontantstøtte. Frem til 1. august 1999 ble heltids barnehageplass definert som avtale om opphold i barnehage i 31 timer eller mer per uke. For å sikre fleksibilitet ble det i tilfeller der det var avtalt en ukentlig oppholdstid på under 31 timer, gitt gradert kontantstøtte med 45-, 60- eller 80 pst. av full ytelse.

Under behandlingen av statsbudsjettet for 1999 vedtok Stortinget å redusere kontantstøttesatsene for dette året. Satsen for full kontantstøtte ble redusert med et beløp tilsvarende småbarnstillegget i barnetrygden til 27 156 kroner per barn per år. De øvrige satsene ble redusert forholdsmessig. Videre vedtok Stortinget at det skulle gjelde nye satser for barnehagetilskuddet og kontantstøtten fra 1. august 1999 for å øke fleksibiliteten. Stortinget vedtok 15. juni 1999 å innføre fem satser for kontantstøtte, mot tidligere fire. Gradert kontantstøtte gis med virkning fra 1. august 1999 som 20-, 40-, 60- eller 80 pst. av full ytelse. Barn som har heltids barnehageplass skal fremdeles ikke være berettiget til kontantstøtte. Heltids plass blir etter overgangen til 5 satser definert som 33 timer eller mer per uke.

Barne- og familiedepartementet

Et generelt vilkår for rett til kontantstøtte er at barnet og støttemottaker er bosatt i Norge. Kontantstøtte faller imidlertid inn under definisjonen av "familieytelser" i Rådsforordning (EØF) 1408/71 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet. Kontantstøtte skal som følge av dette i utgangspunktet utbetales også for barn som er bosatt i EØS-området, dersom forsørgeren enten arbeider i Norge, på norsk skip eller er omfattet av norsk lovgivning mens han arbeider i utlandet. Det er mulig å forhandle frem unntak av eksport av visse ytelser som er omfattet av forordning 1408/71. Ut fra den spesielle karakteren kontantstøtten har i og med den nære koblingen til barnehageplass i Norge, arbeider Barne og familiedepartementet i samarbeid med Sosial – og helsedepartementet og Utenriksdepartementet med å få et unntak fra reglene om eksport av kontantstøtte til EØS-området. Saken er oversendt EØS-komiteen for vurdering.

Tabell 844.1 Andel ett- og toåringer med barnehageplass eller kontantstøtte i februar 1999. Tall fra Rikstrygdeverket. Prosent.

	Barn mellom 1 og 2 år	Barn mellom 2 og 3 år
Fulltidsbarnehage	15	30
Deltidsbarnehage og delvis kontantstøtte	5	12
Full kontantstøtte	80	58

Tabellen viser at flere 1-åringer enn 2-åringer får kontantstøtte, hhv. 85 pst. og 70 pst. av barna. Samlet får om lag 78 pst. av barna i aldersgruppen 1-3 år kontantstøtte. Andelen er litt høyere enn det foreldrene planla i henhold til SSB-undersøkelsen våren 1998.

Som et ledd i evalueringen av kontantstøtteordningen, gjentok Statistisk sentralbyrå våren 1999 en spørreundersøkelsen for å se i hvilken grad foreldrene hadde gjennomført planene sine, og om en kunne registrere endringer i foreldrenes yrkesdeltagelse og tilsynsordninger som ble benyttet, sammenlignet med før kontantstøtten ble innført. Dataene fra denne undersøkelsen vil foreligge i oktober.

På oppdrag av Barne- og familiedepartementet gjennomfører Norges forskningsråd et miniprogram med forskningsprosjekter som ser på ulike problemstillinger knyttet til kontantstøtteordningen. Forskningsrådet har invitert en rekke forskningsmiljøer til å komme med prosjektskisser under temaene konsekvenser for barnehagesektoren, konsekvenser for arbeidsmarkedet, konsekvenser for likestilling og konsekvenser for barn med særlige behov. Prosjektene dekker til sammen de fleste av de spørsmål som ble drøftet i forbindelse med stortingsbehandlingen av reformen. Det var stor interesse fra forskningsinstitusjonene for dette; det kom inn i alt 33 prosjektforslag fra 14 miljøer. Prosjektene er stort sett ett- og toårige, og resultatene vil foreligge i løpet av 2000/2001.

I tillegg har det nystartede programmet *Velferd, familie og oppvekst* fått tilført midler for å kunne finansiere mer langsiktig og teoretisk forskning hvor kontantstøtten inngår som en stor velferdspolitisk satsing.

Departementet finansierer også noen enkeltprosjekter og utredninger som skal gi kunnskap i forhold til løpende arbeidsoppgaver. Asplan Viak og Vista Utredning gjennomfører prosjekter som belyser konsekvenser av kontantstøtten for barnehagesektoren.

Strategier og tiltak

1. Større frihet for småbarnsforeldre ved valg av omsorgsform for barna

1.1 Øke kontantstøttesatsene fra 1.1.2000.

Det foreslås å øke satsen for full kontantstøtte til 36 000 kroner, dvs. samme beløp som i 1998. Sammen med 5 satser for kontantstøtte og harmonisering av barnehagetilskuddet til ny satsstruktur for kontantstøtten vil dette styrke småbarnsforeldrenes reelle valgmuligheter når det gjelder omsorgsform for barna.

Tabell 844.2. Forslag til satser for kontantstøtte i 2000

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Satser per år	Satser per måned
Ikke bruk av barnehageplass	100 %	36 000	3 000
Til og med 8 timer	80 %	28 800	2 400
9 - 16 timer	60 %	21 600	1 800
17 - 24 timer	40 %	14 400	1 200
25 - 32 timer	20 %	7 200	600
33 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0	0

2. Evaluere kontantstøtteordningen

2.1 Sikre kunnskap om konsekvenser for barnetilsyn, yrkesdeltakelse, likestilling, utsatte barn mv.

Målet er å sikre god kunnskap om virkningene av kontantstøtten på ulike områder, som grunnlag for en evaluering av ordningen. Departementet vil videreføre støtten til miniprogrammet i regi av Norges forskningsråd og til programmet *Velferd, familie og oppvekst*. Departementet vil også gi støtte til langsiktig forskning om kontantstøtten. Midlene vil bli kanalisert via Norges forskningsråd.

Prosjektet *Kontantsstøttens virkning på mødrenes sysselsetting, en sammenligning av Norge og Finland* som ble igangsatt i 1999 ved NOVA, vil bli videreført. En ny oppfølging av SSB-undersøkelsen om småbarnsforeldres yrkesdeltakelse, barnepassordninger og økonomi er planlagt gjennomført i 2001.

Tabell 844.3. Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Større frihet for småbarnsforeldre ved valg av omsorgsform for barna	1.1 Øke kontantstøttesatsene fra 1.1.2000
2. Evaluere kontantstøtteordningen	2.1 Sikre kunnskap om konsekvenser for barnetilsyn, yrkesdeltakelse, likestilling, utsatte barn mv

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten vil i hovedsak bli nyttet til prosjekter i regi av Norges forskningsråd, og andre enkeltprosjekter samt informasjon. Bevilgningen vil bli sett i sammenheng med tilsvarende midler under kap. 846 post 21.

Post 70 Tilskudd, *overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856 post 60*

Kontantstøtte til småbarnsforeldre er hjemlet i lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven).

Målsetting

Hovedformålet med kontantstøtten er å bedre småbarnsfamilienes muligheter for god barneomsorg ved at familiene skal sikres mer tid til selv å ta omsorgen for egne barn og ha reell valgfrihet når det gjelder hvilken omsorgsform de ønsker for barna sine. Kontantstøtten fører også til mer likhet i overføringene den enkelte familie mottar til barneomsorg fra staten, uavhengig av hvordan tilsynet ordnes.

Tildelingskriterier

Kontantstøtte ytes fra og med måneden etter at barnet fyller 1 år til og med den måneden barnet fyller 3 år. Det er et vilkår for rett til støtte at både barnet og forsørgeren rent faktisk er bosatt i Norge.

Kontantstøtte og barnehager er alternative ytelser slik at barn som disponerer heltids plass i barnehage som mottar statlig driftstilskudd, ikke har rett til kontantstøtte. Dersom barnet har deltids plass i barnehage, foreligger det rett til delvis kontantstøtte. Kontantstøtte ytes etter følgende satser.

- 100 prosent når det ikke benyttes barnehage
- 80 prosent når det er avtalt oppholdstid til og med 8 timer per uke
- 60 prosent når det er avtalt oppholdstid fra og med 9 til og med 16 timer per uke
- 40 prosent når det er avtalt oppholdstid fra og med 17 til og med 24 timer per uke
- 20 prosent når det er avtalt oppholdstid fra og med 25 til og med 32 timer per uke

Det ytes ikke kontantstøtte dersom avtalt oppholdstid i barnehage utgjør 33 timer eller mer per uke.

Det må søkes skriftlig om kontantstøtte. Kontantstøtten administreres sentralt av Rikstrygdeverket, regionalt av fylkestrygdekontorene og lokalt av trygdekontorene.

Oppfølging og kontroll

I henhold til reglene i barnehageloven § 8a er kommuner og bydeler forpliktet til å opprette og føre register over barn i barnehage til bruk for trygdekontorene i barnas hjemkommune/bydel. Barnehagene er etter barnehageloven § 11a forpliktet til å gi kommunen/bydelen de nødvendige opplysninger. De kommunale kontrollregistrene skal inneholde opplysninger om hvilke barn i alderen 1 til 3 år som har plass i barnehage og hvilken oppholdstid disse barna har i barnehagen. Opplysningene skal brukes av trygdekontorene til kontroll av støttemottakernes opplysninger vedrørende bruk av barnehage. Hensikten er å unngå feilutbetaling av kontantstøtte.

Rapport (1997-98)

Jf. Resultatrapportering 1998.

Budsjettforslag for 2000

Budsjettforslaget er basert på utviklingen i fødselsraten, økning av full kontantstøtte til 1998-nivå og virkningene av harmonisering av barnehagetilskuddet til ny satsstruktur for kontantstøtten. Videre bygger forslaget på barnehagestatsistikken for 1998 med tillegg for måltallene for barnehageutbyggingen for 1999, og etablering av 2000 nye barnehageplasser for barn under 3 år i 2000.

1999 er det første hele budsjettåret med kontantstøtteordningen og det første året der både ett- og toåringene er inne i ordningen. Det knytter seg derfor fortsatt relativt stor usikkerhet til hvordan ordningen vil bli brukt og hvordan den virker inn på barnehagebruken. Utgiftsanslagene er på denne bakgrunn noe usikre.

Tabell 844.4. Prognoser over antall stønadsberettigede barn (1998-00)

Årsgjennomsnitt 2000	Årsgjennomsnitt 1998	Årsgjennomsnitt 1999
Antall ett- og toåringene		
80 000	61 214 *	90 000

* Antall barn med kontantstøtte ved utgangen av desember 1998

Kap 0845 Barnetrygd

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
70	Tilskudd	13 048 821	12 981 042	14 840 000
	Sum kap 0845	13 048 821	12 981 042	14 840 000

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Gode økonomiske støtteordninger til barnefamiliene*1.1 Videreføre barnetrygdsatsene*

De ordinære barnetrygdsatsene og satsene for småbarnstillegget og finnmarkstillegget ble videreført uendret fra 1997.

1.2 Ekstra småbarnstillegg til enslige forsørgere med ureduisert overgangsstønad

Som et ledd i styrkingen av enslige forsørgeres økonomi ble det i forbindelse med behandlingen av St. meld. nr. 35 (1994-95) *Velferdsmeldingen* vedtatt at enslige forsørgere med barn i alderen 0 til 3 år som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd og som mottar ureduisert overgangsstønad, skal gis ett ekstra småbarnstillegg i barnetrygden. Dette ekstra småbarnstillegget ble innført med virkning fra 1. januar 1998.

2. Automatisk tilståelse av barnetrygd for nyfødte*2.1 Innføring av en ny landsdekkende EDB-rutine*

Med virkning fra 1. september 1998 tilstås som hovedregel barnetrygd for nyfødte automatisk basert på en egen Edb-rutine. Automatisk tilståelse av barnetrygd for nyfødte barn betyr bedre service overfor brukerne.

Regelen om at det ikke kan utbetales barnetrygd for barn som dør innen 30 dager etter fødselen, ble opphevet i forbindelse med innføringen av den automatiske rutinen. Hovedregelen om at barnetrygd tilstås med virkning fra «den kalendermåned som følger etter den måned hvori rett til trygd inntre», gjelder nå følgerlig også i disse tilfellene.

Tilstandsvurdering

Barnetrygden er den viktigste og største overføringsordningen til barnefamiliene og et sentralt virkemiddel for å kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvar for barn.

Med virkning fra 1. januar 1999 ble flerbarnsprofilen i barnetrygden modifisert. Tidligere ble barnetrygden gitt med økende sats fra første til og med det femte barnet. Etter satsomleggingen er det nå to satser for barnetrygd. Det er en sats for barn nummer en og to og en høyere sats som gis fra og med tredje barnet i søskenflokk.

Barne- og familiedepartementet startet i 1998 opp arbeidet med en totalrevidering av regelverket for barnetrygd med sikte på en tidsmessig barnetrygdlovgivning. Arbeidet har fortsatt i 1999, og Barne- og familiedepartementet tar sikte på å utarbeide et høringsutkast med forslag til ny barnetrygdlov innen utgangen av 1999.

Barnetrygden stopper i dag ved fylte 16 år. De aller fleste barn går på skole og forsørges av sine foreldre også etter at de har fylt 16 år. Forsørgelsesplikten etter

barneloven varer til barnet er 18 år. Flere av de andre nordiske land har høyere aldersgrense for barnetrygd enn Norge. For eksempel har Danmark 18 år og Sverige 18 år hvis barnet er under utdanning. Finland har 17 år. Regjeringen mener at barnetrygden bør utvides til 18 år. Samtidig bør forsørgerfradraget i skatt innlemmes i barnetrygden. Forsørgerfradraget er i sin karakter en form for barnetrygd som kommer til fradrag på skatten for de som har inntekt. Forsørgerfradraget utbetales kontant til de som ikke betaler skatt. Det er lite hensiktsmessig å opprettholde to parallelle ordninger med samme formål; å kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvar for barn. Det at forsørgerfradraget innlemmes i barnetrygden vil bety en forenkling av støtteordningene til barnefamiliene.

Strategier og tiltak

1. En god økonomisk støtteordning til barnefamilier

1.1 Utvide barnetrygden til 18 år fra 1.1.2000.

For det store flertallet av barnefamiliene er barnetrygden den viktigste overføringsordningen. Regjeringen foreslår en utvidelse av barnetrygden fra 16 til 18 år. Bakgrunnen for utvidelsen er at de fleste barn går på skole og forsørges av sine foreldre også etter at de har fylt 16 år og at forsørgerplikten etter barneloven varer til barnet fyller 18 år. I denne sammenheng foreslås forsørgerfradraget i skatt innlemmet i barnetrygden. Forsørgerfradraget utgjør 1 820 kroner for barn under 16 år og inntil 2 540 kroner for barn 16-18 år.

Regjeringen foreslår å videreføre en moderert søskengradering, ved at satsene mellom første og andre barn og tredje og påfølgende barn utjevnes. Søskengraderingen ble modifisert i 1999 ved at antall satser ble redusert fra fem til to. Begrunnelsen for endringen var at økende satser for hvert barn ikke uten videre er i samsvar med utgiftsprofilen i familier med flere barn.

Samlet innebærer dette at satsene økes fra 11 112 kroner per år i 1999 til 11 628 kroner per år for 1. og 2. barn og reduseres fra 13 092 kroner til 12 624 kroner for det 3. og påfølgende barn.

Forslaget om å utvide barnetrygden innebærer at barn som fyller 18 år etter 31.12.99 vil få rett til barnetrygd t.o.m. den måneden de fyller 18 år. Departementet vil høsten 1999 fremme en odelstingsproposisjon med forslag til de nødvendige lovendringer.

2. Et tidsmessig regelverk for barnetrygd

2.1 Fremme Ot. prp. med forslag til ny barnetrygdlov

Departementet vil i løpet av våren 2000 sende ut et høringsnotat med forslag til endringer i barnetrygdlovgivningen. Etter at høringsfristen er utløpt og høringsinstansenes merknader er vurdert, vil det bli utarbeidet en odelstingsproposisjon med forslag til ny barnetrygdlov.

Tabell 845.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. En god økonomisk støtteordning for barnefamilier	1.1 Utvide barnetrygden til 18 år fra 1.1.2000
2. Et tidsmessig regelverk for barnetrygd	2.1 Fremme Ot.prp. med forslag til ny barnetrygdlov

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Tilskudd

Budsjettforslaget er basert på departementets forslag til nye stønadssatser i barnetrygden og prognoser for antall stønadsberettigede barn.

Målsetting

Barnetrygden er en støtteordning som skal bidra til å kompensere for merutgifter som skyldes forsørgeransvar for barn.

Tildelingskriterier

Barnetrygden er hjemlet i lov om barnetrygd av 24. oktober 1946, og ytes til alle barn som er bosatt i Norge. Fra 1993 omfatter dette også norske barn som er bosatt på Svalbard. Som følge av EØS-avtalen (Rådsforordning EØF nr 1408/71) utbetales det også norsk barnetrygd til statsborgere i EØS-land som arbeider i Norge og der barna bor i annet EØS-land. Etter loven er det Stortinget som gjennom sine årlige budsjettvedtak fastsetter barnetrygdsatsene. Barnetrygden utbetales månedlig fra og med måneden etter at barnet er født. Regjeringens forslag innebærer at barnetrygden løper til og med den måneden barnet fyller 18 år. Enslige forsørgere får barnetrygd for ett barn mer enn de faktisk forsørger. Enslige forsørgere som har levd i et stabilt ekteskapsliknende forhold med samboer i minst 12 av de siste 18 månedene mister retten til utvidet stønad.

Det er en sats for barn nummer én og to i søskenflokk, og en høyere sats som gis fra og med tredje barn i søskenflokk

For barn mellom 1 og 3 år ytes det et særskilt tillegg; det såkalte småbarnstillegget. Med virkning fra 1. januar 1998 ble det innført et ekstra småbarnstillegg i barnetrygden til enslig forsørger som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven, og som har ett eller flere barn i alderen 0 til 3 år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger. Det ekstra småbarnstillegget i barnetrygden skal tilsvare det ordinære småbarnstillegget.

Familier bosatt i Finnmark og enkelte kommuner i Nord-Troms (Lyngen, Skjervøy, Kåfjord, Karlsøy, Nordreisa, Storfjord, Kvænangen) mottar et særskilt tillegg for hvert barn, det såkalte finnmarkstillegget.

Utvidet stønad for enslige forsørgere og finnmarkstillegg vil også gjelde barn fra 16 til 18 år.

Småbarnstillegget, det ekstra småbarnstillegget og finnmarkstillegget er ikke hjemlet i barnetrygdloven, men fastsettes ved årlige budsjettvedtak.

Tabell 845.2. Barnetrygdsatser i 2000 (kroner)

Satser	1999	2000
Første og andre stønadsberettigede barn	11 112	11 628
Tredje og hvert ytterligere stønadsberettigede barn	13 092	12 624

Barne- og familiedepartementet

Forts. tabell 845.2.

Tillegg:	1999	2000
Finnmarkstillegget	3 792	3 792
Småbarnstillegget (1-3 år)	7 884	7 884
Ekstra småbarnstillegg (0-3 år)	7 884	7 884

Oppfølging og kontroll

Barnetrygden forvaltes av Rikstrygdeverket, som administrativt er underlagt Sosial- og helsedepartementet. Det er etablert rutiner for samhandling mellom Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedepartementet bl.a. om årlige tildelingsbrev og etatsstyring generelt. Som ledd i resultatoppfølging og økonomikontroll avholdes to etatsstyringsmøter årlig mellom Barne- og familiedepartementet og Rikstrygdeverket, og departementet mottar månedlige regnskapsrapporter.

Rapport 1997-98

Jf. Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Regjeringen foreslår en omlegging av forsørgerfradraget i skatt og utvidelse av barnetrygden til 18 år ved at provenyet ved avviklingen av forsørgerfradraget legges inn i barnetrygden. Videre foreslås å redusere utgiftene til søskengraderingen slik at forskjellen mellom dagens første- og tredjebarnsats omtrent halveres.

Tabellene under viser prognoser over antall stønadsberettigede barn, samt prognoser over stønadsmottakere fordelt på antall barn de mottar stønad for. Tabellene er basert på tall fra Rikstrygdeverkets registre.

Tabell 845.3. Prognoser over antall stønadsberettigede barn (1998-2000):

	Årsgjennomsnitt 1998	Årsgjennomsnitt 1999	Årsgjennomsnitt 2000
Stønadsberettigede barn	925 383	942 838	1 052 568
Barn 1-3 år m/småbarnstillegg	121 772	118 016	118 141
Barn med finnmarkstillegg	20 595	21 210	23 639
Stønadsberettigede barn på Svalbard	225	225	250

Tabell 845.4. Prognoser over antall stønadsmottakere (1998-2000):

	Årsgjennomsnitt 1998	Årsgjennomsnitt 1999	Årsgjennomsnitt 2000
Stønadsmottakere med stønad for:			
• Ett barn	175 311	178 151	198 864
• To barn	241 711	247 282	276 061
• Tre barn	92 630	94 758	105 787
• Fire barn	16 840	17 076	19 063
• Fem eller flere barn	3 554	3 591	4 010
Antall stønadsmottakere	529 946	540 858	603 805
Stønadsmottakere med utvidet stønad	97 672	99 437	111 009
Stønadsmottakere med ekstra småbarnstillegg	8 487	8 307	9 965

Kap 0846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
21	Spesielle driftsutgifter ¹⁾		5 164	14 678
70	Tilskudd	12 940	9 990	2 970
71	Refusjon av utgifter til DNA - analyser	4 858		
	Sum kap 0846	17 798	15 154	17 648

¹⁾ Bevilgningen på post 21 er økt mot en tilsvarende reduksjon av kap. 846 post 70. Dette er gjort for å bringe posteringen i samsvar med kravene i bevilgningsreglementet.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Integrere likestillingsperspektiv i all offentlig politikk

1.1 Integrering av likestilling på departementenes arbeidsområder

Statssekretærutvalget for likestilling har koordinert regjeringens arbeid på området, og inviterte i 1998 nettverket for likestilling i departementene på politisk og administrativt nivå til et seminar om integrering av likestilling på departementenes egne fagområder. Rapport om *Handlingsprogrammet for integrering av likestilling i departementenes fagområder, Jakten på kjønnsperspektivet*, er gitt ut i form av en veileder. Det er også utarbeidet en veileder til utredningsinstruksen, *Utredning av konsekvenser for likestilling*. Et nordisk prosjekt som skal utvikle arbeidsmetoder for integrering av likestillingsperspektivet på alle relevante områder i forvaltning og politikkutforming, ble videreført med arbeidsmarkeds- og ungdomspolitik som særlige satsningsområder. Prosjektet avsluttes i 1999.

1.2 Integrering av likestilling i kommunepolitikken

Som en forsøksordning finansierer departementet en stilling som likestillingsrådgiver ved Rogaland fylkesmannsembete for å prøve ut metoder for integrering av likestilling i fylkene og ved embetet. Det er opprettet et nettverk blant aktuelle aktører på fylkesnivå. Prosjektet bidrar til at likestilling blir integrert i kommunenes og fylkesmannens arbeid. Prosjektet avsluttes i 2000.

2. Fremme likestilling i arbeidslivet

2.1 Gjennomgang av likestillingsloven for å vurdere endringer

Arbeidsvurderingsutvalget (NOU 1997:10) anbefalte endringer i likestillingslovens bestemmelse om lønn. Arbeidet med likestillingsloven ble utsatt i påvente av en høring av utvalgets innstilling. Et flertall av høringsinstansene støttet endringsforslagene. Internasjonale forpliktelser, særlig EØS-avtalen, krevde også en gjennomgang av likestillingsloven. Rapporten *Likestillingsloven og Norges internasjonale forpliktelser*, som forelå sommeren 1999, konkluderte med at loven trenger endringer på flere punkter. Arbeidet med å gjennomgå likestillingsloven har derfor tatt noe lenger tid enn forventet.

2.2 Følge opp arbeidsvurderingsutvalgets innstilling

Gjennomføring av tiltak for arbeidsvurdering er i hovedsak et ansvar for partene i arbeidslivet. Som et viktig tiltak for å oppnå likelønn, har *Forum for likestilling i*

Barne- og familiedepartementet

arbeidslivet, som er et kontaktutvalg mellom barne- og familieministeren og partene i arbeidslivet, hatt oppfølging av utvalgets forslag på dagsorden.

2.3 Iverksette holdningskampanje og rekrutteringstiltak for å øke andelen menn i barnehagesektoren

Forskrift til likestillingsloven *Om særbehandling av menn i forbindelse med undervisning av og omsorg for barn*, som åpner for særtiltak for å rekruttere flere menn bl.a. til barnehagesektoren, trådte i kraft juli 1998. Øvrige virkemidler har vært brosjyrer og nettverksarbeid.

3. Mer likestilt omsorg og foreldreskap

3.1 Forbedre barnebidragsreglene

Departementet arbeidet videre med et høringsnotat om endringer i barnebidragsregelverket. Forslag til endring i barnebidragsreglene ble sendt på høring i juni 1999. Høringsnotatet inneholder viktige nye prinsipper for fastsettelse av bidrag, jf. omtale under kap. 841, pkt. 3 i Strategier og tiltak.

3.2 Bidra til endringer i manns- og farsrollen

Det er gitt støtte til enkelte utviklingstiltak/prøveprosjekter som gir råd og veiledning til menn som er i kriser og konflikter knyttet til det å være far og mann. Konferansen *Nye tider – nye menn* ble arrangert for å sette fokus på og bidra til debatt om utviklingen av mannsrollene i samfunnet. Hovedfokus var rettet mot de tre mannsdominerte arenaene; kirken, forsvaret og næringslivet.

4. Utrede samboeres rettigheter, ytelser og forpliktelser

4.1 Innstilling fra offentlig utvalg 1.7.1998. Innstilling på bred høring

Samboerutvalget ba om og fikk i 1998 forlenget fristen for å avgi innstilling til mai 1999. Innstillingen ble avlevert 18. mai 1999 og foreligger som NOU 1999:25 *Samboerne og samfunnet*. Innstillingen er sendt på bred offentlig høring høsten 1999.

5. Bedre kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken

5.1 Delta i finansieringen av forskningsprogrammer og forskningsprosjekter på familie- og likestillingssektoren

Støtten til programmene *Barn, ungdom og familie* og *Velferd og samfunn* ble videreført i 1998. De samlede resultatene av forskningen fra disse programmene kan tidligst oppsummeres i løpet av 1999. To evalueringsrapporter om tidskontoordningen ble ferdige i 1998. Resultatene viser at en bedrifts arbeidsvilkår har mye å si for graden av fleksibilitet som tilbys de ansatte. Arbeidsvilkår bestemmes både av bedriftens markedssituasjon, av arbeidstidens organisering og av de ansattes forhandlingsposisjon. Ulike former for fleksibilitet gir ulike vurderinger av betydningen av tidskonto som konkret tiltak. 4 pst. av småbarnsforeldrene bruker tidskonto. Evalueringen antyder at årsakene til den lave bruken av tidskonto bl.a. er mangelfull og vanskelig tilgjengelig informasjon, for lavt kunnskapsnivå hos trygdefunksjonærer og arbeidsgivere, at arbeidsgiver og arbeidstaker er bundet til å velge bestemte kombinasjoner av arbeid og permisjon (andre varianter enn de som framgår av loven er utelukket), manglende ordninger for pass av barn under ett år, og at bruk av tidskontoordningen, i motsetning til bruk av fedrekvoten, krever individuelle forhandlinger mellom arbeidstaker, arbeidsgiver og trygdekontor. Dette stiller store krav til den enkelte bruker.

Prosjektet *Levekår og livskvalitet for lesbiske kvinner og homofile menn* i regi av NOVA ble videreført i 1998. Sluttrapport ble levert i februar 1999. Nærmere omtale er gitt under Tilstandsvurdering.

På likestillingsområdet ble det gitt støtte til det femårige programmet *Kjønn i endring: institusjoner, normer, identiteter*, som startet høsten 1996. Departementet har gått inn med midler for å få belyst grunnleggende så vel som handlingsorienterte problemstillinger, for eksempel forhold på arbeidsmarkedet. Programmet *Helse i arbeidslivet*, hvor departementet gikk inn med midler for å bidra til å sette søkelys på arbeidsmiljø og arbeidsvilkår i kvinne- og kvinnedominerende yrker, ble avsluttet vinteren 1999. Programmet prioriterte forskning omkring tiltak på arbeidsplassen for å bedre arbeidstakers helse. Fokus var bl.a. på om kunnskap om sammenhenger mellom tiltak og helseforbedringer kunne bli bedre ved et tverrfaglig samarbeid mellom særlig medisinsk og samfunnsvitenskapelig ekspertise. Særlig kvinners arbeidsplasser kan dra nytte av et slikt samarbeid.

Prosjektet *Bruk av kjønnskvalitet som likestillingspolitisk virkemiddel*, som avsluttes i 1999, ble videreført. Resultatene så langt viser at kvotering i liten grad blir brukt i arbeidslivet og ved opptak til utdanning. Virkemiddelet blir sjelden eller aldri benyttet direkte ved ansettelser, men har indirekte en positiv funksjon. Prosjektet vil videre bidra til å forklare variasjonene i kvoteringsordningenes praktisering.

Det ble igangsatt et forprosjekt til en større evaluering av måloppnåelse for krisetiltakene.

6. Sikre publikums kjennskap til regelverk og rettigheter

6.1 Ulike informasjonstiltak

Brosjyren *Småbarnsforeldres rettigheter* ble ajourført og utgitt på bokmål, nynorsk, samisk og engelsk. Det kom også ajourført informasjonsmateriell om barnelovens regler om foreldreansvar og samværsrett. Videre ble det utgitt en ny brosjyre om farskap og foreldreansvar.

Nytt elektronisk saksbehandlingssystem for fylkesmennenes behandling av separasjons- og skilsmisssaker er endelig godkjent, og det er utarbeidet nye søknadsskjemaer for separasjon og skilsmisse.

Statistisk sentralbyrå fikk midler til å oppdatere og trykke på nytt *Statistikk om kvinner og menn i Norge* i engelskspråklig versjon. Sammen med Likestillingsombudet og Kompetansesenter for likestilling ble det utarbeidet en engelskspråklig brosjyre om kvinner i norsk politikk. Det er videre gitt støtte til informasjonsmateriell fra Likestillingsombudet og Kompetansesenter for likestilling.

7. Bidra til aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

7.1 Støtte informasjon og debatt i regi av organisasjonene

Følgende familie- og likestillingspolitiske organisasjoner fikk generell driftsstøtte: Aleneforeldreforeningen, Foreningen 2 Foreldre, Ensliges Landsforbund, Landsforeningen for Lesbisk og Homofil Frigjøring, Norsk kvinne- og familieforbund, Norsk Kvinnesaksforening, Norsk Kvinneforbund og Kvinnefronten.

I tillegg er det gitt støtte til enkelttiltak på familie- og likestillingsområdet, herunder støtte til likestillingspolitisk opplysningsvirksomhet og til kvinneorganisasjonenes internasjonale arbeid. Midlene ble fordelt med sikte på å stimulere til større aktivitet og mangfold i likestillingsarbeidet.

Høsten 1998 ble det oppnevnt et utvalg som fikk i oppgave å utrede drifts- og prosjektstøtten til de frivillige organisasjonene på familie- og likestillingsområdet. Driftsstøtteutvalget leverte sin innstilling 25. mars 1999.

8. Fremme norske interesser i det europeiske og internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet

8.1 Best mulig ivaretagelse av norske interesser under EØS-samarbeidet

Departementet deltar i (og leder) EFTAs arbeidsgruppe for likestilling og familie. Norge har bidratt til EUs 4. Handlingsprogram for likestilling siden 1996 og er medlem av Kommisjonens rådgivende komite i likestillingsspørsmål og komiteen som styrer handlingsprogrammet. En norsk ekspert er engasjert i Kommisjonen i programperioden (jf. kap. 800 post 21) og norske eksperter deltar også i nettverk om hhv. arbeidsliv og juridiske rettigheter. Enkelte organisasjoner som arbeider på feltet gis driftsstøtte eller prosjektstøtte. Norske organisasjoner deltar som samarbeidspartnere i 15 prosjekter som får midler fra handlingsprogrammet.

8.2 Fremme norsk familie- og likestillingspolitikk i andre internasjonale fora

Norge deltok som medlem i FNs Kvinnekommisjon til og med våren 1999 og deltok bl.a. i arbeidsgruppen som våren 1999 ble ferdig med forslag til en tilleggsprotokoll til kvinnekonvensjonen. Norges 5. rapport til komiteen som overvåker konvensjonen ble påbegynt sent i 1997 og oversendt sommeren 1999.

Departementet deltok på Den europeiske befolkningskonferansen som et ledd i femårsgjennomgangen for FNs konferanse om befolkning og utvikling.

DNA-analyser

I 1998 foretok Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo DNA-analyser i 1 080 farskapssaker, herav 815 saker rekvirert fra fylkestyrgdekontor eller domstol. I 1997 var det 1 200 saker, herav 912 rekvirert av det offentlige. DNA-analysene fører til at færre farsskapssaker blir ført for domstolene.

Tilstandsvurdering

Kjønnsroller og familiemønstre har endret seg sterkt de siste tiårene. Det er høy yrkesaktivitet blant mødre, og fedre tar større del i barneomsorgen. Det er få kvinner i ledende stillinger, særlig på toppledernivå, mens kvinneandelen av mellomledere har vært økende. Det er flere kvinner med dårlige økonomiske levekår enn det er menn. Det er store kjønnsforskjeller i deltidsarbeid og i yrkesvalg. Kvinner og menn arbeider i ulike sektorer og næringer på ulike nivåer. Lønnsforskjellene følger det kjønnsdelte arbeidsmarked. Det er klar tendens til at lønnsnivået er lavest i yrker og stillinger der en finner størst andel kvinner. Samlet arbeidstid hjemme og ute er om lag lik for menn og kvinner. Menn arbeider imidlertid mindre i hjemmet. Kvinner har redusert tiden til hjemmearbeid i takt med økningen i yrkesaktivitet. Likestillingspolitisk redegjørelse, avgitt i Stortinget 11. mai 1999 inneholder en oversikt over de viktigste utviklingstrekkene.

Det er en økning i antallet familieoppløsninger. Andelen samboere har økt sterkt, også blant barnefamilieene. Blant de vel 1 mill. barn i Norge som bor sammen med begge sine foreldre, var det per 1.1.99 134 000 som hadde samboende foreldre. Dette er en tredobling fra 1989. Ca. halvparten av alle barn blir nå født utenfor ekteskap. Av disse ble i 1997 bare rundt 7 pst. født av enslige mødre, mens resten hadde samboende foreldre. Samboerskap oppløses oftere enn ekteskap. Dette gjelder også for samboere med barn. Familieutviklingen har også stabile trekk, kjennetegnet blant annet ved at de fleste barn bor sammen med begge foreldre, og at gifte foreldre fortsatt er mest vanlig; to av tre barn hadde ved inngangen til 1997 foreldre som var gift med hverandre. En økende andel samboere aktualiserer en gjennomgang av rettigheter og plikter i disse forholdene, jf. NOU 1999:25 *Samboerne og samfunnet*.

Fødselstallet i Norge holder seg forholdsvis høyt sammenlignet med andre europeiske land.

NOVA rapport 1/99 *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn* viser at en større andel av befolkningen enn tidligere stiller seg aksepterende til homofile. Ser en på de lesbiske og homofile under ett, er flertallet i arbeid på heltid, over halvparten har høy utdanning (høyskoleutdanning, universitetsutdanning). Andelen med god inntekt er større enn i befolkningen for øvrig, for eksempel er andelen med inntekt over 200 000 kroner i året dobbelt så stor blant lesbiske og homofile som i den generelle befolkningen. Samtidig avdekker rapporten at unge lesbiske og homofile opplever problemer pga. egen og andres manglende aksept. En fjerdedel av de unge lesbiske og homofile sier at de har prøvd å ta sitt eget liv minst en gang. Flere har opplevd trakassering, mobbing og baksnakking på arbeidsplass/studiested. Andelen som er blitt truet med vold er større enn blant unge i den generelle befolkningen. Flere er blitt utsatt for vold. Sammenlignet med tidligere undersøkelser stiller en større andel av befolkningen seg positivt til at lesbiske og homofile skal ha rett til kirkelig vielse, til å ordineres til prest i den norske kirke og til at lesbiske og homofile skal ha rett til å adoptere barn. Regjeringen har startet arbeidet med en stortingsmelding om levekår for lesbiske og homofile.

De store endringene i kjønnsroller og familiemønstre gjør at lovverket må undergis kontinuerlig vurdering. Forslag til nye bidragsregler og til tiltak for bedring av saksgangen i forbindelse med barnefordelingssaker legges fram for Stortinget til behandling i løpet av 2000. Det må utarbeides god og lettfattelig informasjon om endringer i rettigheter og plikter.

Departementet er med i arbeidet for å forebygge prostitusjon i Norge, og arbeider med en tiltaksplan på området kommersiell utnytting av kvinner. Departementet tar sikte på at planen er ferdig i løpet av våren 2000. Planen utarbeides i samarbeid med andre departementer. Departementet er også med i internasjonalt arbeid på området.

Frivillige organisasjoner er et viktig supplement til offentlig innsats når det gjelder informasjon og holdningsskapende virksomhet på det familie- og likestillingspolitiske området.

Store og raske endringer de senere årene med familie, samliv og likestilling krever ny kunnskap for å følge med i utviklingen på dette området. Uten forskningsbasert kunnskap kan ikke familie- og likestillingspolitikken utformes i takt med tiden. Departementet ønsker derfor å videreføre bevilgningene til programsatsinger i regi av Norges forskningsråd. Evalueringer er også viktige for å se om tiltak har den ønskede effekt og om en når de mål som er satt.

Relativt små bevilgninger til familie- og likestillingspolitisk forskning og opplysningsarbeid begrenser muligheten for å sette i gang nye tiltak eller gi bidrag til nødvendig forskning.

Strategier og tiltak

1. Integrere likestillingsperspektiv i all offentlig politikk – sentralt og lokalt

Likestilling skal integreres på alle politikkområder og i den offentlige - statlige og regionale - forvaltningens daglige arbeid. Statssekretærutvalget for likestilling vil følge departementenes arbeid og vil legge vekt på at departementene omtaler likestillingspolitiske konsekvenser i utredninger mv. og utarbeider rapporter om hva de gjør på det likestillingspolitiske området.

1.1 Følge opp forsøksprosjekt med en likestillingsansvarlig på fylkesnivå

Forsøksprosjektet ved et fylkesmannsembete videreføres og avsluttes i 2000. Prosjektet er et ledd i styrkingen av det regionale likestillingsarbeidet, og i utviklingen av metoder for integrering av likestilling i fylkesmannsembetets arbeid.

2. God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken

2.1 Delta i finansiering av forskningsprosjekter og programmer på familie- og likestillingssektoren

Departementet støtter fra og med 1999 programmet *Velferd, familie og oppvekst*. Programmet skal bidra med grunnleggende og ny teori, forskning på tvers av sektorene og bidra med ny kunnskap som grunnlag for beslutninger og praksis. Støtten til programmet *Kjønn i endring* videreføres. Flere enkeltprosjekter er igangsatt i 1999. Dette gjelder bl.a. en studie av hvordan hjelpeapparatet fungerer i forhold til kvinner som utsettes for vold og deres barn samt evaluering av konkrete tiltak og virkemidler på familie- og likestillingsområdet. Prosjektene må videreføres i 2000 for å gi resultater. Forskning som kan fange opp utviklingen i familie- og hverdagsliv vil bli prioritert ved planlegging og igangsetting av nye prosjekter.

2.2 Delfinansiere drift av Kompetansesenter for voldsofferarbeid

Kompetansesenter for voldsofferarbeid vil få forlenget sin prosjektperiode, og samarbeidet med Sosial- og helsedepartementet og Justisdepartementet fortsetter også i 2000 med hensyn til mandatutforming og finansiering.

3. Legge frem Ot.prp. med forslag til en tidsmessig likestillingslov

Siden likestillingsloven trådte i kraft for mer enn 20 år siden, har det skjedd omfattende endringer i samfunnet. Departementet har derfor foretatt en gjennomgang av loven, der også internasjonale forpliktelser er tatt hensyn til. Utkast til endringer i loven er sendt på høring, og departementet vil legge frem en Ot.prp. for Stortinget i vårsesjonen. Noen av hovedområdene i revisjonen av lovverket vil være klargjøring av likelønnsbestemmelsen, styrking av kravet om kjønnsrepresentasjon i styre, råd og utvalg, krav om aktivitetsplikt til arbeidsgiver – og arbeidstakerorganisasjoner for å fremme likestilling samt forebygging av seksuell trakassering.

4. Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

4.1 Utarbeide ny tilskuddsordning

Driftsstøtteutvalget som utredet støtten til kvinne- og familiepolitiske organisasjoner, foretok en gjennomgang av dagens ordning og kom med forslag til en omlegging av støtten.

Departementet arbeider videre med omleggingen og tar sikte på å innføre nye retningslinjer for støtte til de kvinne- og familiepolitiske organisasjonene fra og med 2001.

5. Fremme norske interesser i det europeiske og internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet

Gjennom deltakelse i, og rapportering til Nordisk Ministerråd, FN, Europarådet, OECD, ILO m.fl. vil departementet bidra til å formidle norske erfaringer. Det er også viktig å bringe impulser fra det internasjonale samarbeidet inn i det nasjonale arbeidet. Spesialsesjon "Beijing+5" til FNs generalforsamling er en oppfølging av verdenskvinnekonferansen og vil ta for seg erfaringene med gjennomføringen av handlingsplanen og diskutere nye initiativ for å styrke det videre arbeidet. Norges rapport ventes ferdigstilt høsten 1999. Så langt som mulig vil sentrale norske dokumenter og brosjyrer bli oversatt til engelsk, til bruk i det internasjonale arbeidet.

5.1 Best mulig ivaretagelse av norske interesser under EØS-samarbeidet

Gjennom EØS-samarbeidet deltar Norge i EUs 4. handlingsprogram for likestilling for perioden 1996-2000. Ved at Norge bidrar økonomisk til programmet, gis organisasjoner og lokale myndigheter anledning til å søke finansiering av enkeltprosjekter i samarbeid med andre europeiske land, eller å delta som samarbeidspartner i andre lands prosjekter. Norge vil videreføre sin deltakelse i nettverkene for eksperter og i komitearbeidet.

EU-initiativet DAPHNE til bekjempelse av vold mot kvinner, barn og ungdom, skal videreføres som et flerårig handlingsprogram (2000 – 2003). Hensikten med programmet er å bekjempe seksualisert vold som rammer kvinner, barn og unge. Daphne vil, slik som likestillingsprogrammet, gi muligheter for finansiering av samarbeidsprosjekter, kunnskapsutvikling og nettverksbygging for frivillige organisasjoner i EU/EØS området. Bevilgningen er i sin helhet foreslått over kap. 857.

6. God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

6.1 Gjennomføre hensiktsmessige informasjonstiltak

Det er viktig at det til enhver tid finnes oppdatert og utfyllende informasjon til publikum om rettigheter og plikter på familie- og likestillingsområdet. Fylkesmannsembetenes nye EDB-program for separasjons- og skilsmisssaker må følges opp med en hensiktsmessig vedlikeholdsavtale. Departementet vil i samarbeid med Rikstrygdeverket og Rettsmedisinsk institutt utgi en brosjyre om farskapsfastsettelse ved bruk av DNA-analyser.

Tabell 846.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Integrere likestillingsperspektiv i all offentlig politikk - sentralt og lokalt	1.1.Følge opp forsøksprosjekt med en likestillingsansvarlig på fylkesnivå
2. God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken	2.1 Delta i finansiering av forskningsprosjekter og –programmer på familie- og likestillingsområdet 2.2 Delfinansiere drift av Kompetansesenter for voldsofferarbeid
3. Legge frem Ot. prp. med forslag til en tidsmessig likestillingslov	3.1 Klargjøre likelønnsbestemmelsen slik at lik lønn for arbeid av lik verdi gjelder på tvers av faggrenser 3.2 Styrking av kravet om kjønnsrepresentasjon i styrever, råd og utvalg 3.3 Stille krav om aktivitetsplikt til arbeidsgiver – og arbeidstakerorganisasjoner for å fremme likestilling 3.4 Forebygge seksuell trakassering
4. Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet	4.1 Utarbeide ny tilskuddsordning 4.2 Gi tilskudd til ivaretagelsen av norsk familie- og likestillingspolitikk nasjonalt og internasjonalt
5. Fremme norske interesser i det europeiske og internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet	5.1 Best mulig ivaretagelse av norske interesser under EØS-samarbeidet
6. God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum	6.1 Gjennomføre hensiktsmessige informasjonstiltak

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forskning, forsøk og utredning

Hovedtyngden av forskningsmidlene vil bli kanalisert gjennom Norges forskningsråd, jf. de flerårige forskningsprosjektene på familie- og likestillingsområdet. I tillegg finansierer departementet enkeltprosjekter av særlig betydning for områdene og evaluering av tiltak, utvikling av statistikk, EDB-program mv. Midlene til forskning og utviklingsarbeid vil bli sett i sammenheng med tilsvarende midler under kap. 844 post 21.

Opplysningsarbeid

Bevilgningen vil bl.a. bli nyttet til informasjon om foreldre og barns rettigheter og endringer i regelverket ellers på familie- og likestillingsområdet.

DNA-analyser

Rutinemessig bruk av DNA-analyser i farskapssaker hvor det etter barnelovens bestemmelser kan pålegges blodprøver, videreføres.

Internasjonalt arbeid

Bevilgningen nyttes til å dekke Norges bidrag til deltakelse i EUs likestillingsprogram.

Post 70 Tilskudd

Tilskudd til likestillingspolitisk opplysningsarbeid nasjonalt og internasjonalt

Målsetting

Målet med tilskuddsordningen er å stimulere til økt aktivitet og mangfold på det likestillingspolitiske området, nasjonalt og internasjonalt.

Tildelingskriterier

Tilskuddsmidlene lyses ut. Organisasjoner og grupper kan søke. Tilskudd fordeles til tiltak i samsvar med målet for tilskuddsordningen. Søknadene må synliggjøre formålet med tiltaket og hvilke resultater som ønskes oppnådd. Fordelingen av bevilgningen foretas skjønnsmessig basert på en vurdering av søknadene.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottaker må sende inn rapport med tilhørende prosjektrekskap etter at tiltaket er avsluttet. Rapporten må synliggjøre at midlene er brukt i samsvar med vilkårene for tildeling.

Rapport (1997-98)

I 1998 ble det gitt støtte til 49 ulike enkelttiltak. Tilskuddene varierte mellom minimum kroner 3000 og maksimum kroner 30 000, og kom 43 organisasjoner eller grupper til gode.

Budsjettforslag for 2000

To tidligere tilskuddsordninger er nå slått sammen til en, mens budsjettforslaget for 2000 er en videreføring av det beløp som i de senere år har blitt brukt til dette formålet.

Tilskudd til organisasjoner

Posten vil bli nyttet til å delfinansiere driften av Kompetansesenter for voldsofferarbeid, videreføre støtten til de frivillige organisasjonene på familie- og likestillingsområdet og støtte andre enkelttiltak på familie- og likestillingsområdet.

Kap 0847 Kompetansesenter for likestilling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
50	Basisbevilgning	3 660	4 841	4 950
	Sum kap 0847	3 660	4 841	4 950

Status for virksomheten

Kompetansesenter for likestilling (til daglig kalt Likestillingssenteret) er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Det har et eget styre som har det overordnede faglige og økonomiske ansvaret. Likestillingssenteret er faglig uavhengig og ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med det mandat og de oppgaver det er tillagt (likestillingslovens § 9). Departementet er ansvarlig for å foreslå nødvendige bevilgninger og kontrollere bruken av midlene.

Likestillingssenteret har som formål å arbeide for reell likestilling mellom kvinner og menn. Det innebærer at kvinner og menn skal ha de samme rettigheter, plikter og muligheter på alle samfunnsområder. Likestillingssenteret skal følge utviklingen i samfunnet, også internasjonalt, med sikte på å avdekke og påpeke forhold som motvirker likestilling og være en pådriver i likestillingsspørsmål i forhold til myndigheter, organisasjoner, arbeids- og næringsliv. Videre skal Likestillingssenteret delta i og være en premissleverandør for den offentlige debatten og gi myndighetene og andre aktører råd og veiledning om tiltak for å fremme likestilling. Likestillingssenteret skal være et knutepunkt for organisasjoner og instanser som arbeider med likestilling, utvikle informasjonsmateriell og forestå utrednings- og utviklingsarbeid og være et møtested og informasjonssentrum for et bredt publikum.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98) for Kompetansesenter for likestilling (kap. 847).

1. Organisere senteret slik at interessen for kunnskapen om likestilling øker

Arbeidet i 1998 har for en stor del gått ut på å få til en omforent oppfatning av hva Likestillingssenteret skal legge vekt på; et bredere og mer samkjørt fagmiljø, godt samarbeid med andre likestillingsarbeidere, nye lokaler og en god flytteprosess, god kunnskapsformidling, større gjennomslagskraft og aktiv deltakelse i pågående debatter.

Oppgaven med å utrede og bygge opp en kvinnebase for Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Kampanjen for flere kvinner i kommunestyrene og et utviklingsprosjekt for å fremme likestilling i de baltiske stater og Russland var alle prosjekter som ga Likestillingssenteret anledning til nyansettelser som styrket fagmiljøet. Det er holdt flere møter og foredrag for og med forskere for å styrke senterets funksjon som formidlere av kunnskap. En av medarbeiderne har også deltatt i *kvinnehelseutvalget*. Samarbeidet med organisasjoner som driver likeartet arbeid er styrket både ved at Likestillingssenteret har deltatt og holdt foredrag på organisasjonenes arrangementer, men også ved at organisasjonene er trukket med i markeringer og prosjekter Likestillingssenteret har initiert.

Likestillingssenteret har brukt mye tid og krefter på å få til en god prosess foran samlokaliseringen med KILDEN (Norges forskningsråds informasjons- og dokumentasjonstjeneste for kvinne- og kjønnsforskning) og Likestillingsombudet i nye lokaler - gjennom å delta i utvelgelsen av og vedtak om nye lokaler i samarbeid med Barne- og familiedepartementet. Innflytting i nye lokaler skjedde 30. juni 1999.

Barne- og familiedepartementet

Mye arbeid er lagt ned i å formidle statistikk og fakta til interesserte som har henvendt seg til senteret, i tillegg til henvendelser om litteratur, handlingsplaner for likestilling i fylker og kommuner, kontakt/formidling av foredragsholdere etc. Likestillingssenteret ga ut ett nummer av avisen *likt & ULIKT* og ett nyhetsbrev til *Forum for likestillingsarbeidere*.

I 1998 ble det utarbeidet et solid planverk for virksomheten. Virksomhetsplan, personalplan, personalreglement, plan for helse, miljø og sikkerhet samt tilpasningsavtale er nå på plass.

2. Arbeide for at kvinner gis mer makt i arbeidslivet og samfunnslivet

Det viktigste og mest tidkrevende arbeidet for å få flere kvinner inn i ledende posisjoner i offentlig sektor så vel som i det private næringslivet har vært oppbyggingen av kvinnebasen. Det er lagt vekt på at databasen skal nå bredt ut, det vil si både til næringslivet, organisasjoner og media. Konesesjon, tekniske løsninger og ikke minst samling av kandidater har tatt tid.

Kunnskap om kvinners posisjon og muligheter i næringslivet både her hjemme og i utlandet er samlet inn. Det er også inngått samarbeid med forskere og kunnskapsutviklere. Likestillingssenteret har holdt mange foredrag om temaet i ulike fora. Senteret ga innspill til Nærings- og handelsdepartementet i forbindelse med deres satsing på likestilling i næringslivet. Flere møter har også vært avholdt med Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) og foredrag for SND-samlinger.

Likestillingssenteret har tatt initiativ til å sette kvinner på dagsorden i forbindelse med den nye maktutredningen og har i samarbeid med en rekke kvinneorganisasjoner utarbeidet et idéhefte til maktutredningene.

Likestillingssenteret tok initiativ til å sette i gang nok en kampanje for å få flere kvinner inn i kommunestyrene ved valget i 1999. Flere møter ble avholdt med de politiske partienes kvinnebevegelser i 1998.

Senteret har lagt vekt på å få fram arbeidslivets betydning for kvinners muligheter, ikke minst gjelder dette likelønn, arbeidstidsordninger og forholdet mellom betalt og ubetalt arbeid. Likestillingssenterets høringsuttalelse om kontantstøtten og sterkt engasjement i saken må ses på denne bakgrunn.

Likestillingssenteret avga i 1998 rapporten *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap blant ungdom med innvandrerbakgrunn* til Barne- og familiedepartementet. Rapporten danner mye av grunnlaget for Regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap. Senteret har dessuten forsøkt å samle alle som er berørt av problematikken for å samordne innsatsen. Likestillingssenteret har bidratt og deltatt i den generelle debatten om innvandrerkvinnens situasjon blant annet gjennom MIRA-senterets nettverksseminarer.

Senteret har kommet langt i sitt likestillingsprosjekt i Russland og de baltiske stater som gjennomføres i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund og seks norske kommuner som har vennskapssamarbeid med kommuner i Russland og de baltiske stater. Senteret har dessuten i samarbeid med Norsk kvinne- og familieforbund tatt initiativ overfor Utenriksdepartementet for å få innrettet deler av nødhjelpsbevilgningen til Russland mot kvinner og kvinneorganisasjonene i området. Vi lyktes ikke i 1998, men arbeidet fortsatte i 1999. Likestillingssenteret er representert i en nordisk-baltisk arbeidsgruppe for likestilling.

3. Arbeide for at menn skal ta større av omsorgen i familielivet og samfunnet for øvrig.

Likestillingssenteret har tatt et klart standpunkt for at menn snarest bør gis selvstendig opptjeningsrett til foreldrepermisjon og har tatt til orde for å gi menn en større andel permisjon i forbindelse med fødsel, ved å utvide foreldrepermisjonen for menn.

Likestillingssenteret har arbeidet for at kunnskapen om menn bør øke. Gjennom kronikker og foredrag har senteret tatt til orde for at forskningen om menn gis prioritet.

Barne- og familiedepartementet

Det har også blitt jobbet på nordisk nivå for å oppnå dette, noe som har resultert i en egen stilling for mannsforskning ved Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK).

Mannsrollen er i endring og dette har senteret belyst i kronikker foruten å ta spørsmålet opp i forhold til næringslivet gjennom foredrag blant annet i regi av *likestilling i bedriftene* og Landsorganisasjonen.

Likestillingssenteret har vært pådrivere for å øke tilbudet til menn i krise. Gjennom samarbeid med organisasjoner som allerede driver slike tilbud har senteret fokusert på dette blant annet gjennom sitt arbeid med kvinner og vold. Senteret har forsøkt å være bindeledd mellom krisesenterbevegelsen og menn som jobber med menn som slår, både nasjonalt og i en internasjonal sammenheng i forbindelse med feiringen av Menneskerettighetserklæringen. Senteret startet også opp samarbeid med Norges Røde Kors om Hvitt bånd-kampanjen, som er en kampanje for menn mot vold mot kvinner.

4. Øke interessen for- og kunnskapen om likestilling blant ungdom

Endring av kjønnsstereotyper har vært et prioritert område å arbeide med. Senteret har gjort det ved å arrangere en konkurranse om beste og verste reklame sett i et likestillingsperspektiv. Senteret har også annonsert i Skoledagboka som distribueres til elever i videregående skole.

Likestillingssenteret deltok på *Ung-messa* og hadde stand på *Jentivalen* som ble avholdt i Oslo.

Likestillingssenteret har deltatt i undervisning, både i ungdomsskolen og for Utenriksdepartementets aspirantkurs. Senteret har også deltatt i studenteruka og holdt innledninger for politiske ungdomsorganisasjoner så vel som studentorganisasjoner.

Senterets markering av at abortloven var 20 år hadde også som siktemål å nå fram til generasjonen som ikke var med da abortloven ble kjempet fram,. Det ble blant annet lagt vekt på å høre de politiske ungdomsorganisasjonenes syn på loven.

Likestillingssenteret har deltatt på konferanser om likestilling og ungdom og har holdt foredrag om hvordan reklame, moter og musikk er med på å påvirke kjønnslevesett, til dels med alvorlige konsekvenser som spiseforstyrrelser.

Likestillingssenterets internett-tilknytning og planlegging av egne hjemmesider må sees på som et virkemiddel for nettopp å nå fram til ungdom.

Strategier og tiltak

Likestillingssenterets formål er å arbeide for reell likestilling. Kvinner og menn skal ha de samme rettigheter, plikter og muligheter på alle samfunnsområder. Likestillingssenteret skal skape debatt om likestilling, påvirke myndighetene, arbeidslivet og enkeltmennesker, avdekke strukturer i samfunnet som hindrer likestilling og komme med konkrete forslag til nyordninger for å fremme likestillingen mellom kjønnene – kort sagt være med på å skape et velfungerende samfunn. Likestillingssenteret skal også fungere som et knutepunkt for alle som arbeider med likestilling, være et informasjonssenter og en møteplass for organisasjoner og alle andre som er opptatt av likestilling mellom kvinner og menn.

Likestillingssenteret har en rekke oppgaver, men vil måtte tilpasse omfanget av aktiviteter til de ressursene som er til rådighet. Godt samarbeid med de etatene som Likestillingssenteret er samlokalisert med - Likestillingsombudet og KILDEN - er en forutsetning for å kunne utnytte ressursene godt og effektivt. Likeledes må Likestillingssenteret ha et godt samarbeid med forskere og andre fagmiljøer som driver med likestillingsspørsmål i bred forstand og være et bindeledd mellom disse miljøene og journalister og beslutningstakere.

Likestillingssenteret har som oppgave å være en møteplass. Denne funksjonen er det nå mulig å fylle etter at senteret flyttet inn i nye lokaler. Senteret vil utnytte mulighetene som nye lokaler gir til å få spredd informasjon og skape debatt gjennom blant annet å

Barne- og familiedepartementet

avholde seminarer og konferanser og slik holde temaet likestilling godt synlig i opinionen.

Likestillingssenteret har som langsiktig målsetting å rette opp den ubalansen mellom kvinner og menn som eksisterer i dagens samfunn. Hovedsatsingsområdene for år 2000 vil derfor være: kvinner og makt, menn og omsorg, ungdom og organisering av senteret som en møteplass.

Tabell 847.1 Oversikt over aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
Arbeide for å rette opp makt-ubalansen mellom kvinner og menn gjennom å;	Oppmerksomheten likestilling vekker i media, og hos det brede publikum
Avdekke skjevheter og påvirke strukturendringer	Endrede handlingsmønstre hos kvinner og menn på likestillingsrelaterte områder
Sørge for at interessen for og kunnskapen om likestilling øker.	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Forslag til bevilgning på posten skal dekke utgifter til lønn og godtgjørelser samt driftsutgifter ved Kompetansesenter for likestilling.

Kompetansesenteret er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gir fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet.

Kap 0848 Likestillingsombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
01	Driftsutgifter	4 498	4 495	4 503
	Sum kap 0848	4 498	4 495	4 503

Kapitlet dekker utgifter til likestillingslovens håndhevingsorganer - Likestillingsombudet og Klagenemnda for likestilling.

Status for virksomheten

Likestillingsombudet er en selvstendig institusjon og står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med de lovpålagte oppgaver Ombudet har. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til Ombudets virksomhet og kontrollere bruken av disse.

Likestillingsombudet og klagenemnda for likestilling skal sørge for at likestillingsloven blir overholdt. Ombudet skal dessuten arbeide for å gjøre institusjonen kjent og medvirke til at myndigheter, arbeidsliv, organisasjoner og andre blir kjent med lovens bestemmelser og Ombudets og Klagenemndas praksis. Videre skal Ombudet samarbeide med andre offentlige organer som behandler likestillingsspørsmål.

Likestillingsloven skal fremme likestilling mellom kjønnene og gi vern mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn. Likestillingsombudet skal av eget tiltak og etter klage føre tilsyn med at bestemmelsene i likestillingsloven følges. Økningen i antallet klagesaker hos Ombudet, og ikke minst pågangen etter mer uformell veiledning og informasjon viser at det er et stort behov for Ombudets tjenester.

For at likestillingsloven skal fungere godt etter sin hensikt, er det viktig å reagere raskt overfor forskjellsbehandling på grunn av kjønn. For informasjon om problemområder til flere enn sakens parter ser Ombudet stor nytte i mediafokusering på fagfeltet generelt og i mediaomtale av Ombudets saker.

Det er fortsatt nødvendig med en betydelig satsing på informasjon og skolering. Foruten å spre informasjon om rettigheter og plikter etter loven og informasjon om klageadgangen, må muligheten til å kunne få muntlig og mer uformell veiledning fra Ombudet gjøres bedre kjent. Med den erfaring og kompetanse Ombudet har, kan veiledning gis raskt og uten omfattende forundersøkelser. I tillegg til at dette for mange er en bedre måte å løse problemene på, utnyttes Ombudets ressurser bedre, og økt prioritet kan gis til å behandle tyngre og viktigere saker, og til å ta opp tema av mer prinsipiell karakter.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de målene som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

Likestillingsombudet*1. Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte*

I 1998 ble det behandlet 244 nye saker hos Likestillingsombudet. Til sammenligning ble det i 1997 behandlet 201 saker. Av alle telefonhenvendelsene i 1998 registrerte Ombudet 419 som muntlige veiledninger. I 1997 ble 458 slike henvendelser registrert.

Spørsmål om lovstrid ble satt på spissen i 111 av sakene, mot 101 i 1997. Mange av klagesakene gjelder spørsmål om forskjellsbehandling knyttet til likestillingslovens generelle forbud mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn, og sakene er derfor svært

Barne- og familiedepartementet

ulike av karakter. I 1997 gjaldt dette 38 saker. De øvrige sakene gjelder stort sett forhold knyttet til arbeidslivet; ansettelsesforhold, likelønn eller stillingsannonser. Det var først og fremst en økning i antallet klager over ansettelses- eller arbeidsvilkår. Ombudet behandlet i 1998 41 slike saker mot 24 i 1997.

Ved utløpet av 1998 var 40 saker ikke ferdigbehandlet, mot 37 i 1997.

2. Utvikling av likestillingsretten

Ombudets rolle som høringsinstans anses som viktig i utviklingen av likestillingsretten. Ombudet behandlet 30 hørings saker i 1998 og avga høringsuttalelser i 12 av sakene.

Sommeren 1998 oversendte Likestillingsombudet et brev til departementet med forslag til endringer i likestillingsloven i den hensikt å få i gang en prosess med tanke på fullstendig revisjon av loven med forskrifter.

Det nordiske og internasjonale arbeidet er av betydning for å kunne utvikle likestillingsretten i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Samtidig anser Ombudet det internasjonale arbeidet for å være viktig for utviklingen av likestillingsretten i et mer globalt perspektiv.

Det årlige nordiske ombudsmøtet ble holdt på Færøyene i mai 1998. Disse møtene er viktige for utveksling av erfaringer og synspunkter mellom land med relativt like problemstillinger.

I 1998 ledet Likestillingsombudet en norsk kvinndelegasjon som var invitert til Kina av All China Women's Federation. Delegasjonen besøkte flere byer og områder og hadde møter med myndigheter og organisasjoner.

Likestillingsombudet er representert i EU's Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men og sitter selv som medlem i CEDAW-komiteen som overvåker FN-konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner.

Likestillingsombudet satt blant annet som styremedlem i *Kvinner Viser vei* og som medlem av utvalget som ser på fondskonstruksjoner for folketrygden (Molandutvalget). Ombudet er også medlem av Forum for likestilling i arbeidslivet og Kontaktutvalget for likestilling.

3. Informasjon om likestillingsloven og Likestillingsombudets oppgaver

Gjennom generelt informasjonsarbeid kan Likestillingsombudet nå ut til langt flere enn de som nås gjennom enkeltsaksbehandlingen. Ombudet prioriterte derfor informasjonsarbeidet i 1998 og vil fortsatt gjøre det i 1999.

I løpet av 1998 skrev Ombudet 35 artikler, kronikker og innlegg som ble trykket i dagspresse, ukepresse og fagpresse. Media ba om innsyn i Ombudets saker i 157 tilfelle, mot 118 i 1996. Ombudet ble intervjuet i 224 tilfelle i 1998.

Likestillingsombudet holdt 43 foredrag og underviste 6 ganger i 1998.

Likestillingsombudet utarbeidet følgende informasjonsmateriale i 1998:

- Women in Politics, i samarbeidet med Likestillingssenteret og Barne- og familiedepartementet
- Årsmelding for 1998
- Bulletinen Nytt om likestilling 1:98, 2:98 og 3:98

Klagenemnda for likestilling

Klagenemnda for likestilling har hatt 6 møter i 1998 og behandlet 12 saker. Sakene gjaldt i all hovedsak ansettelse og lønn. Sekretariatsfunksjon for nemnda ivaretas av Likestillingsombudet.

Strategier og tiltak

Likestillingsombudet vil i 2000 videreføre prioriteringen av følgende arbeidsområder:

1. Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte

Likestillingsombudets hovedoppgave er ifølge likestillingsloven å håndheve lovens bestemmelser gjennom behandling av de klager som fremsettes. Klagesaksbehandlingen skal ha høy kvalitet samtidig som den skal utøves effektivt. Ombudets konklusjoner skal foreligge mens en sak har aktualitet og slik at konklusjonene kan etterleves. Likestillingsombudet vil fortsatt prioritere behandlingen av saker som har sjanser til et konkret positivt resultat og saker som har stor prinsipiell betydning. Likestillingsombudet vil arbeide aktivt for at saker kan bli løst gjennom frivillige ordninger.

2. Utvikling av likestillingsretten

Likestillingsloven fastsetter også Ombudets mer generelle plikt til å fremme likestilling mellom kjønnene i sitt arbeid. Arbeidet med å utrede prinsipielle spørsmål og problemkompleks med likestillingsaspekt vil derfor bli gitt høy prioritet. Erfaring fra enkeltsaksbehandlingen og også henvendelser av mer prinsipiell art vil danne grunnlaget for slike utredninger. I denne forbindelsen vil også Ombudets rolle såvel som høringsinstans overfor myndigheter og regelverksutformere, som kritiker og dagsordensetter i samfunnsdebatten være svært viktig.

Norge har, gjennom internasjonale avtaler, forpliktet seg til et samarbeid og en deltakelse i utviklingen av internasjonalt regelverk på likestillingsområdet. Dette gjelder særlig de forpliktelser som følger av FNs konvensjoner og av EØS-avtalen. Ombudet vil også i 2000 prioritere det nordiske samarbeidet med tanke på å gi og innhente erfaring om fellesnordiske problemstillinger innenfor fagområdet.

3. Informasjon om likestillingsloven og om likestillingsombudets oppgaver

Mens avgjørelser i enkeltsaker gir informasjon til sakens parter kan Ombudet gjennom mer generelt informasjonsarbeid nå ut til langt flere. Likestillingsombudet vil derfor i 2000 fortsatt prioritere informasjonsarbeid gjennom foredrag, undervisning og møte- og seminardeltakelse, samt gjennom utarbeidelse av nyhetsbulletiner, temabrosjyrer og annet informasjonsmateriell.

Ombudet vil også søke å spre informasjon om likestillingsretten gjennom presse, tidsskrifter, fagblader, Internett, radio og TV

Likestillingsarbeidet i Norge er gjenstand for stor interesse i andre land og Ombudet ser det som viktig å etterkomme ønsker om informasjon gjennom blant annet massemedia også i andre land.

Tabell 848.1 Oversikt over aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Aktivitetsmål	Resultatindikator
1. Håndheve likestillingsloven på en målrettet måte	Antall saker behandlet saksbehandlingstid Andel saker avgjort som individuelle klagesaker og andel saker avgjort ved veiledning
2. Bidra til å utvikle likestillingsretten	Utredninger av prinsipielle spørsmål Deltakelse i utvalg og arbeidsgrupper Samarbeid nordisk og internasjonalt
3. Informere om likestillingsloven og ombudets tjenester	Antall artikler, kronikker, foredrag, brosjyrer og intervjuer Etterspørsel etter publikasjoner/foredrag

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke lønn til faste medarbeidere, godtgjøring til Klagenemndas ordfører og medlemmer og driftsutgifter ved Likestillingsombudet.

2.3 Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
0850	Barneombudet	7 174	6 371	6 375	0,1
0852	Adopsjonsstøtte	12 657	13 000	13 816	6,3
0854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	157 101	168 854	200 528	18,8
0856	Barnehager	4 200 781	4 479 350	4 646 659	3,7
0857	Barne- og ungdomstiltak	103 640	96 062	115 952	20,7
0858	Statens ungdoms- og adopsjonskontor (jf.kap 3858)	12 644	12 445	13 463	8,2
	Sum kategori 11.20	4 493 997	4 776 082	4 996 793	4,6

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på postgrupper:

(i 1 000 kr)

Post- gr	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
01-23	Drift	74 855	72 370	85 286	17,8
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper			13 062	
60-69	Overføringer til kommuner	4 255 164	4 555 450	4 749 600	4,3
70-98	Overføringer til private	163 978	148 262	148 845	0,4
	Sum kategori 11.20	4 493 997	4 776 082	4 996 793	4,6

Inntekter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
3850	Barneombudet (jf. kap. 850)	514			
3858	Statens ungdoms- og adopsjonskontor (jf. kap 858)	831	1 230	1 230	0,0
	Sum kategori 11.20	1 345	1 230	1 230	0,0

Hovedinnhold og -prioriteringer

Det foreslås en økning i bevilgningen på programkategorien på 4,6 pst. Økningen skyldes i all hovedsak økt bevilgning til barnehager.

Barnehager

Målet om full behovsdekning står fast. Det legges opp til at det skal etableres 6 000 nye barnehageplasser hvorav 4 000 plasser til barn over 3 år. Forutsatt at utbyggingen i 1999 blir som planlagt, anses dette å gi full barnehagedekning for den største aldersgruppen. For den yngste aldersgruppen viser tilbakemeldinger fra kommunene at det vil ta noe lengre tid enn forventet å nå full behovsdekning. Regjeringen tar sikte på at det skal etableres 2 000 nye plasser for barn under 3 år.

Regjeringen foreslår å innføre et stimuleringsstilskudd på 10 000 kroner for heldagsplasser og 5 000 kroner for deltidsplasser. Det forventes at et slikt tilskudd vil kunne bidra til økt utbygging. Budsjettforslaget er basert på en videreføring av satsene

Barne- og familiedepartementet

for driftstilskudd til barnehager som ble vedtatt i forbindelse med Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 1999.

Målet om barnehagetilbud i samsvar med familienes behov omfatter også muligheten for mer fleksible barnehageløsninger, herunder tilbud hvor barnehageplass kan kombineres med kontantstøtte for de yngste barna.

Barne- og ungdomsvernet

Det er videre viktig å medvirke til at barn, unge og deres familier sikres gode oppvekst- og levekår gjennom målrettede og behovstilpassede tiltak av god kvalitet og høy rettssikkerhet i barnevernsaker.

Det er behov for en bred gjennomgang av barnevernfeltet. Regjeringen nedsatte i februar 1999 et offentlig utvalg som utrede dette nærmere. Utvalget skal legge fram sin utredning 30. april 2000. Utvalgets forslag vil deretter bli fulgt opp og sett i sammenheng med resultatene fra evalueringen av barnevernloven.

Departementet vil i 2000 løfte fram det forebyggende arbeidet. Målet er på et så tidlig tidspunkt som mulig å sette inn hjelp til utsatte barn og familier. Samtidig ønsker departementet å intensivere innsatsen for å forebygge vold, mobbing og barne- og ungdomskriminalitet.

Prioritet vil også gis til oppfølging av lovendringer i adopsjonsloven, som trer i kraft fom. 1. desember 1999.

Barne- og ungdomstiltak

Å sikre barn og ungdom et godt oppvekstmiljø er blant regjeringens viktigste satsingsområder. Arbeidet med å sikre en koordinert og samordnet innsats vil bli fulgt opp av statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål.

Samarbeid med lokale myndigheter om gjennomføring av Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet vil stå sentralt. Det er et mål at alle landets kommuner legger opp et systematisk arbeid for å trekke barn og ungdom aktivt inn i arbeidet for å bedre oppvekstmiljøet.

Departementet ønsker å tilrettelegge for aktiv deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene gjennom tilskuddsordningene og gjennom samarbeid og dialog.

Ungdommens demokratiforum startet sitt arbeid i 1999. Forumet består av ungdom fra ulike ungdomsmiljø, organisasjoner og grupper over hele landet. I arbeidet med å sikre barn og ungdom større innflytelse i samfunnet vil oppfølging av innspill og initiativ fra Ungdommens demokratiforum, barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper stå sentralt.

Barn og ungdom har krav på å vokse opp under trygge og gode betingelser. Oppfølging av handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet som regjeringen legger fram høsten 1999 vil stå sentralt i arbeidet på området.

Innsatsen som tar sikte på å bedre levekårene for unge lesbiske og homofile vil bli fulgt opp gjennom stortingsmeldingen om forholdene for lesbiske og homofile som er under arbeid. Departementet arbeider også med å styrke rettighetene for barn som lever sammen med en homofil forelder.

Gjennom EØS-avtalen og deltakelse i EUs ulike programmer, har ungdom i Norge gode muligheter til kontakt og samarbeid med ungdom i andre land. Regjeringen tar sikte på at Norge deltar i EUs nye program på ungdomsområdet, som skal starte opp i 2000.

Kap 0850 Barneombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
01	Driftsutgifter	7 174	6 371	6 375
	Sum kap 0850	7 174	6 371	6 375

Status for virksomheten

Barneombudet er en selvstendig institusjon og står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med de lovpålagte oppgaver Ombudet har. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til Ombudets virksomhet og kontrollere bruken av disse.

Barneombudets mandat "å ivareta barns interesser i samfunnet" uttrykkes i Lov om barneombud § 1. Barneombudets mål er å bidra til en helhetlig oppvekstpolitikk gjennom å påvirke politiske prosesser som angår forholdene for barn og unge på alle samfunnsfelt.

Barneombudets hovedoppgave er å foreslå tiltak som bedrer oppvekstvilkårene for barn og unge. Sentralt i dette arbeidet står oppgaven med å omforme barnebefolkningens kunnskap til politisk og praktisk handling. Som talsperson for barn og unge arbeider Barneombudet konkret for å fremme tiltak som styrker deres rettssikkerhet. Her står overvåkingen av FNs konvensjon for barns rettigheter, relevant lovgivning og administrativ praksis sentralt. Barnekonvensjonen er lite synlig i dagens praksis. Både publikum og rettshåndhevere er trolig lite kjent med konvensjonens innhold og dens status som rettskilde i konkrete spørsmål.

I løpet av perioden 1994 - 1998 har antall henvendelser til Barneombudet blitt fordoblet. Ombudets publikum er først og fremst barn og unge selv, men også voksne som reagerer på vegne av det enkelte barns skjebne eller barns oppvekstkår mer generelt. Henvendelser dreier seg ofte om barns forhold til egen familie, men også forholdet til både offentlig og privat virksomhet. Mange henvendelser går på mer overordnede, formelle utfordringer som barns rettslige stilling, deres rettigheter, vern og særlige behov.

Henvendelsen til Barneombudet blir besvart på flere måter: Gjennom empatisk lytting, spørsmål og avklaring kan barn og voksne veiledes og henvises i forhold til den enkelte henvendelse. I blant forhører Barneombudet seg med de instanser som er involvert i det enkelte barn og den enkelte familie, og i en del tilfeller avstedkommer det ny bevegelse i en fastlåst situasjon.

I andre tilfeller henvender Barneombudet seg til rette tilsynsmyndighet med anmodning om å se nærmere på bestemte saksforhold. Det bidrar i en viss utstrekning til å ivareta barns rettigheter og rettssikkerhet.

I enkelte saker benytter Barneombudet sine fullmakter og sin innsynsrett. Det gir Ombudet et relativt unikt innblikk på tvers av innarbeidede sektorgrenser og ansvarsområder. Gjennom saksdokumenter, supplerende informasjonsinnhenting og ikke minst ved å lytte til hvorledes barn selv formidler små og store begivenheter, får Barneombudet del i barnets opplevelsesnære virkelighet som kan vurderes opp mot voksenverdens oppfattelse av virkeligheten.

Erfaringsmateriale fra enkelthenvendelser bruker Barneombudet til å initiere prinsipielle forandringer og utfordre fagmiljøer, frivillige organisasjoner og politikere til å holde fokus på den norske barndommen.

Det har sine kostnader for barn å stå fram og be om hjelp, å blottstille sine skuffelser og sin oppgitthet. Derfor er det helt maktpåliggende for Barneombudet å vise seg tilliten verdig. Henvendelsene til Barneombudet krever kompetanse på alle felter som angår

Barne- og familiedepartementet

barn og unge. Rådgiverne ved kontoret er tverrfaglig sammensatt og omfatter fagene psykologi, utdanning, medisin, jus, sosiologi, informasjon og medier.

Det er stor internasjonal interesse for den norske barneombudsmodellen og de erfaringer som er gjort siden opprettelsen av Ombudet i 1981. Stadig flere land søker organisasjonsformer som kan bedre barns rettssikkerhet og bidra til at barnekonvensjonens intensjoner virkeliggjøres. Noen forespørsler om konkret bistand til å etablere ordninger i andre landimøtekommes, fordi de tilbakefører kunnskap og inspirasjon, og gir et bredere perspektiv på egne problemstillinger.

Resultatrapport 1998

Arbeidet har vært systematisert og delt i tiltak rettet mot tre målgrupper;

- -generelle tiltak som gjelder hele gruppen barn og unge,
- -tiltak rettet inn mot risikogrupper,
- -tiltak for barn og unge som befinner seg i en utsatt posisjon som grupper eller individer.

Ombudets organisering av resultatmål og valg av indikatorer gjenspeiler inndelingen ovenfor. I tillegg har effektiviseringen av barneombudets kontor vært et eget resultatmål. Virksomheten ved Barneombudets kontor i 1998 har i stor grad bidratt til måloppfyllelse både i forhold til hovedmål og delmål.

Resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98):

1. Å bidra til at barn og unges interesser ivaretas i deres hverdag

1.1 Styrke barn og unges rettssikkerhet

Barns problematiske møte med forvaltning og rettsapparat, har stått sentralt i 1998. Dette fokuset har medført ressursbruk svarende til en rådgiverstilling for systematisk gjennomgang av utvalgte enkeltsaker, samt generelt høy oppmerksomhet knyttet til å avdekke sviktende lovgrunnlag. Erfaringsmaterialet fra enkelthenvendelser ble systematisert og generalisert for tilbakeføring til regional og lokal forvaltning.

Barneombudet har aktivt brukt høringsuttalelser som et middel til å sette fokus på barns rettigheter. I 1998 ble det avgitt 21 høringsuttalelser.

En kampanje med fokus på implementering av FNs barnekonvensjon beregnet for barn er klar for produksjon. En plakat om barns rettigheter, en musikal basert på barnekonvensjonen, en programserie for tv og en "rettighetsbevegelse" blant skoleelever er planlagt og lagt fram for samarbeidspartnere. Barneombudet gjennomførte videre en høring om FNs barnekonvensjon i samarbeid med Forum for Barnekonvensjonen. Det foreligger en rapport fra denne høringen. Ombudet har fungert som sekretariat for Forum for barnekonvensjonen også i 1998.

I gjennomgangen av opplæringsloven ble det påpekt at de forpliktelser barnekonvensjonen pålegger Norge må inkluderes i lov og forskrifter. Barneombudet har videre fokusert på barns arbeidsmiljø. Blant annet gjennomførte Ombudet en landsomfattende kartlegging om miljøet i barnehager og skoler. Resultatene ble presentert i en rapport som konkluderte med at det er behov for at barn får egne arbeidsmiljørettigheter.

1.2 Skape forståelse for skolens rolle i en helhetlig oppvekstpolitikk

Gjennom foredrag, kronikker og offentlig debatt, har ulike fagmiljøer blitt utfordret til nytenkning. Ny opplæringslov har stått sentralt, samt skolesentralisering, diskusjon om skolevei og foreldremedvirkning. Barneombudet har videre deltatt i programstyret for barn, ungdom og familie i Norges Forskningsråd for å styrke barneperspektiv i forskning og utdanning.

Med støtte fra KUF har Barneombudet arrangert kurs for "kontaktlærere" der målet var å skape et nettverk for lærere som er opptatt av elevers medbestemmelse og arbeidet i

elevråd. Elevrådshåndbok og materiell til kurslederne ble produsert. Informasjon om elevenes medvirkning i skolen og oversikt over kontaktlærernetverket ligger på Barneombudets Internettsider. Nettverket er et ledd i Barneombudets arbeid med barns medbestemmelse i overensstemmelse med artikkel 12 i barnekonvensjonen.

Internettparlamentet ble lansert etter initiativ fra elevene for å være et møtepunkt for medbestemmelse, aktiv deltakelse og informasjonsutveksling for elevrådene. Prosjektplan og kravspesifikasjon er utarbeidet med støtte fra BFD. Økonomisk ansvar og tekniske løsninger er ikke endelig avklart, noe som har ført til at prosjektet er utsatt til høsten 1999.

1.3 Øke forståelsen for barn og unges egenverdi, og bidra til at deres kompetanse og ressurser tas i bruk gjennom aktiv medvirkning

Det har vært utstrakt foredragsvirksomhet om barn og unges kompetanse. Barn og unges meninger og henvendelser har vært synliggjort og vektlagt i intervjuer og kommentarer, så vel som i høringer og dokumenter.

Barneombudet får en unik innsikt i og bidrar til formidling av barns synspunkter og livsverden gjennom Klar melding Inn/Ut. Her kan barn ringe inn til Barneombudets og utvalgte spørsmål og meldinger blir kommentert og lagt ut to ganger i uka på NRK tekst-TV side 411.

Barneombudet initierte etableringen av stiftelsen "Vi bryr oss" som skal utfordre de største kulturbærende bedriftene til å markedsføre betydningen av en god barndom ovenfor den enkelte og samfunnet.

1.4 Videreutvikle barns flerkulturelle Norge

Barneombudet gjennomførte en høring om det å vokse opp i Norge med fremmedkulturell bakgrunn. Ombudet samarbeidet videre med uteseksjonen og BFD om prosjektet "Street sweepers"/alliert ungdom. Ombudet avga høringsuttalelse til det samiske læreplanverket, og har i samarbeid med Sametinget og samiske organisasjoner fulgt opp iverksettingen av den samiske barne- og ungdomsplanen.

1.5 Skape bevissthet om de moderne mediers påvirkning på barn og unge

Barneombudet har i utspill og innspill til presse og media, samt i ulike foredrag om "mediegenerasjonen" lagt vekt på kommersielle krefters påvirkning av barndommen. En rekke henvendelser til kontoret dreier seg om denne problemstillingen. Arbeidet mot spredning av pornografi på Internett er videreført.

Ombudet har arbeidet med forprosjektet til "Oslo Challenge" som finner sted i november 1999. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom den norske regjering og Unicef NY. Barneombudet har sittet i en internasjonal jury, arrangert av Childnet International, for å belønne de beste Internettsider for og med barn og unge i verden.

2. Å bidra til styrking av tilbudet til utsatte barn og unge

2.1 Bedre kunnskapen om hvorfor barn og unge marginaliseres og hva som kan gjøres for å motvirke dette

Ved å systematisk gjennomgå og analysere enkelthenvendelsene har Ombudet fått kunnskap om forvaltningspraksis og lovgivning som trenger utbedring for å ivareta barns beste. Utsatte barn, både de som befinner seg i risikozonen og de som har manifeste problemer, er fortsatt en viktig utfordring.

Gjennom oppfølging av henvendelser har Barneombudet fått innblikk i mangler ved skolens tilrettelegging for barn med funksjonshemninger. Arbeidet har som mål å mobilisere skolen som medansvarlig i multiproblemsaker og videreføres i 1999.

På bakgrunn av møter med barn med kroniske sykdommer, barn på sykehus, og enkelthenvendelser om barn og helse, har Ombudet satt fokus på helsetilbudet til barn

Barne- og familiedepartementet

og unge og deres rettigheter som pasienter. Det har vært fokusert på særskilte behov for ungdomsgruppen blant pasientene. Resultatene er formidlet via høringsuttalelse til "Lov om pasientrettigheter" og de øvrige forslagene til ny helselovgivning, samt tilbakemelding til relevante instanser i helsespørsmål.

Stadig flere henvendelser til Ombudet omhandler livsstilssykdommer som spiseforstyrrelser og røyking. Barneombudet har påpekt overfor myndigheter de negative konsekvenser dette har for ungdomsgruppen. Et viktig ledd i helseforebyggende tiltak er å styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten. Barneombudet har bedt om nytekning innenfor denne sektoren, ved å utfordre kommuner til å samordne forebyggende tiltak på tvers av sektorene, en samyrkemodell.

2.2 Følge opp revisjonen av ulike særlover

Ombudet har deltatt i debatt, kommet med innspill og høringsuttalelser som ledd i arbeidet for helhetlig lovgivning og regelverk med utgangspunkt i ivaretagelsen av barns interesser.

Det har særlig vært satt fokus på barneverntjenesten og deres forvaltning av lovverket. Enkelthenvendelser har vist at ressurser ikke er tilstrekkelig for å ivareta det enkelte barns beste, slik det kommer til uttrykk både i norsk lov og FN's Barnekonvensjon. Både "overreaksjon" og "underreaksjon" rapporteres i et omfang som ikke er forenlig med intensjoner i velferdssamfunnet. Henvendelsene til kontoret har vist vanskelige gråsoner mellom barnevern og barnelov, straffelov og helselovgivning. Det oppstår også vanskelige avgrensninger mellom ulike lovfestede rettigheter i forhold til barns rettigheter og de ressurser som er tilgjengelige for å realisere disse. Prosessreglene har vært en viktig utfordring som følges opp i 1999.

2.3 Bidra til styrking av barns interesser i skilsmisse- og samværssaker

Med bakgrunn i de mange henvendelser som kommer inn fra barn og unge i samlivskriser, startet Barneombudet arbeidet med å vurdere om regelverk og saksbehandling ivaretar barns behov og selvstendige rettigheter i familiekriser. Erfaringsmaterialet skal brukes i en større høring om barn i samlivskriser som gjennomføres i 1999. Høringen skal føre frem barnas egne erfaringer. Det er etablert kontakt med aktuelle organisasjoner og fagpersoner som arbeider med problemstillingene.

2.4 Bidra til at asylsøkerbarns interesser blir ivaretatt bedre

Det har vært arbeidet for å klargjøre situasjonen for enslige mindreårige asylsøkere og satt fokus på asylbarns psykiske helse. Det ble avholdt en tverrfaglig konferanse i januar 1998 og rapport fra denne foreligger. Barneombudet har videre satt fokus på avhørssituasjonen til asylsøkerbarn, og kommet med innspill til den tverrdepartementale arbeidsgruppen som jobber med barn i utlendingssaker.

3. Å bidra til styrking av tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp

3.1 Fremme interessene til barn med kroniske sykdommer

Barneombudet har på bakgrunn av henvendelser og meldinger som er kommet inn, fulgt opp regelverk som skal sikre tilgjengelig og ansvarlig diagnostisering, behandling og oppfølging av kronisk syke barn. Det har også blitt tatt initiativ til å bedre velferdsordninger og pedagogiske tilbud for denne gruppen.

3.2 Fokuserer på situasjonen for barn under offentlig omsorg

Mange av enkelthenvendelsene berører denne problemstillingen, særlig knyttet til barnevernet. Det har vært arbeidet for å systematisere enkeltsaker gjennom analyse av innhentede dokumenter. Resultatene skal videreføres i en høring i 1999, hvor barnets behov og opplevelser settes i fokus. En utfordring i dette arbeidet har vært å belyse

hvordan barns selvstendige partsrettigheter kan ivaretas bedre under saksbehandling, fylkesnemdsbehandling og eventuell domstolsbehandling.

3.3 Fokusere på forholdene for barn i offentlige institusjoner

En rekke enkeltsaker har blitt fulgt opp gjennom bruk av innsynsretten. Dokumentene har avdekket liten innsikt i barns særskilte interesser og rettigheter. Situasjonen for barn på institusjoner, både innenfor helse og barnevern er lite preget av rettigheter og vil bli fulgt opp under systematiseringen av kunnskap som er innhentet gjennom bruk av innsynsretten.

3.4 Bidra til å styrke interessene til barn som mishandles

Barneombudet har søkt å stimulere til utviklingsarbeid og samarbeid for å styrke rettighetene og vernet til barn som mishandles. Et fokus her har vært erkjennelsen av at voksen voldsutøvelse ofte har en forhistorie knyttet til overgrep i barndommen, noe som ofte også har vært fremtredende i debatten om ungdomsvold- og ran.

3.5 Utfordring av fagmiljøene til å ha beredskap og risikokapital for å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak

I et moderne samfunn forandrer barne- og ungdomskulturen seg raskt. De tradisjonelle løsningene passer ikke alltid til dagens risikobarn. Barneombudet har utfordret fagmiljøer og kommuner til nytenkning og påpekt behovet for utviklingsarbeid og samarbeid på tvers av etater og profesjoner for å styrke tilbudet til den gruppen. Barneombudet har initiert og deltatt i et prosjekt hvor nye modeller prøves ut.

4. Effektivisering av Barneombudets organisasjon som talerør for barn og unge

4.1 En effektiv og prosjektorientert forvaltning

Daglig drift har skjedd i henhold til regelverket. Det nye økonomisystemet er innført, og opplæring er gjennomført. Det arbeides med utvikling av en formålstjenlig økonomistyring og budsjettering, samt effektiv oppfølging av budsjettet. Ny tilpasningsavtale og personalpolitisk plan er utarbeidet og HMS- arbeidet er påbegynt.

Behovet for intern informasjonsbehandling er under kartlegging. Det er fokusert på informasjonsstrategi i henhold til Barneombudets særlige behov og tilrettelagt for gjennomføringen av statens informasjonspolitikk. Dette arbeidet vil bli videreført i 1999. Barneombudets internettsider med informasjon om Ombudets virksomhet ble åpnet i mai 1998. I tillegg ble det utgitt en brosjyre om Barneombudets virksomhet.

4.2 Videreutvikle dialoginstrumenter med barn og unge

En av de store utfordringen for Barneombudet i året som gikk var å håndtere de mange henvendelser som kommer til Ombudet fra barn og unge selv. Barneombudet som institusjon er svært godt kjent i barne og ungdomsgruppen, spesielt fordi Barneombudet i dag er pensum i grunnskolen, og at Ombudet er synliggjort på barn og unges arenaer. I 1998 kom det inn ca. 160 telefoner per dag til Barneombudets Klar Melding Inn. Dette forplikter at Barneombudet på en forsvarlig måte kan imøtekomme de mange henvendelsene. I samarbeid med barne- og ungdomsgruppen forbedres og videreutvikles Ombudets dialoginstrumenter, som opprettelse av Internett Parlamentet for elevrådene i grunnskolen.

4.3 Internasjonalt samarbeid

I møte med FNs ekspertkomité for barnets rettigheter har Barneombudet fulgt opp rapporteringsprosedyrene knyttet til konvensjonen. Ombudet har deltatt aktivt i

Barne- og familiedepartementet

internasjonalt samarbeid om barn og bidratt med kunnskap om norske erfaringer og problemstillinger, samt bistått andre land ved opprettelse av barneombudsordninger.

Barneombudet var i 1998 leder av ENOC (European Network of Ombudsmen for Children).

På bakgrunn av internasjonal interesse for barneombudsordninger, samt for å ivareta barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon, har Ombudet foreslått at den norske barne- og ungdomspolitikken bør inkluderes i den norske utenrikspolitiske portefølje. En slik portefølje bør inkludere Barneombudet som modell og institusjon, utvikling av profesjonelt informasjonsmateriell som utestasjonene, UD og Barneombudet kan benytte, samt kurs for UD-personell. Det er også foreslått at Norge arrangerer et årlig internasjonalt seminar om barneombudsrollen og barns rettigheter.

Strategier og tiltak

Barneombudets målgruppe er rekordstor, nærmere 1 million. Alle mindreårige i Norge har krav på at Barneombudet ivaretar deres interesser. Det arbeides kontinuerlig for å påvirke politiske prosesser som angår forholdene for barn og unge på alle nivå i samfunnet, for derved å bidra til en helhetlig oppvekstpolitikk både sentralt og i kommunene, på tvers av sektorgrenser og økonomiske prioriteringer.

Barneombudets fokus på barn og ungdoms individuelle, selvstendige rettigheter forutsetter at denne delen av befolkningen anerkjennes og tilkjennes subjektstatus i alle sammenhenger. Dette er utgangspunktet for alt arbeid som utføres ved Barneombudet. Barn og unge må bli sett og hørt, medvirke og oppfattes som likeverdige.

Tiltakene rettet mot barnebefolkningen inndeles forsatt i generelle tiltak, risikogruppetiltak og individuelle tiltak. Informasjon og kontakt med barnebefolkningen på tvers av tiltaksgrensene utgjør det fjerde hovedmålet. I tillegg kommer arbeid med å utvikle egen organisasjon for å være bedre rustet til å møte de mange ulike utfordringer Barneombudet stilles overfor. Hovedutfordringen er å kunne møte den stadig økende etterspørslen med de begrensede ressursene Barneombudet rår over.

1. Bidra til at alle barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas, både i henhold til norsk regelverk og prinsippene i FNs barnekonvensjon

Barneombudet vil følge med i at lovgivning, rettsanvendelse og forvaltning av regelverk for barn og deres familier skjer i samsvar med norsk rett og de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Dette er en oppfølging av tidligere praksis, men med særskilt fokus på Barnekonvensjonen, etter endringen i Lov om barneombud. I tillegg skal Barneombudet bidra til å fremskaffe ny kunnskap og delta i den offentlige debatten omkring barn og unges interesser.

En helhetlig ivaretagelse av barns interesser forutsetter at ansvaret for barns oppvekst, både som individer og gruppe, ikke utsettes for sektorisering og profesjonskamp, men blir en integrert del av all forvaltning. Arbeidet under hovedmål 1 utgjør hovedtyngden i kontorets arbeid fordi generelle tiltak også vil omfatte risikogruppene, samt særskilt utsatte barn og unge på en rekke områder.

2. Bidra til å styrke tilbudet til utsatte barn og unge generelt i form av forebyggende tiltak

Barneombudet får gjennom de mange henvendelsene som kommer inn til kontoret innblikk i samfunnets og forvaltningens skyggeside. Det er derfor nødvendig å fokusere på årsaker til at grupper av barn, ungdom og deres familier i økende grad marginaliseres. Dette arbeidet har et viktig forebyggende aspekt. Initiativ vil bli tatt for å øke og dele kunnskap som kan lede til forslag om strategier for å snu den negative utviklingen. Her vil erfaringene fra de mange henvendelsene til kontoret være et viktig grunnlag.

3. Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp i form av kurative tiltak

Mindreårige som har særskilte behov eller er særlig utsatte for påkjenninger i sin utvikling har krav på tilpasset hjelp. Dette er et innsatsområde hvor Barneombudet har en viktig koordinerende rolle på grunn av sitt kontaktnett både med barn og unge, med ulike fagmiljøer og med store deler av offentlig forvaltning. Det vil bli arbeidet med strategier for å utfordre kommunene til tverretattlig planlegging, fokus på forebygging for barns beste, samt nødvendig og forsvarlig samarbeid i konkrete saker som gjelder barn. Økt rettssikkerhet for denne gruppen er en klar målsetting.

4. Bidra til å ivareta barn og unges rett til informasjon om egne rettigheter i forhold til norsk regelverk og FNs barnekonvensjon

Den store økningen i antall henvendelser forsterker behovet for å videreutvikle dialoginstrumentene med barn og unge, herunder spesielt Internett, og effektivisere Barneombudets organisasjon som talerør for barn og unge. Barneombudet har etter søknad fått tildelt midler fra Norges Forskningsråd til å drive forskningsformidling for barn og unge på Internett. Prosjektstart er høsten 1999, og arbeidet videreføres i år 2000.

Barneombudet vil delta i videreutviklingen av det internasjonale samarbeidet for å fremme barn og unges interesser, herunder bistå i etablering av barneombudsordninger i andre land. Det internasjonale engasjementet må effektiviseres for å møte det økende behovet for informasjon om barneombudsmodellen.

Tabell 850.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Bidra til at <u>alle</u> barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas, både i henhold til norsk lov, regelverk og prinsippene i FNs barnekonvensjon	1.1 Styrke barn og unges rettssikkerhet. 1.2 Gi barn og unge selv mulighet til å bidra med sin kompetanse på deres livsområder. 1.3 Bidra til at alle barn får dekket sine grunnleggende behov i samsvar med velferdssamfunnets standarder og kunnskapsnivå. 1.4 Øke forståelsen for nødvendigheten av at barn får særskilt beskyttelse på ulike livsområder. 1.5 Øke forståelsen og respekten for barn og unge som likeverdige samfunnsdeltakere.
2. Bidra til å styrke tilbudet til utsatte barn og unge generelt (forebyggende tiltak)	2.1 Mer målrettet og kunnskapsbaserte forebyggende tiltak for utsatte barn og unge. 2.2 Ansvarsplassering og økt samordning i fagmiljøer og offentlige instanser for å sikre en mer effektiv behandling av saker som gjelder barns beste. 2.3 Et mer helhetlig tilbud til barn og unge uavhengig av sektorgrenser. 2.4 Fokuserer på det forebyggende potensialet som de sentrale arenaer i barn og unges liv representerer (familie, barnehage, skole, helse).
3. Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp (kurative tiltak)	3.1 Fremme interessene til ulike grupper med særskilte behov. 3.2 Fokuserer på forholdene for barn under ulike former for offentlig omsorg. 3.3 Styrke barns selvstendige stilling i alvorlige familiekonflikter. 3.4 Utfordre fagmiljøene til å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak.
4. Bidra til å ivareta barn og unges rett til informasjon om egne rettigheter i forhold til norsk regelverk og FNs barnekonvensjon	4.1 Øke tilgjengeligheten av informasjon om barns rettigheter til målgruppen selv. 4.2 Innhenting og videreformidling av kunnskap om barn og unge for å sikre at målgruppens behov og oppvekstvilkår blir synliggjort i de aktuelle fagmiljøer og offentlige instanser. 4.3 Fremme kunnskap om moderne mediers innvirkning på barn og unge. 4.4 Bidra til å øke forståelsen for og kunnskapen om barn og unges rettigheter i internasjonale sammenhenger i henhold til Barnekonvensjon.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgning skal dekke lønn til faste stillinger og engasjementer ved Barneombudets kontor, i tillegg til driftsmidler.

Kap 3850 Barneombudet (jf. Kap 850)

		(i 1 000 kr)	
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjet 1999 Forslag 2000
01	Ymse inntekter	514	
	Sum kap 3850	514	

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Ymse inntekter**

Inntektene refererer seg til prosjekter som initieres av Barneombudet, og som utløser tilskudd fra ulike departementer og andre samarbeidspartnere.

Kap 0852 Adopsjonsstøtte

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	12 657	13 000	13 816
	Sum kap 0852	12 657	13 000	13 816

Resultatrapport 1998

Regjeringen økte støtten til foreldre som adopterer barn fra utlandet med kr 7 000 fra 1. januar 1998, da tilskuddssatsen ble satt opp fra kr 15 000 til kr 22 000.

Statens ungdoms- og adopsjonskontor gjorde i 1998 vedtak om utbetaling av tilskudd til 547 søkere.

Ikke alle tilskuddene ble utbetalt i 1998, fordi det tar noe tid fra tilsagnet gis til tilskuddet blir utbetalt gjennom det lokale trygdekontoret.

De tre godkjente adopsjonsforeningene har etter egne rapporteringer til Statens ungdoms- og adopsjonskontor formidlet 643 adopsjoner i 1998.

Tilstandsvurdering

Kostnadene knyttet til adopsjon fra utlandet varierer fra kr 80 000 til kr 120 000. Beløpet dekker utgifter til foreningene som formidler adopsjonene, samt reisekostnader og eventuelt opphold i barnets fødeland. Antallet utenlandsadopsjoner har på 90-tallet ligget stabilt på om lag 550 adopsjoner pr. år. Det har vært en viss økning i antall adopsjoner de to siste årene.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, overslagsbevilgning***Målsetting*

Tilskuddet er ment å bidra til å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene ved adopsjon fra utlandet.

Tildelingskriterier

Støtten ytes til adoptivforeldre som på forhånd har innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, ved at norske myndigheter har utstedt adopsjonsbevilling, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i Statens ungdoms- og adopsjonskontors adopsjonsregister. Statens ungdoms- og adopsjonskontor skal ha mottatt doms- eller frigivelsesdokumenter før saken kan behandles. Som vilkår for engangsstøtten stilles det krav om at adoptivforeldrene faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg, og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. I helt spesielle tilfeller vil det på bakgrunn av forhold i giverlandet ta uforholdsmessig lang tid å få adopsjonen registrert i Norge. Engangsstøtte kan i slike tilfeller likevel ytes dersom barnet har kommet til Norge med på sikte adopsjon, og adoptivforeldrene faktisk var bosatt her i landet da de fikk barnet i sin omsorg.

Rapport (1997-98)

Se Resultatrapport 1998

Budsjettforslaget for 2000

Tilskuddet til foreldre som adopterer barn fra utlandet ble satt ned fra kr 22 000 til kr 20 000 per barn med virkning fra 15. juli 1999. Dette vedtaket ble fattet som en direkte følge av at stortingsflertallet besluttet å redusere bevilgningen i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett. Satsen på kr 20 000 blir videreført i 2000. Bevilgningen er økt noe som følge av økte anslag på antall stønadsberettigede adopsjoner. Fra 2000 foreslås posten gjort til en overslagsbevilgning.

Kap 0854 Tiltak i barne - og ungdomsvernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
01	Driftsutgifter	55 037	53 554	57 789
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i> ¹⁾			8 000
63	Særskilte tiltak, <i>kan overføres</i>	19 332	18 500	18 500
64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, <i>overslagsbevilgning</i>	45 357	65 050	92 100
70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	11 591	10 090	2 000
71	Utvikling og opplysningsarbeid m.v, <i>kan nyttes under post 50</i>	25 784	21 660	22 139
	Sum kap 0854	157 101	168 854	200 528

¹⁾ Midlene på post 50 er overført fra post 71. Dette gjøres for å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsreglementet.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp.nr. 1 (1997-98).

1. Bidra til å utvikle et helhetlig forebyggende arbeid for utsatte barn og unge*1.1 Varierte tiltak og hjelpetilbud til utsatte barn og unge*

Departementet la vekt på å videreutvikle det forebyggende barnevernarbeidet som en del av den helhetlige forebyggende innsatsen innenfor det interdepartementale utviklingsprogrammet for styrking av oppvekstmiljøet for barn og unge, igangsatt i 1997. Fra høsten 1998 ble det, som en del av den lokale satsingen i programmet, startet opp et utviklingsarbeid i 10 kommuner (Kristiansand, Tromsø, Drammen, Sandnes, Bøler bydel i Oslo, Stord, Lørenskog, Tjeldsund, Eidskog og Tana).

NOVA ferdigstilte, på oppdrag fra departementet, et temahefte om frivillige hjelpetiltak til bruk i barneverntjenestens forebyggende arbeid overfor utsatte grupper. Heftet ble distribuert til landets kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn og andre aktuelle instanser. Det ble også utarbeidet retningslinjer til barnevernlovens § 4-4 om bruk av hjelpetiltak i barnevernet (Q-0982).

Når det gjelder Program for foreldreveiledning, vises det til kap. 830.

1.2 Bedre forebyggende tiltak og tilbud på rusmisbrukområdet

Departementet ga økonomisk støtte til Wanda-senteret, et råd- og veiledningssenter for barn med foreldre som misbruker rusmidler (i dag videreført ved PAG-stiftelsen, jf. Strategier og tiltak, 2.1). Det ble bevilget midler til organisasjonen *Toppidrettsfolk mot narkotika* (MOT) som driver opplysnings- og informasjonsarbeid om rusmidler blant ungdom, samt holdningsskapende arbeid. Sammen med Rusmiddeldirektoratet finansierte departementet et prosjekt om *Kommunikasjon om rus i familien* i regi av Høgskolen i Bodø. Det ble også gitt midler til et 3-årig prosjekt om familierådslag som metode ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Hensikten er å trekke storfamilien tidlig inn i løsning av konflikter rundt barn/ungdom som har problemer, blant annet med rusmiddelmisbruk.

1.3 Styrke arbeidet mot seksuelle overgrep og kommersiell seksuell utnytting av barn

For å styrke og koordinere den statlige innsatsen på området, ble det høsten 1998 opprettet en nasjonal nettverks- og ressursgruppe mot seksuell utnytting og seksuelle overgrep mot barn. Gruppen er sammensatt av representanter fra Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Justisdepartementet, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Barneombudet, organisasjoner og faglige ekspertmiljøer på området. Barne- og familiedepartementet ga også støtte til forsknings- og utviklingsprosjekter nasjonalt og i nordisk sammenheng (jf. Strategier og tiltak, 2.3).

Under et møte mellom Østersjørådets medlemsland i januar 1998, ble det lagt fram en rapport om kommersiell seksuell utnytting av barn i regionen. Norge og Sverige følger i fellesskap opp ett av forslagene i rapporten der målsettingen er å høyne bevisstheten om barn i risikozonen i medlemslandene og danne nettverk i regionen for å bekjempe problemet. Som første ledd i dette arbeidet, arrangerte Norge og Sverige høsten 1998 en konferanse i Tallinn for medlemslandene med estiske myndigheter som vertskap og med støtte fra Utenriksdepartementet.

2. Utvikle arbeidet med integrering og tiltak for utsatte barn og unge med innvandrerbakgrunn

2.1 Tilrettelagte tiltak i det forebyggende arbeidet og i hjelpeapparatet

Departementet videreførte utviklingsarbeidet overfor barn og unge med innvandrerbakgrunn og enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, gjennom oppfølging av handlingsplanen *Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn* (1995) og St. meld. nr. 17 (1996-97) *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Det ble videre ferdigstilt en handlingsplan med tiltak for å forhindre tvangsekteskap (Q-0980/2), jf. Strategier og tiltak, 2.1.

2.2 Styrket bosetting/oppfølging av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere

I 1998 foreslo departementet å oppjustere det særskilte tilskuddet til kommunene ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, samt å heve aldersgrensen fra 18 til 20 år. Stortinget vedtok forslagene med virkning fra 1. januar 1999. Tilskuddet ble økt fra kr 80 000 til kr 90 000 per barn per år.

Departementet startet arbeidet med å utarbeide en håndbok om kommunenes arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Det ble gitt tilskudd til ulike kommunale tiltak og utviklingsprosjekter.

3. Styrke det fylkeskommunale tilbudet til barn og unge generelt og spesielt i forhold til barn og unge med atferdsvansker

3.1 Bedre fylkeskommunale tiltak og konsultasjonstjenester

Departementet videreførte arbeidet med å styrke tiltakene for barn og unge med alvorlige atferdsvansker gjennom *Handlingsplan for barn og unge med alvorlige atferdsproblemer* (Q-12/97).

Fylkeskommunene utarbeidet i 1998, innenfor rammen av fylkeskommunens plan for institusjoner, særskilte planer om tiltaksplasser for barn og unge med atferdsvansker. Flere fylkeskommuner opprettet faglige konsultasjonstjenester som kan bistå med tiltak.

Barne- og familiedepartementet

Departementet utga et rundskriv om ansvarsfordelingen mellom kommunale og fylkeskommunale instanser i arbeidet med barn og unge med atferdsvansker (Q-12/98). Fylkeskommunens ansvar ble her understreket.

En uttalelse fra en ekspertgruppe, nedsatt for å samle den kunnskapen som framkom på en ekspertkonferanse i 1997 om tilbud til barn og unge som er spesielt vanskelige og utagerende, konkluderte med at det er viktig å styrke det forebyggende arbeidet og at støtte og behandling i barnets hjemmemiljø gir bedre resultater enn institusjonsplassering (Rapport fra Norges forskningsråd, 1998). For å utvikle kunnskap og opplæringsprogrammer på området, ble et eget femårig forsknings- og undervisningsopplegg ved Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt, igangsatt med økonomisk støtte fra departementet.

4. Styrke fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner

4.1 Bedre tilbud og oppfølging av fosterbarn og fosterforeldre

Fosterhjemsplassering var også i 1998 det viktigste omsorgstiltaket i barnevernet. Ved utgangen av 1998 var 5 118 barn og unge i fosterhjem, dvs. fosterhjem benyttet både som omsorgsplassering og som frivillig hjelpetiltak (Sosialstatistikk 1997, SSB). Behovet for fosterhjem ble i hovedsak dekket, men i enkelte fylker var det vanskelig å rekruttere nok fosterhjem til ungdom.

Departementet fulgte opp *Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet* (Q-13/97) for å styrke fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner generelt.

Om lag 50 pst. av kommunene utarbeidet i løpet av 1998 planer for oppfølging av fosterbarn og fosterhjem. Fylkeskommunene reviderte likeledes sine fosterhjemsplaner, med sikte på å styrke innsatsen på områder som må videreutvikles. Departementet videreførte støtten til utviklingsarbeidet i fylkeskommunene for å bedre rekrutteringen og opplæringen av fosterforeldre (jf. omtale av PRIDE-programmet i Strategier og tiltak, 1.2). NOVA og Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet utarbeidet, på oppdrag fra departementet, en kunnskapsstatus om dagens fosterhjemsomsorg. Oppfølgingen og ettervernet for ungdom i fosterhjem ble styrket, blant annet gjennom krav om utarbeidelse av egen tiltaksplan for den enkelte fra fylte 18 år og evt. fram til 23 år.

5. Høy rettssikkerhet og god kvalitet i tjenester for barn og foreldre i barnevernsaker

5.1 Rett hjelp til rett tid og til barnets beste

Et lovendringsforslag vedrørende heving av aldersgrensen for opprettholdelse av tiltak etter barnevernloven til 23 år ble fremmet for Stortinget i Ot. prp. nr. 61(1997-98) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester* i mai 1998. Det ble vedtatt i juni 1998 og trådte i kraft 1. september 1998.

Det kom fortsatt et stort antall meldinger til barneverntjenesten i kommunene. I alt kom det inn 21 803 nye meldinger i 1998. Dette er en økning på omlag 580 i forhold til 1997. Andelen henlagte meldinger etter gjennomgang holdt seg stabilt fra året før, ca. 14 pst. Hele 96 pst. av alle meldinger ble i 1998 gjennomgått i løpet av en uke, slik tidsfristen tilsier.

Antallet nye undersøkelsessaker viste en svak økning fra gjennomsnittlig 4 520 per kvartal i 1997 til 4 630 i 1998. Saker som ble henlagt etter undersøkelse var ca. 45 pst. både i 1997 og 1998. Når en sak blir henlagt, skyldes dette i hovedsak at saken ikke krever tiltak fra barnevernet, men dekkes av tiltak fra andre tjenester eller at foreldre og barn får råd og veiledning.

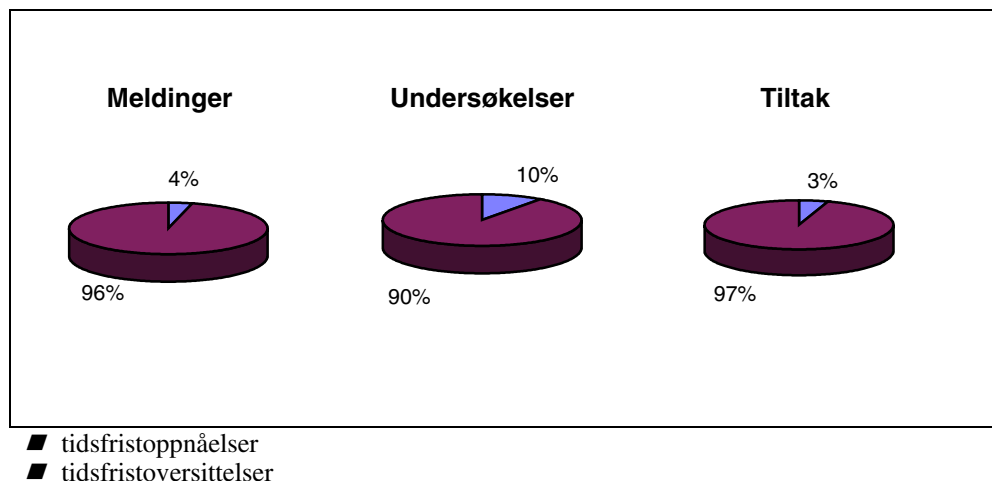
Tidsfristen i undersøkelsessaker er tre måneder, i særlige tilfeller seks måneder. I 1998 var andelen tidsfristoversittelser i undersøkelsessaker på rundt 10 pst., omtrent det

Barne- og familiedepartementet

samme som i 1997. Det var store forskjeller mellom kommunene med hensyn til overskridelse av tidsfristene. Det var likeledes variasjon fra fylke til fylke og over tid. I de tilfellene der kommunene brøt tidsfristbestemmelsene ga fylkesmennene råd og veiledning, i enkelte tilfeller bøter, slik loven tilsier.

Det ble i 1998 iverksatt vedtak om tiltak innen fristen på 6 uker i rundt 97 pst. av sakene. Andelen var i 1997 95 pst.

Figur 854.1. Gjennomsnittlig tidsfristoppnåelse og tidsfristoversittelser i 1998

Antallet stillinger og kompetansestyrking

Antallet stillinger i den kommunale og fylkeskommunale barneverntjenesten viste en liten økning fra 1997 til 1998. Ved utgangen av 1997 var det 2 430 stillinger i kommunene, mens det på samme tid i 1998 var 2 483. I fylkeskommunene økte antallet stillinger fra 2 449 ved utgangen av 1997 til 2 549 ved utgangen av 1998. Økningen i antallet stillinger i den fylkeskommunale barneverntjenesten skyldtes i første rekke flere stillinger i institusjonene.

Tilbud om etter- og videreutdanning, samt lederopplæring for ansatte i den kommunale og fylkeskommunale barneverntjenesten, ble videreført i samarbeid med høyskoler, fylkesmenn og utviklingssentrene i barnevernet. I alt 1 006 ansatte i kommuner og fylkeskommuner gjennomførte etterutdanning i 1998, 436 tok videreutdanning og 115 gjennomgikk lederopplæring (jf. kvartalsrapporteringer fra kommuner og fylkeskommuner).

Departementet kom i 1998 i gang med å gjennomføre opplæringstiltak for personell som arbeider med barn og unge med atferdsvansker. I denne forbindelse ble det tilrettelagt etter- og videreutdanningstilbud og tilbud om opplæring av kursledere og ledere i fylkeskommunale institusjoner. Etterutdanningstilbudene for ansatte i den kommunale barneverntjenesten i de større byene ble videreført i forhold til arbeid med barn og familier med innvandrerbakgrunn.

Fem utviklingsprosjekter i fylkene for å styrke og systematisere veiledningstilbudene i det kommunale barnevernet ble avsluttet i 1998 (Telemark, Hordaland (Bergen), Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark fylke). Erfaringene fra disse ble blant annet formidlet gjennom temaheftet *Veiledning og veiledningsmodeller i barnevernets førstelinjetjeneste*, utgitt av NOVA i 1998 på oppdrag fra departementet. Temaheftet ble sendt alle aktuelle instanser.

Tilsynsmetodikk

Forsøket med innføring av internkontroll i barneverninstitusjoner og bruk av systemrevisjon i tilsynet ble avsluttet i 1998. Forsøket var et fellesprosjekt, i samarbeid

Barne- og familiedepartementet

med Sosial- og helsedepartementet, i fire fylker. Begge departementer ga også økonomisk støtte til et fellesprosjekt i Hordaland fylke som skal videreutvikle internkontroll som tilsynsmetodikk overfor forvaltningen av barneverntjenesten og andre tjenester.

5.2 Styrket kompetanse hos sakkyndige i barnevernsaker

Det ble iverksatt et eget opplæringsprogram for sakkyndige i samarbeid med Norsk Psykologforening og Norsk lægeforening.

Departementet utga i februar 1998 en veileder til bruk for sakkyndiges arbeid i saker etter barneloven og barnevernloven (*Veiledning for sakkyndige i saker etter barneloven og barnevernloven* (Q - 0961)). Veilederen var også ment å være en orientering for domstoler, fylkesmenn, fylkesnemnder for sosiale saker og partene i slike saker. Den er distribuert til alle aktuelle instanser.

5.3 Videreføre forskning, forsøks- og utviklingsvirksomhet

Departementet fortsatte innsatsen for å bedre kompetansen og kunnskapen på alle nivåer i barneverntjenesten. FoU-virksomhet inngår i flere av departementets delmål og omtales derfor også under hvert av disse.

Virksomheten ved de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø ble videreført. Departementet ga for øvrig støtte til en del forsøks- og utviklingsprosjekter, blant annet ved NOVA.

Departementet videreførte finansieringen av delforskningsprogrammet om evaluering av barnevernloven, *Delprogram barnevernforskning 1997-2001* og delforskningsprogrammet *Forskning for funksjonshemmede*, alle i regi av Norges forskningsråd. Innenfor delforskningsprogrammet om barnevern, ga departementet støtte til utviklingsdelen av et paraplyprosjekt om barn som plasseres utenfor hjemmet (1998-99). Det ble også, i samarbeid med Justisdepartementet, gitt støtte til et prosjekt om barn som vitner i dommeravhør (1998-2001). Prosjektet er underlagt Norges forskningsråd og drives ved Institutt for spesialpedagogikk i Oslo. Det ble bevilget midler til utviklingsdelen av et prosjekt som skal utvikle nye metoder i saker der det foreligger mistanker om seksuelle overgrep i familier (*FOBIK-prosjektet*, 1998-2000, ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo). Evalueringsdelen av prosjektet blir finansiert av Norges forskningsråd.

5.4 Utvikle bilateralt samarbeid med europeiske land i forhold til utsatte barn og unge

Som et resultat av samarbeid med myndigheter og fagmiljøer i andre land ble det etablert et samarbeidsprosjekt mellom fagmiljøer i England og Norge m.fl. vedrørende tilpasning mellom behov og tjenester i barnevernet (1998-2000).

Etter rekommandasjon 8/97 fra Nordisk Råd ble det i 1998 utarbeidet en tverrsektoriell handlingsplan for å bedre barn og unges situasjon i nærområdene (de baltiske land, Kaliningrad og Nord-vest Russland omkring St. Petersburg).

6. Sikre barns interesser ved adopsjon

6.1 Gjennomgang av regelverket for behandling av saker etter adopsjonsloven

Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner trådte for Norges vedkommende i kraft 1. januar 1998. Barne- og familiedepartementet fortsatte arbeidet med å lovfeste adopsjonsformidlingen av innenlands- og utenlandsadopsjonene. I Ot.prp.nr. 63 (1997-98), som ble lagt frem for Stortinget våren 1998, ble det blant annet foreslått et nytt kapittel i adopsjonsloven om adopsjonsformidling, og det ble redegjort for den fremtidige organiseringen av

Barne- og familiedepartementet

innenlandsadopsjonene. I september 1998 ga departementet ut et rundskriv med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem.

6.2 Styrke informasjonstiltakene på adopsjonsfeltet

Departementet arbeidet videre med å styrke informasjonen om adopsjon og med å utarbeide en kompetanseplan på området.

Andre tiltak

Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim

Departementet foreslo i statsbudsjettet for 1998 å endre den statlige direktefinansieringen av Stiftelsen Rostad (Rostad Ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim) til ordinær finansiering fom. 1999. Det vil si at fylkeskommunene betaler de faktiske utgifter ved plassering samtidig som de får en fast egenandel fra kommunene. Denne omleggingen er blitt skjøvet fram i tid og vil først trå i kraft fra og med 2000.

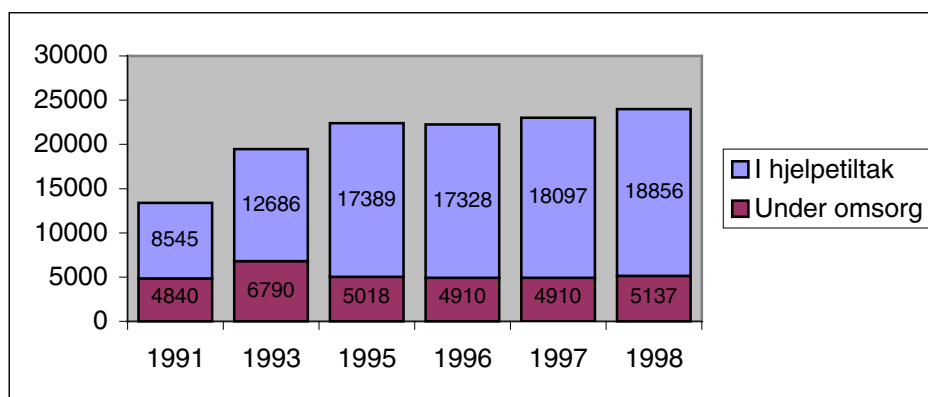
Tilstandsvurdering

I løpet av 90-årene har barneverntjenesten gjennomgått en betydelig forbedring og effektivisering. Tiltak for å bedre rettssikkerhet, tjenestens funksjon og kompetanse har gitt gode resultater.

Det totale antallet barn med tiltak fra barneverntjenesten økte særlig i første halvdel av 90-tallet, men har stabilisert seg de senere år. Økningen skyldes først og fremst vekst i antallet barn og unge i hjelpetiltak, mens antallet omsorgsovertakelser per år har holdt seg mer stabilt. Spesielt har antallet barn og unge i hjelpetiltak som frivillig og midlertidig er plassert utenfor hjemmet enten i institusjon eller fosterhjem (§ 4 - 4, 5 ledd), økt. Bruk av denne bestemmelsen er under evaluering for blant annet å se om det forekommer utilsiktede virkninger av loven.

Kvartalsrapporteringene fra kommuner og fylkeskommuner viste at ved utgangen av 1997 var antallet barn og unge i hjelpetiltak 18 097. Ved utgangen av 1998 hadde antallet barn i hjelpetiltak økt til 18 856. Antallet barn under omsorg endret seg lite; fra 4 910 i 1997 til 5 137 i 1998 (jf. figur 854.2).

Figur 854.2. Antallet barn i hjelpetiltak og under omsorg ved årsskiftet

Det totale antallet barn som mottar hjelp i en eller annen form i løpet av et kalenderår er imidlertid betydelig høyere enn antallet ved utgangen av året. Den siste statistikken fra Statistisk sentralbyrå for 1997 viser at det totalt var 29 584 barn og unge som fikk en eller annen form for bistand fra barneverntjenesten i kommuner eller fylkeskommuner det året (Sosialstatistikk 1997, SSB).

Barne- og familiedepartementet

Antallet barn og unge plassert etter atferdsbestemmelsene i barnevernloven (§§ 4-24/26) økte også noe fra 1997 til 1998. Ved utgangen av 1997 var det 298 plasseringer etter atferdsbestemmelsene, mens det på samme tidspunkt i 1998 var 344.

Selv om barneverntjenesten fanger opp flere barn, er dette ikke et mål i seg selv. Det synes stadig viktigere å komme tidlig inn med forebyggende tiltak i andre deler av tjenesteapparatet, for eksempel i helsestasjoner, skoler og liknende, for å dempe etterspørsel etter barneverntjenester.

Offentlig utredning (NOU) om barnevernet

Etter at lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester har virket i noen år, er det behov for en bred gjennomgang av feltet. Regjeringen nedsatte derfor i februar 1999 et offentlig utvalg som skal lage en utredning (NOU) om barnevernet. Utvalget skal ta for seg alle sentrale områder i barnevernet, legge vekt på hvordan man kan utvikle forebyggende tiltak i familiene og i nærmiljøet og på hvordan foreldrenes og barnas rettssikkerhet i barnevernsaker kan styrkes. Utvalget skal også ta for seg utvikling av omsorgstiltak i fosterhjem og institusjoner, ansvarsdeling og samarbeid mellom barneverntjenesten og andre etater som arbeider med barn og unge i kommuner og fylkeskommuner. Samtidig vil utvalget se på utviklingen av kompetansen i barneverntjenesten i vid forstand. I tid faller utvalgsarbeidet sammen med delforskningsprogrammet for evaluering av barnevernloven. Det forutsettes at utvalget gjør seg kjent med de resultater fra evalueringen som foreligger i løpet av utvalgsperioden. Utvalget skal legge fram sin utredning 30. april 2000.

Lovverk og rettssikkerhet

Etter forslag fra departementet (Ot. prp. nr. 61 (1997-98)) er det nylig vedtatt en rekke endringer i barnevernloven. Herunder er det vedtatt en bestemmelse om framleggelse av politiattest for en stor gruppe ansatte og oppdragstakere i barnevernet og om yrkesforbud for de samme gruppene dersom vedkommende er dømt for seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Andre endringer som har stor betydning for den enkeltes rettssikkerhet er tidsfrist for kommunens barneverntjeneste til å bringe en sak inn for fylkesnemnda når den private part krever endringer i et tidligere vedtak, adgang for kommunens barneverntjeneste til å bringe fylkesnemndas vedtak inn for domstolene til rettslig overprøving, økt fylkeskommunalt ansvar ved bruk av private barneverninstitusjoner og krav om tiltaksplaner for barn og unge plassert etter atferdsbestemmelsene i barnevernloven. Lovendringene trådte i kraft 1. september 1999, med unntak av bestemmelsen om politiattest som vil tre i kraft 1. november 1999. Departementet arbeider med forskrifter til sistnevnte bestemmelse.

Forebyggende tiltak

Selv om barneverntjenesten har økt sin aktivitet med hensyn til forebyggende arbeid, er det behov for å legge større vekt på forebyggende tiltak. Det gjelder særlig tiltak som kan forebygge vold, mobbing og barne- og ungdomskriminalitet. Det forebyggende barnevernarbeidet skal videreføres slik at utsatte barn og unge og deres familier til en hver tid blir tilbudt mest mulig egnede tilbud. Siktemålet er på et så tidlig tidspunkt som mulig å oppdage utsatte barn og iverksette tiltak i familien i barnets lokalmiljø. Hjelpetiltakene bør i størst mulig grad bli satt inn som «hjelp til selvhjelp» for å styrke de ressursene familien selv har.

Styrking av forebyggende tiltak og mer helhetlig organisering av hjelpetiltakene vil også kunne forhindre plasseringer av barn og unge utenfor hjemmet og dermed redusere behovet for tunge, kostnadskrevende tiltak. De fleste kommuner har utarbeidet kommunale forebyggingsplaner som forutsetter høy grad av tverrfaglighet og samarbeid. Planene revideres og forbedres jevnlig og er et nyttig hjelpemiddel for å synliggjøre og å styre den lokale innsatsen på området.

Barne- og familiedepartementet

Fosterhjemsområdet

Fosterhjemsomsorgen har vært et satsingsområde de senere år og har blant annet gjennomgått en opprustning på kompetansesiden. Utfordringen videre blir først og fremst å følge opp tiltakene i handlingsplanen for styrking av fosterhjemsarbeidet (Q-13/97).

Tiltak på særskilte områder

Det er nødvendig å utvikle gode fylkeskommunale tilbud til barn, unge og familier med særskilte behov. Dette gjelder behandlingstiltak, både innenfor og utenfor institusjon, særlig for barn og unge med ulike atferdsvansker, hjelpe- og omsorgstiltak rettet mot barn utsatt for mishandling og seksuelle overgrep og mot utsatte barn og familier med rusmisbrukproblemer.

Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som kommer til landet uten foreldre integreres i dag ikke raskt nok i det norske samfunnet på grunn av mangel på egnede omsorgstilbud og oppfølging etter bosetting. Departementet vil følge opp det igangsatte utviklingsarbeidet overfor enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger og overfor barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn generelt, blant annet i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet. Barneverntjenesten kommer av og til i kontakt med ungdom med innvandrerbakgrunn som søker hjelp fordi de blir utsatt for press til å inngå ekteskap mot sin vilje. Tvangsekteskap må forebygges og forhindres. Det er allerede utviklet en handlingsplan på området som skal følges opp.

Barne- og familiedepartementet vil fortsette å arbeide sammen med andre departementer og fagmiljøer for å motvirke seksuelle og andre overgrep mot barn, både i nærmiljø, familie og mot kommersiell seksuell utnyttning av barn nasjonalt, regionalt og internasjonalt.

Det er behov for å styrke barns situasjon på krisesentrene. Departementet er i gang med å utarbeide tiltak på området.

Tilsyn med barneverninstitusjoner

Fylkesmennene rapporterer om problemer med å følge opp det lovfestede antallet tilsynsbesøk i barneverninstitusjonene, spesielt i forhold til private familiehjem som mottar barn og unge etter atferdsbestemmelsene i barnevernloven. Alle tilsynsenheter får imidlertid tilsyn, men embetene viser til en vanskelig ressursituasjon og til at tilsynet er meget tidkrevende. Departementet mener at tilsynet må være en prioritert oppgave for fylkesmennene.

Kunnskap og kompetanse

Kunnskapen om utsatte barn, unge og familiers levekår og om barneverntjenestens tiltak, metoder og forvaltningsordninger bør stadig bedres og suppleres. De tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø, NOVA og andre forskningsmiljøer er viktige støttespillere i dette arbeidet. Nødvendig kunnskap vil også framkomme gjennom *Delforprogram barnevernforskning 1997-2001* og delforskningsprogrammet om *evaluering av barnevernloven* (Norges forskningsråd).

Adopsjonsområdet

Departementet ser det som viktig å følge opp våre internasjonale forpliktelser på adopsjonsfeltet, slik det er nedfelt blant annet i FNs barnekonvensjon og i Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. For å sikre en god forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene, må arbeidet med oppfølgingen av endringene i adopsjonsloven, vedtatt av Stortinget 20. april 1999, gis prioritet. Det er videre behov for å integrere kunnskapen og informasjonen om utenlandsadopterte barn og unge hos adoptivsøkere og adoptivfamilier og i de instanser som møter barna og familiene.

Strategier og tiltak

1. Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud

1.1 Rett hjelp til rett tid og til barnets beste

Å sikre god kvalitet på tjenester og tiltak og høy rettssikkerhet i alle faser i behandlingen av barnevernsaker er et grunnleggende mål. Dette forutsetter foruten et tidsmessig og velfungerende regelverk, også ny og oppdatert kompetanse og kunnskap, god informasjonsutveksling mellom tjenesteytere og brukere, samt et godt samarbeid i og mellom aktuelle etater, sektorer, profesjoner og forvaltningsnivåer.

Regjeringen har besluttet at det skal foretas en helhetlig gjennomgang og vurdering av hvordan barneverntjenesten fungerer. I februar 1999 ble det nedsatt et offentlig utvalg som skal avgi innstilling (NOU) 30. april 2000. Departementet vil deretter følge opp utvalgets utredning.

Eventuelle endringer i regelverket vil bli vurdert blant annet på bakgrunn av forskningsresultater som delprogrammet for evaluering av barnevernloven frambringer om virkningene av enkelte bestemmelser i loven.

Overholdelse av de lovfestede tidsfrister for meldinger, undersøkelsessaker og tiltak er en nødvendig forutsetning for rettssikkerheten i barneverntjenesten. Det forventes også i 2000 at kommuner og fylkeskommuner prioriterer og tilrettelegger arbeidet slik at disse overholdes.

Tilsyn med barneverninstitusjoner er en oppgave fylkesmennene skal gjennomføre i henhold til lov og forskrifter. Fylkeskommunen har ansvar for at disse institusjonene drives i samsvar med loven og på en faglig god måte. Barne- og familiedepartementet vil arbeide videre med å styrke fylkeskommunenes kompetanse og arbeid med barn og unge som må plasseres i institusjon.

Opplæringsprogrammet for sakkyndige vil bli videreført i samarbeid med Norsk Psykologforening og Norsk Barnepsykiatrisk forening.

På statlig regionalt nivå vil samarbeidet mellom fylkesmennene, fylkeslegene og utdanningsdirektøren fortsette med sikte på bedre koordinering av tiltak for barn og unge i kommuner og fylkeskommuner. Departementet vil likeledes videreføre samarbeidet med organisasjoner i barnevernfeltet, blant andre Norsk fosterhjemsforening, Norsk barnevernsamband og Landsforeningen for barnevernsbarn.

1.2 Styrket oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner

Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet (jf. rundskriv Q-13/97) vil bli fulgt videre opp i 2000. Planen skal særlig bidra til å:

- sikre regelmessig oppfølging av fosterbarn og fosterforeldre
- bedre tilbudene om avlastning og hjelp i krisesituasjoner
- avklare oppfølging av fosterbarn i god tid før fylte 18 år
- øke kompetansen og styrke opplæringen av fosterforeldre
- øke rekrutteringen av fosterhjem
- avklare og bedre samarbeids- og ansvarsforhold
- øke kunnskap og forskning om fosterbarn og fosterhjem

Departementet mener det er viktig at kommuner og fylkeskommuner følger opp planene for fosterhjemsarbeidet som er utarbeidet eller revidert i kommuner og fylkeskommuner og vil støtte opp under dette arbeidet.

Handlingsplanen skal sikre fosterforeldre nødvendig opplæring og kompetanseheving gjennom opplæringstilbud før og etter plassering. Det er nå etablert et samarbeid mellom alle fylkeskommuner med sikte på at rekrutterings- og opplæringsprogrammet PRIDE skal følges i alle fylker. Programmet forbereder og utreder familier som er

Barne- og familiedepartementet

interessert i å bli fosterhjem, samt gir oppfølging til de som allerede er fosterhjem. Erfaringene så langt med programmet er positive.

I samarbeid med fylkesmenn og fylkeskommuner, vil departementet tilrettelegge etterutdanningskurs, deltakelse i grunnopplæring og/eller annen opplæring som anses nødvendig for ansatte som arbeider med fosterhjemmene.

Departementet vil foreta kartlegginger som grunnlag for det videre oppfølgingsarbeidet; en egen kartlegging av tilsynsførerordningen og om omsorgsplaner vil bli gjennomført i 2000. For å styrke kunnskapsformidlingen på området, vil departementet videre ta initiativ til oppretting av en idébank for formidling av gode prosjekter og tiltak mv. og utgivelse av temahefter på aktuelle områder. Departementet vil for øvrig stimulere til ny kunnskap gjennom forskning, utviklings- og forsøksprosjekter. I 2000 tar departementet sikte på å komme i gang med en ny rekrutteringskampanje for å bedre rekrutteringen av fosterhjem til ungdom.

1.3 Økt kunnskap om levekår, tiltak og tjenestetilbud for utsatte barn, unge og familier

Departementet vil i 2000 fortsatt yte driftstilskudd til de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene driver forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning i prosjektarbeid og formidler kontakter overfor aktuelle brukergrupper i sine regioner. En evaluering av virksomheten ved utviklingssentrene, utført av Nordlandsforskning på oppdrag fra departementet, vil bli ferdigstilt i 2000. Departementet vil, i samarbeid med blant andre Sosial- og helsedepartementet, stimulere til fortsatt samarbeid mellom de regionale utviklingssentrene innenfor ulike fagområder (jf. St. meld. nr. 25 (1996-97) *Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene*).

Støtten til delforskningsprogrammet for evaluering av barnevernloven vil bli videreført. Det vil også støtten til *Delprogram barnevernforskning 1997-2001*, som fra 1999 vil inngå i det nye programmet *Forskning om velferd, familie og oppvekst* (1999-2004), alle ved Norges forskningsråd.

Departementet vil i forbindelse med oppfølging av NOU 1995:6 *Plan for helse- og sosialtjenester for den samiske befolkningen i Norge* fremme ulike forslag til tiltak for å skape et godt tjenestetilbud til den samiske befolkningen. Blant annet vil departementet følge opp et prosjekt i Kautokeino kommune som har som mål å ivareta barnets/ungdommens og familiens samiske kultur, identitet og språk bedre i det forebyggende tiltaksarbeidet.

I samarbeid med andre departementer og høyskolene vil det fortsatt legges til rette for igangsetting av etterutdanningstilbud på særlig viktige områder. Dette gjelder blant annet arbeid med barn og unge med atferdsproblemer, barn og unge utsatt for seksuelle overgrep, rusproblematikk og barn og unge med innvandrerbakgrunn. Det forutsettes for øvrig at kommuner og fylkeskommuner gir tilbud om og prioriterer nødvendig kompetanseheving for sine medarbeidere.

Departementet vil arbeide videre med å videreutvikle formidlingen av ny kunnskap fra forsøks- og forskningsvirksomhet og stimulere til økt kunnskap om barneverntjenestens arbeid gjennom god informasjon til brukere og allmennheten. Samarbeidet med brukerorganisasjonene innen barneverntjenesten om gode informasjonstiltak vil fortsette.

2. Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge

2.1 Tidlig hjelp og godt tverrfaglig samarbeid

Departementet tar sikte på å utvikle og igangsette tiltak som kan ivareta barns behov bedre på krisesentrene. Aktuelle tiltak som vil bli vurdert, er utvikling og igangsetting av nye forsøks- og utviklingstiltak som kan tilrettelegge og tilpasse forholdene ved

Barne- og familiedepartementet

sentrene bedre for barn og styrking av sentrenes samarbeid med barneverntjenesten og det øvrige hjelpeapparatet.

Det vil i 2000, i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet, arbeides videre for å utvikle hjelpetilbudene for utsatte barn og familier med rusmisbrukproblemer, blant annet som et ledd i oppfølgingen av St. meld. nr. 16 (1996-97) *Narkotikapolitikken*, St.prp.nr. 58 (1997-98) *Handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel* (1998-2000) og den tidligere *handlingsplanen for styrking av tiltakene overfor gravide rusmiddelmisbrukere og barn av rusmiddelmisbrukere*. Innsatsen vil spesielt rettes inn mot utvikling av forebyggende tiltak, organisering av og stimulering til samarbeid om et helhetlig hjelpetilbud, kunnskapsspredning og kompetanseheving, samt styrking av etterutdanning om rusmiddelproblematikk. Departementet vil gi midler til PAG-Stiftelsen, i likhet med det tidligere Wanda-senteret. Stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til de som ønsker å starte opp tiltak for barn av rusmiddelmisbrukere i lokalmiljøer.

Departementet vil fortsatt styrke og utvikle tiltak i barneverntjenesten for barn og ungdom med innvandrer- eller flyktningbakgrunn og deres familier, samt bidra til at barneverntjenesten på ulike nivåer får økt kunnskap om målgruppen. For å øke kompetansen i det kommunale og det fylkeskommunale tiltaksapparatet og utvikle ordninger for veiledning og rådgivning, vil det bli foretatt en kartlegging av personer med særskilt kompetanse i veiledning både når det gjelder innvandrergrepper og i samisk språk og kultur. På bakgrunn av kartleggingen vil det bli utarbeidet en "kompetansebank".

Handlingsplanen mot tvangsekteskap (Q-0980/2) vil bli fulgt videre opp. Formålet med planen er å forebygge at ungdom utsettes for tvangsekteskap, og gi bedre hjelp til dem som utsettes for dette. Et viktig mål er å styrke informasjonen til unge innvandrerbarn om sine rettigheter og om hvilke rådgivnings- og hjelpeinstanser som finnes, samt styrke informasjonen rettet mot foreldrene om relevante lovbestemmelser. Den gjelder ikke arrangerte ekteskap, så lenge det skjer innenfor norsk lov og internasjonale konvensjoner. Planen inneholder 40 nye tiltak, og sentralt står forebygging, informasjon, mekling, konfliktløsning og kompetansehevende tiltak. Flere av tiltakene bygger videre på allerede eksisterende aktiviteter i regi av blant annet frivillige organisasjoner og minoritetsmiljøer. Enkelte av tiltakene i handlingsplanen vil bli vurdert utvidet til også å omfatte bigami.

2.2 Tiltak mot vold, mobbing og ungdomskriminalitet

Det er fortsatt en viktig utfordring for barneverntjenesten å finne fram til tilfredsstillende og godt organiserte tjenester og omsorgs- og behandlingstilbud for barn og unge med atferdsvansker. I 1997 ble det utarbeidet en egen handlingsplan for å øke kvaliteten i tilbudene og arbeidet med barn og unge med alvorlige atferdsproblemer (jf. rundskriv Q-12/97). Planen vil bli fulgt videre opp i 2000.

Satsingen er rettet inn mot fire hovedområder:

- tydeliggjøring av ansvarsforholdene i forvaltningen og mellom de ulike forvaltningsnivåene
- utbygging av varierte fylkeskommunale tiltak og institusjonsplasser
- utvikling av fylkeskommunale konsultasjonstjenester
- iverksetting av forskning og kompetanseutvikling

Fylkeskommunene har utarbeidet en særskilt tiltaksplan for barn og unge med atferdsvansker, innenfor rammen av fylkeskommunens plan for institusjoner. Planen vil bli fulgt opp av departementet i 2000 både med økonomiske og faglige stimuleringsmidler. De fleste fylkeskommunene har opprettet faglige konsultasjonstjenester for å bistå kommunene i arbeidet med atferdsvanskelige barn og unge. Departementet vil følge erfaringene som gjøres ved bruken av tjenestene.

En ny bestemmelse i barnevernloven om tiltaksplan ved plassering etter atferdsparagrafene er vedtatt av Stortinget. Departementet forutsetter at konsultasjonsteamene bistår kommunene i utarbeidelsen av tiltaksplaner.

Barne- og familiedepartementet

For å skape bredde i tiltaksutviklingen, vil departementet stimulere til samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner om tiltak for å forebygge problemutvikling og institusjonsplasseringer. Ved å benytte eksisterende og ny kunnskap, som blant annet utvikles i samarbeid med Universitetet i Oslo, er målet å bygge opp bred støtte til familier og barn i utsatte situasjoner i deres nærmiljø. Departementet mener det er viktig å benytte den fylkeskommunale kompetansen i utviklingen av lokale tiltak i kommunene.

Departementet viderefører den økonomiske støtten til et femårig forsknings- og undervisningsopplegg ved Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt, for å utvikle kunnskap, opplæringsprogrammer og forskning på området.

Stortinget har i 1999 bedt Regjeringen utarbeide en samlet plan for innsats og tiltak som bekjemper kriminelle handlinger blant barn og unge, som skal omfatte så vel reaksjoner som forebyggende tiltak. I samarbeid med andre berørte departementer, vil Barne- og familiedepartementet legge fram en slik plan for Stortinget i løpet høsten av 1999. Planen vil inneholde en rekke konkrete tiltak for å forebygge, redusere og stoppe kriminelle handlinger blant barn og ungdom. Den skal følges opp i 2000 og årene framover. Planen må også ses i sammenheng med det interdepartementale utviklingsprogrammet for styrking av oppvekstmiljøet for barn og unge, der blant annet innsats overfor vold, mobbing, kriminalitet og rus står sentralt.

Blant tiltakene i planen, er enkelte særlig rettet mot forebygging og behandling av alvorlig problematferd blant barn og ungdom og er en del av *Handlingsplan for barn og unge med alvorlige atferdsproblemer*. I en periode på tre år framover vil departementet satse spesielt på å utvikle to veldokumenterte behandlingsmetoder, *Parent Management Training* (PMT) og *Multisystemisk terapi* (MST), som har vist seg å gi gode resultater i arbeidet med barn og ungdom med ulik grad av atferdsproblemer. De er utviklet i USA og er planlagt introdusert i Norge fra 1999 og framover. Metodene er familie- og nærmiljøbaserte med vekt på framheving av ressurser hos familiemedlemmene, andre aktuelle instanser og støttespillere i lokalmiljøet. En viktig målsetting er å få til et velfungerende samarbeid mellom kommune og fylkeskommune for å hindre plassering av barn og ungdom utenfor hjemmet. Viktige målsettinger er også å nå fram med riktig hjelp til barn og unge med atferdsvansker på et så tidlig tidspunkt som mulig og å hindre institusjonsplassering av de barn og unge som kan hjelpes hjemme i sitt lokalmiljø. Hovedstrategien er at fagfolk skal bistå og trene foreldre til å ta i bruk hensiktsmessige oppdragerferdigheter i samvær med sitt barn. PMT er spesielt rettet mot yngre barn mellom 3 og 12 år som er i ferd med å utvikle atferdsvansker. MST er et intensivt, tidsavgrenset og familiebasert tilbud til ungdom som allerede er kriminelt belastet, med alvorlige atferds- og rusproblemer og som begår lovbrudd.

For å sikre bredde og god kvalitet i arbeidet med barn og ungdom med alvorlige atferdsvansker, vil departementet i løpet av de neste tre årene tilby alle fylkeskommuner å delta i to ulike opplæringsprogrammer som bygger på de beskrevne modellene. I dette utviklingsarbeidet har departementet lagt opp til et nært samarbeid med Sosial- og helsedepartementet som blant annet har ansvar for barne- og ungdomspsykiatrien. Når denne kompetansen er utviklet innenfor det fylkeskommunale hjelpeapparatet vil kunnskapen om hvordan barn og unge med ulike former for atferdsvansker kunne bli spredd til andre tjenestenivåer, også i det kommunale tjenesteapparatet

Utviklingen i barnevernet vil følges nøye gjennom rapportering fra kommuner og fylkeskommuner to ganger per. år.

Satsen for den kommunale egenbetalingen for barn og unge i fylkeskommunale tiltak er i 2000 kr 11 000 per måned.

2.3 Styrket arbeid mot seksuelle overgrep, inkl. kommersiell seksuell utnytting av barn

Arbeidet for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn og styrke tilbudene til barna og deres familier vil videreføres. Prioriterte tiltak er heving av kunnskapsnivået i hjelpeapparatet når det gjelder hvordan en skal behandle mistanke, avdekking og

Barne- og familiedepartementet

behandling og bedring av barnas rettssikkerhet og vern mot nye overgrep. Arbeidet er i dag spredt på mange ulike instanser. Tiltak for å styrke samordningen og helheten i arbeidet med slike saker vil bli vurdert i 2000.

Som ledd i oppfølgingen av Nordisk Ministerråds rekommandasjon 18/1996 *Bekjempelse av seksuelt misbruk av barn*, blir det ved NOVA i samarbeid med andre nordiske fagmiljøer utarbeidet en kunnskapsstatus om personer som har begått seksuelle overgrep mot barn. Utredningen som finansieres av Nordisk Ministerråd, vil fokusere på viten om effektene av behandling og straff. Støtte til ulike forsknings- og utviklingsprosjekter vil bli videreført. Resultatene fra et prosjekt ved NOVA som kartlegger ungdoms holdninger til seksuelle overgrep mot barn (1997-99), vil foreligge rundt årsskiftet 2000.

Under Sosial- og helsedepartementets ansvarsområde vil prosjektperioden til Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn bli forlenget med tre år. I denne perioden vil det bli lagt vekt på at senteret skal bidra til å bygge opp kompetansen på saksfeltet i regioner og fylker, og på at senterets informasjons- og formidlingsfunksjoner styrkes.

Departementet vil, i samarbeid med aktuelle departementer, organisasjoner og ekspertorganer, fortsatt medvirke til å utvikle tiltak både nasjonalt, regionalt og internasjonalt for å motvirke kommersiell seksuell utnytting av barn (barnepornografi, barneprostitusjon og menneskehandel med barn for seksuelle formål). En egen *nasjonal handlingsplan mot kommersiell seksuell utnytting av barn* ble utarbeidet og distribuert i mai 1999 (Q-0988). Barne- og familiedepartementet vil i 2000, i samarbeid med Justisdepartementet og andre berørte departementer, følge opp den norske planen. Planen inneholder 18 oppfølgingspunkter. Ett av disse punktene gjelder videre oppfølging av innsatsen mot kommersiell seksuell utnytting av barn i Østersjørådets medlemsland.

Barne- og familiedepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har for øvrig engasjert en tverrfaglig gruppe under ledelse av fylkesmannen i Vest-Agder til å utarbeide et utkast til veiledende retningslinjer om hvordan saker der ansatte mistenkes for seksuelle overgrep bør håndteres i skoler, barnehager og barneverninstitusjoner. Informasjonen vil være ferdig og skal følges opp i 2000.

2.4 Styrket oppfølging av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere

Modellutviklingsprosjektet i regi av SINTEF IFIM videreføres i 2000. Ulike modeller for kommunenes arbeid med enslige mindreårige skal prøves ut under faglig veiledning. Prosjektet avsluttes sommeren 2001, og erfaringer fra prosjektet vil bli formidlet i form av en sluttrapport og gjennom en avsluttende konferanse.

Departementet vil også i 2000 følge utviklingen med hensyn til bosettingen av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere i kommunene.

3. Styrke det internasjonale samarbeidet om tiltak rettet mot utsatte barn, unge og familier

3.1. Økt samarbeid innen Norden, Østersjøområdet, Europarådet og bilateralt samarbeid med andre land

Departementet vil delta i arbeidet med å følge opp den tverrsektorielle handlingsplanen for barn og unges situasjon i nærområdene (de baltiske land, Kaliningrad og Nord-vest Russland omkring St. Petersburg). Planen inneholder tiltak som skal bedre den sosiale utviklingen for barn og unge under 18 år når det gjelder økonomiske forhold, familiesituasjon, helse, skole, fritid mv. Som en del av planen vil prosjekter konkretiseres og vurderes i løpet av 2000.

Fokus for samarbeidet innen Østersjørådet har, i tillegg til arbeid mot kommersiell seksuell utnytting av barn (jf. 2.3), blitt utvidet til å gjelde barn i risikozonen generelt. Sverige og Norge har sammen utarbeidet planer for et regionalt IT-nettverk om barn i

Barne- og familiedepartementet

risikosonen for blant annet å styrke kontakt og samarbeid i Østersjøregionen. Etter planen skal dette IT-samarbeidet etableres i løpet av 2000.

Departementet vil videreføre kontakten og samarbeidet med fagmiljøer, forskere og myndigheter i andre land, særlig Storbritannia, Nederland og USA. Hensikten er å utveksle erfaringer og synspunkter, og stimulere til utveksling mellom forskere og myndigheter i landene. Hensikten er også å stimulere til felles prosjekter for å bedre kunnskapsgrunnlaget for politikkutforming, og til at modeller og metoder fra andre land kan tilpasses bedre til norske forhold.

EU har siden 1997 gitt støtte til Daphne-programmet som et ledd i sitt arbeid mot kommersiell seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner. Det skal blant annet stimulere til tiltak i regi av frivillige organisasjoner i samarbeid med offentlige myndigheter og til kompetansestyrking på området gjennom tverretatlige kurs, utredningsvirksomhet mm. Dersom EU går inn for å videreføre arbeidet gjennom Daphne-programmet (2000-2004), tar Norge sikte på å delta i programmet gjennom EFTA fra og med 2000, (jf. kap. 846 og kap. 857, post 79).

4. Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner

4.1 God forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene

Departementet vil sikre at forpliktelsene etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner blir fulgt opp. Samarbeid med utenlandske myndigheter og møter med de øvrige nordiske adopsjonsmyndigheter er nyttig i oppfølgingen og anvendelsen av konvensjonen.

De siste års arbeid med gjennomgang av adopsjonsformidlingen av innenlands- og utenlandsadopsjoner, har blant annet resultert i et nytt kapittel i adopsjonsloven med forskrifter som trer i kraft 1. desember 1999. Departementet vil prioritere oppfølgingen av lovendringene for å sikre god forvaltning i behandlingen av alle typer adopsjonssaker. Endringene innebærer et nytt system for behandling av de norske samtykkeadopsjonene, og departementet ser det som særlig viktig å følge opp den nye organiseringen slik at forvaltningen av disse sakene er god i forhold til barnet, biologiske foreldre og adoptivsøkere. Kompetansen til å gi adopsjonsbevilling i innenlandsadopsjonene er overført fra fylkesmennene til Statens ungdoms- og adopsjonskontor. Kontoret overføres også fra departementet kompetansen til å avgjøre søknader fra organisasjoner om tillatelse til å formidle barn fra utlandet.

Styrking av kunnskap og informasjon på adopsjonsfeltet er en særlig viktig oppgave. Integrering av kunnskap om adopsjon hos de instansene alle familier møter, vil utgjøre en sentral del av arbeidet. Samtidig er det viktig å sikre at de enkelte adoptivsøkere blir forberedt på hva en adopsjon kan innebære. En særlig utfordring er å styrke kunnskapen om de adoptivbarn og -familier som sliter med store vansker og utfordringer, slik at disse kan bli ivarettatt av hjelpeinstansene på en bedre måte.

Andre tiltak

Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernshjem

Rostad Ungdomsheim og Rostadtun ettervernshjem for ungdom mellom 14 og 23 år har siden 1970, som eneste barneverninstitusjon, vært tilnærmet fullfinansiert gjennom en egen post på statsbudsjettet. Denne finansieringsordningen skal opphøre, slik at institusjonen fra og med 2000 blir finansiert på ordinær måte. Det innebærer at fylkeskommunene skal dekke de faktiske utgiftene ved plassering, mens kommunene ellers betaler en fastsatt egenandel til fylkeskommunen. Siden et helhetlig skoletilbud (grunnskole og videregående) er en viktig del av tilbudet ved Rostad, og bare grunnskolen får støtte gjennom sektortilskuddet til kommunen, foreslår departementet likevel å opprettholde en øremerket bevilgning til skolen på 2 mill. kr. utover 2000. De øvrige midlene vil bli brukt til å styrke arbeidet i fylkeskommunene med den

Barne- og familiedepartementet

målgruppen som Rostad arbeider med. Departementet regner med å bistå Rostad noe i omstillingen til endret drift også i 2000.

Tabell 854.1. Oversikt over delmål, aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Delmål	Aktivitetsmål	Resultatindikator
1. Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud	1.1 Rett hjelp til rett tid og til barnets beste	Andelen meldinger, undersøkelsessaker og tiltak som gjennomgås/gjennomføres/ iverksettes innen de lovfestede tidsfrister
	1.2 Styrket oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner	Antallet tiltak fra <i>Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet</i> som er iverksatt
	1.3 Økt kunnskap om levekår, tiltak og tjenestetilbud for utsatte barn, unge og familier	Statlig støtte til variert forsøks- og utviklingsvirksomhet, forskningsprogrammer og – prosjekter
2. Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge	2.1 Tidlig hjelp og godt tverrfaglig samarbeid	
	2.2 Tiltak mot vold, mobbing og barne- og ungdomskriminalitet	
	2.3 Styrket arbeid mot seksuelle overgrep, inkl. kommersiell seksuell utnytting av barn	
	2.4 Styrket oppfølging av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere	
3. Styrke det internasjonale samarbeidet om tiltak rettet mot utsatte barn, unge og familier	3.1 Økt samarbeid innen Norden, Østersjøområdet, Europarådet og bilateralt samarbeid med andre land	
4. Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner	4.1. God forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, Fylkesnemndene for sosiale saker

Posten dekker lønn til lederne av fylkesnemndene og kontorstillingene i nemndenes sekretariater. Godtgjørelsen til nemndsmedlemmer er inkludert. Posten dekker videre ordinær drift av nemndene.

Fra 1. januar 1999 ble fylkesnemndene for sosial saker tillagt nye oppgaver. I henhold til lov om sosiale tjenester mv. kapittel 6A. Om rettigheter for begrensinger og kontroll med bruk av tvang og makt mv. ovenfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming, skal fylkesnemndene være et eget klageorgan.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Denne posten er ny, se omtale under post 71.

Post 63 Særskilte tiltak, kan overføres

Formål

Posten skal stimulere til tiltak innen barnevernet i kommuner og fylkeskommuner. Den vil bli sett i sammenheng med post 71.

Tiltak

Midlene rettes i hovedsak inn mot prioriterte områder i barneverntjenesten. Dette gjelder først og fremst kvalitetssikring av tiltakene i kommunale og fylkeskommunale tjenester, samt tiltak som kan styrke utvikling av tilbud til barn og familier i nærmiljøet på et så tidlig tidspunkt som mulig.

Posten vil bli benyttet til oppfølging av *Handlingsplan for barn og unge med alvorlige atferdsproblemer*, herunder utvikling av nye behandlingstiltak for barn og unge med alvorlige atferdsvansker, vold og kriminalitet (PMT og MST), *Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet* og tiltak for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn. Posten vil også dekke støtte til kompetansestyrkingstiltak, herunder etter- og videreutdanningstiltak og veiledning, til metodeutvikling og andre tiltak i kommuner og fylkeskommuner.

Behandlingsform/kriterier

Departementet behandler fortløpende søknader og initierer selv tiltak i tråd med budsjettproposisjonens mål og strategier.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene. Noen ganger blir det arrangert formidlingsseminarer, eller utviklet materiell med overføringsverdi som distribueres til relevante instanser, kommuner med mer.

Post 64 Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, overslagsbevilgning

Formål

Bevilgningen skal dekke kommunenes basisutgifter til livsopphold, bolig, fritid med mer gjennom refusjon av fylkeskommunenes faktiske utgifter til tiltak for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. Det særskilte tilskuddet utgjør kr 90 000 per barn per år. Tilskuddet utbetales til og med det året den enslige mindreårige flyktningen/ asylsøkeren fyller 20 år.

Økningen på posten skyldes økte anslag på antall flyktninger og asylsøkere.

Behandlingskriterier

Alle kommuner og fylkeskommuner omfattes av ordningen ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere.

Oppfølging og kontroll

Fylkesmennene følger opp regnskap og kontroll med refusjonene til fylkeskommunene. Departementet utbetaler rammemidler til fylkesmennene etter behovsoversikter fra fylkesmennene. Utlendingsdirektoratet (UDI) utbetaler tilskuddet til kommunene, basert på det antall barn som bosettes i de respektive kommuner.

Post 70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim

Posten utgjør tilskudd til den videregående skole ved Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim. De resterende 8 millioner kroner som utgjorde tilskudd til Rostad i 1999 er integrert i postene 71 og 63 for å dekke kostnader til samme målgruppe. Blant annet skal midlene nyttes til å utvikle behandlingstilbud til atferdsvanskelige og voldelige ungdommer (Jf. Strategier og tiltak, 2.2 om MST og PMT)

Post 71 Utvikling og opplysningsarbeid mv., kan nyttes under post 50*Formål*

Posten skal i hovedsak stimulere til forskning, forsøks- og utviklingsvirksomhet om utsatte familier og utsatte barn og unges oppvekstkår. Midlene fordeles av departementet og posten vil bli sett i sammenheng med post 63. Midler som bevilges statlige forskningsinstitusjoner er overført til en nyopprettet 50-post.

Behandlingskriterier

Posten dekker økonomisk støtte til ulike delforskningsprogram; om barnevernet, om evaluering av barnevernloven og om adopsjonsspørsmål. Midlene vil også bli benyttet til driftstilskudd til utviklingssentrene i barnevernet, til særskilte tilskudd til utviklingstiltak ved NOVA og utviklingssentrene og til organisasjoner og foreninger på barnevern- og adopsjonsområdet.

Midlene dekker også utgifter til en stilling ved Psykologisk institutt, UiO for å utvikle metoder og kompetanse i arbeidet med atferdsvanskelige barn og unge.

Posten blir for øvrig benyttet til oppfølging av informasjonstiltak og annen opplysningsvirksomhet, til FoU-formidling, konferanser og seminarer, samt utviklingsarbeid på områder med særskilte behov.

Posten vil videre benyttes til å sikre tiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, tiltak i forhold til tvangsekteskap og barn på krisesentre.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Kap 0856 Barnehager

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			7 659
60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap 844, post 70</i>	4 166 805	4 461 900	4 584 000
61	Stimuleringstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>			45 000
63	Omstillingstilskudd	19 570		
64	Prøveprosjekt Oslo, indre øst	4 100	10 000	10 000
70	Tilskudd til andre barnehageformål, <i>kan overføres</i> ¹⁾	10 306	7 450	
	Sum kap 0856	4 200 781	4 479 350	4 646 659

¹⁾ Midlene på post 70 foreslås overført til ny post 21. Dette gjøres for å bringe posteringen i samsvar med kravene i bevilgningsreglementet.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de delmål/resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98).

1. Full barnehagedekning innen år 2000

1.1 Nye barnehageplasser til minst 13 500 flere barn i løpet av 1998.

1.2 Nye plasser til 4 500 barn over 3 år.

1.3 Nye plasser til 9 000 barn under 3 år.

Det ble etablert i underkant av 3 700 nye barnehageplasser for aldersgruppen 0-5 år i 1998 i følge tall utarbeidet av Statistisk sentralbyrå. I underkant av 5 000 flere barn over 3 år fikk plass i barnehage, mens det for barn under 3 år var 1 300 færre barn i barnehage ved utgangen av 1998 sammenlignet med 1997. For barn over 3 år ble det imidlertid etablert flere plasser enn beregnet. Utbyggingstallene viser dermed et betydelig avvik mellom måltallet og den reelle utbyggingen for småbarnsplassene i 1998.

Virkemiddelet for å få etablert flere barnehageplasser i 1998 var økte satser for driftstilskudd til barnehagene. Høsten 1998 ble det innført kontantstøtte for alle 1-åringene og de 2-åringene som fylte 2 år i løpet av høsten. Nedgangen i bruk av barnehage blant de minste barna indikerer at kontantstøtten har påvirket etterspørselen etter barnehageplass. Tallene fra SSB viser at hele reduksjonen av småbarnsplasser kom blant 0- og 1-åringene, med størst nedgang blant 1-åringene.

Ved utgangen av 1998 var det 82 færre barnehager enn året før. Ser man på privat og offentlig eide barnehager hver for seg, ser man imidlertid at det var en reduksjon på 120 private barnehager i 1998, mens antallet offentlig eide barnehager økte med 38. Av de nedlagte private barnehagene var rundt 2/3 familiebarnehager.

2. Barnehager i samsvar med barns og foreldres behov*2.1 Tilrettelegge for varierte og fleksible driftsformer*

Bedre permisjonsordninger, mer fleksible arbeidstidsordninger og innføring av gradert kontantstøtte har ført til at etterspørselen etter mer fleksible barnehagetilbud har økt. For 1998 ble det derfor gjennomført en endring av profilen i tilskuddssystemet. Endringen innebar en styrking av de korte oppholdstidskategoriene. For at barnehageeierne ikke skulle tape på å tilby graderte plasser ble tilskuddet utjevnet per

time for de ulike oppholdstidskategoriene. Statstilskuddet ble således tilnærmet likt per time for en heldagsplass og ulike kombinasjoner av kortere oppholdstider.

Barnehagestatistikken for 1998 viser økt bruk av korttidsplasser for barn under 3 år. Samtidig er det blitt færre barn under 3 år på de lengre oppholdstidene som ikke er heldagsplasser. Selv om bruken av korttidsplasser har økt, er den reduserte bruken av heltidsplasser ikke fullt ut blitt oppveid av økt bruk av korttidsplasser. Det er flere mulige årsaksforklaringer til endret bruk av oppholdstider. Muligheten til å kombinere delvis kontantstøtte og deltid i barnehage kan være en forklaring på endret bruk av oppholdstider blant de minste barna. Dette kan tyde på en redusert etterspørsel etter barnehageplasser på grunn av kontantstøtten, men det kan også være et tegn på at tilbudet av deltidsplasser fortsatt er lavere enn etterspørselen. Når det gjelder barn over 3 år har satsøkningen på deltidsplasser ikke ført til økt bruk av de korteste oppholdstidene. Derimot har bruken av deltidsplasser på 21 timer og mer per uke økt fra 1997 til 1998. Trenden med økt bruk av heltidsplasser for gruppen 3-5 år fortsatte også i 1998.

2.2 Følge opp utviklingsprogrammets resultater og erfaringer

Fylkesmennene har ansvar for informasjon og utviklingsarbeid i sitt fylke. Sluttrapporten fra Utviklingsprogrammet for barnehagesektoren, en serie med temahefter om brukertilpasning og fleksibilitet og en video om endringsarbeid, forelå i 1998. Fylkesmennene har formidlet resultater og erfaringer om ulike organiserings- og driftsformer fra programmet til landets øvrige kommuner. En veileder om gjennomføring av behovs- og brukerundersøkelser i barnehagesektoren (Asplan Viak Trondheim) ble revidert for å tilpasse undersøkelsene til kontantstøtteordningen. Fylkesmennene har vært pådrivere overfor kommunene i arbeidet med å komme frem til realistiske behovsanslag for å nå full barnehagedekning. Fylkesmennene har også arrangert kurs og konferanser om bl.a. endringsarbeid, brukertilpasning og behovet for flere menn i barnehagene.

3. Bidra til å styrke barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold

3.1 Utvikle kvaliteten i barnehagene ved å legge til rette for at lokalt utviklingsarbeid og veiledning tas i bruk

De fleste fylkene har i løpet av 1998 etablert ulike nettverksgrupper for kommunene. Nettverksgruppene arbeider med temaer som tilsyn, kvalitet og brukertilpasning. Dette er en arbeidsform der kommunene selv utveksler erfaringer og videreutvikler den kompetansen de har og trenger på barnehageområdet. Det er også utarbeidet et temahefte *Tvers gjennom kvalitet* som belyser ulike tilnærminger til kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Midler til utviklingsarbeid er prioritert til prosjekter som arbeider med brukertilpasning, fleksibel organisering av barnehagene og Rammeplanen.

3.2 Bidra til å sikre utdanningskapasiteten av barnehagepersonell og øke deres kunnskap og kompetanse

I 1998 var det vel 52 600 ansatte i barnehagene som utførte 39 900 årsverk. Ca. 16 100 personer var ansatt i stillinger som styrere og pedagogiske ledere. Av disse hadde 82 prosent godkjent førskolelærerutdanning, en økning på 1 prosent fra 1997. Det ble tatt opp ca. 2 600 nye studenter til førskolelærerutdanning i 1998. Pga. manglende søkning ble ikke alle studieplasser, som var totalt 2 830, tatt i bruk.

På oppdrag fra departementet leverte Statens institutt for folkehelse våren 1998 rapporten *Barnets verd og barnehagens verdier – En kunnskapsanalyse*. Intensjonen med prosjektet var å kartlegge hva vi vet om barnehageforskning i dag, og hvor vi eventuelt mangler kunnskap. Rapporten konkluderer blant annet med at det er høy kvalitet på norske barnehager, og at familiens omsorg og barnehagens omsorg må ses i sammenheng.

Rapporteringen fra fylkesmennene viser at så godt som alle fylker bidrar til å videreutvikle kompetansen i pedagogisk veiledning, både til ledere i barnehagene og til barnehageadministrasjonen.

3.3 Videre utvikling av kvaliteten i familiebarnehager

Kvaliteten på familiebarnehager var utgangspunktet for et forskningsprosjekt ved Høyskolen i Stavanger, *Roller og relasjoner i familiebarnehagen*. Rapporten ble levert departementet sommeren 1998. Høyskolen har på grunnlag av prosjektet gitt ut et studiehefte til bruk for utdanningen av førskolelærere.

4. Bidra til integrering av barn med innvandrerbakgrunn i barnehager.

4.1 Iverksette gratis korttids barnehagetilbud for alle 5-åringer i bydel 6 i Oslo indre øst

Det treårige prosjektet i bydel Gamle Oslo ble igangsatt høsten 1998. Tall fra folkeregisteret 15.09.98 viste at det var 333 5-åringer bosatt i bydelen. Ca. 180 5-åringer hadde allerede plass i de ordinære barnehagene i bydelen. Det ble opprettet 140 nye korttidsplasser for å kunne tilby korttidsplass i barnehage for alle 5-åringer uten barnehageplass. Ved årsskiftet var det omtrent 100 nye barn fordelt på de syv nyopprettede avdelingene. Alle som har mottatt informasjon om dette prosjektet har tatt imot tilbudet. (Avviket i tallene kan dels forklares ved at bydelen har stor ut- og innflytting i løpet av et barnehageår, og at flere 5-åringer bosatt i bydelen går i barnehage i andre bydeler.)

4.2 Kunnskap om bruk av og holdninger til barnehager blant familier med innvandrerbakgrunn

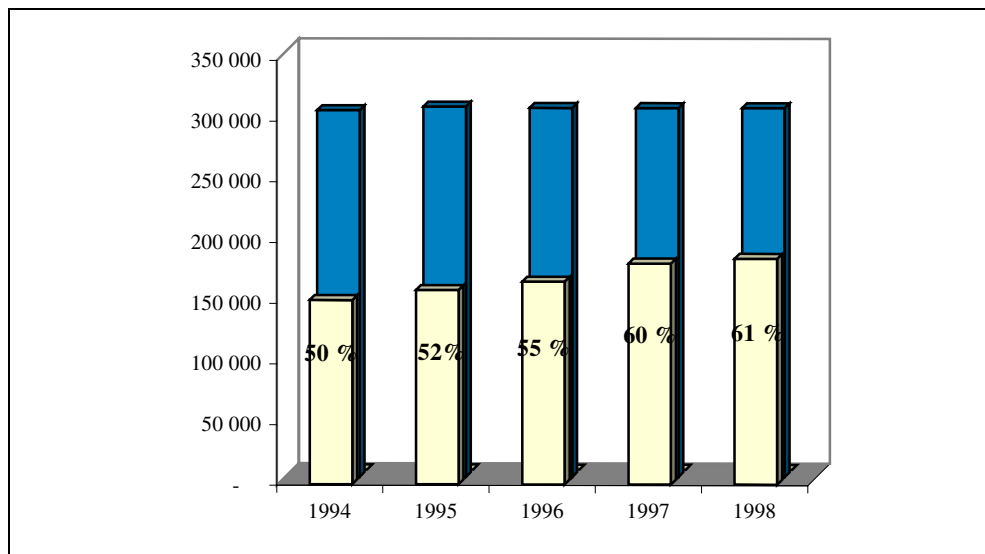
I 1998 foretok FAFO en undersøkelse for Barne- og familiedepartementet der fem etniske grupper i Oslo ble intervjuet om deres kunnskap om, og holdninger til barnehager. Det er tre hovedforklaringer på hvorfor mange foreldre med innvandrerbakgrunn ikke har barn i barnehage. De har ikke fått plass, barna deres er for unge og foreldrebetalingen er for høy. Mangelfull informasjon blir også nevnt som en forklaring. Den viktigste begrunnelsen for barnehagebruk blant etniske minoriteter er at foreldrene ønsker at barna deres skal lære norsk. Flertallet blant innvandrerforeldre var positive til bruk av barnehage for barn i 4- til 5-års alderen. I følge FAFO vil tilrettelagt informasjon, gratis plass i barnehage og plass til alle, øke sannsynligheten for større deltakelse av innvandrerbarn i barnehager.

Tilstandsvurdering

1. Utbygging og utvikling av barnehagetilbudet

Ved årsskiftet 1998/99 hadde 188 000 barn plass i barnehage. Av disse var det om lag 1500 0-åringer og 500 6-åringer som hadde fått vedtatt utsatt skolestart. Dermed var det 186 000 barn i aldersgruppen 1-5 år med plass i barnehage. Det finnes grovt regnet totalt 303 000 barn i denne aldersgruppen, noe som gir en barnehagedekning på 61 pst. Økningen fra året før blir dermed på rundt 1 prosent. Den høyeste dekningsgraden finnes blant 3-5 åringene, med en dekning på 76 prosent.

Figur 856.1. Utviklingen i antall barn i barnehager sammenlignet med totalt antall barn i alderen 1-5 år, i perioden 1994-1998. Prosenten i diagrammet illustrerer dekningsgraden for samme aldersgruppe.

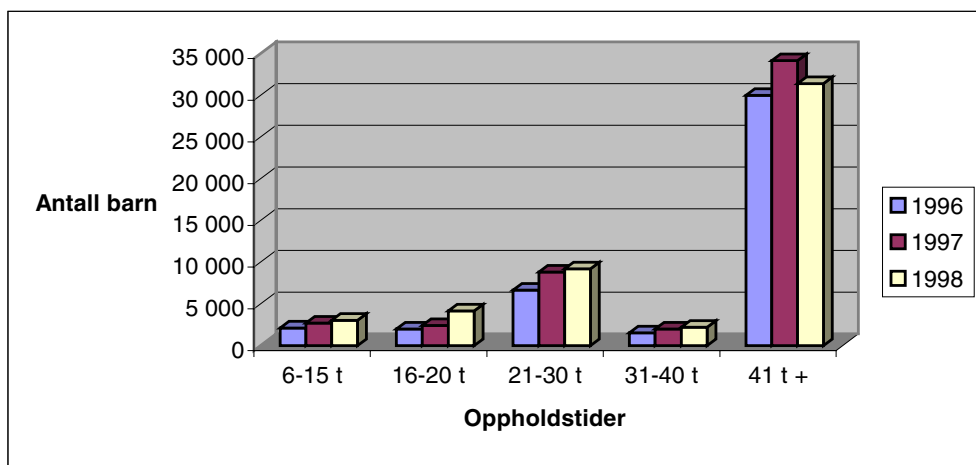

Det finnes en rekke faktorer som kan påvirke etterspørselen etter barnehageplass. Foreldrenes yrkesdeltakelse og utviklingen i permisjonsordninger, innføring av kontantstøtte, kvaliteten på tilbudet, størrelsen på foreldrebetalingen og hvor godt tilbudet samsvarer med familiens behov er sentrale faktorer. Erfaringer viser at et godt utbygd barnehagetilbud med stor variasjon i oppholdstider trekker til seg grupper som tidligere ikke har vurdert barnehage som et godt alternativ. Erfaringer viser også at flertallet av familiene ønsker en eller annen form for barnehagetilbud til sine barn de siste årene før skolestart, mer eller mindre uavhengig av familiens behov for tilsyn. Tallene fra 1998 viser at 81 prosent av alle 5-åringene har et barnehagetilbud. Det kan tenkes at den tidligere "6-årseffekten", hvor foreldrene ønsket plass for sine 6-åringers siste året før de begynte på skole, nå har forskjøvet seg til å bli en "5-årseffekt".

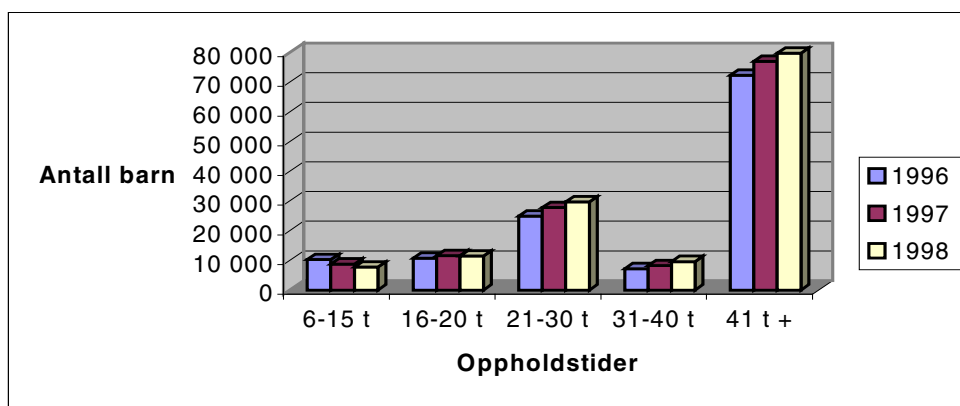
Innføringen av kontantstøtte høsten 1998 ser ut til å ha ført til en viss endring i etterspørselen etter barnehageplass for de barna som kom inn under ordningen den første høsten. Som ventet kom det en nedgang i bruk av barnehage blant 1-åringene. En av årsakene til at det ikke ble en nedgang i barnehagebruk blant 2-åringene, kan være at kontantstøtte kun ble utbetalt til 5/12-deler av barna i denne aldersgruppen. Det vil si at kontantstøttens effekt på etterspørselen etter barnehage for 2-åringene først kan vurderes etter at hele denne aldersgruppen har mottatt kontantstøtte et helt år. Det kan synes som om etterspørselen etter barnehageplass til de eldste barna ikke i nevneverdig grad, er blitt berørt av kontantstøtten.

Hvis en ser på fordelingen av barn under og over 3 år i de ulike oppholdstidene, hhv. figur 856.2 og 856.3, finner en endringer i bruk av oppholdstider i løpet av de siste årene. Figur 856.2 viser at det er økt bruk av deltid og redusert bruk av heltid blant barn under 3 år. For barn over 3 år har trenden vært en nedgang i bruk av korte deltidsplasser. Bruken av heltidsplasser og deltidsplasser med lengre oppholdstid har økt for barn over 3 år, jfr figur 856.3. Både økonomisk styrking av deltidsplasser og søskeneffekten av kontantstøtten kan være forklaringsfaktorer for økt bruk av deltidsplasser med lengre oppholdstid. Evalueringen av kontantstøtten vil muligens kunne forklare noe angående endret bruk av deltidsplasser for både barna i kontantstøttealder og i de andre aldersgruppene.

Figur 856.2. Endringer i bruk av oppholdstider for barn under 3 år, i perioden 1996-1998

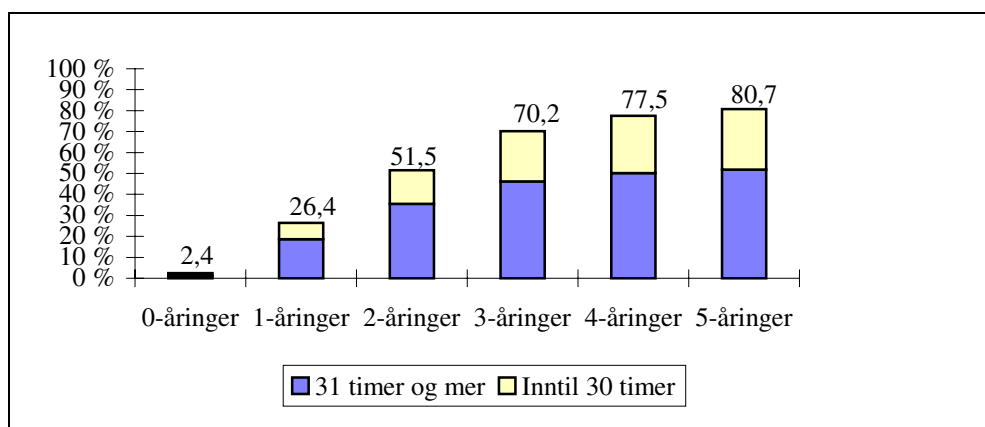

Figur 856.3. Endringer i bruk av oppholdstider for barn over 3 år, i perioden 1996-98

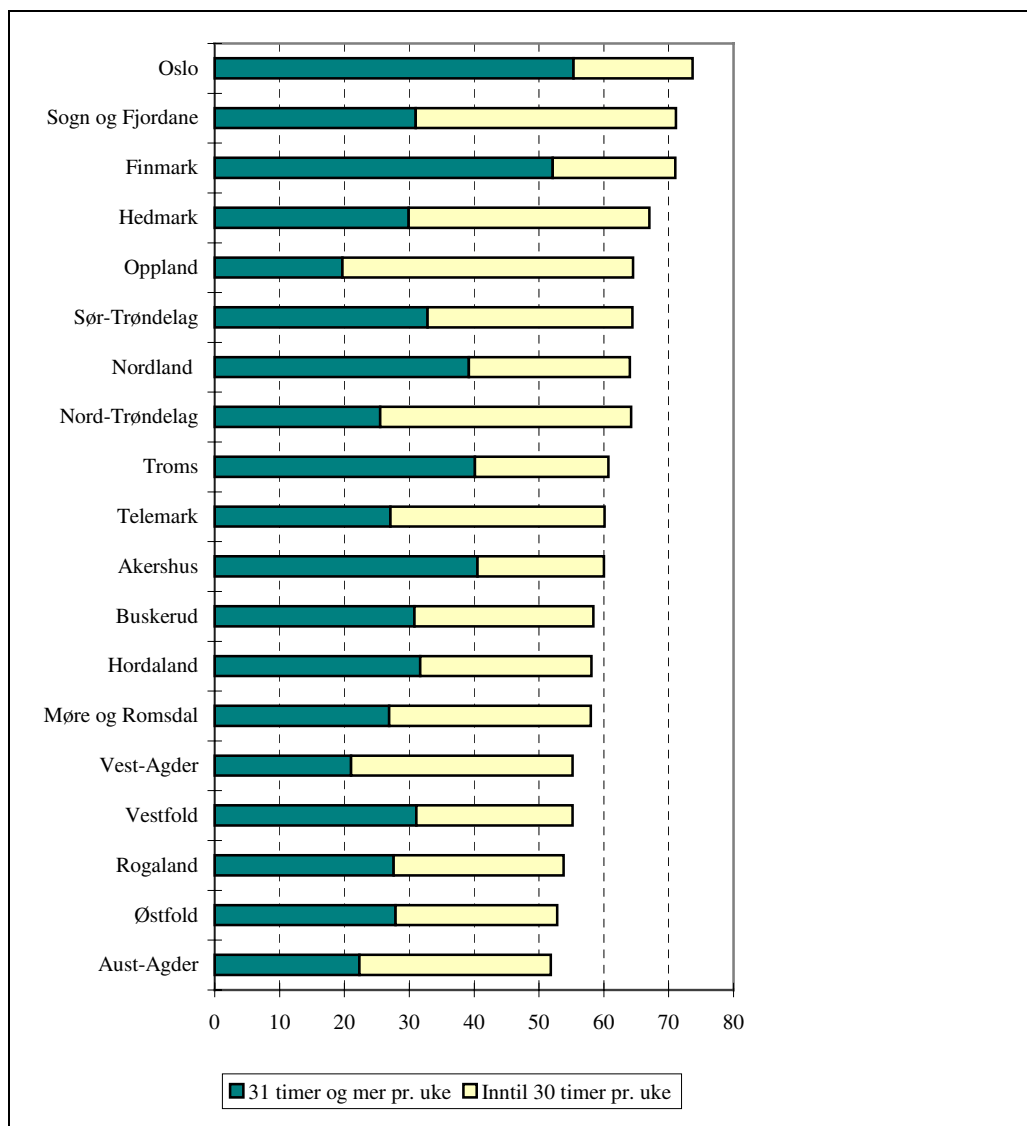

Figur 856.4 viser at barnehagedekningen varierer med alder, og at det er forskjeller mellom aldersgruppene når det gjelder avtalt oppholdstid i barnehagen. Sammenlignet med året før er det i 1998 færre 0- og 1-åringer i barnehage, mens det har vært en økning i bruken av barnehage i de andre aldersgruppene.

Figur 856.4. Andelen barn i barnehage i alderen 0-5 år fordelt på oppholdstid, 1998. Prosent

Figur 856.5. Prosentandel barn i barnehage (1-5 år). Fylkesvis fordeling av tilbud over/under 31 timer per uke. 1998

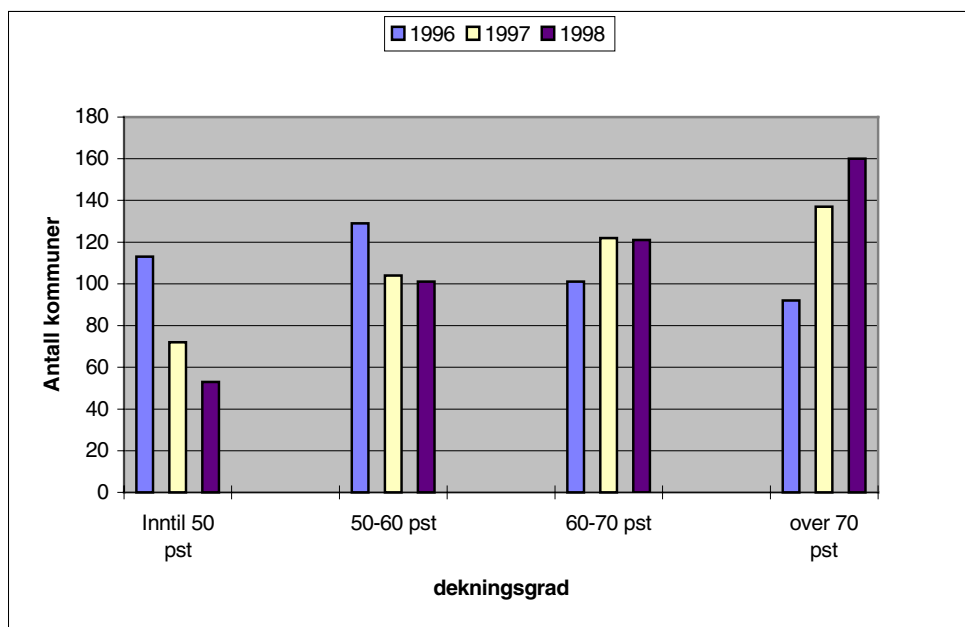

Barne- og familiedepartementet

Det er fortsatt forskjeller i dekningsgraden mellom de enkelte fylker. Variasjoner i behovet for barnehageplasser i de ulike fylkene vil medføre ulik dekningsgrad, men dagens forskjeller er fremdeles større enn hva det er rimelig å tro bare skyldes behovsforskjeller. I løpet av siste halvdel av 90-tallet har det vært en økning i dekningsgraden i de fleste fylkene, noe som også gjelder for 1998. Det er fortsatt store variasjoner mellom fylkene når det gjelder bruk av avtalt oppholdstid ut over 31 timer, men den klare tendensen til økt bruk av oppholdstider under 31 timer i 1998 gjør seg gjeldende i alle fylkene.

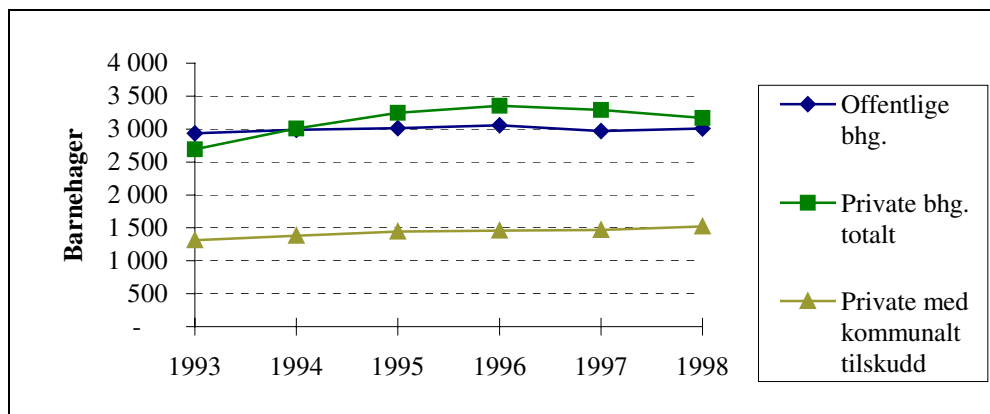
På kommunenivå eksisterer det også fortsatt store forskjeller i dekningsgrad. En positiv trend er at sammenlignet med årene før, er det færre kommuner som nå har lavere dekning enn 50 prosent, og flere som har oppnådd en dekning på over 70 prosent. På tross av en positiv utvikling er det fortsatt en del kommuner som har udekket etterspørsel etter barnehageplasser

Figur 856.6. Utviklingen i antall kommuner med gitt dekningsgrad, 1-5 år i perioden 1996-98

Antallet barnehager er redusert med 82 enheter fra 1997 til 1998. Ved utgangen av 1998 var det i alt 6 178 barnehager, hvorav 3 009 var offentlige barnehager. Som figuren nedenfor viser, ble det i årene fram mot 1996 etablert flere private barnehager enn offentlige. Den sterke veksten man har hatt i private barnehager er derimot i ferd med å flate ut og reduseres. I løpet av 1998 ble det 120 færre private barnehager, mens det ble etablert 38 flere offentlige barnehager. Om lag 2/3 av de private barnehagene som ble nedlagt var familiebarnehager.

Figur 856.7. Offentlige og private barnehager, samt private barnehager med kommunalt tilskudd

Av de 188 000 barna som ved utgangen av 1998 hadde plass i barnehage, var ca. 111 000 i offentlige barnehager og ca 77 000 i private barnehager. Dette viser at de private barnehagene i gjennomsnitt er noe mindre sammenlignet med de som eies av det offentlige. Figur 856.7 viser også at det har vært en svak økning i antallet private barnehager som får kommunal støtte. I perioden 1991-96 sank andelen private barnehager med kommunal støtte fra 53 til 43 prosent. Fra 1996 til 1998 har imidlertid andelen økt noe igjen, slik at ved utgangen av 1998 har ca 48 pst. av de private barnehagene kommunal støtte. Hva den kommunale støtten består i, varierer sterkt fra kommune til kommune. Støtten kan være økonomisk bidrag til drift, men den kan også være i form av rimelig husleie, garanti for lån og hjelp til å dekke eventuelle underskudd i driften.

Familiebarnehagene har vært viktig i forbindelse med utbyggingen av barnehagesektoren på 90-tallet. De er raskere å etablere enn ordinære barnehager, og er på den måten mer fleksible i forhold til endringer i etterspørselen. Tall fra de siste årene viser at nesten all nyetablering av plasser i familiebarnehager har kommet i privat sektor. I 1998 gikk det ca. 2 900 barn i kommunale familiebarnehager, mens ca. 10 000 barn hadde plass i private familiebarnehager. Som det fremkommer av tabell 856.1 stagnerte den sterke fremveksten av familiebarnehager i 1996/97. Noe av forklaringen på dette kan være at etableringen av familiebarnehager avtar og enkelte plasser legges ned når kommunene er i ferd med å nærme seg full behovsdekning. Reduksjonen av antall barn i familiebarnehager i 1998 kan også antakelig forklares med redusert etterspørsel på grunn av kontantstøtte.

Tabell 856.1. Antall barn i familiebarnehage, prosentvis vekst per år og andel av alle barn i barnehage 0-5 år, i perioden 1994-98

	1994	1995	1996	1997	1998
Barn i familiebarnehage	11 300	13 200	13 900	13 800	12 900
Vekst fra året før, pst.	28,4	16,8	5,3	- 0,7	-6,5
Andel av barn, pst.	7,4	8,2	8,2	7,5	6,9

Åpen barnehage er et korttidstilbud der barna kommer sammen med foreldre eller andre omsorgspersoner. 1- og 2-åringer som benytter seg av åpen barnehage har i tillegg rett til full kontantstøtte. Åpen barnehage fungerer som et godt tiltak i nærmiljøet. Det kan være et generelt forebyggende barneverntiltak, tiltak for minoritetsgrupper og for å støtte foreldre/andre voksne i omsorgsarbeidet og skape samhold mellom barn og voksne. Utviklingen de siste årene viser økende bruk av åpen barnehage. Ved utgangen av 1998 var det på landsbasis registrert rundt 4 000 barn i alderen 0-5 år som benyttet

Barne- og familiedepartementet

seg av åpen barnehage. Til sammenligning var det i 1994 i underkant av 2 000 barn i åpen barnehage. Den sterke veksten i bruk av åpen barnehage det siste året kan ha sammenheng med muligheten for å benytte seg av åpen barnehage i kombinasjon med full kontantstøtte.

Tabell 856.2. Antall barn i åpen barnehage, prosentvis vekst per år og andel av alle barn i barnehage 0-5 år, i perioden 1994-98

	1994	1995	1996	1997	1998
Barn i åpen barnehage	2 000	2 350	2 500	3 000	4 000
Vekst fra året før, pst.	-9,4	17,5	6,4	20	33,3
Andel av barn, pst.	1,1	1,2	1,1	1,6	2,1

2. Kostnader og ressursbruk i barnehagene

Barnehagenes driftsutgifter avhenger av blant annet driftsform og barnehagetype. En oppholdstime for barn både under og over 3 år koster mindre i private barnehager enn i kommunale barnehager. En av årsakene til de store kostnadsforskjellene er at private barnehager i mindre grad enn kommunale har barn med funksjonshemninger og barn som av andre grunner trenger særskilt hjelp og støtte. Ca. 83 prosent av alle barna som er tatt opp etter barneahagelovens § 9 går i offentlige barnehager. Dette gjør at de private barnehagene får en høyere utnyttelse av personalressursene sammenlignet med de offentlige. Større bruk av dugnad/ubetalt arbeid bidrar trolig også til at driftsutgiftene holder seg lavere enn i kommunal sektor. Forskjeller i lønn og pensjonsvilkår kan også være en av faktorene til lavere kostnadsnivå i private barnehager.

Tabell 856.3. Årlige gjennomsnittlige kostnader for en barnehageplass i ordinære kommunale og private barnehager, 1997 (avrundet)

Aldersgruppe	Private barnehager	Kommunale barnehager
0-2 år	92 000	128 000
3-6 år	46 000	64 000

Av bruttokostnadene i en barnehage, er 97 prosent driftsutgifter. Godt over 80 prosent av driftsutgiftene i barnehagene går til faste utgifter som lønn og sosiale tjenester. Dette innebærer at det er igjen begrensede midler til vedlikehold og aktiviteter. Når en så stor andel av utgiftene er bundet opp i lønnsmidler, vil lønnsveksten i sektoren ha stor betydning for barnehagenes økonomiske situasjon. Kostnadsutviklingen fra 1996 til 1997 viser en liten økning i kostnadene i private barnehager på rundt 2 000 kroner årlig for barn under 3 år, og rundt 1 000 kroner for barn over 3 år. For kommunale barnehager derimot har kostnadsøkningen vært mye større. Årsaken til denne kostnadsøkningen var innføringen av 10-årig grunnskole, som innebar at det kommunale 6-årstilbudet i skolen opphørte høsten 1997. Det kommunale førskoletilbudet til 6-åringene var rimeligere i drift enn barnehagetilbudet til 6-åringene. Dette var med på å holde gjennomsnittskostnadene i kommunale barnehager lavere i de årene ordningen eksisterte.

Det er også til dels store forskjeller på kostnadene mellom de ulike barnehagetyperne. Åpne barnehager kan bl. a. drives med betydelig lavere kostnader enn ordinære barnehager. En undersøkelse om åpne barnehager som Asplan Viak utførte for departementet i 1997, viser at de gjennomsnittlige årlige kostnadene per barn i åpne barnehager ligger på i overkant av 6 100 kroner. For dette tilbudet er også det kommunale tilbudet dyrere i drift enn det private. Dette kan i hovedsak forklares ut fra at de private åpne barnehagene drives med større barnegrupper per ansatt enn de kommunale åpne barnehagene.

Barne- og familiedepartementet

Barnehageeier har stor grad av frihet til selv å fastsette oppholdsbetalingen i barnehagen. Kommunene opererer gjerne med ett av to betalingssystemer. Det er enten satser som fastsettes på bakgrunn av husholdningsinntekten eller flate satser uavhengig av husholdningens inntekt. Private barnehager uten kommunal støtte har som regel en fast sats per barn uavhengig av foreldrenes inntektsnivå.

Foreldrebetalingen i den private delen av barnehagesektoren er i gjennomsnitt noe høyere enn for tilsvarende kommunale barnehageplasser. Samtidig har private, spesielt familiebarnehagene og åpne barnehager, et lavere gjennomsnittlig kostnadsnivå enn de kommunale barnehagene. Dette gjør at private aktører kan drive barnehager med store barn selv om de ikke mottar kommunal støtte. Private barnehager med små barn vil derimot være avhengig av økonomisk støtte fra kommunen eller av å ha høy foreldrebetaling.

Noe av dette gjenspeiles også i en spørreundersøkelse fra Opinion AS våren 1999, gjort på oppdrag av departementet. Der kommer det fram at ca. 14 prosent av de private barnehagene har en vedvarende ubalanse i økonomien definert med bl.a. underskudd i regnskapet for 1998 og budsjettet for 1999. De fleste av disse barnehagene hadde da gjort forsøk på å bedre økonomien ved å øke inntektene eller ved kostnadsreducerende tiltak. Undersøkelsen konkluderer med at de private barnehagene uten økonomisk støtte av eiere eller kommune har størst risiko for nedleggelse på sikt.

I St.meld. nr. 8 (1987-88) *Barnehager mot år 2000*, ble det lagt opp til en utgiftsfordeling i barnehagesektoren på makroplan, der statens andel skulle være 40 pst. og de resterende 60 pst. skulle fordeles omlag likt mellom kommunen og foreldrene. Denne fordelingen ble støttet av komiteflertallet i Innst. S. nr. 239 (1995-96).

I tabell 856.4 fremstilles fordelingen av kostnader i barnehagesektoren. På bakgrunn av årsregnskap fra private barnehager og kommuneregnskapet er det mulig å beregne den prosentvise fordelingen av de samlede kostnadene. Kostnadsandelene for barnehagesektoren samlet fremkommer ved vektning av antall barn i hhv. privat og kommunal sektor. Som det fremkommer av tabellen er det fortsatt et stykke igjen før intensjonen om 70 pst. offentlig støtte og 30 pst. foreldrebetaling er nådd.

Tabell 856.4. Prosentvis fordeling av samlede kostnader for alle barnehager i landet fordelt på foreldre, stat, kommune og andre, 1997 (vektet)

	Betaling fra foreldrene	Statens tilskudd	Kommunens tilskudd	Andre inntekter ¹⁾
Kostnadsandeler i barnehagesektoren	36,3	37,4	18,7	7,6

¹⁾ Andre inntekter er refundert lønn fra folketrygden og ytelser fra arbeidsgivere, foreninger, institusjoner og andre.

Prisen på barnehagetjenester er en viktig faktor i forhold til å gjøre barnehagetjenestene tilgjengelig for de foreldre som måtte ønske det. For å oppnå en full behovsdekning i sektoren kreves det derfor en felles statlig og kommunal innsats. Kommunesektoren dekker fortsatt en lavere andel av kostnadene enn det ble lagt opp til i St. meld. nr. 8 (1987-88). Det er derfor påkrevet at kommunesektoren også tar ansvar for å støtte alle barnehager som inngår i kommunenes totale barnehage tilbud.

3. Kvalitet i barnehager

Fylkesmennene legger til rette for fortsatt kvalitetsutvikling i barnehagene. De arrangerer kontaktmøter, konferanser, fagdager og kurs for administrasjonen i kommunene, for politikere og, i noen fylker, for ansatte i barnehagene. Fylkesmennene er også pådrivere for å få gjennomført behovs- og brukerundersøkelser, og de gir kommunene informasjon og veiledning om denne type undersøkelser. Samtidig bidrar

Barne- og familiedepartementet

de med informasjon om kvalitetsutvikling i barnehagene, tilrettelegging for barn med særskilte behov, rekruttering av menn til barnehageyrket og andre aktuelle temaer.

Prøveprosjektet med gratis korttidsplass i barnehage for alle 5-åringer i bydel Gamle Oslo, er nå inne i sitt andre år. Målet om å øke deltakelsen av barn med innvandrerbakgrunn i barnehage, ser ut til å bli innfridd når tilbudet er gratis og det blir gitt god informasjon. Det er lagt mye arbeid i å informere foreldre med minoritetsbakgrunn om tilbudet. Familier som ikke har benyttet seg av tilbudet, er blitt oppsøkt hjemme og har fått informasjon om prosjektet. Alle som har fått informasjon om dette prosjektet, har tatt imot tilbudet om plass. Interessen for å starte liknende prosjekter i andre bydeler og kommuner er stor. Høgskolen i Hedmark og NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) har ansvaret for evalueringen som nå er påbegynt, og som skal være avsluttet innen 2002. Hensikten med evalueringen er å innhente kunnskap og erfaringer fra prosjektet som kan være til nytte i det videre arbeidet med å øke deltakelsen av innvandrerbarn i barnehagen, og å bedre språkopplæringen deres.

Andelen menn i barnehagene utgjorde i underkant av 7 pst. av de ansatte. Antallet mannlige førskolelærere har økt og utgjorde 5,5 pst., mens antallet mannlige assistenter gikk ned til 3,8 pst. En ny forskrift til likestillingsloven har trådt i kraft. Den tillater en særbehandling av menn ved utlysning av og ansettelse i stilling i bl.a. barnehage. Som oppfølging ga departementet ut et hefte, *Flere menn i norske barnehager!*, om hvordan personalet i barnehager og kommunene bør arbeide for å få ansatt flere menn. Det ble også iverksatt et kartleggingsstudie (ferdig i 2000), som tar sikte på å kartlegge hvorfor menn søker førskolelærerutdanningen, og hva de ønsker i og av yrket. Som et ledd i arbeidet med rekruttering av menn til barnehageyrket er det opprettet nettverk for mannlige ansatte i barnehagene i nesten alle fylkene.

I 1996 trådte forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler i kraft. Forskriften pålegger eierne å sikre barnehagene et inneklima, noe som krever en ny godkjenning etter kommunehelsetjenesteloven. Fristen for slik ny godkjenning var satt til 31.12.98. Bare anslagsvis en tredjedel av barnehagene overholdt fristen. Barneombudets undersøkelse vedrørende kommunenes planer om forbedring av inneklimaet etter ny forskrift om miljørettet helsevern, viste at en rekke kommuner og private eiere vil bruke lang tid på å klare de nye kravene som forskriften reiser rent økonomisk. En viktig oppgave blir å styrke personalets internkontrollvurderinger og dermed evnen til å handle og registrere selv hva som må gjøres.

Det ble også gjort gjeldende nye forskrifter til produktsikkerhetsloven om sikkerhet på lekeplasser. De omfatter også barnehagens utelekeplass. Enkelte barnehageeiere har av den grunn fjernet dårlige lekeapparater uten at nytt utstyr ble anskaffet. Mangel på nyanskaffelser kan skyldes svak økonomi.

Høgskolen i Hedmark leverte våren 1999 rapporten *Erfaringer med innføring av rammeplan for barnehagen*, etter oppdrag fra departementet. Målsettingen med undersøkelsen var å finne ut om og i hvilken grad Rammeplanen var implementert i kommunene og virket etter sin hensikt. Hovedinntrykket er at de fleste er fornøyd med opplæringen i bruken av Rammeplanen. Ca. 50 pst. av kommunene er tilfredse med fylkesmennenes samlinger om temaet. Styrere i barnehager uten kommunal driftsstøtte er betydelig mindre fornøyd enn styrere i kommunale barnehager og private barnehager med kommunal driftsstøtte. Det er knyttet noe usikkerhet til hva årsaken til forskjellene kan være. Mye tyder på, at for eksempel ytre faktorer som mangel på tid til planlegging og opplæring, samt indre faktorer som gode samarbeidsrelasjoner og stabilt personale er av stor betydning for å fremme arbeidet med rammeplanene. Kommunene har som tilsynsmyndighet i rimelig stor grad ført tilsyn med barnehagenes årsplaner for å se om disse er i samsvar med Rammeplanen. Rapporten anbefaler at det settes inn mer arbeid når det gjelder barnehagens vurdering av egen virksomhet. Disse sidene ved Rammeplanen bør fylkesmennene ha med i sitt videre arbeid med barnehagens kvalitet. Departementet kommer nærmere tilbake til undersøkelsen og oppfølgingen av den i stortingsmeldingen om barnehager.

Barne- og familiedepartementet

Førskolelærerne er den viktigste yrkesgruppen for å ivareta og utvikle kvalitet i barnehagen. Ved utgangen av 1998 manglet det i underkant av 3 000 førskolelærere i stillinger som styrere og pedagogiske ledere. Selv om det nå utdannes store kull førskolelærere, har det i 1998 og 1999 vært en nedgang i antallet kvalifiserte søkere til førskolelærerutdanningen slik at ikke alle studieplasser blir fylt. Dette er svært bekymringsfullt. Departementet kommer tilbake til denne situasjonen i stortingsmeldingen om barnehager.

Tabell 856.5. Kompetansesammensetningen i barnehagesektoren. Ansatte i barnehagene og tall fra førskolelærerutdanningen, 1996-1998 (Tall fra St.meld. 39 (1997-98) og SSBs barnehagestatistikk)

	1996	1997	1998
Ansatte i styrerstillinger eller som pedagogiske ledere	15 815	15 902	16 122
Ansatte med dispensasjon fra utdanningskravet	3 218	2 998	2 956
Opptak til førskolelærerutdanningen	3 045	3 240	2 827
Uteksaminerte førskolelærere	1 878	1 807	2 129

Strategier og tiltak

1. Full behovsdekning

1.1 Videreføre øremerkede tilskudd til barnehager

Barnehager er en viktig del av omsorgstilbudet til barn. En riktig dimensjonert barnehagesektor som tilfredsstiller behovet for plasser, med fleksibilitet i tilbudet er et sentralt virkemiddel for å kunne gi foreldre en reell mulighet til valg av omsorg for sine barn.

Regjeringens målsetting i barnehagepolitikken er full behovsdekning. Dette innebærer at alle familier som ønsker det skal få tilbud om barnehageplass for sine barn. Det har vært målsettingen at dette skulle nås i løpet av 2000. Regjeringen mener det vil være realistisk å opprettholde målsettingen om å få tilnærmet full behovsdekning for barn over 3 år i løpet av 2000. En forutsetning for dette er at utbyggingen i 1999 blir som planlagt. Den nyeste barnehagestatistikken viser at det ble etablert flere nye plasser enn forventet for barn over 3 år i 1998. Innføring av stimuleringsstilskudd for etablering av nye plasser (jf. omtale under) forventes å bidra til at siste del av utbyggingen for de eldste barna slutføres i løpet av 2000.

Når det gjelder de yngste barna ser det ikke ut til at man vil nå målsettingen om full behovsdekning i 2000. Det er fortsatt usikkerhet knyttet til hvordan kontantstøtteordningen påvirker behovet og etterspørselen etter barnehageplasser for de yngste barna. Det er grunn til å anta at behovet for barnehageplasser for de yngste barna er mindre etter innføringen av kontantstøtten. Departementet har tatt initiativ til ulike undersøkelser for å få oppdaterte behovsanslag. De første resultatene fra disse undersøkelsene forventes å foreligge i løpet av høsten. I stortingsmeldingen om barnehager vil derfor problemstillinger i tilknytning til barnehagebehov for barn i kontantstøttealder bli drøftet. Meldingen vil også drøfte forholdet mellom private barnehager og kommunene, og foreldrebetaling og kostnadsutviklingen i barnehagesektoren.

Private barnehager utgjør en betydelig del av barnehagesektoren. Derfor må privat etablering og utbygging integreres i kommunenes planer for barnehageutbygging. For at også private barnehager skal stimuleres til å gi et tilbud til flere barn under 3 år, er de

Barne- og familiedepartementet

avhengige av at kommunene i større grad enn i dag gir støtte til drift av private barnehager.

I 2000 budsjetteres det med 6 000 nye plasser, hvorav 4 000 for barn over 3 år og 2 000 plasser for barn under 3 år. Forslag til satser er basert på satsøkningen som trådte i kraft 1.8.99.

De nye satsene medfører en økt økonomisk innsats fra statens side. Staten og kommunene har et felles ansvar for at barnehagesektoren bygges ut og drives i samsvar med målet om full behovsdekning. Det er derfor viktig at også kommunene er sitt ansvar bevisst, og bidrar til at den kommunale støtten til barnehagene ikke reduseres tilsvarende den økte statlige støtten. Det er kommunene som har best kjennskap til behovet for utbygging av plasser i sin kommune. Det forutsettes derfor at de fleste kommuner nå har kartlagt hva som er full behovsdekning i sin kommune, og at de arbeider bevisst for å nå dette målet.

Fra 2000 skal det gjennomføres et forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner. Barnehagetilskuddet inngår i forsøket. Det er derfor trukket ut midler tilsvarende det beløpet disse 20 kommunene skulle hatt i driftstilskudd, jf. omtale under. Forsøket innebærer at barnehagetilskuddet ikke lenger vil være et øremerket tilskudd i de 20 forsøkskommunene. Forsøket er omtalt i St. prp. nr. 1 Kommunal- og regionaldepartementet.

Åpne barnehager

Oppholdstidskategorier og satser for tilskudd til drift av åpne barnehager ble ikke endret i forbindelse med omleggingen av tilskuddet pr. 1.8.1999. Budsjettforslaget innebærer at satsene videreføres uendret i 2000, jf. tabell under. Bakgrunnen for dette er at barn som benytter åpen barnehage samtidig har rett til full kontantstøtte. I stortingsmeldingen om barnehager vil det bli foretatt en drøfting av innretningen av tilskuddet til åpne barnehager i årene framover

1.2 Innføring av stimuleringstilskudd for etablering av nye barnehageplasser

Regjeringen foreslår å innføre et stimuleringstilskudd på 10 000 kr per heldags barnehageplass som etableres i 2000. For plasser med oppholdstid under 33 timer per uke vil tilskuddet utgjøre 5 000 kroner.

Hensikten med stimuleringstilskuddet er å øke tempoet i barnehageutbyggingen og bidra til at den resterende delen av barnehageutbyggingen blir fullført. Et eget tilskudd til de som etablerer nye plasser vil være en målrettet måte å stimulere til økt utbygging.

2. Barnehager i samsvar med barns og foreldres behov

2.1. Vurdere effektene av omleggingen av driftstilskuddet til flere oppholdstidskategorier og økte satser for deltidsplasser

Det stilles stadig økende krav til at barnehage tilbudet skal være fleksibelt; tilpasset barns og foreldres behov. Videre ser det ut til at ønsket om økt valgfrihet har ført til økt etterspørsel etter fleksible barnehage tilbud med varierte oppholdstider. Omleggingen av driftstilskuddet per 1.8.1999 skal gjøre det enklere og økonomisk mer gunstig for barnehagene å tilby plasser med korte oppholdstider. Departementet vil følge opp hvordan denne omleggingen slår ut. Barnehagestatistikken for 1999 vil kunne gi en første indikasjon på hvordan de nye oppholdstidene blir brukt.

2.2 Gi informasjon bl. a. til kommunene om ulike barnehagetyper

Departementet vil videreføre arbeidet med å spre informasjon som kan bidra til å videreutvikle sektoren. Fylkesmennene bidrar med viktig erfaringsspredning på dette området.

3. Bidra til å ivareta og styrke barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold

3.1. Via fylkesmennene bistå kommunene slik at det legges til rette for kvalitetsutvikling i barnehagene

Landets barnehager har jevnt over god kvalitet. Regjeringens mål er å ivareta og videreutvikle barnehagens kvalitet og pedagogiske innhold. Høy bevissthet på rammeplanens mål og intensjoner på lokalt myndighetsnivå er viktig for at barnehagene får gode muligheter til å ivareta alle sine oppgaver. Dette gjelder også i forhold til natur- og miljøvernspørsmål. Mange barnehager, deriblant såkalte "Grønne barnehager", arbeider aktivt med ulike miljøprosjekt.

Kommunene har som barnehagemyndighet en sentral rolle i utvikling av alle barnehagers kvalitet, kompetanse og faglige utvikling. Det er nødvendig at kommuner og private eiere aktivt tilrettelegger endringsarbeid bl.a. kompetansetiltak, nettverk og lokale utviklingstiltak.

Fylkesmennene skal også i 2000 følge opp kommunene med sikte på å utvikle et helhetlig barnehagetilbud hvor organisering, kvalitet, pedagogisk innhold og utforming av tilbudet innrettes mot å gi barn og foreldre et tilbud tilpasset deres behov. Situasjonen i kommunene varierer mye, og fylkesmennenes oppfølging av kommunene må tilpasses de problemstillinger som er aktuelle i den enkelte kommune. Det må legges vekt på å tilrettelegge fleksible løsninger for familier som ønsker å kombinere barnehageplass og kontantstøtte, utarbeide planer for videre utbygging og tilpasning til full behovsdekning, og å følge opp erfaringene med innføring av rammeplanen.

Departementet er bekymret for den lave søkningen til førskolelærerutdanningen. Barne- og familiedepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet vil drøfte felles utfordringer med hensyn til rekruttering til førskolelærerutdanningen. Dette vil departementet komme tilbake til i stortingsmeldingen om barnehager.

Departementet vil i samarbeid med berørte departementer følge opp undersøkelsen som skal kartlegge kommunenes oppfølging av kravene fastsatt i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler.

I stortingsmeldingen om barnehager vil Regjeringen drøfte problemstillinger og mulige tiltak vedrørende barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold og tilbud til barn med særlige behov.

4. Bidra til å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn med særlige behov

4.1 Videreføre tilskuddsordningene til grupper med særlige behov

Intensjonen med tilskudd til tospråklig assistanse er å legge forholdene til rette slik at kommuner og private eiere kan gi barn fra språklige og kulturelle minoriteter et godt og utviklende barnehagetilbud. En av de viktigste oppgavene for en barnehage er å bidra til at alle barna integreres i fellesskapet. De tospråklige assistentene har ansvar for å hjelpe barn med innvandrerbakgrunn til å forstå og bli forstått i barnehagen, slik at de integreres i det fellesskapet barnehagen utgjør. Tospråklige assistenter har ansvar for å gjøre barna kjent med egen kulturbakgrunn og stimulere barnas morsmål. De har også til oppgave å bidra til god kontakt mellom barnehagen og foreldrene.

I tillegg til det ordinære driftstilskuddet gis det et særskilt tilskudd til drift av samiske barnehager. Dette administreres og utbetales av fylkesmennene. Hensikten med

Barne- og familiedepartementet

tilskuddet er å dekke de ekstraavgifter som et samisk barnehagetilbud medfører, og dermed sikre at samiske barn i barnehagene får utvikle og styrke sitt samiske språk og sin kulturbakgrunn. I løpet av 2000 vil departementet i samarbeid med Sametinget legge til rette for overføring av tilskuddet til Sametinget fra og med 1. januar 2001.

Det gis også tilskudd til nyankomne flyktningers barn. Hensikten med tilskuddet er å gi kommuner mulighet til å tilby barn av nyankomne flyktninger et korttidsopphold i barnehage den første tiden de er i Norge, gjerne samtidig med at foreldrene får norskopplæring.

4.2 Videreføre gratis korttidstilbud for alle 5-åringer i bydel Gamle Oslo

Forsøksordningen med korttidstilbud i barnehage for samtlige 5-åringer i bydel Gamle Oslo har til hensikt å rekruttere barn med tospråklig bakgrunn til barnehage det siste året før skolestart. Barne- og familiedepartementet dekker merutgiftene ved drift av et inntil 20-timers ukentlig tilbud i forhold til det vanlige driftstilskuddet. Oslo kommune dekker utgiftene til investering. Forsøket evalueres løpende av NOVA og Høgskolen i Hedmark. Prosjekt og evaluering videreføres i 2000.

Tabell 856.6 Oversikt over delmål, aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Delmål	Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
1. Full behovsdekning	1.1 Videreføre øremerkede tilskudd til barnehager	Nye barnehageplasser til minst 6 000 nye barn i løpet av 2000. Av dette nye plasser til 4 000 barn over 3 år og til 2 000 barn under 3 år.
	1.2 Innføring av stimuleringstilskudd for etablering av nye barnehageplasser	
2. Barnehager i samsvar med barns og foreldres behov	2.1 Vurdere effektene av omleggingen av driftstilskuddet til flere oppholdstidskategorier og økte satser for deltidsplasser	
	2.2 Gi informasjon bl.a. til kommunene om ulike barnehagetyper	
3. Bidra til å ivareta og styrke barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold	3.1 Via fylkesmennene bistå kommunene slik at det legges til rette for kvalitetsutvikling i barnehagene	
4. Bidra til å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn med særlige behov	4.1 Videreføre tilskuddsordningene til grupper med særlige behov	
	4.2 Videreføre gratis kortids barnehagetilbud for alle 5-åringer i bydel 6 Gamle Oslo	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, *kan overføres*

Posten nyttes til forskings-, forsøks- og utviklingsarbeid.

Fylkesmennene har ansvar for informasjons- og utviklingstiltak rettet mot kommuner og barnehager. Slike tiltak er viktige for å nå den ønskede utbygging og utvikling på barnehagefeltet. Fylkesmennene vil som tidligere ha det økonomiske og administrative ansvaret for utviklingstiltakene. Etter at midlene er fordelt, har embetene stor grad av frihet når det gjelder å fordele midlene mellom de ulike tiltakene på en slik måte at måloppnåelsen blir best mulig.

Post 60 Driftstilskudd til barnehager, *overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844, post 70*

Bevilgninger fra denne posten nyttes i alt til 7 tilskuddsordninger. Dette er det ordinære driftstilskuddet til barnehager, tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming, tilskudd til tospråklig assistanse og tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn, tilskudd til samiske barnehager, driftstilskudd til barnehagetiltak på Svalbard og lønnstillegg til ansatte i Finnmark og Nord-Troms.

Bevilgningen er tenkt nyttet slik (1 000 kr):

	1999	2000
Ordinært driftstilskudd til barnehager	3 966 182	4 077 273
Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming	396 618	407 727
Tilskudd til tospråklige assistenter	82 000	82 000
Tilskudd til samiske barnehager	7 000	7 000
Tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn	6 000	6 000
Driftstilskudd til barnehagetiltak på Svalbard	2 100	2 500
Lønnstillegg til ansatte i Finnmark og Nord-Troms	2 000	1 500
Sum	4 461 900	4 584 000

Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner 2000-2004

Regjeringen foreslo i kommuneøkonomiproposisjonen for 1999 (St. prp. nr. 60 (1997-98)) å sette i gang et forsøk med å tildele øremerkede tilskudd som rammetilskudd i 20 kommuner. Stortinget sluttet seg til forslaget. Det er derfor trukket ut 301,5 mill. kroner fra 60-posten som vil bli overført til kap. 571 post 68 på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett. Se for øvrig omtale under kap. 571, post 68. Ordinært driftstilskudd til barnehager, tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming og tilskudd til tospråklig assistanse, inngår i ordningen. For de 20 forsøkskommunene innebærer ordningen at disse tre tilskuddsordningene skal fordeles som rammetilskudd.

Ordinært driftstilskudd til barnehager

Ordinært driftstilskudd til barnehager betales ut etter satser som varierer etter barnas ukentlige oppholdstid og alder. Under budsjettbehandlingen for 1999 vedtok Stortinget

Barne- og familiedepartementet

en endring av oppholdstidskategoriene og en økning av satsene for de korte oppholdstidene, gjeldende fra 1.8.1999. Hensikten var bl.a. å harmonisere barnehagetilskuddet til kontantstøttesatsene. Da revidert nasjonalbudsjett for 1999 ble vedtatt, ble 60-posten ytterligere økt. Deler av denne økningen ble benyttet til å øke satsene.

Målsetting

Det er et overordnet mål at alle foreldre som ønsker det skal få et barnehagetilbud til sine barn. Intensjonen med det ordinære driftstilskuddet til barnehager er derfor å bidra til å opprettholde driften og skape grunnlag for nyetablering av barnehageplasser. Tilskuddet er øremerket og gis til drift av både offentlige og private barnehager.

Tildelingskriterier

Det ordinære tilskuddet gis til alle godkjente barnehager. Driftstilskuddet til barnehager beregnes for hvert år basert på årsmeldingene fra barnehagene per 15.12. Det stilles ingen krav om kommunale egenandeler for å motta statlig driftstilskudd. Kommunene videreformidler tilskuddet til de private barnehagene. Dette er hjemlet i § 8 i barnehageloven. Nye barnehager får driftstilskudd utbetalt fra departementet via den enkelte kommune fra og med åpningsmåneden. I de 20 kommunene som deltar i forsøket med rammefinansiering av øremerkede tilskudd, vil det bli tildelt midler til drift av barnehager fra Kommunal- og regionaldepartementets kap. 571, post 68. I forsøkskommunene vil det således være den enkelte kommune som avgjør hvordan støtten til barnehagedrift skal fordeles.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal som barnehagemyndighet kontrollere at opplysninger gitt av eier om antall barn og oppholdstider er i overensstemmelse med de faktiske forhold, jf. barnehageloven §§8, 10 og 11.

Departementet stiller også krav om at alle ikke-kommunale barnehager fyller ut og sender inn en regnskapsblankett. Regnskapsdata for de kommunale barnehagene hentes fra kommuneregnskapene.

Rapport (1997-98)

Se resultatrapport.

Budsjettforslaget for 2000

Regjeringen foreslår at satsene og oppholdskategoriene som ble innført 1.8.1999, videreføres i 2000.

Tabell 856.7. Satser for driftstilskudd til barnehager for 2000 (kroner per år)

Oppholdstimer per uke	Barn født 1996	Barn født 1997
	og tidligere	og senere
0-8 timer	3 920	7 500
9-16 timer	7 850	15 000
17-24 timer	11 770	22 500
25-32 timer	15 690	30 000
33-40 timer	16 260	31 500
41 timer og mer	20 600	38 000

Barne- og familiedepartementet

Virksomheter godkjent som åpen barnehage omfattes ikke av omleggingen av driftstilskuddet fra 1.8.1999. For denne type barnehage gjelder egne satser. Driftstilskuddet gis for oppholdstid inntil 20 timer per uke. Regjeringen foreslår at disse satsene videreføres i 2000.

Tabell 856.8. Satser for driftstilskudd til åpne barnehager i 2000

Oppholdstid pr uke	Barn født 1996	Barn født 1997
	og tidligere	og senere
6-15 timer	3 880 kr	6 350 kr
16-20 timer	8 300 kr	15 450 kr

Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming

Målsetting

Etter barnehageloven har funksjonshemmede barn fortrinnsrett til barnehageplass dersom de har nytte av tilbudet. I tillegg til driftstilskuddssatsene gis 10 pst. som et øremerket tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming i barnehager. Målet med dette tilskuddet er å sikre at barnehagetilbudet tilrettelegges slik at funksjonshemmede barn kan motta et godt barnehagetilbud.

Tildelingskriterier

Midlene fordeles av kommunen etter søknad til de barnehager som har et tilbud til funksjonshemmede barn. Tilskuddet kan blant annet nyttes til å styrke barnehagens bemanning, til å redusere barnegruppens størrelse eller til innkjøp av særskilt materiell. Videre kan midlene nyttes til tegnspråkopplæring av kortere varighet for det faste personalet som har døve eller sterkt hørselshemmede barn i barnehagen. Dersom kommunen har ubenyttede midler til funksjonshemmede ved utgangen av året, kan disse benyttes til andre barnehageformål i kommunale og private barnehager.

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningene. Det stilles krav om at kommunene sender inn et eget regnskap til fylkesmennene som gir oversikt over bruken av midlene.

Rapport (1997-98)

I 1998 var det registrert i overkant av 3 300 barn som var tatt inn med fortrinnsrett. Dette er en liten reduksjon i forhold til 1997. Årsaken til dette kan ligge i at deknningen mange steder er så høy at barn med en funksjonshemming får barnehageplass uten bruk av fortrinnsretten hjemlet i barnehageloven. Departementet har ikke mottatt signaler om at barn med funksjonshemming ikke blir tildelt barnehageplass. Det antas derfor at de fleste barn med funksjonshemming får et barnehagetilbud dersom foreldrene ønsker det.

Budsjettforslaget for 2000

Regjeringen foreslår å videreføre ordningen med at tilskudd til funksjonshemmede i barnehage tilsvare 10 pst. av ordinært driftstilskudd til barnehager.

Tilskudd til tospråklig assistanse i barnehager

Målsetting

Det gis tilskudd til tospråklige assistenter som har et særlig ansvar for barn i barnehager som kommer fra språklige minoriteter, og til barn som har behov for tegnspråkopplæring. Målsettingen med tilskuddet er å legge forholdene til rette for at

Barne- og familiedepartementet

kommuner og private barnehageeiere skal gi barn fra språklige minoriteter et godt barnehagetilbud.

Tildelingskriterier

Det er en forutsetning for å få tilskuddet at barnehagen har ansatt en tospråklig assistent som snakker barnets språk. Tilskuddet gis etter antall timer assistentene arbeider med disse barna per uke og utbetales kommunene sammen med det ordinære driftstilskuddet. Barnehager som ansetter tospråklige assistenter, får tilskudd fra oppstartingsmåned. Tilskudd til tospråklig assistanse inngår i forsøket med rammefinansiering av øremerkede tilskudd. I de 20 kommunene som omfattes av forsøket vil det være opp til den enkelte kommune å fordele midler til tiltak i barnehage for barn fra språklige minoriteter.

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningene. Det stilles krav om at kommunene sender inn et eget regnskap til fylkesmennene som gir oversikt over bruken av midlene.

Rapport (1997-98)

8 877 barn fra minoritetsspråklig bakgrunn hadde plass i barnehage ved utgangen av 1998. Dette utgjør ca. 5 pst. av samtlige barn i barnehage. Det er den samme prosentandelen som i 1997. 51 pst. av minoritetsspråklige barn med barnehageplass fikk tilbud om tospråklig assistanse i 1998. Dette er en nedgang på 2 pst. i forhold til 1997. Slike årlige svingninger er naturlig all den tid bakgrunnen og behovene til de minoritetsspråklige barna varierer.

Tilskudd til tospråklige assistenter kan også brukes til å ansette assistenter som behersker tegnspråk dersom det er døve eller sterkt hørselshemmede barn i barnehagen. I 1998 ble det gitt tilskudd til 12 barn i 8 ulike kommuner. Ordningen var ny i 1997, og da hadde 4 barn i 4 ulike kommuner assistent som behersket tegnspråk. Dette tyder på at flere kommuner både ser betydningen av, og bruker ordningen. Departementet antar derfor at tilskuddet vil omfatte flere barn etterhvert som ordningen blir mer kjent og flere assistenter behersker tegnspråk.

Budsjettforslaget for 2000

Tilskuddssatsene fra 1999 foreslås videreført i 2000. Det gis kr 15 000 per år for barn som har tospråklig assistanse 6-25 timer per uke og kr 20 000 per år for barn med 26 timer eller mer per uke.

Tilskudd til samiske barnehager*Målsetting*

For å legge til rette for et samisk barnehagetilbud gis det et *særskilt* tilskudd til drift av samiske barnehager i tillegg til det ordinære driftstilskuddet. Tilskuddet kan gis til samiske barnehager eller til samiskspråklige barnegrupper i en norskspråklig barnehage, og skal dekke de ekstraavgifter et samisktalende tilbud medfører. Det er en målsetting at tilskuddet skal overføres fra departementet til Sametinget fra og med 1.1.2001.

Tildelingskriterier

Det skal fremgå av barnehagens vedtekter at barnehagen bygger på samisk språk og kultur. Det forutsettes også at noen av personalet, fortrinnsvis førskolelærer, skal være samisktalende.

Barne- og familiedepartementet

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningene. Det stilles krav om at barnehagene sender inn en egen rapport, samt regnskap som gir oversikt over bruken av midlene.

Rapport (1997-98)

56 samiske barnehager i 15 kommuner fikk tilskudd i 1998, og om lag 925 barn hadde plass i disse barnehagene. Økningen i antall barnehager som mottar samisk tilskudd, har sammenheng med økende interesse for å gi barn med samisk bakgrunn et barnehagetilbud som bygger på samisk språk og kultur.

Budsjettforslaget for 2000

Regjeringen foreslår at tilskuddssatsene fra 1999 videreføres i 2000. Det skilles mellom ordinære barnehager og familiebarnehager.

Tabell 856.9. Satser for tilskudd til samiske barnehager – Ordinære barnehager

Oppholdstimer per uke	Tilskuddssats per år per barnegruppe
6-15 timer	40 000 kr
16-30 timer	55 000 kr
31 timer eller mer	90 000 kr

Tabell 856.10. Satser for tilskudd til samiske barnehager - Familiebarnehager.

Antall hjem	Tilskuddssats per år
1-3	40 000 kr
4-5	55 000 kr
6 eller flere	90 000 kr

Tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn*Målsetting*

Målsettingen med tilskuddet er å gi kommunene mulighet til å integrere barn av nyankomne flyktninger i barnehage den første tiden i et nytt land. Tilskuddet gis også til barn av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag.

Tildelingskriterier

Tilskuddet omfatter et 15 timers barnehagetilbud i åtte måneder for barn av nyankomne flyktninger og personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Tilskuddet kan forlenges ut nærmeste kalender- eller skoleår. Tilskuddet gis hvis antallet nyankomne flyktningebarn er fire eller flere, men fylkesmannen kan gi dispensasjon dersom det av praktiske årsaker ikke er mulig å samle mer enn tre flyktningebarn i samme barnehage. Det kreves også at det er tilsatt tospråklig assistent i barnehagen.

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningene.

Barne- og familiedepartementet

Rapport (1997-98)

Antall kommuner som får tilskudd til midlertidig barnehage tilbud til nyankomne flyktnings barn varierer fra år til år. Dette er avhengig av antall flyktninger som bosetter seg i kommunen. I 1998 fikk 20 kommuner slikt tilskudd. Omlag 370 barn var omfattet av ordningen. Tilsvarende tall for 1997 var omlag 250 barn i 28 kommuner.

Departementet har erfart at ordningen fungerer etter hensikten med tanke på å gi flyktningebarna et barnehage tilbud når de er nytilflyttet til kommunen. Med et korttids barnehage tilbud til barna får foreldrene også bedre anledning til å følge norskundervisning.

Budsjettforslaget for 2000

Tilskuddet beregnes ut fra hvorvidt dette er et eget barnehage tilbud for flyktningebarn, et integrert tilbud med både norske barn og flyktningebarn eller et tilbud i familiebarnehage. Regjeringen foreslår at tilskuddsordningen videreføres fra 1999 til 2000.

Tilskudd til barnehage tiltak på Svalbard*Målsetting*

Målsettingen med tilskuddet er å bidra til drift av barnehager på Svalbard. Det utbetales driftstilskudd til barnehage tiltak på Svalbard etter ordinære satser.

Tildelingskriterier

Barnehageloven gjelder ikke for Svalbard, og dermed utløses ikke driftstilskuddet automatisk som for barnehager på fastlandet. Tilskuddet tildeles derfor etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle. Tilskuddet utbetales gjennom Sysselmannen.

Oppfølging og kontroll

Departementet har ansvaret for oppfølging og kontroll av tilskudd til drift av barnehager på Svalbard.

Rapport (1997-98)

Ved utgangen av 1998 var det 102 barn i 3 barnehager på Svalbard. To av barnehagene var offentlige barnehager.

Budsjettforslaget for 2000

Det utbetales driftstilskudd til barnehage tiltak på Svalbard etter ordinære satser. Se regjeringens forslag til ordinært driftstilskudd for 2000. I tillegg til driftstilskuddssatsene gis 10 pst. som et øremerket tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming i barnehager.

Lønnstillegg til ansatte i Finnmark og Nord-Troms*Målsetting*

Intensjonen med tilskuddet er å bedre tilgangen på førskolelærere i barnehagene i Finnmark og Nord-Troms.

Tildelingskriterier

Bevilgningen dekker lønnstillegg til førskolelærere ansatt som styrere eller pedagogiske ledere i barnehage og førskolelærere ansatt i kommunenes barnehageadministrasjon i Finnmark og Nord-Troms (kommunene Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord). For 2000 gis tilskuddet i de nevnte kommunene i de

Barne- og familiedepartementet

to fylkene der 30 pst. eller flere av de aktuelle stillingene er besatt med folk som har dispensasjon fra utdanningskravet.

Oppfølging og kontroll

Som barnehagemyndighet har kommunene ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningen.

Rapport (1997-98)

Tall fra SSB viser at det i 1998 var 85 pst. styrere med godkjent førskolelærerutdanning i Troms og 86 pst. i Finnmark. For pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning var andelene 79 pst. i Troms og 71 pst. i Finnmark.

Budsjettforslaget for 2000

Tilskuddet fra 1999 foreslås videreført i 2000.

Post 61 Stimuleringstilskudd, overslagsbevilgning*Målsetting*

I tråd med målsettingen om full behovsdekning, foreslår regjeringen at det innføres et statlig stimuleringstilskudd til etablering av nye barnehageplasser. Intensjonen med stimuleringstilskuddet er å øke takten i etableringen av nye plasser.

Tildelingskriterier

Regjeringen foreslår at stimuleringstilskuddet utgjør kroner 10 000 for etablering av en barnehageplass på ukentlig oppholdstid 33 timer og mer, og kroner 5 000 ved etablering av en barnehageplass på 32 timer eller mindre. Tilskuddet gis til ordinære barnehager og familiebarnehager. Departementet vil utarbeide nærmere retningslinjer for tildeling av stimuleringstilskuddet.

Budsjettforslaget for 2000

Det foreslås bevilget 45 mill. kr til ordningen.

Post 64 Prøveprosjekt Oslo indre øst*Målsetting*

Midlene på denne posten nyttes til gjennomføring av forsøksordningen med et 20 timers gratis pedagogisk tilbud for alle 5-åringer i bydel 6 i Oslo indre øst. Målsettingen er å øke andelen av 5-åringer i barnehage, samt å bedre språkopplæringen og integreringen av språklige minoriteter.

Tildelingskriterier

Prøveprosjekt Oslo indre øst skal gå over 3 år og ble startet høsten 1998. I forsøket vil bydelen få dekket alle merkostnader ved driften av korttidstilbudet. Dvs. at alle driftskostnadene utover det ordinære statlige driftstilskuddet for 17-24 timer dekkes. Posten vil også dekke andre prosjektrelaterte kostnader som administrasjon, prosjektlederstilling, kompetanseoppbygging, informasjonsarbeid og evaluering. Alle investeringskostnader knyttet til prosjektet, skal dekkes av Oslo kommune.

Oppfølging og kontroll

Bydelen rapporterer til departementet hvert halvår. I tillegg foregår det en løpende evaluering av prosjektet.

Rapport (1997-98)

Se Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Det er satt av 10 mill. kr til prosjektet i 2000.

Kap 0857 Barne - og ungdomstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>			5 062
70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	55 150	53 500	58 498
71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i> ¹⁾	9 691	8 750	3 933
72	Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet	4 000	100	4 103
73	Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	22 804	20 202	20 768
74	Ungdomssatsing i distriktene, <i>kan overføres</i>		2 800	2 878
79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v.	11 995	10 710	20 710
	Sum kap 0857	103 640	96 062	115 952

¹⁾ 5,062 mill. kr fra post 71 foreslås overført til nyopprettet post 50. Dette gjøres for å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsreglementet

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997 - 98).

1. Styrke et helhetlig arbeid for å bedre oppvekstmiljøet for barn og ungdom**1.1 Samordne offentlige initiativ og tiltak**

Som et ledd i arbeidet med å bedre samordningen av den statlige innsatsen for barn og ungdom opprettet regjeringen i 1998 et statssekretærutvalg for barne- og ungdomsspørsmål, ledet av statssekretæren i Barne- og familiedepartementet. Sentrale spørsmål som gjelder den statlige barne- og ungdomspolitikken blir drøftet og koordinert i utvalget.

Barne- og familiedepartementet har videreført arbeidet med utgivelse av en statlig publikasjon som presenterer mål og retningslinjer for barne- og ungdomspolitikken. I 1998 ble publikasjonen for første gang presentert som et klart statlig samordningsredskap og utgitt etterat statsbudsjettet var vedtatt. Publikasjonen distribueres bredt til kommuner, fylker, barne- og ungdomsorganisasjoner m.v.

Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet ble igangsatt av departementet i 1998. Målet er å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene. Å bedre barn og ungdom sine muligheter til deltakelse, medvirkning og mestring står sentralt. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes. Lokal mobilisering og frivillig innsats er viktige stikkord for satsingen. Gjennom programmet ble det høsten 1998 gitt støtte til utviklingsarbeid i 10 kommuner: Kristiansand, Tromsø, Drammen, Sandnes, Bøler bydel i Oslo, Stord, Lørenskog, Tjeldsund, Eidskog og Tana. I tre av kommunene gjennomføres også en særlig satsing i skolen. Skolesatsingen skjer i samarbeid med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Videre har Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner fått tildelt midler til innsats i regi av lokale frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene og ungdomsgrupper i alle kommunene. Målet å få til en bred satsing for å styrke oppvekstmiljøet i alle landets kommuner.

1.2 Stimulerer barn og ungdoms egen innsats, engasjement og medvirkning

I arbeidet med å skape et godt oppvekstmiljø er det avgjørende at barn og ungdom engasjerer seg. Barne- og familiedepartementet har videreført dialogen og samarbeidet

Barne- og familiedepartementet

med barn og ungdom gjennom konferanser, høringer, informasjon, erfaringsspredning og økonomisk støtte til ungdoms egen innsats - og gjennom etableringen av Ungdommens demokratiforum. Samarbeid med frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper har stått sentralt.

1.3 Redusere vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme

Barne- og familiedepartementet har styrket innsatsen for å bekjempe vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene. *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* og støtte til arbeid i større byer har stått sentralt. Gjennom tilskuddsordningen Ungdomstiltak i større bysamfunn er det gitt støtte til en rekke prosjekter, ungdomsgrupper og organisasjoner som arbeider for å motvirke vold, rus og kriminalitet. For eksempel kan 19 av 51 prosjekter som fikk tilskudd i Oslo i 1998 karakteriseres som spesifikt kriminalitets- og rusforebyggende. Det ble også gitt støtte til strakstiltak i Oslo for å møte akutte problemer i enkelte ungdomsmiljøer og til konflikthåndtering

Videre ble det gitt støtte til forskning og kompetanseoppbygging på området, blant annet en forskningsgruppe om mobbing og asosial atferd ved Universitet i Bergen. Det ble og lagt fram resultater av en undersøkelse om vold og gjengatferd i Oslo, i regi av Norsk institutt for by- og regionforskning og Ungdom mot vold. Departementet har og gitt støtte til prosjekt *Exit* som gjennomføres av organisasjonen Voksne for barn. Prosjektet har som mål å hjelpe unge i ekstremistiske og nasjonalistiske grupper til å komme ut av disse miljøene samt hindre nyrekruttering. Regjeringen sin tiltaksplan *Trygghet i sentrum* som ble lagt fram høsten 1998 gir oversikt over den statlige innsatsen på området.

2. Styrke arbeidet for økt deltakelse og medvirkning fra barn og ungdom i utviklingen av samfunnet

2.1 Utvikle metoder og modeller for medvirkning i kommunal planlegging, i utviklingen av fritidstilbud og styrket erfaringsformidling

Departementet har støttet utviklingsprosjekter hvor kommuner og fylker utvikler og prøver ut nye metoder for medvirkning fra barn og ungdom. Erfaringer fra prosjektene spres gjennom departementets informasjonsvirksomhet.

Departementet har hatt et spesielt samarbeid med Hedmark hvor det ble arrangert en erfaringskonferanse, et læringstorg. Rapporten fra konferansen ble sendt alle landets kommuner våren 1999. Ungdommens fylkesting i Hedmark har fått støtte til utvikling av skoleringsmaterieell til bruk av ungdom når de skal medvirke i plan- og beslutningsprosesser på kommunalt og fylkeskommunalt nivå.

Ungdommens demokratiforum ble oppnevnt i desember 1998. Gjennom forumet skal ungdom gi innspill til sentrale og lokale myndigheter om hvordan det kan legges til rette for økt medvirkning og innflytelse fra barn og ungdom innenfor ulike arenaer; skole, fritid, nærmiljø etc. Forumet skal stimulere til debatt og arbeide i åpen dialog med ulike ungdomsmiljø. Forumet skal i første omgang fungere for en periode på to år.

2.2 Kommuner motiveres til å styrke arbeidet med barn og unges medvirkning i plan- og beslutningsprosesser

I samarbeid mellom flere departementer ble det i 1998 arrangert en konferanse for ulike etater på fylkesnivået som har ansvar for veiledning av kommunene om oppfølging av Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging, og ordningen med barnerepresentant. En ny faktaperm for barnerepresentantene ble ferdiggjort og distribuert til kommunene tidlig i 1999.

Departementet har fortsatt lagt vekt på ide- og erfaringsformidling for å motivere kommunene til å styrke barn og ungdoms medvirkning i plan- og beslutningsprosesser.

2.3 Økt kunnskap om FNs konvensjon om barnets rettigheter

Norges andre rapport om oppfølging av FNs barnekonvensjonen ble levert til FN i juni 1998.

Det viktigste arrangementet for å gjøre FNs barnekonvensjon kjent var *Barnehøring '98*. Med støtte fra departementet sendte Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) barnekonvensjonen på høring til rundt 300 lokallag i sju landsomfattende barneorganisasjoner. Den lokale aktiviteten over hele landet resulterte i mange innspill. 60 barn i alderen 10-14 år ble plukket ut til å delta på den nasjonale *Barnehøring '98* som ble arrangert under menneskerettsfestivalen *Dugnad' 98* i desember. Det er utgitt en bok med presentasjon av resultatene fra høringen.

I mars 1998 ble det arrangert en regjeringshøring om FNs barnekonvensjon. Initiativtaker var Forum for Barnekonvensjonen. Medlemmer av regjeringen ble bedt om å svare på konkrete spørsmål fra organisasjoner som arbeider for og med barn i Norge. Det er utarbeidet rapport fra høringen.

2.4 Innlemme FN konvensjonen i norsk lov

Regjeringen har uttalt at den vil fullføre arbeidet med å innarbeide FNs barnekonvensjon i norsk lovverk. I Ot. prp. Nr. 3 (1998-99) *Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (menneskerettsloven) drøftet man også inkorporering av barnekonvensjonen i norsk rett. Det ble konkludert med at bare hovedkonvensjonene skulle inkorporeres i første omgang. Det ble imidlertid understreket at lovforslaget ikke var til hinder for at andre konvensjoner kunne inkorporeres senere, og at regjeringen i den forbindelse vil prioritere FNs barnekonvensjon.

2.5 Informasjon til barn og ungdom styrkes

Magasinet UNG er et tverrdepartementalt informasjonsmagasin som distribueres til elever i 9.-10. klasse ved landets grunnskoler. Magasinet kom ut med tre nummer i 1998. Fra 1998 overtok Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) redaktøransvar og administrasjon av magasinet.

Barne- og familiedepartementet har støttet forprosjektet *Prosjekt medieevv*. Forprosjektet har utarbeidet en modell for et Internettbasert knutepunkt med interaktive kurs og andre aktuelle tilbud for medieverkstedene for barn og ungdom, skoler og medieinteressert barn og ungdom.

Pusterommet er en Internettside om vold og mobbing som i en utviklings- og forsøksperiode har vært drevet av Høyskolen i Vestfold, med tilskudd fra Barne- og familiedepartementet. *Pusterommet* vil bli etablert som et permanent tilbud fra 1999.

Barne- og familiedepartementet har i samarbeid med Kulturdepartementet, Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Barneombudet og FN-Sambandet i Norge tatt initiativ til et samarbeid med UNICEF om å bedre grunnlaget for å vurdere nye tiltak, nasjonalt og internasjonalt, for å virkeliggjøre de rettigheter FNs barnekonvensjon gir barn og unge på medieområdet. Resultatet av arbeidet vil bli lagt fram på en Internasjonal Workshop i Norge høsten 1999.

3. Bidra til en samordnet og helhetlig barne- og ungdomspolitik

3.1 Kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn stimuleres til å gjennomføre Regjeringens barne- og ungdomspolitik

Barne- og familiedepartementet har videreført samarbeidet med kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn om styrking og utvikling av barne- og ungdomspolitikken lokalt. Støtte til lokalt utviklingsarbeid, informasjon og erfaringsformidling har stått sentralt. Som et ledd i arbeidet med å styrke samordningen av barne- og ungdomspolitikken har regjeringen opprettet et eget statssekretærutvalg for

Barne- og familiedepartementet

barne- og ungdomsspørsmål. Målet er blant annet å samordne statlige initiativ bedre slik at regjeringen kommer med enhetlige og klare meldinger til kommunene.

3.2 Nytt regelverk for barne- og ungdomsorganisasjonene følges opp

1. januar 1998 trådte ny forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i kraft. Den nye forskriften har medført økt behov for veiledning og informasjon hos organisasjonene. Antall organisasjoner som er trukket ut i kontroll er økt i forhold til tidligere år. I 1999 vil departementet gjennomgå forskriften på nytt på bakgrunn av erfaringene fra 1998.

Fordelingsutvalget sitt sekretariat var gjenstand for en omorganisering i 1998. Sekretariatet fikk tilført en ny stilling og ligger nå hos Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK), som ble opprettet i 1998.

I 1998 mottok 64 organisasjoner grunnstøtte til nasjonalt arbeid, 31 organisasjoner tilskudd til nasjonale prosjekter, 41 organisasjoner grunnstøtte til internasjonalt arbeid og 10 organisasjoner tilskudd til internasjonale prosjekter. Prosjekttilskuddene har særlig gått til organisasjonsutvikling og flerkulturelt arbeid.

Departementet bevilget i 1998 midler til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) for å iverksette *Idébanken* og til videreutvikling av LNU sitt flerkulturelle arbeid. *Idébanken* er en tilskuddsordning for å stimulere barne- og ungdomsorganisasjoner, ungdomsgrupper og innvanderorganisasjoner til flerkulturelt arbeid.

3.3 Økt deltakelse i fritidsaktiviteter for barn og ungdom med funksjonshemninger

Departementet har deltatt i arbeidet med utarbeiding av ny handlingsplan for funksjonshemmede og støttet forskning og modellutvikling for deltakelse og medvirkning. Departementet har også deltatt i planlegging og gitt støtte til konferansen *Samspill 99*.

3.4 Samiske barns og ungdoms behov og rettigheter ivaretas i kommuner med samisk bosetting

Sametinget har igangsatt et barne- og ungdomsprosjekt som støttes av departementet. I prosjektet skal tiltak som er foreslått i den samiske barne- og ungdomsplanen operasjonaliseres, prioriteres og innarbeides i Sametingets plan for sametingsperioden.

Departementet tok i 1998 initiativ til et samarbeid med Tana kommune gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet*. En av målsettingene med programmet er å gi barn og ungdom økte muligheter til å delta aktivt i utformingen av sitt eget oppvekstmiljø. Tana ble valgt ut fordi samiske barns og ungdoms oppvekstmiljø er et viktig satsingsområde for regjeringen.

3.5 Fylkeskommuner og kommuner får bedre tilgang på statistikk om barn og ungdom

På oppdrag fra departementet har Statistisk sentralbyrå (SSB) sammenfattet statistikk om barn og unge i en egen publikasjonsserie *Barn og unge. Aktuell statistikk*. Serien utgis både som en landspublikasjon og 19 fylkespublikasjoner. Den er distribuert til fylker og kommuner og er tilgjengelig på Internett. Tabellene blir jevnlig oppdatert av SSB på Internett. Publikasjonene er ment som en hjelp til alle som arbeider med og er opptatt av barne- og ungdomsspørsmål, og for planleggere og politikere i kommuner og fylker.

4. Utvikle arbeidet med integrering, deltaking og tiltak for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn

4.1 Økt integrering, deltaking og medvirkning fra barn og ungdom med innvandrerbakgrunn

Handlingsplanen for barn og ungdom med innvandrer- eller flyktningbakgrunn ble lagt fram i januar 1996 og danner basis for Barne- og familiedepartementets arbeid på området. Planen er tverrdepartemental og har nærmere 70 tiltak som spenner mellom helse, utdanning og fritid. Oppfølging av planen koordineres av departementet. En oppsummering av status er foretatt to ganger og kan vise til stor aktivitet.

Barn og ungdom med flyktning- og innvandrerbakgrunn er en viktig målgruppe i departementets generelle arbeid med å sikre barn og ungdom gode oppvekst- og levekår. Virkemidlene som benyttes ligger innen barnevernet, i tilskuddsordningen til *Ungdomstiltak i større bysamfunn* og tilskuddene til forskning og utviklingsarbeid. I tillegg har departementet tatt initiativ til flere forskningsprosjekter som kartlegger sosialisering og karriereutvikling for denne gruppen unge.

I desember 1998 la departementet fram *Handlingsplan mot tvangsekteskap*. Planen er utarbeidet i samarbeid med flere departementer. En rekke frivillige organisasjoner, minoritetsgrupper og offentlige instanser har bidratt med bakgrunnsinformasjon og med forslag til tiltak. Handlingsplanen har to hovedformål: Å forebygge at ungdom utsettes for tvangsekteskap og å gi hjelp og støtte til de ungdommer som utsettes for, eller har vært utsatt for tvangsekteskap.

5. Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

5.1 Bidra til utviklingen av Europarådets arbeid på barne- og ungdomsområdet

Departementet har deltatt i arbeidet til Europarådets styringskomite for ungdomsspørsmål, og bidratt til Ministerkomiteens arbeid med å utarbeide nye målsettinger og prioriteringer for Europarådets arbeid med ungdomspolitiske spørsmål. Departementet deltok også på Europarådets konferanse for statsråder med ansvar for ungdomsspørsmål i Romania i 1998.

Som en oppfølgingen av Europarådets toppmøte i 1997, har en gjennomgått styringsstrukturen for ungdomsarbeidet. Ministerkomiteen har vedtatt en enklere og klarere samarbeidsform mellom medlemslandene og ikke-statlige organisasjoner. Den nye styringsstrukturen trådte i kraft 1. januar 1999.

Som en oppfølging av toppmøtet i 1997, har Europarådet vedtatt et særskilt barneprogram i 1998. Norge har gitt et frivillig bidrag på 1 million kroner til gjennomføringen av programmet.

5.2 Delta aktivt i utviklingen av EUs politikk på barne- og ungdomsområdet innenfor rammen av EØS-avtalen, bl.a. gjennom utvekslingsprogram

Departementet støtter det internasjonale samarbeidet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gjennom en egen tilskuddsordning.

Innenfor rammen av EØS-avtalen deltar Norge i ungdomsutvekslingsprogrammet *Youth for Europe* og programmet *Europeisk volontørtjeneste*. I 1998 ble det gitt tilskudd fra *Youth for Europe* programmet til 83 prosjekter med til sammen 1099 norske deltakere. Dessuten deltok 91 norske ungdommer i sentrale prosjekter. Programmet *Europeisk volontørtjeneste* kom først i gang fra august 1998. 13 norske ungdommer deltok i en frivillig tjeneste i utlandet, mens det var 8 utenlandske volontører i Norge i 1998.

Europakommisjonen fremmet i 1998 forslag om et nytt ungdomsprogram for perioden 2000-04. Det nye programmet, som i stor grad er en videreføring av de to programmene som løper fram til 31. desember 1999, er ment å være ett ledd i framtidige satsing innen utdanning, opplæring og ungdomsspørsmål. Forslaget om nytt ungdomsprogram blir behandlet av EUs Råd og Europaparlamentet i 1999.

5.3 Utvikle bilateralt samarbeid med europeiske land på hele barne- og ungdomsområdet

Barne- og familiedepartementet deltok i juni 1998 på en konferanse i Sverige for statsråder med ansvar for ungdomsspørsmål i landene i Østersjøregionen. Konferansen vedtok en handlingsplan for fremme av samarbeidet på det ungdomspolitiske området i regionen. Departementet har tatt initiativ til et nærmere bilateralt samarbeid med Litauen på barne- og ungdomsområdet.

6. Oppvekst- og levekårene for barn og ungdom i de større byene bedres

6.1 Satsingen videreføres og resultatene av evalueringen av enkelte prosjekter og tiltak følges opp

Barne- og familiedepartementet forvalter tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* som i 1998 omfattet bykommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad og Skien. Byene kunne søke om midler til gjennomføring av tiltak, forsøksprosjekter og investeringer for ungdom i alderen 12 til 25 år. I 1998 ble det åpnet for å gi bykommunene tilskudd til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter.

Det ble gitt tilskudd til 78 tiltak og prosjekter i de ni byene. Departementet har prioritert arbeid og innsats som tar sikte på å bedre oppvekst- og levekår for ungdom. Å bedre deltakelse, likestilling og integrering av ungdom med innvandrerbakgrunn i det norske samfunnet, har vært en prioritert oppgave. Som et ledd i tilskuddsordningen, har departementet siden 1992 gjennomført en spesiell satsing i Oslo, Bergen og Trondheim. Om lag 76 prosent av departementets bevilgning i 1998 ble tildelt Oslo, Bergen og Trondheim. Oslo står i en særstilling i spesialsatsingen. De syv bydelene; Sagene Torshov, Grünerløkka Sofienberg, Gamle Oslo, Søndre Nordstrand, Furuset, Stovner og Romsås har blitt prioritert. Ved fordeling av midler er arbeid og innsats for ungdom med innvandrerbakgrunn i bydeler i Oslo indre øst prioritert. Oslo ble i 1998 tildelt om lag 53 prosent av den samlede bevilgningen til ungdomstiltak i større bysamfunn.

Det har vært avholdt en faglig konferanse for bykommunene. Departementet utarbeidet i 1998 en database over tiltak og prosjekter innenfor tilskuddsordningen og en veileder for rapportarbeid. Dette er et ledd i arbeidet med å gjennomgå og videreutvikle tilskuddsordningen. I 1998 ble det også gitt støtte til evaluering av storbyordningen. Det ble lagt fram forskningsbaserte resultater fra ungdomsundersøkelser i Skien og Bergen.

6.2 Bidra til gjennomføringen av handlingsprogrammet for Oslo indre øst

Staten inngikk i 1997 en avtale med Oslo kommune om et gjensidig handlingsprogram over en 10 års periode for å bedre levekårene i Oslo indre øst. Departementet har deltatt både i styringsgruppen og i ulike arbeidsgrupper, og bidratt til gjennomføring av arbeid og innsats rettet mot barn og unge innen rammen av programmet. Som et ledd i arbeidet med handlingsprogrammet ble bydel Sagene Torshov fra 1998 inkludert i departementets spesialsatsing innenfor tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*.

Tilstandsvurdering

Å sikre barn og ungdom et godt oppvekstmiljø er blant regjeringens viktigste satsingsområder. Barn og ungdom har særskilte behov, interesser og rettigheter som må sikres gjennom tilrettelegging av en helhetlig barne- og ungdomspolitik, både lokalt

Barne- og familiedepartementet

og nasjonalt. For å bidra til dette er det nødvendig med et godt samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og mellom myndighetene, barn og ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner og grupper. Som et ledd i arbeidet med å sikre et helhetlig arbeid har regjeringen opprettet et statssekretærutvalg for barne- og ungdomsspørsmål.

Gode oppvekstmiljøer

Barne- og familiedepartementet ser det som viktig å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. Det er av betydning at lokale myndigheter legger opp et planmessig arbeid for å styrke oppvekstmiljøet, og at en ser sammenhengen mellom offentlig arbeid og innsats i regi av frivillige organisasjoner og grupper. For å bidra til dette er det ønskelig at kommunene tar initiativ til dialog og samarbeid med barn og ungdom, med frivillige organisasjoner og grupper, med foreldre og andre ressurspersoner - og gjennom et slikt samarbeid komme fram til en strategi eller plan for hvordan en i fellesskap kan bedre oppvekstmiljøet lokalt. Som et ledd i arbeidet med å bedre oppvekstmiljøet gjennomfører Barne- og familiedepartementet i samarbeid med andre departementer *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet*. Målet er å få til en styrket innsats for å bedre oppvekstmiljøet i alle landets kommuner.

Deltakelse og innflytelse

Barn og ungdom har liten innflytelse i dagens samfunn, og deltar i for liten grad i utforming av politikk på aktuelle samfunnsområder. Det er et mål at alle landets kommuner legger opp et systematisk arbeid for å trekke barn og ungdom aktivt inn i arbeidet for å bedre oppvekstmiljøet - både i skolen, i fritiden, i nærmiljøet og gjennom deltakelse i kommunale plan- og beslutningsprosesser. I dag har om lag en tredjedel av landets kommuner innført en eller annen form for systematisk medvirkning hvor barn og ungdom får delta i utforming av lokal barne- og ungdomspolitik. Varierte lokalmiljø gjør at det er behov for ulike modeller for medvirkning. Som en del av et medvirkningsopplegg har mange kommuner valgt å sette av en sum penger som barn og ungdom selv kan bestemme bruken av. Dette er en av metodene som brukes, og utviklingen av metoder og modeller for medvirkning er etter departementets syn positiv. Det synes likevel å være langt igjen før barn og ungdom får reell innflytelse i mangfoldet av saker som angår dem.

Ungdommens demokratiforum er opprettet for å sikre ungdom større deltakelse og innflytelse i samfunnsutviklingen. Forumet består av 16 ungdommer mellom 15 og 27 år fra ulike ungdomsmiljø, organisasjoner og grupper over hele landet. Forumet startet sitt arbeid i 1999 og er i første omgang nedsatt for en periode på to år. I løpet av funksjonsperioden skal forumet fremme forslag og komme med innspill til barne- og familieministeren om hvordan ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnsutviklingen kan styrkes.

Deltakelse og engasjement i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner står sentralt blant barn og ungdom. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er et av barn og ungdoms viktigste talerør i samfunnet. Dessuten utgjør de en arena der aktive samfunnsmedlemmer i ung alder har mulighet til å ta ansvar og få innflytelse. Videre gir frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner tilbud til barn og unge om et sted der de kan dyrke sine interesser på egne premisser. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er en sentral samarbeidspartner i regjeringens arbeid for å bedre barn og ungdoms oppvekstkår og innflytelse i samfunnsutviklingen.

Innsats mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme

Barn og ungdom har krav på å vokse opp under trygge og gode betingelser. For å sikre dette er det behov for å styrke innsatsen mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene. Både statlige og lokale myndigheter har et viktig ansvar her. På kort sikt må fokus rettes mot å løse problemer som oppstår, gjennom offensive og målrettede satsinger. Det langsiktige arbeidet med hovedvekt på forebyggende arbeid er likevel viktigst. For å sikre et godt arbeid er det behov for et godt samspill

Barne- og familiedepartementet

mellom statlige og lokale myndigheter, og en bedre koordinering av innsatsen. Samtidig er det nødvendig å trekke barn og ungdom, foreldrene, frivillige organisasjoner og grupper aktivt inn i arbeidet. Oppfølging av handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet som regjeringen legger fram høsten 1999 vil stå sentralt i departementets arbeid på området.

Trygge og inkluderende bysamfunn

Departementet ser det som viktig å stimulere til at barn og ungdom over hele landet sikres gode oppvekst- og levekår. Barn og ungdom i de større byene møter ofte andre utfordringer og problemer enn barn og ungdom i andre deler av landet, og oppvekstvilkårene kan for mange være vanskelige. Bymiljøet gir rom for mange fritidsaktiviteter, men har også negative miljøer med vold, kriminalitet og rus som kan skape utrygghet og dårlige oppvekst- og levekår. Det er derfor viktig at byene støtter opp om trygge og meningsfylte fritidsaktiviteter hvor barn og unge kan få benytte sine ressurser på en positiv måte. Negative utviklingstrekk i ungdomsmiljøene må bekjempes. Departementet vil fortsatt støtte opp om arbeid og innsats som tar sikte på å bedre oppvekst- og levekår for barn og ungdom i større bysamfunn.

Innsats for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn står sentralt i arbeidet med å tilrettelegge for trygge og inkluderende bysamfunn. Levekårsundersøkelser viser at dårlige levekår er mer utbredt blant innvandrere fra ikke-vestlige land enn nordmenn. For at alle barn og ungdommer med flyktning- og innvandrerbakgrunn skal ha samme muligheter, rettigheter og plikter som andre barn og unge i det norske samfunnet, må det på en del områder settes inn en særlig innsats. Unge som har en uheldig livsførsel eller som er på vei til å bryte med familie, skole eller jobb trenger oppfølging. Det er viktig å bidra til at unge ikke blir diskriminert, utstøtt og marginalisert. I de senere årene har departementet registrert en økning av henvendelser fra unge med innvandrerbakgrunn som ønsker å bedre oppvekst- og levekår for ungdom. Dette er et engasjement som departementet ønsker å støtte opp om og bygge videre på.

Attraktive distriktskommuner

Ungdom er en sentral målgruppe for regjeringen sin distriktpolitiske satsing. Departementet vil bidra til å styrke og videreutvikle innsatsen overfor ungdom i distriktskommuner i tråd med signalene i kommunal- og regionalministerens *Distrikts- og regionalpolitisk redegjørelse 1999*. For å få til en god innsats er det viktig at kommunene legger opp til et planmessig arbeid for å styrke ungdomsmiljøet gjennom et samspill mellom ungdom og kommunale myndigheter. Departementet sin støtteordningen til ungdomssatsing i distriktene vil bli videreført. Målet er at ungdom får en positiv holdning til en framtid lokalt, og at de ser verdien av å engasjere seg.

Levekår for lesbiske og homofile

En nylig utkommet forskningsrapport om levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn (NOVA, 1999) viser blant annet at ungdom som er i en avklaringsprosess omkring egen seksuell legning har det vanskelig. Ungdom som står frem som lesbiske eller homofile er redde for negative reaksjoner både i samfunnet generelt og fra sine nærmeste. De unge har problemer med selvaksept og selverkjennelse, og en del har opplevd diskriminering, trakassering og vold. Det er spesielt urovekkende at hver fjerde kvinne og mann under 25 år i undersøkelsen oppgir at de har minst ett selvmordsforsøk bak seg. Departementet har støttet nettverksbyggende tiltak for ungdom innenfor de lesbiskes og homofiles organisasjoner, og vil fortsatt støtte arbeid som tar sikte på å bedre levekårene for unge lesbiske og homofile.

Ungdom med funksjonshemninger

I en ny rapport om oppvekstsituasjonen for ungdom med fysiske funksjonshemninger (NOVA, 1998) fremkommer det blant annet at funksjonshemmet ungdom gjennomgående har et noe lavere aktivitetsnivå i fritiden enn ikke - funksjonshemmede.

Barne- og familiedepartementet

Lavest er aktivitetsnivået blant bevegelseshemmet ungdom. Videre er det mye som tyder på at funksjonshemmet ungdom i mindre grad enn andre unge har tilgang på samhandlingsarenaer på skolen som ikke er knyttet til kunnskapsformidling. Kultur-, fritids- og skolearenaene må i større grad utformes og tilrettelegges slik at det gir muligheter for aktiv deltakelse for ulike grupper av funksjonshemmede. Dette vil kreve en bedre fysisk planlegging, men også en dialog med de funksjonshemmedes organisasjoner i planlegging og utforming av tilbudene. Departementet ser det som viktig å bidra til dette arbeidet.

Medier og informasjonsteknologi

Videreutviklingen av medier og informasjonsteknologi gjør at rammebetingelsene for oppvekst og utvikling endres. Dette gjelder i forhold til skolegang, fremtidig arbeidsliv og for deltakelse på kultur- og fritidsområdet. Skillene mellom informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og tradisjonelle medier blir stadig mer flytende. Dette innebærer at mediepolitikken og politikken for barn og ungdom på IKT-området må sees i sammenheng. Ulik tilgang på informasjonsteknologi kan føre til økende forskjeller blant barn og ungdom. Det er et mål å legge forholdene til rette slik at barn og ungdom sikres kunnskap om, og tilgang til de nye informasjonskanalene. Departementet vil samarbeide med andre departementer for å videreutvikle og styrke offentlig informasjon til barn og ungdom. Departementet vil også i samarbeid med andre departementer bidra til å styrke barns og ungdoms muligheter til å delta i medieproduksjon.

Internasjonalt samarbeid i forhold til medie- og IKT-spørsmål er nødvendig for å sikre barns og ungdoms interesser, behov og rettigheter. Norge vil gjennom EØS-avtalen delta i EU's handlingsplan for uheldig og ulovlig bruk av Internett. Handlingsplanen vil gi muligheter for utvikling av arbeid både nasjonalt og internasjonalt.

Behov for forskning

Forskning og utviklingsarbeid skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår. Det er ønskelig å videreutvikle et langsiktig teoretisk perspektiv på samfunnsutviklingen, så vel som mer avgrensede undersøkelser av aktuelle problemstillinger. Departementet ser det som ønskelig med forskning på områder som: Barn og unges livssituasjon, velferd og levekår, betydningen av offentlig politikk og velferdstiltak, betydningen av familiemønster, foreldres levekår og livssituasjon og slekt, generasjon og nettverk. Videre er det ønskelig med forskning som belyser barns og ungdoms medvirkning og innflytelse, barn og ungdom og media, foreldre- og barneroller i et flerkulturelt samfunn, forskning om gjengdannelse og gjengatferd, og forskning om vold inkludert seksualisert vold. Departementet vil fortsatt støtte opp om barne- og ungdomsforskning.

Internasjonalt samarbeid

Utviklingen i samfunnet finner sted i et komplekst system av økonomiske og kulturelle påvirkninger på tvers av landegrensene. Den norske regjeringens utfordringer når det gjelder realiseringen av FNs barnekonvensjon har derfor mange fellestrekk med andre lands utfordringer. Det internasjonale samarbeidet er av stor betydning og vil bli fulgt opp.

Det er en viktig at barn og ungdom får anledning til å delta i internasjonalt samarbeid og at de får forståelse av andre lands kulturelle og sosiale tradisjoner. Det nordiske samarbeidet har lang tradisjon og har bidratt til et sterkt samhold mellom de nordiske nasjoner. Det regionale samarbeidet med nærområdene i Barentsregionen og Østersjøregionen må utvikles i samme retning, og det kan bidra til utvikling og utbygging av demokratiske tradisjoner i området. Situasjonen på Balkan er en særlig utfordring for ungdommen. Departementet må legge forholdene til rette for at organisasjoner og ungdomsgrupper kan gi et aktivt bidrag til gjenoppbygging og utvikling av landene i området. Gjennom EØS-avtalen og vår deltakelse i EUs ulike programmer, har ungdom i Norge gode muligheter til kontakt og samarbeid med

ungdom i andre land. Det er viktig at denne muligheten opprettholdes ved at Norge deltar i EUs nye program på ungdomsområdet, som skal starte opp i 2000.

Strategier og tiltak

1. Bedre oppvekstmiljøet gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik

1.1 Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter

Barne- og familiedepartementet ser det som viktig å bidra til at samarbeidet mellom departementene om gjennomføring av en helhetlig barne- og ungdomspolitik videreutvikles. Statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål spiller en sentral rolle her. Departementet vil legge vekt på å bedre informasjonen om regjeringens barne- og ungdomspolitik gjennom videreutvikling av den årlige publikasjonen *Satsing på barn og ungdom*. Samarbeidet mellom departementene om støtte til lokale prosjekter, satsinger og informasjonsarbeid som f.eks. konferanser og utgivelse av magasinet UNG vil bli videreført.

Barne- og familiedepartementet vil stimulere til at barn og ungdom står sentralt på dagsorden i kommuner og fylker. Det vil fortsatt bli gitt støtte til lokalt utviklingsarbeid, erfaringsspredning, konferanser og informasjonsarbeid som kan bidra til at kommunene utøver en god barne- og ungdomspolitik. Samarbeidet med lokale myndigheter og barne- og ungdomsorganisasjonene om gjennomføring av *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* vil bli utviklet videre. Departementet ser det som særlig viktig at lokale myndigheter arbeider planmessig for å styrke oppvekstmiljøet og det legges opp til et systematisk arbeid for å styrke barns og ungdoms medvirkning i lokale plan- og beslutningsprosesser. Oppfølging av rundskrivet om styrking av oppvekstmiljøet som departementet la fram i 1999 vil stå sentralt.

1.2 Bidra til å redusere vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene

Innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene vil bli styrket gjennom oppfølging av handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet, som regjeringen legger fram høsten 1999.

Oppfølging av *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* og styrket innsats i de større byene vil stå sentralt i departementets arbeid på området. Videre vil det bli støttet opp om forskning og kompetanseoppbygging. Gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* vil departementet legge vekt på initiativ og innsats fra ungdom selv ved bekjempelse av negativ trekk i ungdomsmiljøene. Det tas også sikte på å videreføre ordningen med å gi støtte til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene i større byer.

1.3 Videreføre arbeidet med ungdomssatsing i distriktene

Barne- og familiedepartementet vil styrke og videreutvikle den distriktpolitiske innsatsen rettet mot ungdom. Responsen fra distriktskommuner på støtteordningen som departementet opprettet i 1999 har vært svært god. Departementet vil fortsatt støtte opp om lokalt arbeid og innsats som kan bidra til å sikre ungdomsbosettingen og styrke ungdoms tilhørighet til hjemkommunen. Støtte til ungdomsstyrte aktiviteter på fritidsområdet vil stå sentralt. Det vil og bli lagt opp til informasjon og erfaringsspredning. Gjennom arbeidet skal det stimuleres til at ungdom får en positiv holdning til en framtid lokalt, og at de ser verdien av å engasjere seg.

1.4 Bedre oppvekst- og levekårene for barn og ungdom i de større byene.

Barne- og familiedepartementet vil videreføre ordningen med tilskudd til ungdomssatsing i større bykommuner. I 2000 vil de ti byene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad, Skien og Sandnes bli omfattet av ordningen. Den spesielle satsingen i Oslo, Bergen og Trondheim vil bli videreført.

Arbeid og innsats som bedrer ungdoms fritidssituasjon, arbeid av forebyggende og utviklende karakter for utsatte grupper av unge og innsats for ungdom med innvandrerbakgrunn vil stå sentralt i satsingen. Aktiviteter og arbeid hvor ungdom selv er trukket med i selve utformingen og styringen vil fortsatt få økt prioritet. Ordningen med å gi støtte til strakstiltak for å løse problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene, vil også bli videreført.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) har gjennomført en evaluering av storbysatsingen. Evalueringen forelå i august 1999 og viser at storbymidlene har ført til en aktivisering og vitalisering av ungdomsarbeidet i bykommunene som igjen har bidratt til:

- bedre integrering av barn og unge med innvandrerbakgrunn
- bedre forebygging av marginaliseringsprosesser mot vold, kriminalitet og sosial utstøtning
- økt vektlegging av brukermedvirkning og medbestemmelse.

Resultatene av evalueringen og en gjennomgang av ordningen vil danne grunnlag for departementets arbeide med å videreutvikle storbysatsingen.

Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet vil også være et bidrag for å bedre oppvekst- og levekårene for ungdom i større byer. Fem større byer, Kristiansand, Tromsø, Sandnes, Drammen og Bøler bydel i Oslo, er for tiden med i programmet.

Barne- og familiedepartementet vil fortsatt bidra til styrking og bedring av barns og ungdoms oppvekstvilkår gjennom *Handlingsprogrammet Oslo indre øst*. Departementet vil bidra til at en samordning av den statlige innsatsen overfor ungdom i storbyene blir vektlagt, og vil stimulere til at ressurser på nasjonalt og regionalt nivå i større grad rettes inn mot å bedre barns og unges oppvekst- og levekår i storbyene.

1.5 Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Departementet vil støtte forskningsprogrammer, forskningsprosjekter, utvikling av statistisk materiale og forsøks- og utviklingsarbeid som kan gi ny og bedre kunnskap om oppvekst og levekår blant barn og ungdom. Departementet vil bevilge midler til Norges forskningsråd sitt nye forskningsprogram *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst (1999-2004)*. Programmet skal videreføre og videreutvikle tidligere programsatsinger innenfor velferdsforskning og forskning om barn, ungdom og familie. Departementet vil også bevilge midler til utvalgte forskningsmiljøer til oppdrag og undersøkelser.

Departementet vil fortsatt gi støtte til utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Det er og et mål å styrke informasjons- og erfaringsformidlingen på barne- og ungdomsområdet, gjennom konferanser og annen erfaringsformidling.

1.6 Stimulere til oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter

Departementet vil følge opp prosjektet *Barn i fokus*, som ble igangsatt i 1999 for å markere FNs barnekonvensjon sitt 10-års jubileum og barns rettigheter i overgangen til et nytt årtusen. Gjennom prosjektet skal det settes i gang lokal aktivitet gjennom organisasjoner, skoler og barnehager. Målet er å sette i gang en prosess som kan styrke barns og unges rettigheter og medvirkning inn i neste årtusen. Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) har ansvar for prosjektet. Prosjektet støttes også av Kulturdepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Departementet vil følge opp arbeidet med FNs konvensjon om barnets rettigheter gjennom rapportering til FN og gjennom informasjon og dialog med ulike fagmiljøer i Norge.

2. Styrke barn og ungdoms innsats og innflytelse i utviklingen av samfunnet

2.1 Støtte opp om barn og ungdoms deltakelse og engasjement gjennom de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene

I arbeidet med å fremme barns og unges innflytelse og engasjement i samfunnet har de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene en sentral posisjon, både som talerør for barn og ungdom, som skoler i demokrati og som barns og ungdoms fritidsarena. Departementet ønsker å tilrettelegge for barns og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene og styrke dem som arena for medbestemmelse og demokrati. Mangfold og fleksibilitet i organisasjonslivet er sentralt for at frivillig sektor skal være i takt med samfunnsutviklingen.

Departementet gir tilskudd til nasjonal og internasjonal drift av de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene, og til nasjonale og internasjonale prosjekter. Departementet gjennomgår i 1999 forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, med det formål å vurdere om forskriften er godt nok tilpasset organisasjonslivet og samfunnsutviklingen for øvrig. Forskriftsendringene vil komme på høring høsten 1999, og tre i kraft fra 1. januar 2000. For å gi organisasjonene mulighet til å tilpasse seg de nye endringene, utvides overgangsordningene for tilskudd til nasjonalt arbeid fram til og med tilskuddsåret 2001. Fra og med tilskuddsåret 2002 gjelder forskriften fullt ut.

2.2 Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barns og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet

Oppfølging av innspill og initiativ fra *Ungdommens demokratiforum* vil være en viktig del av arbeidet med å sikre barn og ungdom større innflytelse i samfunnet. Etter initiativ fra forumet vil det bli arrangert en landsomfattende erfaringskonferanse for barn og unge som deltar i lokalt medvirkningsarbeid i kommunene. Hensikten med konferansen er å få til en erfaringsutveksling som vil resultere i innspill til departementet og videre til kommunene.

Ungdommens demokratiforum samarbeider med *Verdikommisjonens Gruppe 2050* om prosjektet *Sommerleir på Stortinget*. Her vil deltakende ungdom få en opplæring i demokrati som de vil bruke videre i oppfølgingen av prosjektet. Sommerleiren skal også resultere i framlegging av ungdoms synspunkt på aktuelle saker, og bidra til synliggjøring av ungdoms verdivalg.

I tillegg til å følge opp disse to store arrangementene, og arbeidet i *Ungdommens demokratiforum*, vil departementet fortsatt legge vekt på informasjonsvirksomhet overfor kommunene. Ide- og erfaringsformidling står sentralt i arbeidet med å motivere kommunene og fylkeskommunene til å utvikle egne rutiner og modeller for medvirkning fra barn og ungdom i plan- og beslutningsprosesser. Det legges også opp til at barn og ungdom selv får informasjon, og får muligheter til å komme med innspill til hvordan deres innflytelse kan styrkes, blant annet via Internett.

2.3 Sikre deltakelse og medvirkning fra alle grupper av barn og ungdom

Gjennomføringen av *Handlingsplan for barn og ungdom med innvandrere- eller flyktningbakgrunn* viser at det er behov for økt kunnskap og videre innsats for å nå målet om like muligheter. Det er gått flere år siden planen ble lagt fram og forholdene er endret på en rekke områder. Ett viktig utviklingstrekk er at initiativ fra barn og ungdom selv, som har en innvandrerbakgrunn, er mer synlig. Departementet vil bidra til å støtte opp under forslag til prosjekter og arbeid fra grupper og organisasjoner med bakgrunn i innvandremiljøene. Departementet vil foreta gjennomgang av tiltakene i

Barne- og familiedepartementet

handlingsplanen for å klargjøre om innsatsen treffer dagens behov og utfordringer. Arbeidet vil bli utført i nært samarbeid med andre departementer.

Departementet vil fortsatt gi støtte til *Idébanken*, en støtteordning administrert av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Målet er å stimulere barne- og ungdomsorganisasjoner, ungdomsgrupper og innvandrersorganisasjoner til flerkulturelt arbeid. Erfaringene fra arbeidet vil bli formidlet videre.

Departementet vil støtte arbeid som tar sikte på å bedre levekårene for unge lesbiske og homofile. Dette kan både dreie seg om innsats rettet mot enkeltungdommer og innsats rettet mot bredere ungdomsgrupper for å endre holdninger og skape større åpenhet omkring homofili. Arbeidet for å bedre levekårene for unge lesbiske og homofile vil bli fulgt opp gjennom stortingsmeldingen som er under utarbeidelse.

Departementet vil følge opp den nye handlingsplanen for funksjonshemmede og støtte forskning på området. Departementet vil også vurdere nye virkemidler for å styrke de funksjonshemmedes deltakelse i planlegging og gjennomføring av prosjekter som mottar økonomisk støtte fra tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*.

Departementet vil fortsatt samarbeide med Sametinget om styrking av samiske barn og ungdoms interesser og behov. Samarbeidet med Tana kommune gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* vil bli videreført.

2.4 Bidra til å styrke barns og ungdoms rettigheter, behov og interesser på medie- og IKT-området

Departementet vil samarbeide med andre departementer for å videreutvikle og styrke arbeidet overfor barn og ungdom på områdene medier og informasjonskommunikasjonsteknologi (IKT). Utviklingen av Internettbaserte informasjonstjenester gjør det enklere å utvikle statlig informasjon til barn og ungdom. Internettbasert informasjon vil ut fra et deltaker- og medbestemmelsesperspektiv kunne være et betydelig bidrag til å styrke barns og ungdoms muligheter til å bli hørt. I forbindelse med prosjektet *Et enklere Norge* vil det bli igangsatt et arbeid med sikte på å etablere et *Ung.info.nett*. Målsettingen er å styrke og samle offentlig informasjon til barn og ungdom. Det vil bli arbeidet med tilrettelegging av et ungdomsdrevet Internettbasert informasjonssystem.

3. Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

3.1 Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet innenfor rammen av Nordisk Ministerråd, EØS-avtalen, gjennom Europarådet og FN

Departementet vil videreføre det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet gjennom Nordisk Ministerråd, og særlig gjennom Nordisk ungdomskomite. Å styrke samarbeidet for å skape en felles politikk når det gjelder arbeidet i EU, Europarådet og i forhold til nærområdene er særlig viktig. Likeledes er det viktig å styrke og utvikle samarbeidet om ungdomsforskning i Norden.

Departementet vil legge vekt på utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet i nordområdet, i tråd med de prioriteringer som er lagt av Barentsrådet. Samarbeidet i Østersjøregionen vil bli videreført i tråd med handlingsplanen som ble vedtatt på Ministerkonferansen i 1998, og arbeidet vil bli fulgt opp i 2000 ved en konferanse som tyske myndighetene har tatt initiativ til.

EØS-avtalen gir gode muligheter til å delta i utviklingen av ungdomspolitiske tiltak i EU, og den gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid. Europakommisjonen har lagt fram forslag om et nytt omfattende ungdomsprogram for perioden etter 1. januar 2000. Programmet innebærer at EU tar sikte på et sterkere engasjement innen området utdanning, opplæring og ungdom. Det nye

Barne- og familiedepartementet

ungdomsprogrammet, som er til behandling i EUs organer og forventes vedtatt ved årsskiftet 1999/2000, består av fem deler:

- *Europeisk volontørtjeneste for ungdom*, som er en videreføring av det eksisterende programmet.
- Ungdomsutveksling, som er en videreføring av *Youth for Europe* programmet.
- *Ungdoms mulighet*, som er en utvikling og forsterkning av systemet med tilskudd til lokale prosjekter hvor ungdom selv tar initiativ.
- Felles prosjekter mellom de tre programmene *Sokrates*, *Leonardo* og *Ungdom*.
- Tiltak som skal støtte og stimulere utviklingen av felles opplæringstiltak for ungdomsledere og personer som arbeider med ungdom, utvikling av ungdomspolitikken i medlemslandene, eksperimentelle tiltak og tiltak som fremmer samarbeid mellom organisasjoner og myndigheter.

Regjeringen tar sikte på at Norge deltar i det nye programmet innenfor rammen av EØS-avtalen. Spørsmålet om deltakelse blir forelagt Stortinget særskilt.

Europarådet, hvor over 40 europeiske land deltar, er et viktig samarbeidsforum på det ungdomspolitiske området. Departementet vil prioritere arbeidet i Europarådet og ta aktivt del i den videre utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet. Tiltak overfor ungdom vil stå sentralt i Europarådets plan for stabilisering i sør-øst Europa og departementet vil prioritere dette arbeidet.

Departementet vil i 2000 videreføre oppfølgingen av Lisboa-erklæringen om ungdomspolitik og ungdomsprogrammer som ble vedtatt på verdenskonferansen for ungdomsministre i 1998.

3.2 Utvikle bilateralt samarbeid med europeiske land på hele barne- og ungdomsområdet

Departementet vil videreføre det bilaterale samarbeidet med Litauen, og vil i 2000 legge vekt på utveksling av eksperter på ungdomsarbeid lokalt, fremme hospitering av fagpersonell og gjennomføre studiebesøk.

Tabell 857.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Bedre oppvekstmiljøet gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik	1.1 Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter 1.2 Bidra til å redusere vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene 1.3 Videreføre arbeidet med ungdomssatsing i distriktene 1.4 Bedre oppvekst- og levekårene for barn og ungdom i de større byene 1.5 Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling 1.6 Stimulere til oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter
2. Styrke barns og ungdoms innsats og innflytelse i utviklingen av samfunnet	2.1 Støtte opp om barns og ungdoms deltakelse og engasjement gjennom de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene 2.2 Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barns og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet 2.3 Sikre deltakelse og medvirkning fra alle grupper av barn og ungdom 2.4 Bidra til å styrke barns og ungdoms rettigheter, behov og interesser på medie- og IKT-området
3. Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet	3.1 Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet innenfor rammen av Nordisk Ministerråd, EØS-avtalen, gjennom Europarådet og FN 3.2 Utvikle bilateralt samarbeid med europeiske land på hele barne- og ungdomsområdet

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Denne posten er ny, se under omtalen av post 71.

Post 70 Barne- og ungdomsorganisasjoner

Posten omfatter nasjonal grunnstøtte og prosjektstøtte til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. I tillegg gir departementet direkte tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom og Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom.

Målsetting

Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barns og unges deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Organisasjonene skal sikres og styrkes som arena for medbestemmelse og demokrati og som barns og ungdoms redskaper for deltakelse i samfunnet. Tilskuddene skal bidra til at organisasjonene kan drive nasjonalt og internasjonalt arbeid, herunder sentral koordinering og opplæringsvirksomhet. De skal og være en stimulering av aktivitet og medvirke til mangfold i organisasjonslivet.

Tildelingskriterier

Tilskudd til nasjonal grunnstøtte og prosjektstøtte reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 1. juli 1997. Forskriften forvaltes av Fordelingsutvalget, og utvalgets sekretariat på Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK), etter økonomiske rammer fastsatt av departementet. Barne- og familiedepartementet behandler klager på Fordelingsutvalgets vedtak.

Den nasjonale grunnstøtten skal fortsatt utgjøre hoveddelen av bevilgningen til organisasjonene. For 2000 vil departementet prioritere tilskudd til nasjonale prosjekter som:

- tar sikte på å øke antall deltakere, medlemmer og tillitsvalgte fra grupper av barn og ungdom med innvandrerbakgrunn
- tar sikte på å øke antall deltakere, medlemmer og tillitsvalgte fra grupper av barn og ungdom med funksjonshemninger
- tar sikte på å videreutvikle organisasjonen gjennom utvikling av nye arbeidsmetoder, herunder prosjekter som styrker barns og unges innflytelse på lokale plan- og beslutningsprosesser

Oppfølging og kontroll

Krav om revisjon, rapport og kontroll reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.

Rapport (1997-98)

Det vises til Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Budsjettforslaget for 2000 er økt med 4 mill. kr i forhold til beløpet som ble bevilget i 1999.

Post 71 Forskning og utviklingsarbeid, kan nyttes under post 50*Målsetting*

Posten skal benyttes til å støtte forskning og utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Det er ønskelig å videreutvikle et langsiktig perspektiv på betydningen av samfunnsutviklingen for barn og unge, og det er ønskelig med mer avgrensede og målrettede undersøkelser av aktuelle problemstillinger. Videre er det et mål å styrke informasjons- og erfaringsformidlingen på barne- og ungdomsområdet.

Tildelingskriterier

Posten skal dekke bidrag til forskningsprogrammet *Velferdsprogrammet – samfunn, familie, og oppvekst* under Norges forskningsråd og forskningsprosjekter innen departementets prioriterte arbeidsområder. Videre skal posten dekke forsøks- og utviklingsarbeid på barne- og ungdomsområdet. Det vil også bli gitt tilskudd til konferanser, informasjon og erfaringsformidling som ledd i gjennomføringen av de mål departementet har satt for arbeidet på barne- og ungdomsområdet i 2000.

Oppfølging og kontroll

Departementet følger opp programvirksomheten under Norges forskningsråd gjennom deltakelse i programstyre, gjennom rapporter og regnskap. Støtte til enkeltprosjekter, forsøks- og utviklingsarbeid mm. følges opp gjennom rapporter og regnskap.

Rapport (1997-98)

Det vises til Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Midler som bevilges statlige forskningsinstitusjoner er overført til en ny 50- post. Totalt er bevilgningen en videreføring av fjorårets beløp.

Post 72 Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet

Bevilgningen skal nyttes til videreføring av *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet*.

Målsetting

Målet med programmet er å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. Å bedre barn og ungdom sine muligheter til deltakelse, medvirkning og mestring står sentralt. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes. Satsingen vil bli rettet inn mot:

- Lokal mobilisering
- Styrking og samordning av offentlig innsats
- Kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Tildelingskriterier

Midlene skal brukes til å støtte opp om utviklingsarbeid i enkelte kommuner, samt innsats i regi av lokale frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper. Videre er det aktuelt å støtte, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling.

Oppfølging og kontroll

Tildeling av midler gjennom programmet vil bli kontrollert av departementet på vanlig måte gjennom innsending av rapport og regnskap.

Rapport (1997-98)

Det vises til Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

I budsjettforslaget for 2000 er posten økt med 4 mill. kr i forhold til beløpet som ble bevilget i 1999. Dette innebærer at posten er tilbake på omtrent samme nivå som i 1998.

Post 73 Ungdomstiltak i større bysamfunn, kan overføres*Målsetting*

Målet er å bedre oppvekst- og levekår for ungdom i større bykommuner som omfattes av ordningen. Bevilgningen benyttes som tilskudd til tiltak, forsøksprosjekter og investeringer rettet mot ungdom i alderen 12 til 25 år. Departementet prioriterer støtte til arbeid og innsats som inngår i en helhetlig og samordnet ungdomspolitik. Tiltak og prosjekter som vektlegger de unges deltakelse og medvirkning, som forebygger uønsket sosial atferd, som motvirker fordommer, rasisme og diskriminering, som fremmer gjensidig toleranse, som styrker likeverd og gir like muligheter for jenter og gutter - og som bedrer de unges fritidssituasjon vil stå sentralt. Det kan også gis tilskudd til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter.

Tildelingskriterier

Tilskuddsordningen utlyses ved eget rundskriv. Kommuner, bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper og private institusjoner kan søke om tilskudd. Søknadene skal sendes bykommunene sentralt, som foretar en vurdering og politisk prioritering av søknadene før de oversendes departementet. Det er et ønske at ungdoms uttalelser følger søknadene i kommuner hvor ungdomsråd, brukerråd eller lignende organer finnes. Departementet behandler og foretar en selvstendig vurdering av søknadene, og kan også ta initiativ til tiltak og prosjekter i tillegg til innsendte søknader.

Oppfølging og kontroll

Departementet kontrollerer regnskap og rapporter. Det skal sendes inn fullstendig rapport og revisorattestert regnskap for hvert tiltak og prosjekt. Et sammendrag av sluttrapporten skal sendes departementet og de øvrige bykommunene som omfattes av tilskuddsordningen. Det er utarbeidet veileder for rapportering.

Rapport (1997-98)

Det vises til Resultatrapport 1998.

Budsjettforslaget for 2000

Budsjettforslaget for 2000 er en videreføring av beløpet som ble bevilget i 1999.

Post 74 Ungdomssatsing i distriktene, kan overføres*Målsetting*

Målet med ordningen er å bidra til å sikre ungdomsbosettingen i distriktene. Støtteordningen skal stimulere til at ungdom får en positiv holdning til en framtid lokalt, og at de ser verdien av å engasjere seg.

Tildelingskriterier

Midlene skal i all hovedsak brukes til lokale ungdomssatsinger i distriktskommuner. Departementet er opptatt av å sikre at kommunene legger opp til et planmessig arbeid for å styrke ungdomsmiljøet gjennom et samspill mellom ungdom og kommunale myndigheter. Departementet ser det som viktig at midlene blir brukt på en måte som de

Barne- og familiedepartementet

unge selv ønsker, og støtte til ungdomsstyrte aktiviteter på fritidsområdet vil fortsatt stå sentralt. I utvelgelsen av kommuner som skal få støtte gjennom ordningen vil det bli lagt vekt på å få til en god geografisk spredning og et mangfold i hvilke satsinger kommunene legger opp til. Det vil og bli avsatt midler til informasjon og erfaringsspedning.

Oppfølging og kontroll

Tildeling av midler til lokalt arbeid vil bli kontrollert av departementet på vanlig måte gjennom innsending av rapport og regnskap.

Rapport (1997-98)

Budsjettposten er ny fra og med budsjettåret 1999.

Budsjettforslaget for 2000

Budsjettforslaget for 2000 er en videreføring av beløpet som ble bevilget i 1999.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v.*Målsetting*

Målet med bevilgningen er å stimulere internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner får grunnstøtte og prosjektstøtte til sitt internasjonale arbeid fra denne posten. Posten dekker dessuten Norges bidrag til Det europeiske ungdomsfond i Europarådet, kostnader i forbindelse med bilaterale avtaler, samarbeidet med nærområdene og andre tiltak knyttet til det mellomstatlige samarbeidet på ungdomsområdet. Hoveddelen av posten benyttes til Norges bidrag til deltakelse i EUs program på ungdomsområdet og til det nye programmet om Internett. Utgifter i forbindelse med Norges deltakelse i DAPHNE-programmet skal også dekkes fra denne posten. Programmet har som mål å støtte tiltak som motvirker vold og seksuell utnyttning av kvinner, barn og ungdom, samt oppretting av europeisk samarbeidsnettverk, informasjon og forskning (jf. kap. 846 og 854).

Tildelingskriterier

Tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene fordeles av Fordelingsutvalget etter regler nedfelt i forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 1. juli 1997 (se post 70). Størrelsen på bidraget til Det europeiske ungdomsfond fastsettes av Ministerkomiteen i Europarådet. Bidraget til EUs ungdomsprogrammer er regulert i EØS-avtalen. De øvrige tilskudd fordeles av departementet ut fra de prinsipper som er gitt under Strategier og tiltak.

Oppfølging og kontroll

Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) og Fordelingsutvalget har ansvaret for oppfølging og kontroll av tilskuddsordningen til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Europarådets ungdomsdirektorat og revisjonsstyret kontrollerer Det europeiske ungdomsfond. Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidler til ungdomsprogrammene. Det vises for øvrig til EØS-avtalen. Tilskudd gitt av departementet følges opp og kontrolleres på vanlig måte.

Rapport (1997-98)

Det vises til Resultatrapport 1998.

Budsjettforslag 2000

I budsjettforslaget for 2000 er posten økt med 10 mill. kr i forhold til vedtatt budsjett for 1999.

Kap 0858 Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf kap 3858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
01	Driftsutgifter	12 644	12 445	13 463
	Sum kap 0858	12 644	12 445	13 463

Status for virksomheten

Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) ble opprettet som et forvaltningsorgan 1.1.1998. Hensikten med opprettelsen var å styrke og samordne en del sentrale forvaltningsoppgaver på barne- og ungdomsområdet.

Et sentralt ansvarsområde er å forvalte regelverk og retningslinjer ved adopsjon på vegne av departementet, inkludert avgjørelser i saker som gjelder forhåndssamtykke til adopsjon av utenlandske barn. Fra 1.desember 1999 overtar kontoret behandling av alle norske adopsjonssøknader. I tilknytning til at SUAK skal føre tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsforeningene har departementet også delegert ansvaret for formidlingstillatelser og regodkjenning for disse. Foreningenes arkivmateriale vedrørende adoptivbarna vil i tillegg bli overført til SUAK.

Kontoret har fra 1. februar 1999 også overtatt ansvaret for utredning av søknader om billighetserstatning innenfor barne- og familieområdet.

En vesentlig oppgave for kontoret er å forvalte tilskuddsmidler til norske barne- og ungdomsorganisasjoner.

Et annet sentralt ansvarsområde er å forvalte kontrakter med EU-kommisjonen på vegne av Norge for å fremme ungdomsutveksling og uformell læring. På grunnlag av arbeids- og handlingsplaner foreslått av SUAK, blir det inngått kontrakter med Europakommisjonen om forvaltningen av de desentraliserte midlene. Kontoret har i tillegg ansvar for Norges deltakelse i prosjektet *Eurodesk*, et europeisk elektronisk informasjonstiltak med ungdom som målgruppe.

SUAK skal også iverksette informasjonstiltak rettet mot barn og unge etter instruks fra departementet. Sentrale informasjonsoppgaver er bl.a. å utgi holdningsskapende informasjon til ungdom gjennom magasinet UNG og å bidra i utviklingen av et statlig nettsted for informasjon til barn og unge om deres plikter, muligheter og rettigheter.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997-98)

**1. Barnets interesser skal være sikret ved adopsjon.
Adopsjonsvirksomheten skal skje i samsvar med lov om adopsjon og
internasjonale konvensjoner**

Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner trådte for Norges vedkommende i kraft med virkning fra 1. januar 1998. Hovedhensikten med Haagkonvensjonen er å sikre at all internasjonal adopsjon foregår på en rettmessig måte ved å gi barnet det vern det trenger i en adopsjonsprosess og å hindre at det foregår kjøp og salg av barn over landegrensene. Med Haagkonvensjonen har myndighetene i konvensjonslandene ikke bare fått felles rammer for det internasjonale adopsjonsarbeidet, men også et verktøy for å utvikle en bedre gjensidig forståelse av innholdet i de oppgaver og forpliktelser som konvensjonen pålegger både opprinnelsesland og mottakerland. Fra norsk side anvendes bestemmelsene i

Barne- og familiedepartementet

Haagkonvensjonen, så langt det er mulig, også i det løpende samarbeidet med de opprinnelsesland som ennå ikke har undertegnet og ratifisert konvensjonen.

De tre godkjente adopsjonsforeningene har formidlet i alt 643 adopsjoner i 1998. Disse fordeler seg som følger: Adopsjonsforum 332 barn, Verdens Barn 286 barn og InorAdopt 25 barn. Fra fjorårets rapportering viser dette en samlet økning på ca 50 barn.

Etter en mindre nedgang i antall søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av utenlandsk barn i 1997, steg antallet i 1998 til 863 søknader. Dette var en økning på mer enn 150 søknader. I løpet av året behandlet SUAK 783 søknader om forhåndssamtykke. Over 95 prosent av søknadene ble innvilget. Året sett under ett var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden på 5 måneder. Den lange saksbehandlingstiden må imidlertid ses i sammenheng med at kontorets kapasitet i en periode var redusert i forbindelse med omorganiseringen i tilknytning til opprettelsen av SUAK, samt økningen i antall søknader på ca 150.

Det kom inn 508 søknader om registrering av gjennomført adopsjon i ulandet og 220 søknader om adopsjonsbevilling av utenlandske barn. 515 adopsjoner ble registrert og 263 bevillinger ble gitt. Det kom videre inn 547 søknader om engangsstøtte ved adopsjon. Disse behandles sammen med søknad om registrering og bevilling. Etter lang saksbehandlingstid i første del av 1998, var saksbehandlingstiden ved utgangen av året igjen nede i om lag 1 måned for disse sakene.

På grunn av omorganiseringen og overgang til nytt databasert arkivsystem, foreligger det ikke nøyaktig statistikk for første kvartal 1998 for alle typer arbeidsoppgaver. De siste tre kvartalene i 1998 kom det 50 søknader om forlengelse av gyldighetsperiode for forhåndssamtykke til adopsjon. I samme periode mottok kontoret 89 forespørsler om adopsjon, 17 henvendelser fra adopterte som ønsket opplysninger om biologiske foreldre og 23 klager over fylkesmannens vedtak i saker om norske adopsjoner.

Tilsynet med de tre godkjente adopsjonsforeningene ble gjennomført på sedvanlig måte. En vesentlig kilde til informasjon om foreningenes virksomhet ligger i gjennomgangen av søknader om godkjenning og regodkjenning av adopsjonsformidling fra de ulike land.

Et viktig ledd er også de informasjons- og kontrollreiser SUAK foretar til aktuelle opprinnelsesland. I 1998 gikk reisen til Kina og Vietnam. Kontoret mottok videre representanter for adopsjonsmyndigheter og formidlingskontakter fra Murmansk i Russland, Thailand, Guatemala og Latvia.

Samarbeid om adopsjon på globalt, europeisk og nasjonalt plan er av stor betydning når det gjelder å sikre at adopsjonsvirksomheten foregår på en forsvarlig måte. Det etablerte samarbeidet på nordisk og europeisk nivå mellom adopsjonsmyndighetene, ble videreført i 1998. SUAK var bl.a. vertskap for det årlige møtet mellom adopsjonsmyndighetene i de nordiske land. Kontoret var også representert ved møte mellom sentralmyndighetene i de europeiske land.

2. Bidra til høy kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker

En sentral og tidkrevende oppgave for SUAK er rådgivning og veiledning til kommunale saksbehandlere som utarbeider sosialrapport om adopsjonssøkere. Informasjon om utenlandsadopsjon generelt og rådgivning og veiledning i den enkelte sak både muntlig og skriftlig, skal bidra til å høyne kvaliteten i adopsjonsarbeidet. SUAK hadde mange henvendelser fra vordende adopsjonssøkere som ønsket informasjon og råd. Mange henvendelser kom også fra ulike media, fra organisasjoner og det offentlige hjelpeapparat som på ulike måter enten ville videreformidle kunnskap om adopsjon eller selv anvende kontorets kunnskap og råd i sitt arbeid. Økende etterspørsel etter kurs og bistand fra de mange brukernes side, må ses som et positivt resultat av den innsats kontoret har gjort på dette feltet.

Ved informasjons- og kontrollreise og ved besøk av samarbeidspartnere fra andre land fikk SUAK både ny og oppdatert kunnskap og informasjon om adopsjon. Dette gir et svært viktig grunnlag for det videre arbeidet.

3. Sette i verk nye retningslinjer for tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i Norge

Et nytt regelverk for tilskuddsordningen til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene trådte i kraft 1. januar 1998. Fordelingsutvalget har fordelt midler etter den nye forskriften i 1998. Utvalget utbetalte totalt over 51 mill. kr til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i 1998. 46,7 mill. kr gikk til grunnstøtte til nasjonalt arbeid, mens 2,5 mill. kr ble bevilget nasjonale prosjekter. Av de internasjonale midlene gikk 1,7 mill. kr til grunnstøtte til internasjonalt arbeid, mens internasjonale prosjekter fikk i overkant av 400 000 kroner i støtte.

4. Tilskudd til paraplyorganisasjoner

I 1998 delegerte Barne- og familiedepartementet myndigheten til å tildele tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjonenes paraplyorganisasjoner til SUAK. I overkant av 5 mill. kr ble fordelt til nasjonalt tilskudd og 2 mill. kr til internasjonalt tilskudd.

5. Gjennomføre EUs ulike program og prosjekter på ungdomsområdet som SUAK har inngått kontrakt om på vegne av Norge.

SUAK har i 1998 hatt ansvaret for EU-programmene *Youth for Europe* (YFE) og *Europeisk Volontørtjeneste* (EVS), som Norge deltar i innenfor rammen av EØS-avtalen.

Målgruppen for YFE er ungdom i alderen 15-25 år. I tillegg til utveksling med medlemslandene i EU, omfatter programmet også utveksling med land i Latin-Amerika, Nord-Afrika, Midt-Østen og Sentral- og Øst-Europa. I 1998 ble det gitt tilskudd til i alt 83 prosjekter med til sammen 1099 norske deltakere. Av disse var 46 prosjekter gruppeutvekslinger i EU/EØS-området med til sammen 909 norske deltakere. 13 av utvekslingene involverte tre eller flere land. De viktigste samarbeidslandene for norske grupper i 1998 var først og fremst England med 13 partnerorganisasjoner, deretter Italia, Tyskland og Frankrike.

EVS gir ungdom i alderen 18-25 år muligheten til å utføre en frivillig tjeneste i et annet medlemsland for en periode på 6-12 måneder. I 1998 var Norge vertskap for 8 volontører og sendte ut 13 personer, sju deltok i et prosjekt under fotball-VM i Frankrike.

SUAK har i 1998 hatt ansvaret for Norges deltakelse i prosjektet *Eurodesk*, et europeisk elektronisk informasjonstiltak med ungdom som målgruppe. Gjennom prosjektet er det samlet informasjon om rundt 120 nasjonale, nordiske og europeiske ordninger som norsk ungdom kan delta i.

SUAK har i 1998 arbeidet med å styrke allmenhetens kunnskap om programmene og prosjektene, bl.a. gjennom utgivelsen av nyhetsbrevet *Grenseløst*, websider, elektronisk meldingstjeneste, forbedret informasjon og rådgivning til søkerne.

6. Gjennomføre informasjonstiltak rettet mot barn og unge i Norge.

Magasinet UNG er et samarbeid mellom flere departement om informasjon til ungdom. I 1998 deltok Barne- og familiedepartementet, Kulturdepartementet, Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Redaktøransvaret ligger i SUAK. UNG vender seg til ungdommer i 9. og 10. klasser i Norge og distribueres direkte til skolene. UNG kom i 1998 ut med tre nummer, i et opplag på 140 000 eksemplarer.

Strategier og tiltak

1. Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god og effektiv måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner

Endringene i adopsjonsloven som regulerer adopsjonsformidlingen av norske og utenlandske barn, trer i kraft fra 1. desember 1999. Fra samme tidspunkt skal SUAK gi adopsjonsbevilling også for de norske adopsjonenes vedkommende. Videre skal virksomheten overta ansvaret for å behandle søknader om formidlingstillatelser fra de tre godkjente adopsjonsforeningene. En sentral oppgave vil derfor være å prioritere oppfølgingen av lovendringene i samarbeid med departementet. Det vil i denne forbindelse være nødvendig å sikre god forvaltning av sakene innenfor nye forskrifter og retningslinjer gitt av departementet.

I 2000 vil det hovedtyngden av virksomheten være knyttet opp mot følgende aktiviteter:

- Gi adopsjonsbevilling i de norske adopsjonssakene
- Samarbeid med fylkeskommunene for å sikre at adoptivbarn blir godt ivaretatt inntil adopsjon kan gjennomføres i de norske samtykkeadopsjonene
- Ivareta sekretariatsfunksjonen for Faglig utvalgs arbeid i adopsjonsformidlingen av norske samtykkeadopsjoner
- Behandling av søknader om forhåndssamtykke til adopsjon
- Behandling av søknader om vedrørende endringer og forlengelse av gyldighetstid for forhåndssamtykke
- Behandling av søknader om registrering av adopsjoner gjennomført i utlandet og søknader om bevilling i saker der utenlandske myndigheter har frigitt barn for adopsjon i Norge.
- Samarbeid med landets kommuner om utredning av adopsjonssøkeres forhold
- Samarbeid med de tre adopsjonsforeningene om generelle spørsmål og enkeltsaker vedrørende adopsjonsforhold
- Tilsyn med adopsjonsforeningenes virksomhet både i Norge og i utlandet
- Behandling av søknader fra adopsjonsforeningene om formidlingstillatelser og godkjenning av formidlingstillatelser
- Behandling av søknader om godkjenning av foreningenes landskontakter i de ulike land
- Ivareta sekretariatsfunksjonen for Faglig utvalg når det gjelder samtykke til adopsjon av utenlandske barn med spesielle behov (særskilte tildelinger)
- Sikre at all internasjonal adopsjon som norske myndigheter har et medansvar for, foregår innenfor de rammer som er nedfelt i Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner
- Informasjonsutveksling og samarbeid med sentralmyndighetene for adopsjon på nordisk, europeisk og globalt nivå
- Forvaltning av alle opplysninger som tidligere har vært oppbevart i adopsjonsforeningenes arkiver om adoptivbarn som er kommet til Norge

I 2000 vil det blir satt spesielt fokus på tre hovedområder:

- fortsatt reduksjon av saksbehandlingstiden i alle ledd av adopsjonsprosessen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i søknader om forhåndssamtykke skal være 3 måneder. Adopsjonsbevilling og registrering av adopsjon skal normalt være ferdigbehandlet innen 1 måned.
- god kvalitet på informasjons- og rådgivningssiden i forhold til personer som søker om godkjenning som adoptivforeldre
- effektiv tilsyns- og kontrollfunksjon når det gjelder de tre godkjente adopsjonsforeningenes virksomhet

2. Bidra til høy kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker.

Råd og veiledning overfor kommunene og oppfølging og kontroll med de tre godkjente adopsjonsforeningene, vil fortsatt være de viktigste virkemidlene for å sikre dette målet. SUAK vil arbeide videre med å effektivisere saksbehandlingen slik at kapasiteten til rådgivning og annen kompetanseheving styrkes. På den annen side tyder statistikken så langt i 1999 på at antallet søknader om forhåndssamtykke øker, samt at foreningene melder om markant økning i antall nye medlemmer. Dette er forhold som kan innvirke på mulighetene for frigjøring av kapasitet til kompetanseheving.

Det er viktig å gi rom for fortsatt satsing på det internasjonale samarbeidet om adopsjon, både på nordisk, europeisk og globalt nivå. Haagkonvensjonen gir et rammeverk for internasjonal adopsjon som ikke bare gjelder samarbeidet med adopsjonsmyndighetene i andre land, men også har stor betydning for de oppgavene adopsjonsforeningene har fått godkjenning til å ivareta.

3. Utføre sekretariatsoppgavene for Fordelingsutvalget som forvalter tilskuddet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene

SUAK er sekretariat for Fordelingsutvalget, og skal utføre saksforberedelse på utvalgets ansvarsområde, følge opp utvalgets beslutninger og gi veiledning og informasjon til organisasjonene om tilskuddsordningen. Barne- og familiedepartementet er klageinstans.

Driftstilskuddet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner har som formål å legge til rette for barns og ungdoms deltakelse og medbestemmelse i samfunnslivet gjennom organisasjonene. Tilskuddene skal bidra til at organisasjonene kan drive nasjonalt og internasjonalt arbeid, herunder sentral koordinering og opplæringsvirksomhet.

Et nytt regelverk for tilskuddsordningen ble gitt 1. juli 1997 som en forskrift. Regelverket har vært virksomt i to år. Det har vært praktisert overgangsordninger. Barne- og familiedepartementet vil i 1999 gjennomgå forskriften. Endringer som blir foreslått vil bli sendt på alminnelig høring høsten 1999.

4. Fordele tilskudd til sammenslutninger av barne- og ungdomsorganisasjoner

SUAK utbetaler støtte til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom og Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Tilskuddet er direkte fastsatt av Barne- og familiedepartementet.

5. Gjennomføre informasjonstiltak rettet mot barn og unge i Norge

SUAK skal i samråd med Barne- og familiedepartementet utvikle egnede virkemidler for informasjon til barn og ungdom om deres rettigheter, plikter og muligheter i samfunnet.

SUAK har videre ansvaret for utgivelsen av magasinet UNG. Målgruppen for magasinet er elever i de to siste trinnene av ungdomsskolen. Kontoret skal ha redaktøransvaret for utgivelsen og samarbeide med en interdepartemental redaksjonsgruppe om innholdet i de enkelte utgivelser.

SUAK deltar i utviklingen av et interdepartementalt statlig nettsted for informasjon for barn og unge, om plikter, muligheter og rettigheter.

6. Gjennomføre EUs program på ungdomsområdet (*Youth*), i henhold til de kontrakter som SUAK inngår på vegne av Norge

Deltakelsen i YFE og EVS forutsetter at det i hvert land etableres et nasjonalt kontor som ivaretar de operative oppgavene i forbindelse med gjennomføringen av programmene. Fra og med 1998 har disse oppgavene vært lagt til SUAK.

På grunnlag av arbeids- og handlingsplaner foreslått av SUAK, blir det inngått kontrakter med Europakommisjonen om forvaltningen av de desentraliserte midlene. Barne- og familiedepartementet er klageinstans i forhold til vedtak SUAK fatter om tilskudd til utvekslinger. De administrative kostnadene knyttet til det nasjonale kontoret finansieres av de deltakende land, med økonomisk støtte fra Europakommisjonen. Det inngås kontrakt med Europakommisjonen om det administrative tilskuddet og forpliktelsene.

Programmene *Youth for Europe* og *Europeisk Volontørtjeneste* utløper 31. desember 1999. EU har til behandling et forslag om et nytt ungdomsprogram som vil starte opp i 2000. En vesentlig oppgave for SUAK i 2000 blir som en følge av dette dels avslutning og etterarbeid i forbindelse med de nåværende programmene, dels forberedelse og oppstart av det nye programmet.

SUAK har fra og med 1998 også hatt ansvaret for Norges deltakelse i prosjektet *Eurodesk*, et europeisk elektronisk informasjonstiltak med ungdom som målgruppe.

SUAK vil i 2000 videreføre arbeidet med å styrke allmennhetens kunnskap om EUs program og prosjekt på ungdomsfeltet. Hovedtyngden av dette arbeidet vil rette seg mot ungdom og dem som arbeider med ungdom, særlig utenfor de formelle utdanningsinstitusjonene. Kontoret vil også utvikle sin generelle fagkompetanse på ungdomsmobilitet.

Tabell 858.1 Oversikt over delmål, aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Delmål	Aktivitetsmål	Resultatindikator
1. Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner	1.1 Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god og effektiv måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner	Søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet skal normalt være behandlet innen 3 måneder Adopsjonsbevilling skal gis og registrering av adopsjoner skal være foretatt innen 1 måned Søknader om engangsstøtte ved adopsjon skal være behandlet innen 1 måned
	1.2 Bidra til høynet kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker	Økt vektlegging på informasjons- og veiledningsvirksomhet overfor alle impliserte parter
	1.3 Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsforeningene	
2. Styrke barn og ungdoms egen innsats og engasjement i utviklingen av samfunnet	2.1 Utføre sekretariatsoppgaver for Fordelingsutvalget som forvalter tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i Norge	Fordele midlene til alle aktuelle organisasjoner innen tidsfrister gitt i forskrift
	2.2 Gjennomføre informasjonstiltak rettet mot barn og unge i Norge	Utgå magasinet UNG Produsere og publisere annen informasjon til målgruppene etter pålegg fra departementet Ta initiativ overfor departementet med forslag til aktuell informasjon overfor barn og unge
3. Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet	3.1 Gjennomføre EUs program på ungdomsområdet (<i>Youth</i>), i henhold til de kontrakter som SUAK inngår på vegne av Norge	Sikre best mulig informasjon og veiledning, samt øke deltakelsen av ungdom og ungdomsledere i programmet Kvalitet i de enkelte delprogrammene i henhold til Europakommisjonens resultatmål og indikatorer

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønns- og driftsutgiftene ved SUAK.

Kap 3858 Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf. kap 858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjet	
			1999	Forslag 2000
01	Tilskudd fra Europakommisjonen	668	1 230	1 230
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	163		
	Sum kap 3858	831	1 230	1 230

Nærmere om budsjettforslaget 1999**Post 01 Tilskudd fra Europakommisjonen**

Posten omfatter tilskudd fra Europakommisjonen til driften av det nasjonale kontoret for gjennomføringen av EU's nye ungdomsprogram. Tilskuddet baseres på en arbeidsplan og et driftsbudsjett som utarbeides av Statens ungdoms- og adopsjonskontor, og godkjennes av Europakommisjonen gjennom de kontrakter som inngås.

2.4 Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikk

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
0860	Forbrukerrådet (jf. kap 3860)	68 287	68 645	66 934	-2,5
0862	Positiv miljømærking	2 500	2 500	2 500	0,0
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	5 665	5 839	10 002	71,3
0866	Statens institutt for forbruksforskning	18 582	16 652	17 026	2,2
0867	Forbrukertvistutvalget			2 909	
0868	Forbrukerombudet	8 914	8 878	8 878	0,0
	Sum kategori 11.30	103 948	102 514	108 249	5,6

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på postgrupper:

(i 1 000 kr)

Post- gr	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
01-23	Drift	82 866	83 362	88 723	6,4
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	18 582	16 652	17 026	2,2
70-98	Overføringer til private	2 500	2 500	2 500	0,0
	Sum kategori 11.30	103 948	102 514	108 249	5,6

Inntekter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000	Pst endr 99/00
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)	17 840	16 834	18 305	8,7
3868	Forbrukerombudet (jf. kap 868)	174			
	Sum kategori 11.30	18 014	16 834	18 305	8,7

Hovedinnhold og- prioriteringer

Bevilgningene til forbrukerinstitutionene utgjør hoveddelen av bevilgningen under programkategori 11.30. Budsjettforslaget for forbrukersektoren sikter mot en videreføring av aktivitetsnivået i forbrukerinstitutionene.

Hovedmålet i forbrukerpolitikken er å ivareta forbrukernes interesser, rettigheter og sikkerhet samt bidra til et mer bærekraftig forbruk. Et viktig hensyn er at det materielle forbruksnivå og forbrukskulturen innordnes i de rammer som natur og ressursgrunnlaget setter, slik at også kommende generasjoner sikres mulighet til å dekke sine behov.

Forbrukerpolitikken skal bidra til at forbrukernes interesser blir ivaretatt og får gjennomslag overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting. Siktemålet er at spillereglene i markedet skal være balanserte, at sikkerheten for kundene skal være ivaretatt, og at norske forbrukere skal kunne gjøre informerte og overveide valg. Forbrukerinstitutionenes virksomhet er et viktig element i den samlede forbrukerpolitikken.

Barne- og familiedepartementet

Forbrukerpolitikken er tverrgående i den forstand at den berører spørsmål som hører inn under en rekke ulike departementer og tilknyttede etater. Barne- og familiedepartementet har ansvar for å ivareta et helhetlig forbrukerpolitisk perspektiv innenfor forvaltningen.

Hovedmålene i forbrukerpolitikken vil være å sikre forbrukernes rettigheter, yte relevant og korrekt informasjon til forbrukerne, bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon, forebygge at forbrukere utsettes for helseskade, sikre et bærekraftig forbruksmønster, frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål og sikre en effektiv organisering av forbrukerarbeidet.

Regjeringen er opptatt av det sterkt økende kommersielle presset barn og unge utsettes for. Departementet vil derfor arbeide med tiltak som minsker dette presset og bevisstgjør barn og unge på dette feltet.

Regjeringen tar sikte på at Norge fra årsskiftet deltar i EUs nye rammeprogram for forbrukerpolitikk. Dette innebærer en vesentlig forbedret mulighet for norske forbrukerorganers deltakelse og innflytelse i EUs forbrukerpolitiske aktiviteter.

På forbrukersikkerhetsområdet er Produkt- og Elektrisitetstilsynet (PE) tilsynsetat for de deler av produktkontrollen som hører under Barne- og familiedepartementet. Forslag til bevilgning, rapportering, og beskrivelse av mål og prioriteringer som vedrører PEs virksomhet fremmes i Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon (programkategori 13.30/ kap. 537).

Kap 0860 Forbrukerrådet (jf kap 3860)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
01	Driftsutgifter	65 538	65 801	65 934
21	Spesielle driftsutgifter ¹⁾	2 749	2 844	1 000
	Sum kap 0860	68 287	68 645	66 934

¹⁾ I forhold til 1999 er det gjort følgende endringer på post 21: Regnskapsført beløp og vedtatt budsjett 1999 gjelder Forbrukertvistutvalget (FTU). Forslaget til bevilgning for FTU for 2000 er flyttet til nytt kap. 867. Forslaget til bevilgning på post 21 gjelder utgifter som Forbrukerrådet vil få i forbindelse med eksterne oppdrag, jf kap 3860, post 03.

Status for virksomheten

Forbrukerrådet er en frittstående organisasjon som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med vedtektene og Rådets vedtak. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten, og kontrollere bruken av midlene. Forbrukerrådet skal i følge vedtektene arbeide for økt forbrukerinnflytelse i samfunns- og næringsliv, bidra til en forbrukervennlig utvikling og fremme tiltak som kan bedre forbrukernes stilling i dagens og framtidens samfunn. Vedtektene er fastsatt ved kgl. res. av 23. mars 1973 og senest endret 30. mai 1997.

Landsmøtet er Forbrukerrådets øverste organ. Det avholdes annethvert år for bl.a. å velge medlemmer av Rådet, som er organisasjonens høyeste organ mellom landsmøtene. Rådet er sammensatt av en leder og åtte medlemmer. Lederen blir oppnevnt av Kongen i statsråd for fire år med adgang til forlengelse i to år.

Landsmøtet er sammensatt av delegater oppnevnt av ulike landsomfattende frivillige organisasjoner som er opptatt av forbrukerspørsmål, av delegater fra organisasjonsleddene og det politiske miljøet på fylkesplanet valgt på forbrukermøter og/eller oppnevnt av fylkeskommunene, av delegater oppnevnt av Barne- og familiedepartementet, og av representanter for de ansatte i Forbrukerrådet.

Drift av organisasjonen

Forbrukerrådet har kontor i hvert fylke. Oslo og Akershus har felles kontor og Troms har foruten kontoret i Tromsø også et avdelingskontor i Harstad. Fylkeskontorene skal sammen med det sentrale sekretariatet bidra til å gjennomføre det felles arbeidsprogram Forbrukerrådet vedtar for hvert år. Det er fylkeskontorene som har den daglig kontakten med forbrukerne. Ca. 80 pst. av ressursene ved kontorene går med til bistand og service til forbrukerne. Kontorene er også sekretariat for forbrukerutvalgene i fylkene.

Forbrukerrådets sekretariat ligger på Lysaker. Dette forbereder sakene for Rådet, følger opp initiativ og vedtak som Rådet gjør, og tar ellers opp viktige forbrukerspørsmål med utgangspunkt i de retningslinjene Rådet trekker opp. Sekretariatet består av en forbrukerpolitisk avdeling, en informasjonsavdeling som bl.a. produserer Forbrukerrapporten, og en administrasjonsavdeling.

Forbrukerrådet hadde i 1998 om lag 59 årsverk i sekretariatet og 75 årsverk ved fylkeskontorene.

Lokalt forbrukerarbeid

I flertallet av fylkeskommunene velger Fylkestinget et forbrukerutvalg som arbeider til beste for forbrukerne i samarbeid med kommunale organer som har ansvar for forbrukerspørsmål. Flere fylker har i de senere år valgt å legge ned, eller ikke oppnevne, egne forbrukerutvalg.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1997-98.

1. Sikre forbrukerne bedre klageadgang og bedre kontrakter ved kjøp av kommunale vann-, avløps- og renovasjonstjenester

Forbrukerrådets fylkeskontorer har hatt utstrakt kontakt med kommuner i sine respektive fylker med sikte på å etablere klageordninger og gode forbrukerkontrakter ved leveranser av vann-, avløps- og renovasjonstjenester. Målet om at minst 40 kommuner skulle ha innarbeidet Forbrukerrådets standardkrav er imidlertid ikke nådd.

2. Sikre forbrukerne økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker

I statsbudsjettet for 1998 ble Forbrukerrådet gitt adgang til å søke om finansiering av prinsipielt viktige rettssaker. Dette åpner for at det kan føres forbrukersaker for domstolene uten at dette medfører kostnadsansvar for forbrukeren. En slik viktig sak i 1998 var Høyesteretts avgjørelse om 5 års reklamasjonsrett for varige forbruksvarer.

Det har lenge vært et prioritert mål for Forbrukerrådet å få innført adgang til gruppesøksmål i norsk rett. Det er nedsatt et utvalg som skal utrede dette, og Forbrukerrådet skal trekkes inn i arbeidet.

3. Gi effektiv hjelp til alle forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådets kontorer for veiledning og klagebehandling

Forbrukerrådet mottok i 1998 om lag 140 000 henvendelser fra forbrukere, hvorav ca. 5000 skriftlige klagesaker. Innføring av en elektronisk klagesaksdatabase og klagesakshåndbok har lagt grunnlag for en ytterligere effektivisering av saksbehandlingen. Dessuten har det blitt innført e-postsystem og internettsider for forbrukerne.

For å få bransjene selv til i større grad å ta ansvar (også økonomisk) for behandling av tvister som direkte følger av deres virksomhet, samarbeidet Forbrukerrådet i 1998 med ulike bransjeorganisasjoner om drift av 17 bransjevisse reklamasjonsnemnder.

4. Bidra til bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukerne

I forbindelse med renteforhøyelsen høsten 1998 og frykten for en ny gjeldskrise, undersøkte Forbrukerrådet beredskapen i kommuner og blant bankene til å takle en eventuell krise blant husholdningene. Beredskapen var stort sett bra.

På teleområdet avga Forbrukerrådet en rekke høringsuttalelser. Arbeidet med å etablere en nemnd som behandler regningsklager på både fasttelefon og mobiltelefon, og som omfatter alle sentrale teleoperatører, ble igangsatt.

I samarbeid med internettbransjen er det startet et arbeid med å etablere et merke for trygg netthandel.

Forbrukerrådet samarbeidet med forsikringsbransjen om bedre forbrukerinformasjon, særlig på liv- og pensjonssiden.

Forbrukerrådet ga flere innspill til lov om finansavtaler og var særlig engasjert i spørsmål knyttet til salg av lån og kausjonistenes stilling.

Forbrukerrådet var aktive både nasjonalt og internasjonalt på matvaresiden bl.a. ved å gi innspill til endringer av EU-direktiv om genmodifiserte organismer og utvidelsen av EØS-avtalen på veterinærområdet.

Forbrukerrådet deltok i flere arbeidsgrupper og utvalg, både nasjonalt og internasjonalt, for å gjøre miljøinformasjon mer tilgjengelig for forbrukerne.

Barne- og familiedepartementet

Forbrukerrådet deltok også aktivt på styre- og fagnivå i de europeiske forbrukerorganisasjonene BEUC (interessearbeid) og ANEC (standardisering). Rådet deltar aktivt i det nordiske forbrukersamarbeidet på ulike nivåer.

5. Øke forbrukernes kompetanse og kunnskapsnivå gjennom nye informasjonstiltak og utdanning

For å gjøre det lettere for forbrukerne å foreta valg mellom ulike produkter, presenterte Forbrukerrapporten i 1998 resultatene av totalt 40 tester og undersøkelser.

Småbokserien ble utvidet med flere nye bøker, bl.a. om personlig økonomi. Norges Blindeforbund har laget blindeskriftutgave og lydkassett av tre bøker i serien.

Folderne om kjøpsloven, kredittkjøpsloven og angrefristloven er utgitt på engelsk og fransk. I tillegg er det produsert en rekke faktablad om bl.a. avtaler om oppføring av bolig og bilforsikringer.

Forbrukerrådet videreførte i 1998 samarbeidet med Barne- og familiedepartementet om tiltak for å styrke forbrukerundervisningen i skolen. Det er bl.a. produsert en veiledning i forbrukerlære for lærere i grunnskolen. Det ble påbegynt og pågår fortsatt en 3-årig evaluering av forbrukerlære i lærebøkene for L97. Forbrukerrådet har også vært engasjert i arbeidet med de nye rammeplanene for lærerutdanningen. Samarbeid mellom Nasjonalt læremiddelsenter, BFD og Forbrukerrådet har resultert i mer pedagogisk tilrettelagt forbrukerinformasjon på Skolenettet.

Alle Forbrukerrådets gratispublikasjoner er tilgjengelig på Internett, og man kan bestille produkter og få råd om hvordan klager skal fremmes. I løpet av 1998 ble Forbrukerrådets hjemmesider også tilrettelagt for blinde og svaksynte. Forbrukerrapporten har også egne nettsider der enkelte artikler og smakebiter av artikler og tester blir lagt ut.

6. Gjennomsnittlig behandlingstid av klagesaker i Forbrukertvistutvalget; maks. 1 år

Forbrukertvistutvalget (FTU) mottok i 1998 i alt 501 saker fra Forbrukerrådets kontorer i fylkene. 707 saker ble avsluttet i FTU, hvorav 606 ved vedtak og 101 uten vedtak. Saksbeholdningen pr. 31.12.1998 var 627 saker, en nedgang på 206 fra foregående år.

I 1998 kom det inn 119 færre saker enn i 1997. Samtidig ble det avsluttet 27 flere saker enn i 1997.

Kjøp av bruktbil utgjorde som tidligere den største gruppen av saker. Tvister vedrørende kjøp av biler (brukte og nye) og bildeler utgjorde 23,6 pst. av vedtakene. Tvister vedrørende elektroniske apparater er økende og representerte noe over 17 pst. av vedtakene. Klager på tjenester står samlet for drøyt 21 pst. av vedtakene.

Saksbehandlingstiden for saker i FTU var i 1998 på 14 måneder i gjennomsnitt. Resultatmålet om en gjennomsnittlig behandlingstid på maksimalt 1 år ble dermed ikke oppnådd.

Markedsrådet fikk i 1998 oversendt 27 saker fra Forbrukerombudet. Av disse var 10 forbudsvedtak Forbrukerombudet hadde fattet i medhold av markedsføringsloven § 14. 17 saker ble avgjort i 1998, hvorav 2 var overført fra 1997, mens 2 ble overført til 1999. Markedsrådets saksbehandlingstid anses tilfredsstillende.

Henvendelser fra forbrukerne

Antall henvendelser fra publikum til Forbrukerrådet økte marginalt fra 1997 til 1998. Det ble i 1998 registrert 139 871 henvendelser til de lokale forbrukerrådene, mot 139 681 i 1997. I tillegg kom 5 026 henvendelser fra ulike bransjer, 2 510 fra media og 1 468 fra skoler, organisasjoner og myndigheter. 20,8 pst. av henvendelsene dreide seg om råd og veiledning før kjøp, mens 79,2 pst hadde sammenheng med spørsmål eller klage etter kjøp.

Tabell 860.1 Oversikt over hvilke vare- og tjenestegrupper som lå høyest på henvendelsesstatistikken for 1997 og 1998:

Type henvendelse	1997	1998	Pst. endr. 1997-98
1. Motorkjøretøy/-utstyr	15 987	16 108	+ 1
2. Elektriske husholdningsartikler	12 880	12 485	- 3
3. Juridiske spørsmål	12 416	11 664	- 6
4. Bygg/bolig	12 238	12 349	+ 1
5. Utleie av bolig	10 822	10 491	- 3
6. Elektronikk/kontorutstyr	10 196	10 065	- 1
7. Håndverkertjenester	7 313	7 150	- 2
8. Omsetning/markedsføring	6 282	9 566	+ 52
9. Møbler	4 627	4 268	- 8
10. Innbo/utstyr	4 271	4 055	- 5

Den klare økningen fra 1997 til 1998 for henvendelser om omsetning/markedsføring er en følge av at enkelte postordrefirma har hatt intensive markedsføringskampanjer for spesielle produkter som ikke holder det de lover.

Strategier og tiltak

Med bakgrunn i Forbrukerrådets hovedmål om å bidra til et samfunn som ivaretar forbrukernes interesser, vedtok landsmøtet i 1997 en ny strategiplan for årene 1998-2001. Strategiplanen tar utgangspunkt i en rekke viktige utviklingstrekk som påvirker hverdagen til forbrukerne, bl.a. internasjonaliseringen av vare- og tjenestemarkedene, nye handelsformer på Internett, arbeidet for et mer bærekraftig forbruksmønster og dereguleringen av tidligere offentlige monopoltjenester som energiforsyning og teletjenester. Også i de nye markedene er det et hovedmål i forbrukerpolitikken å skape balanse mellom forbruker- og næringsinteressene.

I forlengelsen av dette vil Forbrukerrådet i 2000 prioritere følgende aktivitetsmål:

1. Bidra til bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukeren

Det er behov for å bedre balansen mellom tilbydere og etterspørere i viktige vare- og tjenestemarkeder. Spesielt viktig er dette i markeder som dereguleres eller hvor det er vanskelig å orientere seg. Forbrukervennlige regelverk og god informasjon er sentrale forutsetninger i bl.a. tele-, kraft-, forsikrings- og bankmarkedene. Forbrukerrådet vil følge nøye med i bruken av personopplysninger i livsforsikring.

Forbrukerrådet vil prioritere arbeidet med å fremme forbrukerinteressene på matområdet, bl.a. i forhold til innføringen av ny teknologi i matproduksjonen og utviklingen av det internasjonale regelverket for matvarehandel.

Elektronisk handel er et område i vekst, og gir forbrukerne nye muligheter i forhold til å kunne velge i et bredt varetilbud til gunstige priser. Det er imidlertid også fallgruver i forhold til sikre betalingsformer og klagerettigheter. Forbrukerrådet vil arbeide for å gi forbrukeren mulighet til trygg handel ved videreutvikling av nettmerke for Trygg Netthandel og aktiv påvirkning av nasjonal og europeisk regelverksutvikling.

Forbrukerrådet vil fremme forbrukersynspunkter gjennom deltakelse i styrever, råd og utvalg. Samarbeid med myndigheter, bransjeorganisasjoner og media vil være viktig.

Internasjonalt vil det nordiske- og EU-rettede arbeidet fortsatt bli prioritert gjennom bl.a. aktiv deltakelse i internasjonale forbrukerorganisasjoner.

2. Gi effektiv hjelp til alle forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådets kontorer for veiledning og klagebehandling

I 2000 vil det bli arbeidet videre med å etablere nye klagenemnder for teleklager og boligtakster.

Forbrukerrådets desentrale organisasjon gir spesielle utfordringer for internkommunikasjonen. For å utnytte Forbrukerrådets kompetanse, er det viktig å bedre IT-kommunikasjonslinjene og gjøre de felles databasene fullt ut tilgjengelige for alle ansatte.

Forbrukerrådet vil ellers satse på kompetanseutvikling av alle ansatte gjennom kurs og seminarer m.v. og på tiltak som bidrar til forbedring av arbeidsmiljøet.

Arbeidet med å utforme serviceerklæring er påbegynt og vil bli fullt ut gjennomført i 2000. Prosessen vil også bli brukt for å avdekke behov for større eller mindre organisasjonsforbedringer o.l. Resultatene vil komme forbrukerne til gode i form av bedre service.

3. Sikre forbrukerne økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker

I 2000 vil det være en prioritert oppgave å gi innspill til et utvalg nedsatt av Justisdepartementet som bl.a. skal utrede om gruppesøksmål skal innføres i Norge. Stortingets vedtak om en prøveordning for et husleietvistutvalg vil bli fulgt opp. Arbeidet med å få innført fri rettshjelp for forbrukere som får medhold i Forbrukertvistutvalget, men hvor motparten anker saken, vil bli videreført. En annen viktig oppgave blir å følge opp prinsipielt viktige forbrukersaker for domstolene.

4. Bidra til et bærekraftig forbruksmønster

For at forbrukerne skal bli bedre i stand til å velge miljøvennlig, vil Forbrukerrådet arbeide for bedre informasjon til forbrukerne om hvilke belastninger ulike varer og tjenester påfører miljøet. For Forbrukerrådet er det viktig både å stille forbrukerkrav til de miljøvennlige produktene som finnes på markedet, og til at det utvikles miljøvennlige alternativer til de produktene som virker mest miljøbelastende. For å oppnå dette vil Forbrukerrådet delta aktivt i styret for Stiftelsen Miljømerking og andre råd og utvalg som behandler forbruk og miljø. På energisiden vil Forbrukerrådet fokusere på ENØK-virksomheten som drives i Norge og arbeide for at denne blir mer målrettet og effektiv.

5. Sikre brukerne bedre klageadgang og bedre kontrakter ved kjøp og bruk av offentlige tjenester

Forbrukerrådet vil fortsette arbeidet med å få flere kommuner til å vedta mer forbrukervennlige kommunale forskrifter og standardavtaler for leveranser innen vann-, avløp - og renovasjon. Spesielt vil de kommunale klageordningene bli fulgt opp.

Forbrukerrådet vil også påvirke offentlig sektor til i større grad å ta i bruk serviceerklæringer for sine tjenester, og vil dessuten stille forbrukerkrav til offentlige tjenester som konkurranseutsettes.

6. Øke forbrukernes kompetanse og kunnskapsnivå gjennom informasjonstiltak

Forbrukerrådet vil i samarbeid med BFD og Nasjonalt Læremiddelsenter videreføre arbeidet for å styrke forbrukerinformasjonen i skoleverket. Forbrukerrådets satsing på formidling av informasjon gjennom Forbrukerrapporten, salg av bøker, gratismateriell og Internett vil fortsette. Informasjonen skal sikre at forbrukeren kjenner sine

Barne- og familiedepartementet

rettigheter og settes i stand til å ivareta sine egne interesser. For å nå målgruppene næringsliv og ulike bransjer, ønsker Forbrukerrådet å satse mer på kurs- og konferanser.

Tabell 860.2 Oversikt aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
1. Bidra til bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukerne	Øke forbrukernes mulighet til å gjøre rasjonelle markedsvalg gjennom bl.a. bedre tvisteløsningsordninger, kontrakter, markedskontroll, forbrukerinformasjon og merkeordninger.
2. Gi effektiv hjelp til alle forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådets kontorer for veiledning og klagebehandling	Innføre Serviceerklæring i Forbrukerrådet
3. Sikre forbrukerne økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker	Etablere ordninger i forbrukersaker for fri rettshjelp og gruppesøksmål
4. Bidra til bærekraftig forbruksmønster	Tilrettelegge for et miljøvennlig forbruk gjennom bl.a. informasjon til forbrukerne om miljøvennlige produkter og tjenester
5. Sikre forbrukerne bedre klageadgang og bedre kontrakter ved kjøp og bruk av offentlige tjenester	
6. Øke forbrukernes kompetanse og kunskapsnivå gjennom informasjonstiltak	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Forslag til bevilgning skal dekke lønn til faste medarbeidere og driftsmidler ved Forbrukerrådet. Posten skal også dekke godtgjørelse til Rådets medlemmer.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten skal dekke utgifter forbundet med tester og prosjekter som Forbrukerrådet utfører på oppdrag og forutsetter tilsvarende inntekter under kap. 3860, post 03.

Kap 3860 Forbrukerrådet (jf. kap. 860)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
01	Salg av forbrukerrapporten	13 450	13 166	14 535
02	Salg av opplysningsmateriell	2 103	3 438	2 534
03	Oppdragsinntekter og refusjoner			1 000
05	Andre inntekter	1 341	230	236
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	270		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	634		
17	Refusjon lærlinger	42		
	Sum kap 3860	17 840	16 834	18 305

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1997-98.

1. Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbrukerrapporten

Ved utgangen av 1998 hadde Forbrukerrapporten 79 000 abonnenter, en nedgang på 5,8 pst. i forhold til 1997. Nedgangen henger bl.a. sammen med at markedet har endret seg og at konkurransen om forbrukerstoff på kommersielt grunnlag har økt. Forbrukerrapporten er fortsatt et stort tidsskrift i norsk sammenheng.

2. Øke antall solgte eksemplarer av brosjyrer, hefter og bøker

Omsetningen gikk ned med 12 pst. i forhold til 1997. Nedgangen var særlig stor for hefter. Omsetningen av kontrakter økte med 21 pst. De to småbøkene som ble introdusert i 1998 ble solgt i nær 5000 eksemplarer.

3. Gjennom produktutvikling eller utvikling av nye informasjonsprodukter, sikre og utvide egeninntjeningen

Forbrukerrådet begynte i 1998 å se nærmere på mulighetene for betaling av produkter på Internett. Forbrukerrådets småbokserie ble utvidet til å omfatte fem titler. Disse var klare til lansering i januar 1999. Inntektskravet i St.prp. nr. 1 ble ikke oppnådd, først og fremst fordi nedgang i antall abonnenter på Forbrukerrapporten reduserte inntektene.

Strategier og tiltak

Den inntektsbringende informasjonsvirksomheten skal støtte opp om Forbrukerrådets hovedmål om et samfunn som ivaretar forbrukernes interesser. Følgende aktivitetsmål er satt opp for denne delen av virksomheten i 2000:

1. Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbrukerrapporten

Det er viktig å opprettholde Forbrukerrapportens stilling som formidler av nøytral og uavhengig forbrukerinformasjon. Konkurransen fra kommersielle medie-aktører skal møtes ved å satse ytterligere på bladets uavhengige testvirksomhet. Gjennom redaksjonell produktutvikling og utvikling av nye informasjonsprodukter på Internett, vil det bli satset på å gi bladet et solid inntektsgrunnlag.

2. Øke omsetningen av brosjyrer, hefter og bøker

Behovskartlegging og brukerundersøkelser tilsier at Forbrukerrådet fortsatt både produserer materiell for salg og til gratis utdeling. Alt gratismateriell vil fortsatt være

Barne- og familiedepartementet

tilgjengelig på Internett, sammen med materiell for skoleverket. Satsingen på småbokserien vil fortsette.

3. Finansiere deler av testvirksomheten sammen med eksterne samarbeidspartnere

Forbrukerne, og samfunnet for øvrig, trenger mer enn noen gang pålitelig veiledning om produkter og tjenesters kvalitet og virkninger for bl.a. miljø og helse. Det er derfor viktig å styrke Forbrukerrapportens kjerneområde; gode og uavhengige tester. Forbrukerrådet vil fortsatt arbeide for å finne andre institusjoner som vil være med på å delfinansiere gjennomføringen av testene. Det er viktig at Forbrukerrådet har kontroll over prosessene slik at testene kan være uavhengige. Arbeidet med å styrke det nordiske og europeiske samarbeidet på området skal videreføres.

4. Utvikle en kurs- og konferanseenhet i Forbrukerrådet

Enheten skal bygge opp under Forbrukerrådets egeninntjening. Kurs og konferansevirksomhet vil bli et av virkemidlene Forbrukerrådet har til å nå sine forbrukerpolitiske mål. Målgruppen er i første rekke næringslivet og ulike bransjer.

Tabell 3860.1 Oversikt over aktivitetsmål og resultatindikatorer for 2000

Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
1. Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbrukerrapporten	Antall abonnenter på Forbrukerrapporten ved utgangen av året
2. Øke omsetningen av brosjyrer, hefter og bøker	Antall solgte brosjyrer, hefter og bøker
3. Finansiere deler av testvirksomheten sammen med eksterne samarbeidspartnere	Antall kroner skaffet til veie fra eksterne samarbeidspartnere
4. Utvikle en kurs- og konferanseenhet i Forbrukerrådet	Gjennomføre minst 2 større konferanser med forbrukerpolitiske tema

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Salg av Forbrukerrapporten

Posten omfatter abonnementsinntekter og inntekter fra løssalg av Forbrukerrapporten. Eventuelle merinntekter gir mulighet for tilsvarende merutgifter på kap. 860, post 01.

Post 02 Salg av opplysningsmateriell

Posten omfatter inntekter fra salg av informasjonsprodukter utenom Forbrukerrapporten. Merinntekter gir grunnlag for tilsvarende merutgifter på kap. 860, post 01.

Post 03 Oppdragsinntekter og refusjoner

Posten er ny og omfatter inntekter fra eksterne prosjekter og oppdrag. Eventuelle merinntekter gir grunnlag for tilsvarende merutgifter under kap. 860, post 21.

Post 05 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. refusjon av husleieinntekter og andre tilfeldige inntekter.

Post 15 Refusjon av arbeidsmarkedstiltak

Posten er innbetalte refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Post 17 Refusjon lærlinger

På posten er det regnskapsført refusjon av utgifter til lærlinger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Kap 0862 Positiv miljømerking

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
70	Driftstilskudd til offentlig stifelse for positiv miljømerking	2 500	2 500	2 500
	Sum kap 0862	2 500	2 500	2 500

Stiftelsen Miljømerking i Norge er opprettet for å administrere den fellesnordiske ordningen for frivillig positiv miljømerking av forbruksvarer og -tjenester.

Formålet med ordningen er å bidra til et mindre miljøbelastende forbruk. Merkingen skal veilede forbrukere og innkjøpere som ønsker å handle miljøbevisst og stimulere til utvikling av varer og tjenester som er mindre miljøbelastende enn ellers likeverdige produkter.

Stiftelsen Miljømerking ble i 1995 oppnevnt som norsk ansvarlig organ (Competent Body) som følge av at EUs forordning 880/92 om miljømerking er innlemmet i EØS-avtalen.

Stiftelsen Miljømerking mottok i 1998 2,5 mill. kroner i statlig støtte fra Barne- og familiedepartementet. Stiftelsen mottok også økonomisk tilskudd fra Miljøverndepartementet på 1,2 mill. kroner, slik at det samlede tilskudd fra staten var på 3,7 mill. kroner. Lisensinntektene fra tildeling og bruk av miljømerket har de senere år vært økende, og bidro til at Stiftelsen Miljømerking i 1998 hadde et totalbudsjett på ca. 12,8 mill. kroner.

Resultatrapport 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1997-98.

1. Vedta syv nye kriteriedokumenter

I 1998 ble det vedtatt kriterier for to nye produktgrupper. Per. 31.12.1998 var det vedtatt til sammen 47 kriteriedokumenter.

Det opprinnelige målet for 1998 var å vedta syv nye kriteriedokumenter. Kriterieutviklingsarbeidet for en rekke produktgrupper viste seg imidlertid å være mer tidkrevende og komplisert enn først antatt. Danmarks inntreden i ordningen førte også til at mange miljøforhold måtte vurderes på nytt. I tillegg har det vist seg at enkelte produktgrupper ikke er egnet for miljømerking.

2. Revidere 18 kriteriedokumenter

Kriteriedokumentene for miljømerking innenfor de ulike produktgrupper gis en tidsbegrenset gyldighet, med sikte på at miljøkravene gradvis skal skjerpes.

I 1998 reviderte Nordisk Miljømerking ni kriteriedokumenter. To kriteriedokumenter ble redaksjonelt oppdatert. Syv kriteriedokumenter ble forlenget, enten fordi det ikke var behov for noen revisjon eller fordi det i høringsuttalelsene fremkom behov for grundigere undersøkelser.

3. Tildele 55 nye lisenser innenfor forskjellige produktgrupper

Ved utgangen av 1998 var det 623 gyldige lisenser. 222 nye lisenser ble innvilget i 1998 og 16 falt bort, slik at nettoøkningen i forhold til utgangen av 1997 var på 206 lisenser.

Den sterke økningen i antall lisenser skyldes særlig en høy økning for trykksaker (120 nye lisenser). Det var også en stor økning i antall lisenser for kjemisk-tekniske produkter (40 nye lisenser).

4. Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 pst. av befolkningen

En undersøkelse utført av Norsk Gallup i januar 1998 viste at de fleste her i landet kjenner Svanemerket. På spørsmål om hvilket merke som er det offentlig godkjente miljømerket, svarte 82 pst. Svanemerket, mot 79 pst. 1997. I aldersgruppen 15-29 år var kjennskapen så høy som 94 pst. En felles nordisk undersøkelse våren 1998 ga tilsvarende tall. Utfordringen er nå å øke kunnskapen om ordningen. I løpet av 1999 skal det utarbeides en strategi for dette, som også skal identifisere aktuelle resultatindikatorer.

Tilstandsvurdering

Veksten i antall produkter med miljømerke og undersøkelser som forteller om økende kjennskap til miljømerket, indikerer at ordningen har vært vellykket. I forbindelse med 10-års jubileet for det nordiske miljømerket i 1999, gjennomføres det en evaluering for å kartlegge nærmere hvordan ordningen oppfattes av og påvirker forbrukerne. I løpet av 2000 skal det gjennomføres en tilsvarende undersøkelse av ordningens virkninger på miljøet. Begge disse undersøkelsene vil kunne bidra et mer fullstendig bilde av hvordan ordningen virker og gi grunnlag for tiltak som ytterligere kan forbedre og styrke ordningen.

Svanemerket er det ledende miljømerket i verden innenfor kopi- og trykkipapir. I Norden har Svanemerket i tillegg et stort gjennomslag innenfor husholdningskjemikaliene, som tekstilvaskemiddel, rengjøringsmiddel og maskinoppvaskemiddel. Andre områder hvor Svanemerket har en meget sterk posisjon, er toalett-papir/tørkeruller, kompostbeholdere og bygningsplater.

Ved utviklingen av kriterier for svanemerkede produkter er det en utfordring at deltakende land har ulikt utgangspunkt når det gjelder naturforhold, bosetning og miljødebatt. Danmarks inntreden i ordningen innebærer likevel en klar styrking av arbeidet. Hele Norden er nå samlet om Svanemerket.

Som ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning har Stiftelsen deltatt aktivt i kriterieutvikling og revidering av europeiske kriteriedokumenter. I tillegg har Stiftelsen deltatt i arbeidet med revisjon av Rådsforordning nr. 880/92 om EUs miljømerkeordning. Per 30.06.1999 var det utviklet kriterier for 14 produktgrupper, og en rekke svenske malingsprodukter med EU-blomsten selges på det norske markedet.

Stiftelsen Miljømerking har i 1998 også deltatt i ISOs arbeid med utvikling av internasjonale standarder for miljømerking. Stiftelsen vil i økende grad samarbeide med anerkjente, internasjonale miljømerkeorganisasjoner. Et viktig organ til å koordinere dette er GEN (Global Ecolabelling Network), som stiftelsen vil arbeide aktivt innenfor.

Strategier og tiltak

Nordisk Miljømerking

1. Vedta tre nye kriteriedokumenter

I 2000 er målet å vedta kriterier for tre nye produktgrupper. Med antatt 52 vedtatte kriteriedokumentene pr. 31.12.1999 vil det være vedtatt kriterier for tilsammen 55 produktgrupper innen utgangen av 2000.

2. Evaluere 1/3 av kriteriedokumentene med henblikk på revisjon

Nordisk Miljømerking har som mål å evaluere 1/3 av kriteriedokumentene i løpet av 2000. Forut for en revisjon foretas en evaluering. Resultatet av en evaluering kan være igangsettelse av fullstendig revisjon (total omarbeidelse) av kriteriedokumentet i en

ekspertgruppe, endring av kriteriedokumentet utført som sekretariatsarbeid, mindre redaksjonelle endringer med forlengelse av kriteriedokumentet, eller nedleggelse av kriteriedokumentet. Resultatmålet er endret fra antall reviderte kriteriedokumenter til antall evaluerte kriteriedokumenter, fordi det er vanskelig å forutse om resultatet av en evaluering fører til en fullstendig revisjon, sekretariatsarbeid eller en forlengelse .

3. Tildele 200 nye lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper

Målet for 2000 er å tildele ca. 200 nye lisenser innenfor produktgruppene. Med det antatt gitte lisensantallet på ca. 800 per 31.12.99, vil det innen utgangen av år 2000 ha passert 1000 lisenser for Svanemerket.

4. Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 pst. av befolkningen

Stiftelsen har ambisjoner om at 85 pst. av befolkningen skal ha kjennskap til Svanemerket. Like viktig er det å øke kunnskapen om og troverdigheten til merket, slik at forbrukerne i enda større grad etterspør svanemerkede produkter og at antallet miljømerkede produkter øker.

EUs miljømerking

5. Tildele første lisens for EU-blomsten i Norge

Per 30.06.1999 er det ikke utstedt lisens for EU-blomsten i Norge. Stiftelsen skal markedsføre EU-blomsten overfor norske produsenter innenfor alle aktuelle produktgrupper. Målet for 2000 er å tildele den første lisensen for EU-blomsten i Norge.

6. Øke kjennskapen til EU-blomsten i Norge

Det skal utarbeides en informasjons- og markedsstrategi for hvordan EU-blomsten skal introduseres for norske forbrukere og for hvordan blomsten skal markedsføres.

Tabell 862.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
Bidra til mindre miljøbelastende forbruk ved å veilede konsumenter og innkjøpere	1. Vedta 3 nye kriteriedokumenter
	2. Evaluere 1/3 av kriteriedokumentene med henblikk på revisjon
	3. Tildele 200 nye lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper
	4. Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 pst. av befolkningen
	5. Tildele første lisens for EU-blomsten
	6. Øke kjennskapen til EU-blomsten i Norge

Nærmere om budsjettforslaget**Post 70 Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking**

Forslaget til bevilgning over posten dekker utgifter i forbindelse med administrasjon av den nordiske merkeordningen og aktiviteter som følger av oppgaver som ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning. Bevilgningen er videreført fra 1999. Stiftelsen Miljømerking har i tillegg inntekter fra salg av miljømerket Svanemerket.

Stiftelsen avgir periodiske regnskapsrapporter til Barne- og familiedepartementet.

Kap 0865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	5 665	5 839	10 002
	Sum kap 0865	5 665	5 839	10 002

Resultatrapport 1998**1. Sikre forbrukernes rettigheter***1.1 Styrking og effektivisering av Forbrukertvistutvalget*

Inntil nylig har stadig økende restanser og lang saksbehandlingstid vært et problem ved Forbrukertvistutvalget. Det ser nå ut til å være en bedring i situasjonen, jf. omtalen under kap. 867. I St.meld. nr. 40 (1998-99) *Om forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet* drøfter regjeringen ulike tiltak som kan effektivisere virksomheten.

1.2 Forberede gjennomføring av kommende EU-direktiver i norsk rett og nordisk samordning av regelverk, om hhv. fjernsalg og sammenlignende reklame

Direktivene om fjernsalg og om sammenlignende reklame er innlemmet i EØS-avtalen. Begge har frist for gjennomføring i norsk rett våren 2000. Lovarbeidet skjer i nært samarbeid med myndighetene i de øvrige nordiske land. Direktivet om fjernsalg vil bli gjennomført ved revisjon av angrefristloven og enkelte endringer i andre lover. Direktivet om sammenlignende reklame vil bli gjennomført ved endringer i markedsføringsloven. Det vil bli fremmet egne odelstingsproposisjoner våren 2000.

1.3 Aktiv norsk påvirkning i europeisk regelverksutvikling på forbrukerområdet

Norge utnytter aktivt mulighetene for å delta i det europeiske samarbeidet innenfor rammen av EØS-avtalen. Det nordiske samarbeidet er særlig viktig, både som diskusjonsforum og som kanal for innspill til EU-systemet. Norske forbrukerpolitiske synspunkter har vært fremmet dels gjennom det nordiske systemet og dels gjennom EFTA-kanalen.

1.4 Fremme stortingsmelding om en helhetlig forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet

Flere trekk i samfunnsutviklingen de seinere årene har aktualisert en samlet og bred gjennomgang av forbrukerpolitikken. Sentrale momenter i denne forbindelse er miljø- og fordelingsspørsmål knyttet til forbruk, utviklingen i forbrukernes kjøpekraft, endring i konkurransen og strukturen i markedene, den teknologiske utvikling og endringene i vare- og tjenestetilbudet, og internasjonaliseringen i alle dens former og konsekvenser. Stortinget vedtok våren 1997, i forbindelse med behandlingen av dok. 8:29 (1996-97), å be regjeringen legge frem en stortingsmelding om prinsipper og mål for en helhetlig forbrukerpolitikk. Regjeringen har ønsket å knytte den forbrukerpolitiske diskusjonen til spørsmålet om organiseringen av forbrukerapparatet (jf. NOU 1995:21). En stortingsmelding om forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet (St.meld. nr. 40 (1998-99)) ble lagt frem i juni 1999.

2. Relevant og korrekt informasjon til forbrukerne

2.1 Relevant og tilgjengelig informasjon for forbrukerne om miljøkonsekvenser av forbruksvalg

For å videreutvikle og styrke den frivillige nordiske miljømerkeordningen, Svanemerket, er det i regi av Nordisk Ministerråd igangsatt en evaluering. I 1998/99 gjennomføres en spørreundersøkelse blant forbrukerne, som skal avdekke deres kunnskaper og holdninger i forhold til miljøspørsmål og positiv miljømerking. En undersøkelse av merkeordningens miljøeffekter er under forberedelse.

I et prosjekt avsluttet i 1998 ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO), finansiert av Barne- og familiedepartementet og Miljøverndepartementet, er det foretatt en samlet miljømessig vurdering av husholdningenes forbruk. Gjennomgangen har resultert i en rekke praktiske råd for et "grønt forbruk", som våren 1999 er tilrettelagt på egne internettsider. Informasjonen bør kunne utnyttes bl.a. i undervisningen i skolen, ved at SIFO er knyttet opp mot skolesektorens eget nettsted (*Skolenettet*).

2.2 Innarbeide grunnleggende kunnskaper om personlig økonomi og forbrukerrettigheter i undervisningen i skolen

Sommeren 1998 forelå veiledningen i forbrukerlære for grunnskolen, utformet i samarbeid mellom Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Nasjonalt Læremiddelsenter, Forbrukerrådet og Barne- og familiedepartementet. Veiledningen skal bidra til at opplæringen baseres på de mål og prinsipper og det innhold som er nedfelt i det nasjonale læreplanverket, og skal være et hjelpemiddel i prosessen fra læreplan til undervisning og læring.

Arbeidet med å styrke forbrukerundervisningen ble fulgt opp gjennom et nært samarbeid mellom Nasjonalt Læremiddelsenter, Forbrukerrådet og departementet om å utvikle og tilrettelegge forbrukerinformasjon på *Skolenettet*. Samarbeidet er først og fremst rettet inn mot faget økonomi og informasjonsbehandling, som omhandler sentrale temaer innenfor forbrukerøkonomi og -rettigheter, samt faget rettslære.

Arbeidet overfor hhv. grunnskolen og den videregående skolen er organisert som egne delprosjekter. Også innenfor det forbrukerpolitiske samarbeidet på nordisk og europeisk nivå har målet om å styrke undervisningen i skolen i forbrukeremner vært prioritert i 1998.

3. Bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon

3.1 Et bedret hjelpetilbud for personer med gjeldsproblemer

Arbeidet gjennom fylkesmennene med å styrke kommunenes tilbud om individuell veiledning overfor personer med gjeldsproblemer, er videreført. Et viktig tiltak er opplæring i gjeldsrådgivning for ansatte i kommunenes rådgivningstjeneste, som i de fleste tilfeller er lagt til sosialkontorene. Det er utviklet en elektronisk utgave av håndbok i gjeldsrådgivning, som nå er til utprøving i enkelte kommuner.

Departementet har fagansvaret for gjeldsordningsloven (lov om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner av 17. juli 1992). Loven trådte i kraft i 1993. Til nå er det registrert mer enn 10 000 frivillige eller tvungne gjeldsordninger. Det har avtegnet seg behov for enkelte endringer og presiseringer i loven, bl.a. for å få en mer ensartet praktisering ved domstolene.

4. Forebygge at forbrukere utsettes for helseskade

4.1 Et effektivt forvaltningsapparat for å ivareta forbrukersikkerhetshensyn

Produkt- og Elektrisitetstilsynet er delegert myndighet fra departementet etter produktkontrollloven. Etaten la i 1998 frem en rapport som beskriver tilsynsoppgavene på de prioriterte områdene leketøy, lekeplassutstyr, sped- og småbarnsprodukter, tekstiler og innbo (brennbarhet), personlig verneutstyr, rafting og sportsdykking. Rapporten vil inngå som grunnlagsmateriale ved den helhetlige gjennomgang av organiseringen av forbrukerapparatet, som er foreslått i den ovenfor nevnte stortingsmeldingen om forbrukerpolitikken.

Sjøfartsdirektoratet fører tilsyn med etterlevelse av forskrift om produksjon og omsetning av fritidsfartøy, som er hjemlet i produktkontrollloven. Innledningsvis har man i arbeidet lagt størst vekt på å informere produsenter, importører og forhandlere om de nye reglene. Etter at en toårig overgangsperiode løp ut, og forskriften trådte fullt ut i kraft fra juni 1998, er tilsynet trappet betydelig opp. Det er ikke dokumentert at noen av ulykkene med fritidsfartøy i 1998 der menneskeliv gikk tapt, kan tilskrives feil ved fartøyets konstruksjon.

4.2 Sikre norske interesser i internasjonal standardisering

Henvisning til standarder er en viktig metode for å godtgjøre bl.a. at produkter som omsettes, eller tilbys for bruk (f.eks. lekeplassutstyr), tilfredsstiller det sikkerhetsnivå som kreves i henhold til lov og forskrifter. Ansvar for å ivareta og dokumentere sikkerheten hviler på den som produserer eller omsetter et produkt, eier utstyr, eller tilbyr en tjeneste. Henvisning til standard letter også myndighetenes tilsyn etter produktsikkerhetsregelverket. Forbrukermyndighetene prioriterte i 1998 deltakelse i standardiseringsarbeid innenfor områdene barneprodukter, personlig verneutstyr, sportsprodukter, samt brennbarhet i møbler, madrasser og tekstiler. I løpet av året er arbeidet med flere standarder fullført, blant annet for lekeplassutstyr og leketøy.

5. Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål

5.1 FoU om sammenhengene mellom forbruk og miljø, og om forbrukernes holdning til miljøspørsmål

Departementet deltar sammen med tre andre departementer i et programsamarbeid under Norges forskningsråd (NFR) om bærekraftig produksjon og forbruk. Sentrale utfordringer i programmet, som løper fra 1996 til 2001, er å kartlegge hvilke rammebetingelser og faktorer som henholdsvis fremmer og hemmer en tilpasning av forbruksmønstret til miljøhensyn, og hva husholdningene selv kan bidra med for å redusere miljøeffektene av forbruket. Det var i 1998 gitt tilsagn til tolv prosjekter og to konferanser, innenfor et årsbudsjett på 7,8 millioner kroner. To tredjedeler av prosjektene har klar forbrukerpolitisk relevans. De første rapportene fra programmet vil foreligge i 1999.

5.2 Aktuell og oppdatert kunnskap om ulike gruppers økonomiske situasjon

Oppdatert informasjon om ulike gruppers økonomi er en forutsetning for å kunne vurdere konsekvensene for husholdningene av samfunnsøkonomiske utviklingstrekk og politiske beslutninger. Departementet har i en tiårsperiode, i samarbeid med Statens institutt for forbruksforskning (SIFO), initiert regelmessig innsamling av økonomiske data på husholdsnivå. Et nytt datasett ble innhentet gjennom en landsrepresentativ intervjuundersøkelse høsten 1998. Situasjonen i norsk økonomi sommeren 1998, med den betydelige renteøkningen som fulgte, aktualiserte behovet for kunnskap om hvor utsatt husholdningene er for slike endringer. SIFOs materiale ble utnyttet og referert til i debatten som fulgte.

Tilstandsvurdering

Rettigheter

Forbrukernes rettigheter har blitt betydelig styrket de senere år. Dette skyldes dels nasjonale initiativ og dels at nytt regelverk må innføres etter de forpliktelser Norge har etter EØS-avtalen. For å styrke forbrukernes stilling, har norske myndigheter på flere områder gått lengre enn minimumskravene i EUs regelverk. EØS-avtalen og etableringen av det indre marked har store konsekvenser for forbrukerne, for forbrukerorganisasjonene og for myndighetene. Mer enhetlig regelverk i mange land gjør det enklere for forbrukerne, i stadig mer globaliserte markeder.

Det utvikles jevnlig nye vare- og tjenestetilbud. I de senere år har særlig handel via Internett og gjennom andre fjernsalgsteknikker økt. Det arbeides på dette feltet aktivt for å oppdatere og modernisere rammebetingelser og forbrukerbeskyttende regelverk.

En viktig forutsetning for at forbrukerne skal kunne gjøre sine rettigheter gjeldende, er at det finnes gode muligheter for å få løst tvister som oppstår mellom forbrukeren og selger eller tjenesteyter. På forbrukerområdet er de praktisk viktige ordningene Forbrukerrådets klagesaksbehandling, de bransjevise reklamasjonsnemndene, og Forbrukertvistutvalget (FTU).

I de senere år har det vært en økende tendens til at saker der forbrukeren får medhold i FTU, bringes inn for domstolene av den næringsdrivende. Dette kan føre til at forbrukeren frafaller rettslig sterke krav av frykt for de økonomiske følger en rettssak kan få. I slike saker er det avdekket behov for at det offentlige kan yte økonomisk støtte og garanti for å få prøvd prinsipielt viktige forbrukersaker i rettsapparatet. Dette er gjort i et fåtall saker til nå.

Informasjon til forbrukerne

Tilbudet av varer og tjenester utvikles, omfanget av reklame og markedsføring vokser, og nye media som Internett gjør enorme mengder informasjon tilgjengelig. I denne situasjon stilles det større krav til forbrukerne, både når det gjelder å innhente relevante opplysninger, sortere, og foreta en kritisk vurdering av det som foreligger av informasjon om markedsforhold og rettigheter. Dette medfører behov for å styrke undervisningen i forbrukeremner i skolen, og i bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for å ruste elevene til å mestre en stadig mer komplisert hverdag.

Reklame finnes i stadig nye former og sammenhenger. Grensen mellom markedsføring og andre typer budskap kan i noen tilfelle synes å bli mindre skarp. Markedsføring rettes i økende grad mot barn som målgruppe. Utfordringene er å til enhver tid å sørge for at regelverket på området er relevant og håndhevingen tilstrekkelig i forhold til utviklingen i reklamens innhold og form, og å sette rimelige grenser for reklamens utbredelse i det offentlige rom og for dens inntrenging særlig i barnas livsverden.

Husholdningenes økonomiske situasjon

De senere årene har vært preget av generelt gunstige økonomiske vilkår for husholdningene. Arbeidsledigheten er lav og reallønnsnivået har vært økende. Samtidig har prisene i boligmarkedet vist en vedvarende og sterk stigning. En betydelig andel nye boligkjøpere lånefinansierer hele kjøpesummen. Disse vil være særlig sårbare ved svingninger i bolig- og rentemarkedet.

Forbrukernes sikkerhet

En stor del av skadene (ca 40 pst.) som skjer ved ulykker i hjem, skole, barnehage eller fritid, har sammenheng med manglende sikkerhetsegenskaper ved produktene og/eller risikofylt bruk av produkter eller tjenester. Et stadig større spekter av produkter og tjenester på markedet krever tett oppfølging av myndighetene for å ivareta forbrukersikkerheten. En utfordring er å fange opp nye problemstillinger og

Barne- og familiedepartementet

risikoprodukter tidlig. Det er derfor et viktig mål for myndighetene å utvikle gode rutiner og et godt organisert tilsynsapparat.

De siste årene har bl.a. skadeforekomsten ved bruk av rulleskøyter, rullebrett og snøbrett økt betraktelig. Det har også skjedd en utvikling mot en alminneliggjøring av en rekke risikoaktiviteter, som f.eks. rafting og klatring. Endringene i produkt- og tjenestetilbudet og i ulykkesbildet stiller nye krav til Produkt- og Elektrisitetstilsynet som håndhevingsmyndighet etter produktkontrollen. Harmoniseringen av produktkrav og -normer innefor EØS-området krever en likeartet praksis for markeds kontroll og tilsyn for å fungere etter hensikten. Regelverket stiller derfor til dels vidtgående krav til kontroll og overvåkningssystemer i de enkelte landene. EU har i den senere tid igangsatt tiltak med sikte på å bedre etterlevelsen av regelverket i medlemslandene. Det legges bl.a. vekt på organiseringen av tilsynsarbeidet, risikovurdering av produkter, samarbeid mellom nasjonale tilsynsmyndigheter, og rapportering til EU/EFTA.

Et grunnleggende forbrukerkrav er at maten som produseres og selges ikke inneholder smittestoffer og fremmedstoffer i mengder som kan gi helseskade. Norge er i dag i en gunstig situasjon når det gjelder smittestoffer i mat og vann på grunn av effektiv overvåking og god hygiene. I den senere tid er det fokusert mye på disse aspektene. Dette har blant annet sammenheng med at risikobildet har endret seg som følge av nye avtaler for internasjonal handel med mat, ny kunnskap om komplekse helseeffekter knyttet til maten, økning i forbrukernes bevissthet omkring matprodukter, større påvirkning fra utenlandske matkulturer, og nye produksjonsteknikker.

Internasjonalisering

Den økonomiske integrasjonen og særlig EØS-avtalen medfører økende internasjonalisering av omsetningen av varer og tjenester, og en harmonisering av regelverket. Videre har liberaliseringen av verdenshandelen og samarbeidet om handelspolitiske spørsmål som foregår innenfor rammen av Verdens Handelsorganisasjon (WTO), i stadig større grad virkning for norske forbrukere. Dette gir seg utslag i bl.a. bedre tilgang og lavere priser på varer og tjenester, men innebærer også utfordringer når det gjelder å ivareta forbrukernes sikkerhet.

EUs rettsakter på forbrukerområdet er etter hvert blitt innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk lov. Det er vedtatt regelverk som harmoniserer lovgivningen på europeisk basis, og sikrer like konkurransevilkår og minimumsregler for forbrukerbeskyttelse. Nye direktiver om fjernsalg og sammenlignende reklame er under gjennomføring i norsk rett. Et direktiv som regulerer visse sider ved kjøp av forbruksvarer og tilknyttede garantier, og som vil harmonisere deler av forbrukerkjøpslovgivningen, ble vedtatt i EU i 1999. Det generelle produktsikkerhetsdirektivet og forordningen om EUs miljømerkingssystem er under revisjon.

Gjennom EØS-avtalen gis Norge muligheter for å påvirke regelverk som er under utarbeidelse i EU. Det omfattende nordiske samarbeidet på forbrukersektoren har fått en ny og viktig dimensjon med EØS-avtalen, ved koordinert nordisk påvirkning og samarbeid om gjennomføringen av regelverk. EFTA-samarbeidet spiller fortsatt en stor rolle med hensyn til informasjon og som en plattform for medvirkning og innspill.

Bærekraftig forbruk

Innenfor rammene av forbrukerpolitikken er en sentral utfordring å stimulere den enkelte forbruker til å ta miljømessige hensyn. Det kreves da at forbrukerne må kunne gjøre seg kjent med miljøkonsekvensene av de ulike varer og tjenester, og at det må finnes reelle valgmuligheter, slik at det går an å velge en mer miljøtilpasset livsstil. Forbruksområdene transport, bolig/energi, og matvarer er identifisert som de som betyr mest i miljømessig sammenheng.

EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk

Gjennom Amsterdamtraktaten har forbrukerpolitikken fått en sterkere forankring i EU, og er gitt en større betydning som eget politikkområde. EU har med virkning fra 1.1.99 vedtatt et eget rammeprogram for forbrukerpolitikk. Det arbeides med sikte på deltakelse for EFTA/EØS-landene i programmet på like vilkår med EU-landene. Programmet omfatter dels Kommisjonens egne aktiviteter, dels prosjektmidler som europeiske forbrukerorganisasjoner og andre organisasjoner som arbeider med forbrukerspørsmål kan søke om. Prioriterte områder under programmet er matvaresikkerhet, produktsikkerhet generelt, og forbrukernes økonomiske og juridiske stilling. I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 1999 bevilget Stortinget 2 mill. kroner til deltakelse i programmet. Da beslutning om saken ikke vil bli behandlet i EØS-komiteen før i løpet av høsten, vil Norge ikke komme med i aktivitetene under programmet før fra årsskiftet 1999/2000. Bevilgningen for 1999 brukes til å forberede norske forbrukerorganers deltakelse, herunder utarbeidelse av søknader til programmet.

Strategier og tiltak

1. Sikre forbrukernes rettigheter

1.1 Styrke forbrukervernet i lovgivningen

Nye typer varer og tjenester, utvikling av nye salgsformer og harmonisering til det europeiske regelverket, krever endringer i lovverket for forbrukerrettigheter. Gjeldende angrefristlov er under revisjon, bl.a. som følge av EUs direktiv om fjernsalg. Direktivet gjelder avtaler som inngås via fjernkommunikasjonsteknikker, som for eksempel postordre, Internett og salg via tv og telefon. Sentrale forhold som vil bli tatt opp, er forbrukernes rett til informasjon, angrerett og begrensninger i bruk av visse salgsformer. Det vil bli fremmet en odelstingsproposisjon som behandler disse problemstillingene våren 2000.

1.2 Bedre tvisteløsning for forbrukerne

De fleste forbrukertvister finner sin løsning ved at partene kommer fram til en minnelig ordning, enten på egen hånd eller ved bistand fra Forbrukerrådet. Forbrukertvistutvalget (FTU) og reklamasjonsnemndene behandler også mange saker.

Målet for opprettelsen av FTU var å sikre forbrukerne rimelig og hurtig tvisteløsning. Inntil nylig økte saksmengdene sterkt og restansene var store. Situasjonen har bedret seg det siste året. I stortingsmeldingen om forbrukerpolitikk bebuder regjeringen at det skal arbeides videre med sikte på effektivisering av FTU. Det skal utredes nærmere om virkeområdet bør endres for å begrense sakstilfanget, f.eks. ved å unnta tvister mellom private, eller tvister om motorvogner. Det vil også bli arbeidet med utvikling av og informasjon om alternative tvisteløsningsorganer til FTU.

1.3 Aktivt påvirke i utvikling av internasjonalt regelverk og tiltak på forbrukerområdet

Departementet vil utnytte aktivt de mulighetene EØS-avtalen gir i det europeiske samarbeidet, spesielt på felter der Norge har særlig kompetanse og interesser. Siden tre av de nordiske landene er medlemmer av EU, representerer det nordiske samarbeidet en særlig viktig arena for EU-relaterte saker. Nordisk Ministerråd har på forbrukersiden etablert prosedyrer for informasjon, for å utvikle felles holdninger og innspill til EU-systemet, og for å samarbeide om gjennomføring av regelverk.

Departementet vil delta aktivt blant annet i arbeidet med markedsføring og kommersiell kommunikasjon, og revisjoner av hhv. produktsikkerhetsdirektivet og forordningen om miljømerking.

Departementet vil fortsatt delta i forbrukerdelen av Nordisk Ministerråds arbeidsprogram for de baltiske statene og de nordvestlige russiske regionene (nærområdeprogrammet). Programmets mål er å fremme en demokratisk utvikling og bistå i overgangen til markedsøkonomi.

Et prioritert område framover vil være elektronisk handel, særlig handel over Internett. Norge deltar innen rammen av OECD i arbeidet med å finne fram til tiltak som blant annet kan bidra til å styrke forbrukernes tillit og tiltro til denne salgsformen.

Under forutsetning av at beslutningen om EUs rammeprogram innlemmes i EØS-avtalen med virkning fra 1.1.2000, vil en fra norsk side prioritere høyt deltakelse i de ulike aktiviteter under programmet. Departementet vil medvirke aktivt til at organisasjoner som arbeider med forbrukerspørsmål blir kjent med programmet, og at de utvikler og søker midler til aktuelle prosjekter.

2. Relevant og korrekt informasjon til forbrukerne

2.1 Relevant og oppdatert lovgivning om markedsføring og informasjon

Tiltakene for å fremme omsetningen av varer og tjenester er i stadig utvikling. Ny teknologi og endrede markedsforhold bidrar i seg selv til endringer i markedsføringen, både når det gjelder form og innhold.

Departementet vil våren 2000 fremme forslag til endringer i markedsføringsloven. Forslaget vil bl.a. gjennomføre EU-direktivene om fjernsalg og sammenlignende reklame.

Regjeringen mener det er nødvendig både med et styrket lovverk og med opplæring i hvordan reklamen virker i forhold til barn og unge. Et hurtigarbeidende utvalg vil bli nedsatt for å utrede tiltak som kan redusere det kommersielle presset mot barn og unge.

2.2 Fremme undervisningen om forbrukeremner i skolen

Målet med forbrukerundervisningen er at elevene skal gis grunnleggende kunnskaper, ferdigheter i bruk av informasjonsteknologi, og dermed handlingskompetanse i forhold til et hverdagsliv og et samfunn i rask utvikling. Økonomiske valg skal ha en forankring i kunnskap og bevisste verdivalg. Det er viktig at elevene utvikler selvstendighet og egne vurderinger, blant annet i forhold til reklame og annen kommersiell påvirkning.

Forbrukerinformasjon er velegnet for Internett, og forholdene ligger godt til rette for å ta i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i forbrukerundervisningen i hhv. grunnskolen, den videregående skolen og i lærerutdanningen. Ved å koble sammen praktisk IKT-bruk og forbrukeremner rustes ungdommen til å møte den stadig mer kompliserte hverdagen som forbrukere.

Vekst i materiell velstand og generelt sterkere kommersialisering på mange områder innebærer at materialistiske strømninger får større spillerom, og at menneskets verdi står i fare for ensidig å bli knyttet til rollen som konsument. Undervisningen i skolen må derfor også bygge opp holdninger som kan danne motvekt mot den kommersielle påvirkningen som barn og unge utsettes for.

3. Bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon

3.1 Sikre et lokalt tilbud om råd og bistand overfor personer med betalingsproblemer

Både i et forebyggende perspektiv, og for å fange opp og hjelpe de som har gjeldsproblemer, er det viktig å styrke det kommunale tilbudet om individuell økonomisk rådgivning. Departementet vil fortsatt gjennom fylkesmennene gi tilbud om opplæring i gjeldsrådgivning for ansatte i kommunenes rådgivningstjeneste, som de fleste steder er lagt til sosialkontorene.

Ved å legge opp rutiner for rådgivning overfor kundene når mislighold oppstår, kan låneinstitusjonene i mange tilfeller forhindre at mindre betalingsproblemer utvikler seg til uløselige kriser. I forbindelse med oppfølgingen av Banklovkommisjonens arbeid, vil regjeringen vurdere om det er hensiktsmessig med nye lovregler på dette området.

Gjeldsordningsloven kom i 1993. Loven ser ut til å dekke et permanent behov, og det er per i dag registret over 10 000 gjeldsordninger. Basert på erfaringene så langt, tar regjeringen sikte på å legge frem en ordelingsproposisjon om endringer i loven i 2000.

4. Forebygge at forbrukere utsettes for helseskade

4.1 Et forbedret statistikkgrunnlag om produktrelaterte ulykker/skader

For å kunne drive systematisk og effektivt forebyggende arbeid, er det viktig å ha oversikt over ulykkesbildet. Kunnskapsoppbygging og -oppdatering er derfor sentralt. Departementet vil gjennom kontakt med ulike fagmiljøer og Produkt- og Elektrisitetstilsynet arbeide for å få frem oppdaterte data og analyser på produktsikkerhetsområdet. Kunnskap om hvilke produkter som er involvert i ulykker, hvilke befolkningsgrupper som er mest utsatt for skader, samt om forbrukeratferd, er grunnleggende for fremtidige prioriteringer på feltet.

4.2 Ivareta norske interesser i internasjonal standardisering på utvalgte områder

Innholdet i internasjonale og europeiske standarder får stadig større betydning for sikkerhetsegenskapene til produkter og tjenester som tilbys på det norske markedet. Standarder utdyper og presiserer i økende grad regelverk som omhandler forbrukernes sikkerhet. Norske forbrukermyndigheter og -interesser har i en årrekke deltatt og fremmet synspunkter i europeisk og annet internasjonalt standardiseringsarbeid. Dette er et viktig arbeid, og departementet vil bidra økonomisk til fortsatt deltakelse.

4.3 Forbrukerdeltakelse i relevante fora på matvareområdet

Norske forbrukere skal sikres helsemessig trygge matvarer. Dette er også en viktig forutsetning som skal ivaretas i det norske medlemskapet i WTO og EØS. Dette vil kreve fortsatt samordning av internasjonalt regelverk, og i denne sammenheng er det viktig at forbrukerrepresentanter deltar slik at forbrukerhensyn blir fremmet og vektlagt - i forhold til de rene næringsinteresser. Det er viktig å involvere forbrukerrepresentanter i en dialog som gir reell medvirkning i mat- og landbrukspolitikken, og f.eks. i arbeidet med å utforme de standarder (innen Codex Alimentarius) som vil ligge til grunn for det internasjonale handelssamarbeidet.

5. Et bærekraftig forbruksmønster

5.1 Relevant og tilgjengelig informasjon for forbrukerne om miljøkonsekvenser av forbruksvalg

Målet om et bærekraftig forbruk fremmes bl.a. ved å styrke folks kunnskap og engasjement om miljøkonsekvensene av forbruket, og å tilrettelegge informasjon slik at det blir mulig for den enkelte forbruker å legge vekt på miljøhensyn. Det vil i samarbeid med skolemyndigheter og andre bli arbeidet for å styrke undervisningen i skolen om sammenhengen mellom forbruk og miljø, bl.a. ved å gjøre informasjonsmateriale om "grønt forbruk" tilgjengelig for elevene på Internett. Også andre informasjonstiltak om miljøaspekter ved forbruket vil bli vurdert.

10-årsjubileet for det nordiske miljømerket (Svanen) vil bli markert vinteren 2000. Et pågående evalueringsprosjekt, som gjennomføres i regi av Nordisk Ministerråd, vil bli fulgt opp i form av en delrapport der man vil forsøke å anslå miljøeffektene av merkeordningen.

6. Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål

6.1 Aktuell og oppdatert kunnskap om ulike gruppers økonomiske situasjon

Kunnskap om husholdningenes økonomi, og om økonomiske aspekter ved forbruket, har stått sentralt i forbrukerpolitikken på 1990-tallet. Gjennom samarbeid med Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) om regelmessige datainnsamlinger og analyser, har det vært mulig å følge med på de husholdsøkonomiske tilpasninger til endringer for eksempel i lånekostnader og boligpriser. Det vil være et mål fortsatt å få frem oppdatert kunnskap om husholdningenes økonomi, spesielt om utviklingen for utsatte grupper, som personer med lav inntekt eller med høy gjeldsbelastning.

Det såkalte standardbudsjett for forbruksutgifter, som ble utviklet ved SIFO på 1980-tallet, er blitt en sentral referanse ved utmåling av nødvendige midler til "livsopphold", f.eks. ved forhandlinger etter gjeldsordningsloven - og i noen kommuner ved tilståelse av økonomisk sosialhjelp. Departementet vil i samråd med instituttet vurdere behovet for en revisjon og oppdatering av det økonomiske standardbudsjettet.

6.2 FoU om bærekraftig produksjon og forbruk, i samarbeid med NFR

Departementet deltar i programsamarbeid under Norges forskningsråd (NFR) om bærekraftig produksjon og forbruk. Målet er å vinne kunnskap om rammebetingelser og faktorer som kan bidra til å vri forbruket i bærekraftige retning, om hva som hhv. fremmer og hemmer en miljøtilpasset individuell forbrukeratferd, og å utvikle verktøy og metoder for å evaluere forbruket i et miljøperspektiv. Forskningsaktivitetene i programmet har vært i gang siden 1997, og etter hvert som det nå vil skje en mer omfattende rapportering fra prosjektene, blir en utfordring å spre resultatene og utnytte forskningen - gjennom dagsseminarer og på andre måter - til å sette aktuelle problemstillinger under debatt.

7. Effektiv organisering av forbrukerarbeidet

7.1 Utredning av to alternativer for fremtidig organisering på sektoren

St.meld. nr. 40 (1998-99) *Om forbrukerpolitikk og organiseringen av forbrukerapparatet* beskriver og drøfter ulike problemstillinger og utfordringer knyttet til organisasjonsstrukturen på forbrukersektoren. Regjeringen vil utrede nærmere to alternative løsninger, før det trekkes konklusjoner. Departementet vil trekke inn de berørte institusjoner i det videre arbeidet, før endelig forslag legges frem for Stortinget.

Tabell 865.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Sikre forbrukerne rettigheter	1.1 Styrke forbrukervernet i lovgivningen 1.2. Bedre tvisteløsning for forbrukerne 1.3 Aktivt påvirke i utvikling av internasjonalt regelverk og tiltak på forbrukerområdet
2. Relevant og korrekt informasjon til forbrukerne	2.1 Relevant og oppdatert lovgivning om markedsføring og informasjon 2.2 Fremme undervisningen i forbrukeremner i skolen
3. Bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon	3.1 Sikre et lokalt tilbud om råd og bistand overfor personer med betalingsproblemer
4. Forebygge at forbrukere utsettes for helseskade	4.1 Et forbedret statistikkgrunnlag om produktrelaterte ulykker/skader 4.2 Ivareta norske forbrukerinteresser i internasjonal standardisering på utvalgte områder 4.3 Forbrukerdeltakelse i relevante fora på matvareområdet
5. Et bærekraftig forbruksmønster	5.1 Relevant og tilgjengelig informasjon for forbrukerne om miljøkonsekvenser av forbruksvalg
6. Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål	6.1 Aktuell og oppdatert kunnskap om ulike gruppers økonomiske situasjon 6.2 FoU om bærekraftig produksjon og forbruk, i samarbeid med NFR
7. Effektiv organisering av forbrukerarbeidet	7.1 Utredning av to alternativer for fremtidig organisering på sektoren

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid

Bevilgningen på posten er økt med 4 mill. kroner som følge av Norges deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk og skal dekke utgiftene til Norges deltakelse i programmet.

Bevilgningen vil videre bli benyttet til programforskning i samarbeid med Norges forskningsråd (NFR) samt forsknings- og utredningsarbeid på forbruker- og produktsikkerhetsområdet som departementet tar initiativ til.

Bevilgningen vil ellers bli benyttet til informasjons- og opplæringstiltak i departementets regi og til forbrukerpolitiske tiltak innenfor regelverksutvikling, informasjon og kunnskapsutvikling.

Posten dekker kostnader knyttet til forpliktelser i internasjonalt samarbeid på forbrukerområdet. Posten skal videre dekke støtte til utenrettslige tvisteløsningsordninger og (private) rettssaker av prinsipiell interesse for forbrukerne.

Kap 0866 Statens institutt for forbruksforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999	Forslag 2000
50	Basisbevilgning	18 582	16 652	17 026
	Sum kap 0866	18 582	16 652	17 026

Status for virksomheten

SIFO er et uavhengig, tverrfaglig senter for forskning, testvirksomhet og utredning som frembringer, forvalter og formidler kunnskap til nytte for forbrukerne. SIFO står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål. Instituttets arbeid rettes mot viktige problemområder for forbrukerne og nytteaspektet tillegges stor vekt. Instituttets bidrar med kunnskaper for myndigheter, politikere, næringsliv og organisasjoner, for dermed å bidra til utviklingen av et forbrukervennlig samfunn.

SIFO er det eneste institutt i Norge som utelukkende arbeider med forbruksforskning og -testing, og har i henhold til sitt formål et spesielt ansvar for utvikling av kompetanse på området. Instituttets hovedarbeidsområder er forbrukerøkonomi, mat, forbruk og miljø, distribusjon og varer og tjenester.

Instituttet ledes av et styre på 9 medlemmer oppnevnt av Barne- og familiedepartementet og er sammensatt av representanter for forskning og brukermiljø. SIFOs drift er finansiert med tildeling av basisbevilgning over statsbudsjettet og ved inntekter fra prosjekter og oppdrag fra myndigheter, forskningsråd, næringsliv og internasjonalt samarbeid.

SIFO har om lag 55 medarbeidere. Instituttet legger stor vekt på formidling av egne forsknings- og testresultater til aktuelle brukergrupper. Resultatene presenteres både i egne rapportserier og i ulike nasjonale og internasjonale tidsskrifter. Instituttet samarbeider også aktivt med pressen og andre massemedier.

Resultatrapport 1998

Sammenliknet med 1997 publiserte SIFO i 1998 noen færre rapporter, tidskriftsartikler og kapitler i fagbøker. Instituttet presenterte imidlertid langt flere papers på internasjonale og nasjonale konferanser enn tidligere, noe som tas til inntekt for at instituttet gjenopptok den faglige utadvendte virksomheten som lå noe nede i 1997. Rapporteringen fra testvirksomheten lå på samme nivå som året før.

Tabell 866.1 Oversikt over antall utgitte publikasjoner (1997-98)

Type	1996	1997	1998
Forskningsrapporter	4	14	10
Arbeidsrapporter	5	12	6
Arbeidsnotater	9	9	14
Testrapporter	39	76	79

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1997-98.

1. Gjennomført relevant forskning på områdene forbrukeratferd, forbrukerholdninger og forbruksteori, samt forbrukerøkonomi

SIFO hadde i 1998 22 prosjekter i forhold til dette målet. Dette er omtrent det samme som i 1997.

Hovedoppmerksomheten var rettet mot husholdningenes økonomiske situasjon, endring og stabilitet i matvanene og forbrukets betydning. I 1998 ble det igjen etterspørsel etter analyser av bl.a. rentevekstens betydning for ulike forbrukergrupper.

SIFO styrket kompetansen om forbrukernes matvaner.

To prosjekter om forbrukerundervisning i skolen, det ene en sammenlikning av forbrukerkunnskapen blant elever i videregående utdanning i Norge og Sverige, ble avsluttet.

2. Gjennomført relevant forskning på det forbrukerpolitiske området, herunder forbrukerorganisering og konsekvenser av internasjonalisering

De to viktigste områdene har her vært det europeiske standardiseringsarbeidet og forholdet mellom forbruk og miljø. Aktiviteten målt i månedsværk var noe mindre enn i 1997. Nedgangen skyldes noe lavere aktivitet på miljøområdet enn planlagt.

SIFO har gjennom flere år deltatt aktivt i det europeiske standardiseringsarbeidet hvor hovedstikkordene er funksjon, helse, miljø og sikkerhet. Områdene spenner fra leketøy og barneomsorgsprodukter til tekstiler og elektriske husholdningsapparater. Arbeidet er viktig og gir samtidig instituttet verdifull internasjonal kompetanse.

Sentralt i arbeidet med miljøspørsmålene står utviklingen av det grønne husholdningsbudsjettet. Den faglige delen ble avsluttet i 1998 og stoffet er formidlet over Internett. Det er også blitt fokusert på temaer som produktlevetid, utviklingen av forbrukernes miljøholdninger og forbrukernes rolle i miljøpolitiske suksesser.

3. Gjennomført relevant forskning, utredning og testvirksomhet innen funksjon, produktsikkerhet og miljø, samt privat og offentlig tjenesteyting

Den totale aktiviteten i forhold til dette målet lå på samme nivå som i 1997. Det var større aktivitet på testvirksomheten, og noe mindre for offentlig og private tjenester.

Innenfor testvirksomheten ble året preget av mer arbeid med oppdrag for næringsliv og media enn i 1997.

Deltakelsen i standardiseringsarbeid var omfattende og har vist betydelig merverdi i forhold til konkrete oppdrag instituttet er involvert i.

Målt i inntekter og forbrukte månedsværk var hovedtyngden av oppdrag på tester for godkjenning av produkter i forhold til bruk av miljømerket "Svanen", diverse tekstiltester og kontroll av energimerking. Videre hadde instituttet oppdrag for flere kommersielle media.

Fornyelse av laboratoriets akkreditering for testing av leketøy ble gjennomført.

SIFO har avsluttet oppdrag for BFD når det gjelder forskning og evaluering knyttet opp til utviklingsprogrammet for barnehagesektoren. Forskningen om tilpasning mellom tjenestetilbud og -behov for barnehagesektoren fortsetter i 1999.

4. Gjennomført relevant forskning innen markedskommunikasjon og distribusjonsformer samt konkurranse i varemarkedet

Aktiviteten i forhold til dette målet var betydelig høyere i 1998 enn i 1997. Dette skyldes i første rekke større aktivitet når det gjelder distribusjonsforskning, bl.a. innenfor matvareområdet.

SIFO har belyst konkurranseforholdene i dagligvarehandelen ved bl.a. å studere matvarekjedenes kamp om butikklokalene. Flere igangværende prosjekter fokuserer på andre sider ved denne konkurransen. Studier av åpningstider i varehandelen er et tilbakevendende forskningstema.

Kommersialiseringen av barne- og ungdomskulturen stod - og står - sentralt i den mer markedsføringsorienterte forskningen ved instituttet. Dette er et spørsmål som er aktualisert av diskusjonen om økt fokusering på barn og unge som forbrukere og at reklamen i dag blir rettet inn mot stadig yngre aldersgrupper.

Strategier og tiltak

SIFO vil i 2000 opprettholde sine hovedmål og arbeide på følgende områder: (1) forbrukernes situasjon, (2) vare og tjenestetilbudet, (3) markedsføring og distribusjon og (4) forbrukerpolitikk.

Tematisk vil økonomi, mat og miljø fortsatt utgjøre hovedtyngden av forskningen.

Profilen på forskningen vil måtte ta hensyn til den politiske, økonomiske og teknologiske utviklingen, og de utfordringer som melder seg i denne sammenheng: Dette vil medføre en dreining i retning av nye problemstillinger knyttet til bl.a. mat som kultur, miljø og etisk ansvar, forbruk og levekår, samt potensialet for livsstilsendringer som er nødvendig for å omsette ideologi til handling. I forbindelse med sistnevnte vil fokus bli satt på hvordan vi kan redusere ressursbruken og samtidig opprettholde vår levestandard for - innenfor en bærekraftig balanse - å gi rom for levestandardsforbedring i den tredje verden.

SIFO vil i 2000 gjennomføre konkrete organisatoriske og faglige tiltak for integrering av instituttets forsknings- og testkompetanse. Som en del av strategien for kompetanseoppbygging vil åtte til ni av instituttets medarbeidere være engasjert i doktorgradsarbeider.

1. Høy kompetanse om forbrukernes situasjon

Kunnskap om forbrukernes situasjon, holdninger og atferd, er et viktig grunnlag for forbrukerpolitiske beslutninger.

De økonomiske forholdene står sentralt, og SIFO vil følge med i utviklingen av husholdningenes økonomi de nærmeste årene. Forskning om betalingsproblemer og gjeldsordning vil fortsatt være en viktig del av arbeidet, spesielt vil instituttet være opptatt av faren for sosial eksklusjon. I tillegg vil SIFO starte arbeidet med en større revisjon av det såkalte standardbudsjettet for å styrke den individuelle veiledningen til husholdningene. Instituttet vil også gå nøyere inn på husholdningenes prioriteringer og utviklingen av forbrukets sammensetning. Her vil fortsatt mat og matvaner stå i fokus, men det er et mål å utvide perspektivet til også å omfatte forbrukets økende betydning i det moderne samfunnet. I denne sammenheng vil spørsmål om moralske og etiske sider ved forbruket stå sentralt.

2. Høy kompetanse og relevant forskning og testvirksomhet på vare- og tjenestetilbudet

Kjøp og bruk av varer og tjenester står sentralt i forbrukernes hverdag. Kunnskaper om alternativene som finnes er viktige for forbrukerens valg i markedet. Testavdelingen til SIFO er engasjert i produktpåvirkningen gjennom vurdering og testing av utvalgte produktgrupper, samt deltakelse i standardiseringsarbeid. Det er viktig å sikre aktualitet og kvalitet i dette arbeidet. Både gjennom testoppdrag og større prosjekter vil SIFO tilrettelegge for bedre informasjon til forbrukerne og bidra til viktig underlagsmateriale i arbeid med produktsikkerhet.

Tjenesteforskningen befinner seg ved en skillevei. Mye av virksomheten i de siste årene har vært knyttet opp til barnehagesektoren. SIFO vil arbeide for å utvide virksomheten til også å omfatte andre viktige tjenester.

3. Høy kompetanse og relevant forskning om markedsføring og distribusjon

Hovedstikkordet her er kunnskap om markeder og de ulike aktørene i markedet. SIFO er her opptatt av maktforhold i distribusjonskanalene, åpningstider og tilgjengelighet, konsekvenser av internasjonalisering, nye og alternative distribusjonsformer, internetthandel, kommersialisering av barne- og ungdomskulturen og reklame og markedsføring som er spesielt rettet mot barn og ungdom. Sentralt står også spørsmålet om regulering og deregulering av markedet og endrete valgmuligheter.

SIFOs perspektiv er konsekvensene for forbrukerne og deres stilling i markedet, men for å få et helhetlig perspektiv omhandler studiene også mange av de andre sentrale aktørene i de ulike markedene.

SIFO har etablert seg som et kompetansesenter når det gjelder matdistribusjon i Norge. Sammen med Senter for bygdeforskning i Trondheim gjennomfører SIFO en rekke prosjekter som dekker de viktigste prosessene i matvarekjeden fra "jord til bord". Sentralt i dette samarbeidet står et strategisk forskningsprogram finansiert av Norges forskningsråd. I arbeidet knyttet til produksjon og forbruk av økologiske matvarer vil større oppmerksomhet bli rettet mot distribusjonsleddet.

4. Høy kompetanse og relevans på forskning om norsk og europeisk forbrukerpolitikk

SIFOs mål er å fremskaffe kunnskap om i hvilken grad lover, regler og tiltak som skal ivareta forbrukernes interesser, fungerer i samsvar med intensjonene.

SIFO arbeider for å utvikle prosjekter som behandler norsk og europeisk forbrukerpolitikk i et komparativt perspektiv. I tillegg arbeides det med politiske virkemidler som, merking og standardisering, samt en produktorientert miljøstrategi. Dessuten arbeides det med virkemidlenes konsekvenser for den enkelte forbruker.

Forholdet mellom forbruk og miljø er et tema i mange prosjekter som omhandler bl.a. produkters levetid, økologiske matvarer og forholdet mellom holdning og handling.

Instituttets deltakelse i europeisk standardiseringsarbeid vil bli videreført. Testvirksomheten gir viktig underlag for deltakelsen. Det vil kontinuerlig vurderes hvilke produktområder instituttet engasjerer seg i.

5. Hensiktsmessig formidling av test- og forskningsresultater

SIFOs kunnskaper skal komme forbrukerne til nytte, og det blir lagt stadig mer vekt på synliggjøring, resultatformidling og brukerkontakt. For formidlingsarbeidet har den raske utviklingen på teknologiområdet gitt nye muligheter og utfordringer. Ny teknologi skal bidra til å effektivisere både rapportproduksjon og forskningsformidling. Internettløsninger vil bli videreutviklet for bruk i formidling til offentligheten, massemedia og til det vitenskapelige miljø. Nye tiltak for å bedre formidlingen til forskersamfunnet både nasjonalt og internasjonalt vil bli vurdert.

Tabell 866.2 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål	1. Høy kompetanse om forbrukernes situasjon
	2. Høy kompetanse og relevant forskning og testvirksomhet på vare- og tjenestetilbudet
	3. Høy kompetanse og relevant forskning om markedsføring og distribusjon
	4. Høy kompetanse og relevans på forskning om norsk og europeisk forbrukerpolitikk
	5. Hensiktsmessig formidling av test- og forskningsresultater

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Forslag til bevilgning på posten skal dekke utgifter til lønn og godtgjørelser samt driftsutgifter ved instituttet.

SIFO har i de senere år hatt betydelige inntekter fra eksterne prosjektoppdrag, hovedsakelig fra ulike statlige institusjoner. Det er ventet at omfanget av prosjektoppdrag i 2000 vil ligge på omtrent samme nivå som for inneværende år.

SIFO er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gir fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet. De ansattes tilsettingsforhold er regulert av lov om statens tjenestemenn.

SIFO avgir årsrapport til departementet, jf. Økonomireglementet for staten § 11.2.

Kap 0867 Forbrukertvistutvalget

		(i 1 000 kr)	
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000
01	Driftsutgifter		2 909
	Sum kap 0867		2 909

Det foreslås opprettet et nytt budsjettkapittel 867 for Forbrukertvistutvalget. Bevilgningen til Forbrukertvistutvalget er tidligere gitt over kap. 860 Forbrukerrådet, post 21 Spesielle driftsutgifter, Forbrukertvistutvalget.

Status for virksomheten

Forbrukertvistutvalget (FTU) er opprettet i medhold av lov 28. april 1978 om behandling av forbrukertvister. Forbrukertvistutvalget er tillagt oppgaver og myndighet direkte gjennom forbrukertvistloven. FTU behandler saker om forbrukerkjøp og saker om håndverkertjenester.

Forbrukertvistutvalget består av en leder, nestleder og åtte medlemmer som oppnevnes av Kongen for 4 år av gangen. Halvparten av medlemmene har særlig innsikt i forbrukersidens interesser og den andre halvparten særlig innsikt i selger- eller tjenesteytersidens interesser.

En tvist som forbrukeren ønsker å bringe inn for FTU må først behandles ved et av Forbrukerrådets lokalkontor. Forbrukerkontorenes klagebehandling reguleres i forbrukertvistloven, forskrift til loven og Forbrukerrådets retningslinjer. Helt grunnleggende er kravet til nøytralitet i saksbehandlingen.

Innenfor sitt område utgjør FTU et viktig alternativ til domstolsbehandling av saker, og har betydning både for den enkelte som får avgjort sin sak, og som et "ris bak speilet", fordi muligheten for å bringe en sak inn for FTU gjør det lettere for forbrukerkontorene å få til minnelige løsninger.

Markedsrådet er opprettet med hjemmel i lov av 16. juni 1972 om kontroll med markedsføring, og avgjør saker etter denne lov.

Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet har et eget, felles sekretariat, hvor det i dag er tilknyttet ca. syv årsverk. Anslagsvis 1/2 årsverk er knyttet til saksforberedelser for Markedsrådet.

Resultatrapport 1998

For resultatrapport på resultatmål som ble presentert i St. prp. nr 1 for 1997-98 vises til omtale under kap. 860.

Strategier og tiltak

Siktemålet ved opprettelsen av Forbrukertvistutvalget var å sikre forbrukerne tilgang til rimelig og hurtig tvisteløsning. En effekt har vært at Forbrukerrådet i sin klagesaksbehandling har kunnet dra nytte av de avgjørelser som FTU har fattet, og for øvrig lettere har kunnet oppnå minnelige løsninger ved å vise til at saken kan behandles i FTU.

Pga. en meget sterk økning i saksinntaket over lengre tid, økte restansene slik at saksbehandlingstiden steg til over 1½ år. En slik saksbehandlingstid står dårlig i forhold til siktemålet. Forbrukertvistutvalget vil i 2000 prioritere følgende mål:

Reduksjon av gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i FTU til under 1 år

Etter økning av sekretariatets bemanning i 1997-98 er saksbehandlingstiden avtagende. Målet er å senke gjennomsnittlig saksbehandlingstid, i første omgang til under 1 år, og i neste omgang til høyst 6 måneder. For å oppnå dette er det nødvendig å opprettholde FTUs høye aktivitetsnivå fra de siste årene, og at saksinntaket ikke øker vesentlig.

Tabell 867.1 Oversikt over aktivitetsmål og resultatindikator for 2000

Aktivitetsmål	Resultatindikatorer
Reduksjon av gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i FTU til under 1 år	Gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i FTU

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Forslaget til bevilgning skal dekke utgifter til lønn for faste medarbeidere og driften ved Forbrukertvistutvalgets og Markedsrådets sekretariat. Posten dekker videre utvalgsgodtgjørelser til Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet.

Kap 0868 Forbrukerombudet (jf kap. 3868)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000	
01	Driftsutgifter	8 914	8 878	8 878
	Sum kap 0868	8 914	8 878	8 878

Status for virksomheten

Forbrukerombudet er et frittstående forvaltningsorgan som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål, i samsvar med lovpålagte oppgaver. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten, og kontrollere bruken av midlene.

Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår av 16. juni 1972 (markedsføringsloven). Det er forutsatt at Forbrukerombudet og de næringsdrivende skal søke å forhandle seg fram til frivillige ordninger. Dersom slik løsning ikke oppnås kan saken bringes inn for Markedsrådet til avgjørelse. Markedsrådet kan fatte forbudsvedtak mot aktuelle tiltak.

Markedsføringsaktiviteter av lokal karakter behandles av Konkurransetilsynets regionkontorer.

Dersom en næringsdrivende ikke retter seg etter en henstilling fra FO eller regionkontorene i Konkurransetilsynet om å stanse et ulovlig markedsføringstiltak kan FO, i særlige tilfeller, nedlegge forbudsvedtak. Dette gjøres for å motvirke at de næringsdrivende gjennomfører ulovlige kampanjer og høster fordelene av overtredelsen. Et slikt vedtak kan påklages til Markedsrådet.

I vedtak som gjelder brudd på markedsføringsloven skal det normalt fastsettes et tvangsgebyr. Ved en eventuell fremtidig overtredelse av vedtaket utferdiger FO et forelegg om tvangsgebyr. Vedtas forelegget vil dette være tvangsgrunnlag for utlegg, i motsatt fall må FO bringe saken inn for domstolene for å få fastslått betalingsplikten.

FO håndhever også forskrifter om fiber- og vedlikeholdsmerking av tekstiler, gitt i medhold av lov om merking av forbruksvarer. FO er dessuten tillagt tilsynet med særskilte regler gitt i medhold av lov av 4. desember 1992 om kringkasting.

Resultatrapport 1998

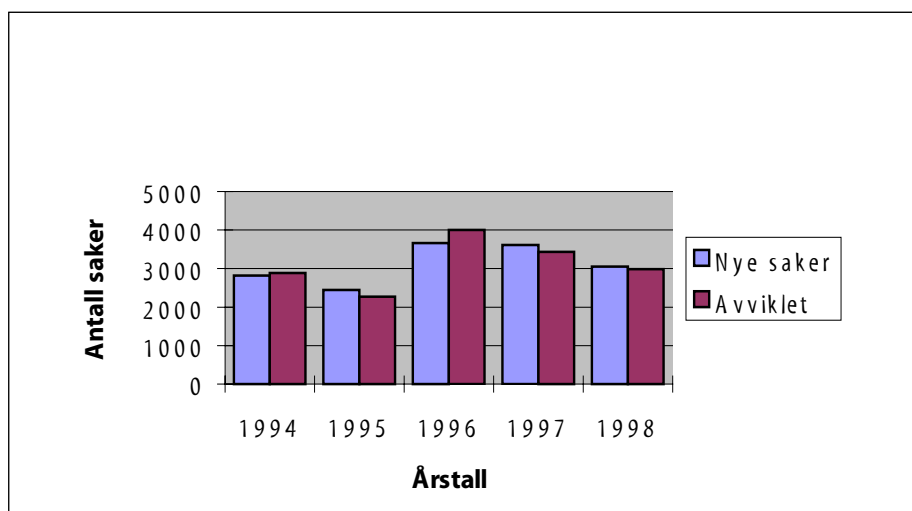
Resultatrapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1997-98.

I alt ble 2984 saker avviklet i 1998. Dette er en nedgang fra 1996 og 1997, men flere enn i 1994 og 1995. Nedgangen skyldes færre behandlede saker hos Konkurransetilsynets regionkontorer. Ca. 60 pst. av sakene ble behandlet av FO sentralt.

Både FO og Konkurransetilsynet behandlet majoriteten av sine saker etter markedsføringsloven § 2, forbudet mot villedende markedsføring. FO behandlet imidlertid nesten like mange saker etter markedsføringsloven § 1 - generalklausulen. Bruken av § 1 har økt betydelig de senere årene, noe som bl.a. skyldes nye markedsføringsmetoder og nye virkemidler.

Antall saker behandlet etter markedsføringsloven § 9a om urimelige avtalevilkår var omtrent som i 1997 (62).

Figur 868.1 Oversikt over nye og avsluttede saker hos Forbrukerombudet og Konkurransetilsynet i perioden 1994-98

1. Tilsyn med utviklingen av nye og mer aggressive markedsføringstiltak, herunder bruk av nye reklamekanaler, med særlig vekt på å sørge for etterlevelse av skjerpelsene i markedsføringsloven §1

FO har sett en økende tendens til bruk av vold og andre skremmende virkemidler i reklame rettet mot barn og unge. FO behandlet i 1998 en rekke saker som reiste spørsmål etter markedsføringsloven. § 1 på grunn av bruk av aggressive virkemidler i markedsføringen.

Gjennom sakene FO hadde til behandling er det nå begynt å utvikle seg en praksis i henhold til lovendringen fra 1997, som innførte begrepet "god markedsføringsskikk" for å ramme uetisk markedsføring.

2. Sann og tilstrekkelig pris- og produktinformasjon i markedsføringen av varer og tjenester innen områder som prioriteres særskilt.

Innenfor persontransport/reisebransjen fikk FO i 1998 gjennomslag for at skatter og avgifter som kommer i tillegg til prisen på selve reisen må innkalkuleres i prisen. Dette gir bedre oversikt for forbrukeren.

På telekommunikasjonsområdet ble konkurransen skjerpet ved at nye tilbydere kom inn på markedet. Dette preget markedsføringen. FO behandlet en rekke saker om villedende prissammenligninger, og billigstpåstander som ikke kunne dokumenteres. FO reviderte i 1998 en oversikt over krav som stilles til prisopplysninger av telekommunikasjonsvarer og -tjenester etter markedsføringsloven.

FO mottok svært mange klager på markedsføring av brune- og hvitevarer. FO avdekket villedende og utilstrekkelige prisopplysninger. FO foretok en større aksjon mot seks store aktører i bransjen. Kun ett firma kunne dokumentere reelle sammenligningspriser. FO fattet forbudsvedtak med tvangsgebyr mot to firma.

FO fant ulike markedsføringstiltak av lån og kreditt villedende, fordi det ikke var gitt tilstrekkelig informasjon om effektiv rente, og fordi det ved markedsføring av kjøpekreditt ikke var gitt tilstrekkelig informasjon om at tilbudet forutsetter kredittvurdering.

Åpningen for konkurranse på elektrisitetsmarkedet førte til aggressiv markedsføring fra krafttilbyderne. FO behandlet en rekke saker om uoversiktlige prissammenligninger, og utarbeidet en orientering om praksis om de krav FO stiller til markedsføring av elektrisk kraft.

FO fant det ikke tilstrekkelig sannsynliggjort at "miljøstrøm"-avtalene markedsført av et kraftselskap medførte noen miljøeffekt, i det avtalene ikke påvirket produksjonen av strøm. Det ble dermed ansett villedende å benytte miljøargumentasjon i markedsføringen.

3. Føre tilsyn med at reklame i etermedia, herunder nærkringkasting, er i overensstemmelse med markedsføringsloven og kringkastingsregelverket, med særlig vekt på forholdet til barn og unge

FO hadde også i 1998 løpende tilsyn med fjernsynsreklamen i TV 2, TV Norge og TV 3.

FO fant 11 brudd på forbudet mot reklame særlig rettet til barn. Fire reklamer ble funnet i strid med god markedsføringsskikk, fordi de inneholdt adferd i strid med sikkerhetsnormer, vold eller virket skremmende og kunne skape frykt hos barn.

Oslo Byrett stadfestet Markedsrådets vedtak om at TV-Shop måtte gi eksakte opplysninger om portokostnader som tilkommer kunden ved kjøp pr. produktenhet, og idømte tvangsgebyr.

4. Redusere bruken av utenforliggende lokkemidler i markedsføringen og påse at ulike lojalitetsprogrammer ikke virker urimelig i forhold til forbruker

Markedsføringen av de tre fordelskortsystemene Trumf, Domino og Forbrukersamvirkets medlemskort, representerte et betydelig arbeidsområde for FO i 1998. Det er oppnådd enighet med aktørene om flere hovedspørsmål, som etter FOs mening gjør det lettere for forbruker å vurdere fordelene som markedsføres gjennom disse systemene.

5. Redusere antall lovstridige vilkår i kontrakter, med prioritering av kontraktsvilkår med særlig betydning for mange forbrukere og deres økonomi - herunder finansielle tjenester, bolig og utdanning

FO forhandlet videre med Sparebankforeningen og DnB om hvorvidt og eventuelt på hvilke betingelser uttaks- og betalingskort kan benyttes uten signatur eller pin-kode (autentifikasjon). FOs utgangspunkt er at hvert enkelt beløp som belastes kontoen skal autentifiseres. Spørsmålet må avgjøres av Markedsrådet da det ikke kom til enighet gjennom forhandlinger.

I forbindelse med renteøkningen høsten 1998 viste det seg at det var uenighet om hvordan rentereguleringsklausulen FO og finansnæringen fremforhandlet i 1988 skulle forstås. FO anmodet Justisdepartementet om at det i forslag til lov om finansavtaler og finansoppdrag ble tydeliggjort at renten ved kort varsel ikke kan økes mer enn finansinstitusjonenes faktiske innlånskostnader, samt at de har en dokumentasjonsplikt ved slike endringer.

FO vurderte avtalevilkårene til tre banker som tilbød betalingskort for barn og unge ned til 13 år. Barns rettslige handleevne, foreldrenes posisjon i kontrakten, sikkerhet mot overtrekk og misbruk, erstatningsansvar og klarheten i vilkårene, var sentrale spørsmål i forhandlingene. Ved slutten av året var det kun uenighet om beløpsgrensen for uttak ved bruk av kortet i betalingsterminaler. Markedsrådet må trolig ta stilling til spørsmålet.

FO avsluttet i 1998 bl.a. forhandlingene med Telenor og NetCom om generelle abonnementsvilkår. FO startet også forhandlinger med de nye operatørene i telemarkedet, og dessuten med Telenor om vilkår for Telekonto.

FO fikk gjennomslag for en rekke viktige prinsipper i forhandlinger om studiekontrakter; det settes grenser for i hvilken grad skolen kan kreve forskuddsbetaling, og eleven skal ha anledning til å komme seg ut av kontraktsforholdet uten å bli urimelig økonomisk belastet. Markedsrådet ga FO

medhold i at eleven ikke kunne holdes ansvarlig for skolens eventuelt tapte statsstøtte som følge av at eleven sa fra seg skoleplassen.

NSB Gardermobanens transportvilkår for reisende med flytoget ble fremforhandlet i 1998. FO fikk gjennomslag for at kunden kan kreve erstatning for dokumentert økonomisk tap, herunder kjøp av ny flybillett, dersom den reisende ikke rekker flyet på grunn av at flytoget er forsinket.

6. Ut fra forbrukerhensyn følge opp problemstillinger knyttet til Internett som kanal for markedsføring, betalingsformidling og kontraktsinngåelse. Følge utviklingen mht integrering av nye telekommunikasjonstjenester

FO behandlet flere saker med opphav i Internett i 1998, både rene markedsføringsaktiviteter og kontraktsinngåelser.

Markedsføring i form av interaktiv reklame, hvor reklamen i større grad enn i andre medier blandes sammen med underholdning, konkurranser og innsamling av personopplysninger, er særlig problematisk i forhold til barn og unge. FO har ført tilsyn med markedsføringen via stikkprøver.

FO har i samarbeid med de andre nordiske forbrukerombudene utarbeidet en felles holdning til anvendelse av markedsføringsloven på Internett. Her konkretiseres blant annet prinsippet om at aksessleverandør vil være å anse som medvirker, og således ha plikt til å reagere når har blir gjort kjent med ulovlig markedsføring fra en av hans kontraktsparter. Det trekkes også opp retningslinjer for markedsføring overfor barn på Internett.

FO deltok også i 1998 på *International Internet Sweep Day* i regi av International Marketing Supervision Network (IMSN). Målet med aksjonen, hvor 40 ulike myndigheter fra 25 land deltok, var å undersøke og om nødvendig gripe inn mot markedsføring med påstander om slankende, helbredende og andre helsebringende effekter.

Stadig flere banker tilbyr regningsbetaling via Internett. Det er utviklet tilleggsavtaler ved bruk av SET-standarden for handel via Internett. FO har innhentet kontraktsvilkårene for disse tjenestene for vurdering. Arbeidet vil fortsette i 1999.

7. Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene gjennom deltagelse i nasjonalt, nordisk og internasjonalt nettverkssamarbeid

FO var også i 1998 representert i det forbrukerjuridiske samarbeidet under Nordisk Ministerråd, bl.a. i prosjekter om tilsyn med fjernsynsreklame, forbrukervern og personvern, lotterier og pyramidesalg.

FO har dessuten deltatt aktivt i samarbeid under International Marketing Supervision Network (IMSN). Det er viktig at tilsynsmyndighetenes internasjonale samarbeid også synliggjøres på en god måte utad, eksempelvis via Internett. FO har vært visepresidentskap i IMSN fra høsten 1998, og tar over presidentskapet i 1999.

Strategier og tiltak

Hovedmålet for Forbrukerombudets virksomhet er at forbrukerne ikke stilles overfor markedsføringstiltak og standardkontraktsvilkår som er urimelige i markedsføringslovens forstand. For at forbrukerne skal kunne gjøre seg nytte av konkurransen i markedet må de ha muligheten til å bli kjent med ulike tilbud, kunne foreta sammenlikninger mellom tilbudene basert på riktig og relevant informasjon, og kunne slutte avtaler om kjøp i tillit til at deres interesser blir tatt vare på i kontraktsforholdet.

Markedsføringslovens betydning for forbrukerne der de i utgangspunktet står særlig svakt vil bli vektlagt. Det gjelder barn som forbrukere, det gjelder forbrukernes helse og miljø, og det gjelder forhold som er særlig viktige for forbrukernes økonomi.

I tillegg til gjennomføring av planlagte tiltak settes det av ressurser for å kunne gripe raskt inn og behandle aktuelle markedsføringstiltak eller kontraktsvilkår som lanseres i markedet på bakgrunn av klager fra publikum eller på eget initiativ

Foruten oppfølging og videreføring av problemområder det arbeides med i 1999, er det under aktivitetsmålene nedenfor listet opp noen områder FO særlig vil konsentrere innsatsen om i 2000.

1. Påse at markedsføringsaktiviteter ikke er urimelig overfor forbruker

1.1 Føre tilsyn med markedsføring rettet mot barn og unge, særlig på Internett, fjernsyn og i skole/barnehage. Motvirke urimelig innsamling og bruk av personopplysninger fra barn

Det er mer markedsføring rettet til barn og unge i dag enn tidligere. Nye medier som Internett tas i bruk, og skoler og barnehager er interessante som markedsføringsarenaer. FO vil følge særlig nøye med i utviklingen på disse områdene.

Særlig i markedsføring til ungdom er det et merkbart trekk at sjokkerte og dels støtende bilder benyttes. Vold, sex og rus er ikke uvanlige bestanddeler av reklame. FO vil gripe raskt inn mot reklame som anses urimelig og i strid med god markedsføringsskikk.

Barn vil ikke så lett som voksne være skeptiske til å gi fra seg opplysninger om sin egen person. FO vil vurdere i forhold til mfl § 1 hvorvidt/i hvilken utstrekning de næringsdrivende skal kunne anvende innsamlede opplysninger om barn til å drive direktemarkedsføring.

1.2. Føre tilsyn med markedsføring på Internett

Se nærmere omtale under punkt 2.1 nedenfor.

1.3. Motvirke forekomsten av villedende markedsføring på øvrige prioriterte områder

Villedende markedsføringsmetoder er de overtredelsene som tradisjonelt går hyppigst igjen i saksmengden. Tilsynet vil bestå i behandling av klagesaker og annen løpende overvåking på prioriterte områder. Lovetterlevelse vil bli søkt oppnådd både gjennom systematisk markedsovervåking og gjennom mer generelle bransjerettede tiltak.

For mange bransjer kreves kontinuerlig oppfølging, og FO vil derfor også i 2000 følge opp bl.a. bilbransjen, brune- og hvitevarebransjen og elektrisitetsbransjen.

Markedsføring av finansielle tjenester vil være under kontinuerlig tilsyn. FO vil i 2000 særlig se på markedsføringen av produktpakker, der finansielle tjenester utgjør en eller flere bestanddeler av pakken.

Alminnelige forbrukere er blitt en viktig kjøpergruppe av mer sammensatte og til dels teknisk kompliserte produkter/tjenester innenfor telekommunikasjon. Bransjen preges av hard konkurranse. Når dette kombineres med mer tvilsomme prispåstander og produktsammenlikninger i markedsføringen kan det være vanskelig for en ofte teknisk ukyndig forbruker å orientere seg. Forbrukerombudet vil derfor fortsette å arbeide på dette området i 2000.

1.4. Effektivisere tilsynet med antatt useriøse aktører innenfor postordrevirksomhet

Stadig nye postordrefirma dukker opp med uriktige/villedende tilbud om store gevinster eller utrolige pristilbud. Samlet legger forbrukerne igjen enorme summer hos disse firmaene, slik at det blir svært lønnsomt å drive i strid med markedsføringsloven.

FO vil effektivisere tilsynet med antatt useriøse aktører innenfor postordrevirksomhet ved i større grad å stille medvirkende personer til ansvar for ulovlig virksomhet, slik at disse personene ikke kan omgå loven ved stadig å starte ny virksomhet.

Enkelte virksomheter har klart karakter av å være bedrageri, og FO vil i slike tilfeller oversende saken til politiet.

1.5. Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene

Samarbeidet med FOs søsterorganisasjoner i de nordiske landene vil bli vektlagt. Mange markedsføringstiltak skjer parallelt og dels over landegrensene i Norden, og koordineringen av tilsynet har betydning for resultatene.

Den stadig økende globalisering av markeder fører til at en større del av markedsføringstiltak rettet mot norske forbrukere stammer fra utlandet, særlig via Internett. FO deltar i et internasjonalt nettverk (International Marketing Supervision Network - IMSN) for tilsynsorganene i OECD-landene. FO vil gjøre aktivt bruk av nettverket ved lovstridige internasjonale markedsføringsaktiviteter rettet mot Norge, og vil yte tilsvarende bistand vis a vis øvrige nettverksmedlemmer ved aktiviteter som stammer fra Norge. FO skal, som innhaver av presidentvervet i organisasjonen for ett år, arrangere periodens andre konferanse våren 2000. På initiativ fra EU-kommisjonen har de europeiske IMSN-medlemmene dannet en undergruppe av nettverket som kan arbeide med særlige EØS-rettslige spørsmål.

2. Påse at standardkontrakter i forbrukerforhold ikke er urimelige, men klare og balanserte

2.1. Føre tilsyn med avtalevilkår for handel og betalingsformidling via Internett

Det antas at markedsføring på Internett stadig øker. På grunn av mediets karakter finner markedsføringen og avtaleinngåelse nye former, noe som innebærer utfordringer i forhold til eksisterende regelverk.

FO legger til grunn at markedsføringsloven kommer til anvendelse på all markedsføring som er direkte rettet til norske forbrukere, også via Internett. Internetts grensekryssende karakter reiser likevel spørsmål om lovvalg og jurisdiksjon.

Internett fungerer som en markeds plass for varer og tjenester, og kjøp via nettet etter tilbud med direkte kjøpsoppfordring vil være en form for fjernsalg på linje med postordre, fjernsynssalg, telefonsalg osv. Spørsmål omkring betalingsformer ved handel via Internett vil prioriteres særlig.

2.2. Redusere antall lovstridige vilkår i standardkontrakter

Arbeidet med vilkår i standardkontrakter er omfattende og ressurskrevende. Arbeidet skjer gjennom forhandlinger med de næringsdrivende, ofte er også bransjeorganisasjoner involvert. FOs innsats skjer ut fra strenge prioriteringer, og arbeidsmålene vil ofte ha lange tidsperspektiv. Viktige informasjonskilder for å fange opp problematiske avtalevilkår er de ulike bransjevise reklamasjonsnemdene. FO deltar i Pakkereisenemda, Forsikringsskadenemda, Bankklagenemda og Reklamasjonsnemda for trehusindustrien.

Områder som vil bli prioritert i 2000 er bl.a. kontrakter innen finansielle tjenester (bank og forsikring), kjøp og salg av bolig, telekommunikasjon og transportvilkår.

Betalingsformidling (også over Internett) og betalingskort vil fremdeles være særskilt prioritert når det gjelder krav til balanserte regler for ansvar og risiko. Særlig vil flere bankers lansering av betalingskort for ungdom bli vurdert.

Boligomsetningen i Norge er stor, både når det gjelder brukte og nye boliger. Det vil være en prioritert oppgave å føre tilsyn med at de kontrakter som benyttes er klare og

balanserte på dette området som har så store økonomiske konsekvenser for den enkelte forbruker.

Større konkurranse på flymarkedet har ført til lavere priser, og det antas at andelen privatreiser med fly øker. FO vil vurdere kontraktsvilkårene til de selskapene som er mest sentrale i forhold til norske forbrukere.

Tabell 868.1 Oversikt over delmål og aktivitetsmål for 2000

Delmål	Aktivitetsmål
1. Påse at markedsføringsaktiviteter ikke er urimelig overfor forbruker	1.1 Føre tilsyn med markedsføring rettet mot barn og unge, særlig på Internett, fjernsyn og i skole/barnehage. Motvirke urimelig innsamling og bruk av personopplysninger fra barn
	1.2 Føre tilsyn med markedsføring på Internett
	1.3 Motvirke forekomsten av villedende markedsføring på øvrige prioriterte områder
	1.4 Effektivisere tilsynet med antatt useriøse aktører innenfor postordrevirksomhet
	1.5 Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene
2. Påse at standardkontrakter i forbrukerforhold ikke er urimelige, men klare og balanserte	2.1 Føre tilsyn med avtalevilkår for handel og betalingsformidling via Internett
	2.2 Redusere antall lovstridige vilkår i standardkontrakter

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Forslaget til bevilgning skal dekke lønn til faste medarbeidere og driftsutgifter ved Forbrukerombudet

Kap 3868 Forbrukerombudet (jf. kap 868)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 1998	Vedtatt budsjett 1999 Forslag 2000
01	Refusjon og diverse inntekter	36	
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	138	
	Sum kap 3868	174	

Post 01 Refusjon og diverse inntekter

Posten omfatter regnskapsførte refusjoner og diverse inntekter, herunder salg av Markedsrådets vedtak. Posten nullbudsjetteres da inntektene i 2000 anses som usikre.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger.

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet

tilråd:

1. I proposisjonen om statsbudsjettet for 2000 føres de summene opp som er nevnt i et
framlagt forslag:

Sum utgifter under kap 800-868	Kr	23 061 004 000
Sum inntekter under kap 3858-3860.....	Kr	19 535 000

2. Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak som nevnt i II og III i forslaget

Barne- og familiedepartementet

**Forslag
til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2000,
kapitlene 800-868, 3858-3860**

I

Utgifter:

Kap	Post	Kr	Kr	Kr
Adminstrasjon				
0800	Barne - og familiedepartementet (jf kap. 3800)			
	01 Driftsutgifter	73 886 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	2 776 000		76 662 000
	Sum Adminstrasjon			76 662 000
Tiltak for familie- og likestilling				
0830	Foreldreveiledning og samlivstiltak			
	21 Spesielle driftsutgifter, Foreldreveiledning	2 056 000		
	70 Samlivstiltak	3 598 000		5 654 000
0840	Tilskudd til krisetiltak			
	60 Tilskudd til kommuner til krisetiltak, <i>overslagsbevilgning</i>	47 570 000		47 570 000
0841	Familievern			
	21 Spesielle driftutgifter	7 854 000		
	60 Tilskudd til familievernkontorer	123 917 000		
	70 Utviklings - og opplysningsarbeid m.v	1 600 000		133 371 000
0844	Kontantstøtte			
	21 Spesielle driftsutgifter	6 490 000		
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856 post 60</i>	2 819 114 000		2 825 604 000
0845	Barnetrygd			
	70 Tilskudd	14 840 000 000		14 840 000 000
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v			
	21 Spesielle driftsutgifter	14 678 000		
	70 Tilskudd	2 970 000		17 648 000
0847	Kompetansesenter for likestilling			
	50 Basisbevilgning	4 950 000		4 950 000
0848	Likestillingsombudet			
	01 Driftsutgifter	4 503 000		4 503 000
	Sum Tiltak for familie- og likestilling			17 879 300 000

Barne- og familiedepartementet

Kap	Post	Kr	Kr	Kr
Tiltak for barn og ungdom				
0850	Barneombudet			
	01 Driftsutgifter		6 375 000	6 375 000
0852	Adopsjonsstøtte			
	70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>		13 816 000	13 816 000
0854	Tiltak i barne - og ungdomsvernet			
	01 Driftsutgifter		57 789 000	
	50 Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>		8 000 000	
	63 Særskilte tiltak, <i>kan overføres</i>		18 500 000	
	64 Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, <i>overslagsbevilgning</i>		92 100 000	
	70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim		2 000 000	
	71 Utvikling og opplysningsarbeid m.v, <i>kan nyttes under post 50</i>		22 139 000	200 528 000
0856	Barnehager			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		7 659 000	
	60 Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap 844, post 70</i>		4 584 000 000	
	61 Stimuleringstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		45 000 000	
	64 Prøveprosjekt Oslo, indre øst		10 000 000	4 646 659 000
0857	Barne - og ungdomstiltak			
	50 Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>		5 062 000	
	70 Barne- og ungdomsorganisasjoner		58 498 000	
	71 Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>		3 933 000	
	72 Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet		4 103 000	
	73 Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>		20 768 000	
	74 Ungdomssatsing i distriktene, <i>kan overføres</i>		2 878 000	
	79 Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v.		20 710 000	115 952 000
0858	Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf.kap 3858)			
	01 Driftsutgifter		13 463 000	13 463 000
	Sum Tiltak for barn og ungdom			4 996 793 000

Barne- og familiedepartementet

Kap	Post	Kr	Kr	Kr
Forbrukerpolitikk				
0860	Forbrukerrådet (jf. kap 3860)			
	01 Driftsutgifter	65 934 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	1 000 000		66 934 000
0862	Positiv miljømerking			
	70 Driftstilskudd til offentlig stifelse for positiv miljømerking	2 500 000		2 500 000
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid			
	21 Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	10 002 000		10 002 000
0866	Statens institutt for forbruksforskning			
	50 Basisbevilgning	17 026 000		17 026 000
0867	Forbrukertvistutvalget			
	01 Driftsutgifter	2 909 000		2 909 000
0868	Forbrukerombudet			
	01 Driftsutgifter	8 878 000		8 878 000
	Sum Forbrukerpolitikk			108 249 000
	Sum departementets utgifter			23 061 004 000

Inntekter:

Kap	Post	Kr	Kr	Kr
Inntekter				
3858	Statens ungdoms - og adopsjonskontor (jf. kap 858)			
	01 Tilskudd fra Europakommisjonen	1 230 000		1 230 000
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)			
	01 Salg av forbrukerrapporten	14 535 000		
	02 Salg av opplysningsmateriell	2 534 000		
	03 Oppdragsinntekter og refusjoner	1 000 000		
	05 Andre inntekter	236 000		18 305 000
	Sum Inntekter			19 535 000
	Sum departementets inntekter			19 535 000

II

Satser for barnetrygd

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2000 i medhold av Lov av 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd, § 2, første ledd, kan utbetale barnetrygd med følgende beløp per år:

	0-18 år
Første og andre stønadsberettigede barn	11 628
Tredje og hvert ytterligere stønadsberettigede barn	12 624

For hvert stønadsberettiget barn mellom 1 og 3 år ytes et tillegg i barnetrygden, det såkalte småbarnstillegget, på kr 7 884 per. år. Tillegget ytes fra og med måneden etter at barnet fyller 1 år, til og med den måned barnet fyller 3 år.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år har rett til ekstra småbarnstillegg på kr 7 884 per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på kr 3 792 per år, det såkalte finnmarkstillegget.

Barnetrygd for barn på barnehjem, spesialscole eller lignende institusjon utbetales med satsen for første barn. For eventuelle andre hjemmeboende stønadsberettigede barn skal stønaden regnes på grunnlag av satsen fra og med annet barn. I slike tilfeller skal institusjonen også ha utbetalt småbarnstillegg og finnmarkstillegg hvis barnet er berettiget til slikt tillegg.

III

Satser for kontantstøtte

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket fra 1. januar 2000 kan utbetale kontantstøtte med følgende beløp per år for 1- og 2-åringer:

Oppholdstid i barnehage	Prosentandel av full sats	Kontantstøtte i kroner
Ikke bruk av barnehage	100	36 000
Til og med 8 timer per uke	80	28 800
9-16 timer per uke	60	21 600
17-24 timer per uke	40	14 400
25-32 timer per uke	20	7 200
33 timer eller mer per uke	0	0